

MESNEVÎ-İ NURİYE

RİSALE-İ NUR KÜLLİYATI

Ücretsiz

MÜELLİFİ
Bediüzzaman
Said Nursî

Diyanet İşleri Müşavere Kurulu'nun 23.05.1956 gün ve
sayısız ehl-i vukuf raporuna istinaden Afyon Ağır Ceza
Mahkemesince Bediüzzaman Said Nursî'nin Kitap ve sair
evraklarının kanunî mevzuata muhalif siyâsî ve idarî hiçbir
mahzuru görülmemiş olmakla sözü geçen eserler 23.06.1956 gün
ve 954/278 esas ve 955/218 karar sayılı ve kaziye-i muhkeme
haline gelen beraat kararıyla ve yine Isparta Soru Hakimliğinin
11.09.1956 gün, 954/28 esas ve 956/65 karar sayılı ve aynen
kaziye-i muhkeme haline gelen men'i muhakeme kararıyla
bilumum Nur Risaleleri sahiplerine iade edilmiştir

I'tizar

Risale-i Nur Külliyatı'ndan "El-Mesneviyy-ül Arabî"
ile muanven büyük Üstad'ın cihanbahâ pek kıymetdar şu Eserini de Allah'in Avn ve İnayetiyle Arabîden Türkçeye çevirmeye muvafak olmakla kendimi bahtiyar addediyorum. Yalnız, aslındaki Ulviyet, Kuvvet ve Cezaleti tercümede muhafaza edemedim. Evet o cevher-baha Hakikatlara zarf olacak ne bir harf ve ne bir lafız bulamadım. Tercüme lisansı da, fikrim gibi nâkış ve kasır olduğundan, o Azîm İmanî ve cesîm Kur'anî Hakikatlere ancak böyle dar ve kısa bir kisveyi tedarik edebildim. Ne Hakkın ve ne Hakikatın hatırı kalmış. Fabrika-i dimağiyemin bozukluğundan bu kadarını da Müellif-i Muhterem Bediuzzaman'ın manevî yardımları ile dokuyabildim.

Evet bir tavuk kendi uçuşıyla, şahinin veya kartalın uçuşlarını taklid ve tercüme edemez. Bu, Hakikaten aslına uygun ve lâyık bir tercüme değildir. (Pek kısa bir meal, bazan da tayyedilmiş, tercüme edememiş.) Çok yerlerde yalnız mealini aldım. Bazi yerlerde de tayyettim. Ancak aslındaki Hakaiki, evlâd-ı vatana gösteren küçük bir âyinedir...

**Risale-i Nur Müellifinin neseben küçük
kardeşi ve onbeş sene ondan Ders alan**

ABDÜLMECİD NURSÎ

RİSALE-İ NUR'UN BİR NEVİ ARABÎ MESNEVÎ-İ ŞERİFÎ HÜKMÜNDE OLAN BU MECMUANIN MUKADDEMESİ "BEŞ NOKTA" DIR.

BİRİNCİ NOKTA:Kırk elli sene evvel Eski Said, ziyade ulûm-u akliye ve felsefiyede hareket ettiği için, Hakikat-ül Hakaike karşı Ehl-i Tarîkat ve Ehl-i Hakikat gibi bir meslek aradı. Ekser Ehl-i Tarîkat gibi yalnız Kalben harekete kanaat edemedi. Çünkü aklı, fikri hikmet-i felsefiye ile bir derece yaralı idi; tedavi lâzımdı. Sonra hem Kalben, hem aklen Hakikata giden bazı büyük Ehl-i Hakikatın arkasında gitmek istedî. Baktı, onların herbirinin ayrı cazibedar bir hâssası var. Hangisinin arkasından gideceğine tahayyürde kaldı. İmam-ı Rabbanî de ona gaybî bir tarzda "Tevhid-i Kible et!" demiş; yani "Yalnız bir Üstadın arkasından git!" O çok yaralı Eski Said'in Kalbine geldi ki:

"Üstad-ı Hakikî Kur'an'dır. Tevhid-i Kible bu Üstadla olur." diye, yalnız o Üstad-ı Kudsînin İrşadiyla hem Kalbi, hem Ruhu gayet garib bir tarzda sülûke başladılar. Nefs-i emmaresi de şükûk ve şübehatıyla onu Manevî ve İlmî Mücahedeye mecbur etti. Gözü kapalı olarak değil; belki İmam-ı Gazalî (R.A.), Mevlâna Celaleddin (R.A.) ve İmam-ı Rabbanî (R.A.) gibi Kalb, Ruh, akıl gözleri açık olarak, ehl-i istîgrâkin akıl gözünü kapadığı yerlerde, o makamlarda gözü açık olarak gezmiş. Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, Kur'an'ın Dersiyle, İrşadiyla Hakikata bir yol

bulmuş, girmiş. Hattâ *وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ تَدْلُّ عَلَى آنَّهُ وَاحِدٌ* Haki-
katına mazhar olduğunu, Yeni Said'in Risale-i Nur'ıyla göstermiş.

İKİNCİ NOKTA: Mevlâna Celaleddin (R.A.) ve İmam-ı Rabbanî (R.A.) ve İmam-ı Gazalî (R.A.) gibi, akıl ve Kalb ittifâkıyla gittiği için, her şeyden evvel Kalb ve Ruhun yaralarını tedavi ve nefsin

evhamdan kurtulmasını temine çalışıp، **بِلِّهِ الْحَمْدُ** Eski Said Yeni Said'e inkılab etmiş. Aslı Farisi sonra Türkçe olan Mesnevî-i Şerif gibi o da Arabça bir nevi Mesnevî hükmünde Katre, Hubab, Habbe, Zühre, Zerre, Şemme, Şu'le, Lem'alar, Reşhalar, Lâsiyyemalar ve sâir Dersleri ve Türkçede o vakit Nokta ve Lemaat'ı gayet kısa bir surette yazmış; fırsat buldukça da tab'etmiş. Yarım asra yakın o mesleği Risale-i Nur suretinde, fakat dâhilî nefis ve şeytanla mücadeleye bedel, hariçte muhtaç mütehayyirlere ve dalalette giden ehl-i felsefeye karşı Risale-i Nur, geniş ve külli Mesnevîler hükmüne geçti.

ÜÇÜNCÜ NOKTA: O Yeni Said'in münazarasıyla, nefis ve şeytanın tam mağlub edilmesi ve susturulması gibi, Risale-i Nur dahi yaralanmış Talib-i Hakikati kısa bir zamanda tedavi ettiği gibi, ehl-i ilhad ve dalaleti de tam ilzam ve iskât ediyor. Demek bu Arabî Mesnevî Mecmuası, Risale-i Nur'un bir nevi çekirdeği ve fidanlığı hükmündedir. Bu mecmuanın yalnız dâhilî nefis ve şeytanla mücadelelesi, nefs-i emmarenin ve şeytan-ı cinnî ve insînin şübehâtından tamamıyla kurtarıyor. Ve o malûmat ise, Meşhudat hükmünde ve ilmelyakîn ise, aynelyakîn derecesinde bir itminan ve bir kanaat veriyor.

DÖRDÜNCÜ NOKTA : Eski Said İlm-i Hikmet ve İlm-i Hakikatın çok derin mes'eleleriyle meşgul olması ve büyük Ülemalarla derin mes'eleler üzerinde münazarası ve Medresenin yüksek Derslerini gören eski Talebelerinin fehimlerinin derecesine göre yazması ve Eski Said'in de Terakkiyat-ı Fikriye ve Kalbiyesinde, yalnız kendisi anlayacak bir surette, gayet kısa cümlelerle ve gayet muhtasar bir ifade ile uzun Hakikatlara kısa kelimelerle işaretler nev'inde o mecmuayı yazdığı için, bir kısmını en müdakkik Âlimler de zorla anlayabilir. Eğer tam izah olsa idi, Risale-i Nur'un mühim bir vazifesini görecekti. Demek o fidanhık Mesnevî, Turuk-u Hafiye gibi enfüsî ve dâhilî cihetinde çalışmış; Kalb ve Ruh içinde yol açmaya muvaffak olmuş. Bahçesi olan Risale-i Nur, hem enfüsî, hem ekseri cihetinde Turuk-u Cehriye gibi âfâkî ve haricî daireye bakıp Marifetullah'a geniş ve her yerde yol açmış. Âdetâ Musa Aleyhisselâm'in Asâsi gibi nereye vurmuş ise su çikarmış...

Hem Risale-i Nur, Hükema ve Ülemanın mesleğinde gitmeyip, Kur'an'ın bir İ'caz-ı Maneviîsiyle, her şeyde bir Pencere-i Marifet açmış;

bir senelik işi bir saatte görür gibi Kur'an'a mahsus bir Sirri anlamıştır ki, bu dehşetli zamanda hadsiz ehl-i inadın hücumlarına karşı mağlub olmayıp galebe etmiş.

BEŞİNCİ NOKTA : Eski Said'in Yeni Said'e inkılab etmesi zamanında, yüzer İlimlerle alâkadar binler Hakikatlar, ayrı ayrı birer Risaleye mevzu olacak kıymette iken, o Said te'lif ederken, mes'elelerin başında "İ'lem, İ'lem, İ'lem"lerle, her bir Hakikatı -ki, bir Risale olacak derecede ehemmiyetli iken- birkaç satırda, bazan bir sahifede, bazan bir-iki satırda Zikrediyorlar. Âdetâ her bir "İ'lem", bir Risalenin şifresidir.

Hem "İ'lem"ler, birbirine bakmayarak muhtelif İlimlerin ve Hakikatların fihristeleri hükmünde yazıldığından, o mecmayı okuyanlar, bu noktaları nazara alıp itiraz etmesinler.

S A İ D   N U R S Î

Lem'alar

(Türkçe Risale-i Nur'un Yirmiikinci Söz'ü ile aynı mealededir)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ لِمَا مَقَالَيْدُ السَّمَاوَاتِ وَ
الْأَرْضِ فَسْبُحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا
عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ مَا مِنْ دَآبَةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا

Ey daire-i esbabdan zuhur eden işleri, hâdiseleri esbaba isnad eden gafil, cahil! Mal sahibi zannettiğin esbab, mal sahibi değildir. Asıl mal sahibi, onların arkasında iş gören Kudret-i Ezeliyedir. Onlar, ancak o Kudretten gelen Hakikî Tesirleri ilân ve neşremekle muvazzafırlar. Demek daire-i esbab, hükümetin kalem dairesi hükmündedir ki, yukarıdan gelen Emirlerin Tebligati o Daireden yapılıyor. Çünkü İzzet ve Azamet perdeyi iktiza eder; Tevhid ve Celal dahi şirketi reddeder, tesiri esbaba vermiyor.

Evet Sultan-ı Ezel'nin memurları vardır amma, icraatçıları değildir ki, Saltanat ve Rububiyetinde ortak olsunlar. Ancak o memurların vazifesi dellâlliktür ki, Kudretin İcraatını ilân ediyorlar. Veya o memurlar, nâzır müşahidlerdir ki, gördükleri Evamir-i Tekviniyeye karşı yaptıkları itaat ve inkiyat ile istidadlarına göre bir nevi ibadet yapmış olurlar. Demek esbab, ancak ve ancak Kudretin İzzetini, Rububiyetin Haşmetini izhar için vaz'edilmiş bir takım vasıtalarıdır. Yoksa, Kudretin acz ve ihtiyacı için muavenet eden yardımcı değil-

lerdir. Beşer sultanlarının memurları ise; sultanların ihtiyaç ve aczlerini def için tayinlerine zaruret hasıl olan yardımcı ve ortaklarıdır. Binaenaleyh Allah'ın memurlarıyla insanın memurları arasında münasebet yoktur. Yalnız gafil ve cahil olanlar hâdiselerde ve vukuattaki Hikmetleri, güzellikleri göremediklerinden, Cenab-ı Hak'tan şekva ve şikayetlere başlarlar. İşte o şekva ve şikayetlerin hedefini değiştirmek için esbab vaz'edilmiştir. Çünkü kusur onlardan çıkıyor, onların kabiliyetsizliğinden ileri geliyor. Bu Sırra bir misal-i latif suretinde bir temsil-i manevî rivayet ediliyor ki:

Hazret-i Azrail Aleyhisselâm, Cenab-ı Hakk'a demiş ki:

-Kabz-ı Ervah vazifesinde senin ibadın benden şekva edecekler. Benden küsecekler.

Cenab-ı Hak Lisan-ı Hikmetle ona demiş ki:

-Senin ile ibadimin ortasında musibetler, hastalıklar perdesini bırakacağım. Tâ şekvaları onlara gidip sana küsmesinler.

Evet nasılıkı hastalıklar perdedir, ecelde tevehhüm olunan fenalıkrlara mercidirler. Ve Kabz-ı Ervahta hakikî olarak Hikmet ve güzellik, Hazret-i Azrail Aleyhisselâm'ın Vazifesine mütealliktir. Öyle de Hazret-i Azrail Aleyhisselâm da bir perdedir. Kabz-ı Ervahta zahren merhametsiz görünen ve Rahmetin Kemaline münasib düşmeyen bazı hâlâta merci olmak için o memuriyete bir nâzır ve Kudret-i İlahiyeeye bir perdedir.

Evet İzzet ve Azamet ister ki, esbab Perdedar-ı Dest-i Kudret ola aklın nazارمدا; Tevhid ve Celal ister ki, esbab ellerini çeksinler Tesir-i Hakikîden...

T E N B İ H

Arkadaş! Tevhid iki çeşit olur:

Birisî âmiyane Tevhiddir ki: "Allah'ın şeriki yok ve bu Kâinat Onun mülküdür." der. Bu kısım Tevhid sahiblerinin fıkirce gaflet ve dalalete düşmeleri korkusu vardır.

İkincisi Hakikî Tevhiddir ki: "Allah birdir, mülk Onundur, Vücut Onundur, her şey Onundur." der; lâ-yetezelzel bir itikada sahibdirler. Bu kısım Tevhid sahibleri, her şeyin üstünde Cenab-ı Hakk'ın

Sikkesini görür ve her şeyin cebhesinde bulunan mührünü, damgasını okur. Ve bu sayede huzurî bir Tevhid melekesi mâliki olurlar ki, dalalet ve evhamın taarruzundan kurtulurlar.

Kur'an-ı Hakîm'den istifade ettiğimiz ikinci kısım Tevhidin birkaç mertebelerini birkaç lem'a zîmnâda izah edeceğiz:

* * *

BİRİNCİ LEM'A : Bakınız! Her bir masnuun yüzünde öyle bir sikke vardır ki, ancak her şeyi halkeden Hâlik'a mahsustur. Ve her bir mahlukun cebhesinde öyle bir hâtem vurulmuştur ki, her şeyi yapan Sânî'den maada kimsede o hâtem bulunmaz. Ve Kudretin neşrettiği mektublarından her bir mektubun âhirinde, taklidi kabil olmayan öyle bir turra vardır ki, ancak Sultan-ı Ezel ve Ebed'e hastır. O gibi sikkelerden yalnız hayat üzerinde parlayan Sikke-i İcaza bakınız ki; hayat ile bir şeyden pek çok şeyler husule gelir, İcad edilir. Ve pek çok şeyler dahi bir şey-i vâhîde Emr-i Rabbaniyle inkîlab ederler. Meselâ: Su, bir şey-i vâhid iken pek çok uzuvlara, cihazlara Allah'ın izni ile menşe olur, İcad edilirler. Ve mideye giren pek çok muhtelif yemekler ve meyvelerden Hâlik-ı Teâlâ tek bir cismi İcad eder, tek bir cisim husule getirir.

İşte kalb, akıl, şuur sahibi olan bir adam, bu ciheti düşünürse anlar ki, bir şeyden çok şeyleri İcad edip çıkartmak ve çok şeyleri bir şeye tahvil etmek, ancak her şeyi halkeden ve her şeyi yapan Sânî'a mahsus bir sikkedir.

İKİNCİ LEM'A : Sayısız hâtemlerden canlı mahlukata vaz'edilen hayat hâtemine bakınız! Evet canlı bir mahluk, câmiiyeti itibariyle, Kâinata küçük bir misaldır, Şecere-i Âleme güzel ve tatlı bir meyvedir, kevn ve vücuda bir nüvedir ki, Cenab-ı Hak o nüvede pek çok Âlemlerin örneklerini dercetmiştir. Sanki o zîhayat gayet hakîmane muayyen nizamlar ile bütün vücundlardan sağılmış bir katre veya bir noktadır. Bu itibarla bir zîhayatı halketmek, bütün Kâinatı Yed-i Tasarrufuna alan Cenab-ı Hak'tan maada hiç bir şeye isnad edilemez.

Evet aklı bozulmayan bir şahîs, teemmülü neticesinde anlar ki: Meselâ bal arısını pek çok şeylere fihriste yapan ve Kitab-ı Kâinatın ekser mesailini insanın mahiyetinde yazan ve incir nüvesinde

incir ağacının programını derceden ve insanın Kalbini binlerce Âlemlere örnek ve pencere yapan ve beşerin kuvve-i hâfızasında tarih-i hayatını taallukatıyla beraber yazan, ancak ve ancak her şeyi yaratan Hâlik olabilir. Ve böyle bir Tasarruf, yalnız ve yalnız Rabb-ül Âlemîn'e mahsus bir hâtemmdir.

ÜÇÜNCÜ LEM'A: Cenab-ı Hakk'ın canlı mahlukata bastığı hayat hâteminin gayr-ı mütenahî nakış ve keyfiyetlerinden bir nümuneyi göstereceğiz. Şöyle ki:

Nasıl ki suyun katrelerinden, şişenin parçalarından tut, seyyar yıldızlara kadar şeffaf veya şeffaf gibi her şeide şemsin cilvelerinden şemse mahsus bir turra, bir cilve bulunur. Kezalik Şems-i Ezel'in de bütün canlı mahlukatta "**İhya ve Nefh-i Hayat**" cihetile bir Tecelli-i Ehadiyeti vardır ki, bütün esbab iktidar ve ihtiyar sahibi oldukları farz edilse dahi, o sikkenin ne mislini ve ne taklidini, ne münferiden ve ne müctemian yapmaktan âcizdirler. Buna binaen şeffaf şeylerde görünen o timsaller şemsin timsali olup, şemsten o şeffaf şeylere in'ikas etmiş olduklarına hükmedilmediği takdirde, o sayısız katrelerde ve zerrelerde her birisinde hakikî bir şemsin maddesiyle mevcud bulunduğuna hükmetmek lâzım gelir.

Kezalik Şems-i Ezel'in şular menzilesinde olan Tecelli-i Esma-sının nokta-i merkeziyesi olan Hayat, Şems-i Ezel'ye isnad edilmediği takdirde, bir sineğe, bir çiçeğe varıncaya kadar her bir zîhayatta nihayetsiz bir Kudret, muhit bir İlim, mutlak bir irade gibi Vâcib-ül Vücud'dan maada hiçbir şeide vücudu mümkün olmayan sair Sıfatların mevcud olmasına cahilane, ahmakane, gülünç bir bâtil hüküm lâzımgelir. Ve aynı zamanda, şu bâtil hüküm ile her bir zerreye ve her bir sebebe bir Uluhiyet-i Mutlakayı isnad etmekle sayısız şerikleri isbat etmek mecburiyeti hasıl olur.

Maahaza tohum olacak bir habbe veya bir çekirdekteki garib, acib, muntazam vaziyete bakınız ki; o habbe, tohumu olacak cismin bütün eczasıyla münasebetdar olduğu gibi, nev'iyle yani ebna-yı cinsile de ve bütün mevcudat ile de münasebetleri vardır. Ve onlara karşı o münasebetleri nisbetinde vazifeleri vardır. Eğer o tohumcuk habbenin Kadir-i Mutlak'tan nisbeti kesilip kendi nefsine isnad edilirse, yani kendi kendine olmuştur denilirse, her bir tohumda, her şeyi görecek bir gözün ve her şeye muhit bir ilmin bulunmasını

itikad etmek lâzım gelir. Bu ise, sâbık temsilde her bir şeffaf zerrede hakîkî bir şemsin vücudunu iddia etmek gibi gülünç bir hamakattır.

DÖRDÜNCÜ LEM'A: Bir kitab el yazısıyla yazılırsa, yalnız bir adama ve bir kaleme ihtiyaç vardır. Fakat matbaada basılırsa, kalem işini gören pek çok demir kalemler lâzımdır. Ve o demir harfleri yapmak için ustalar ve âlât ve edevat ve mürettebeler gibi çok şeylere ihtiyaç olur. Kezalik şu Kitab-ı Kâinatta yazılı satırlar, kelimeler ve harflerin bir Vâhid-i Ehad'in Kalem-i Kudretiyle yazılmış olduğu cihete hükmeden adam, pek rahat ve kolay ve makul bir yola sülük etmiş olur. Fakat, o yazıları, o harfleri tabiat ve esbaba isnad eden herifler, imtina ve muhalin en suubetli ve çıkmaz bir yoluna zehab etmiş olurlar. Çünkü bu yola zehab edenler için tek bir zîhayatın tab' ve bastırılması için ekser Kâinatın tab'ını lâzım olan techizat lâzımdır. Bu ise, vehmin kabul edemediği bir hurafedir.

Ve keza toprağın, suyun, havanın her bir cüz'ünde nebatat adedince manevî gizli matbaalar lâzımdır ki, mahiyetleri ve cihazları mütehalif sayısız meyve ve çiçeklerin teşkilâtını yapabilsinler. Veyahut o nebatatı o kadar zînet ve intizamlarıyla beraber yeşillendirmek için, o üç unsurun herbir cüz'ünde bütün ağaçların, meyvelerin ve çiçeklerin hâssalarını, cihazlarını ve mizanlarını bilip yapabilecek bir Kudret, bir İlim lâzımdır. Çünkü bu üç unsurun her bir cüz'ü, her bir nebatın teşkiline medar ve menşe olabilir. Evet bir saksıdaki toprak, cihazları ve şekilleri ve sair Sıfatları muhalif olan herhangi bir nebatın tohumunu yeşillendirmeye kabiliyeti vardır. Binaenaleyh ikinci yola zehab edenlerce o küçük saksı içerisinde sayısız gizli makine ve fabrikaların vücudu lâzımgelir ki, hurafeciler dahi bundan utanıyorlar.

BEŞİNCİ LEM'A: Bir kitabda yazılı bir harf, yalnız bir cihetle kendisini gösterir ve kendisine delalet eder. Fakat o harf, kâtibine çok cihetlerle delalet eder ve nakkaşını tarif eder.

Kezalik Kitab-ı Kâinatta mücessem olarak yazılan herbir kelime, kendi mikdarınca kendini gösterirse de pek çok cihetlerden münferiden ve müctemian Sâni'ini gösterir, Esmasını izhar eder. Ve kendi evsafiyla, eşkaliyle, nakışlarıyla âdetâ Sâniini medh için yazılmış bir kasidedir. Buna binaen, meşhur Hebenneka gibi ahmaklaşan bir

adam dahi Sâni'-i Zülcelal'in inkârına gitmemek gerektir.

ALTINCI LEM'A: Cenab-ı Hak, bütün cüz' ve cüz'lerde Sikke-i Mahsusasını ve bütün küll ve küllielerde Has Hâtemini vaz'ettiği gibi, Aktar-ı Semavat ve arzi, Hâtem-i Vâhidiyetle ve mecmu-u Kâinatı Sikke-i Ehadiyetle mühürlemiştir. Mezkûr sikke ve hâtemlerden, meselâ

فَانظُرْ إِلَى أَثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحِبِّي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ
لَمْحِيَ الْمَوْتِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Âyetinin işaret ettiği ihya ve Nefh-i Ruh keyfiyetindeki Hâtem-i İlâhiye bakınız ki, pek çok garib garib Haşırleri, acib acib Neşirleri göresiniz!

Evet bilhassa arzın ihyasında, her sene üç yüz binden fazla saha-i vücuda getirilen mahlukatın nevilerinde Haşır ve Neşirler vardır. Lâkin, bilinmez bir Hikmete binaen, şu Haşır ve Neşirlerin ekserisinde iade edilen emsal aralarındaki misliyet o kadar ayniyete karibdir ki, hemen hemen, dirilen evvelkinin ne aynı ve ne gayridir, denilebilir. Her ne ise misliyet, ayniyet mevzuubarhis değildir. Her nasıl olursa olsun, o Haşır Neşirler beşerin Sühulet-i Haşrine delalet ettikleri gibi, beşerin Haşrine birer misal ve birer örnek olabilirler.

İşte birbirine muhalif nihayet derecede karışık olan o enva'-ı kesireyi Kemal-i İmtiyaz ile ihya etmek ve hatasız, haltsız, galatsız olarak mümtazane iade etmek nihayetsiz bir Kudrete ve muhit bir İlme Sahib olan Zât-ı Zülcelal'in Hâtem-i Has ve Sikke-i Mahsusasıdır.

Ve keza sath-ı arz sahifesinde kusursuz, noksansız, sehvsız Kemal-i İntizamla üç yüz binden fazla Risaleleri yazmak, öyle bir Zâtın Sikke-i Mahsusasıdır ki, her şeyin iç yüzü, her şeyin kilidi Onun Elindedir. Ve hiç bir şey Onun Teveccühünü başkasından çevirip kendisine hasredemez.

Hü'lâsa: Sath-ı arzda altı ay zarfında, beşerin Haşrını temsil eden o sayısız Haşır ve Neşirlerde görünen Rububiyetin o Tasarruf-u Azîmine pek yüksek, büyük ve ince nakışlı bir hâtemi vardır. Mahlukatın İcadında görünen şu intizamlar, sühuletler, sur'atler, imti-

yazlar hep o hâtemin parıltısından meydana geliyorlar. Evet her bahar mevsiminde pek Hakîmane, Basîrane, Kerîmane Faaliyetler başlar ve Hârikulâde San'atlar yapılır. Ve bütün bu ameliyat, Kemal-i Sür'atle, sühuletle muntazaman cereyan etmekte olduğu görünür.

İşte, bu Hârikulâde Faaliyetler öyle bir Zâtın hâtemidir ki, hiç bir mekânda olmadığı halde, her mekânda İlim ve Kudretiyle hazır ve nâzırıdır.

YEDİNCİ LEM'A: Bakınız! Aktar-ı Semavat ve arz sahifeleri üzerinde Hâtem-i Ehadiyet göründüğü gibi, Kâinatın heyet-i mecmua-sının büyük sahifesi üzerinde de pek vazîh bir surette Hâtem-i Tevhid görünümektedir.

Evet bu Âlem pek muhteşem bir saray veya muntazam bir fabrika veya mükemmel bir şehirdir. Bu Fabrika-i Kâinatın eczası, efradı ve enva'i, âlât ve edevati arasında hakîmane bir muarefe ve tanışmak ve dostane bir mükaleme ve konuşmak ve pek kerîmane bir muavenet ve yardımlaşmak vardır ki, Kemal-i Sür'atle pek uzun mesafelerden birbirinin savtını işitir ve ihtiyacını görür gibi derhal imdadına yetişir, ihtiyacını defeder. Evet Semadaki ecram ve yıldızların birbirine ve arza verdikleri ziya, hararet, bilhassa arza yaptıkları sair yardımcılarını görüyorsunuz. Ve keza bulut ile arz arasında cereyan eden su alış-verişine bakınız ki, arz suyu buhar şeklinde buluta veriyor, bulut da kendi fabrikalarında lâzımgelen ameliyatı yaptıktan sonra buz, kar, yağmur şeklinde iade ediyor. Sanki o camid cirmler, lisan-ı halleriyle telsiz telgraf gibi birbirile konuşur ve yekdiğerine arz-ı ihtiyaç ediyorlar. Bilhassa bütün o ecram âdetâ el ele vermiş gibi, kemal-i ciddiyetle zevhilhayata lâzım olan şeyleri tedarik etmek hizmetinde sa'y ediyorlar ve bir Müdebbir'in Emrine bağlı olup bir gayeye teveccûh ediyorlar.

Evet şu Teavün kanununa ittibaen, şems, kamer, gece ve gündüz, yaz ve kış taraflarından yapılan yardımcılar sayesinde, şu hayvanların erzakını yetiştiren nebatat İzn-i İlâhî ile meydana gelir. Hayvanat da Emr-i Rabbanî ile beşerin ihtiyacatını yerine getirir. Bal arısıyla ipek böceğiinin insanlara yaptıkları yardımcılar, bu Davayı isbat eder.

Evet bu gibi eşya-yı camidenin yekdiğerine yaptıkları şu yardımcılar

pek aşıkâr bir delildir ki, onlar kerim bir Müdebbir'in hademesi ve amelesi olup Onun Emri ile, İzni ile iş görürler.

SEKİZİNCİ LEM'A: Gıda olarak mahlukata, bilhassa hayvanata taksim edilen rızıklara dikkat lâzımdır ki, bu rızık vakt-i muayyeninde yetişir, vakt-i ihtiyaçta sevkedilir. Ve derece-i ihtiyaç nisbetinde yapılan sevkiyatta büyük bir intizam vardır. İşte, bu umumî rızık hakkında görünen geniş ve muntazam Rahmet ve İnayetler, ancak her şeyin Mürebbisi ve **her şeyin Müdebbiri ve her şey Yed-i Teshirinde bulunan bir Zâtın Hâtem-i Hassı olabilir.**

DOKUZUNCU LEM'A: Bakınız! Âlem-i Arz ve bütün cüz'iyat üstünde Hâtem-i Ehadiyet bulunduğu gibi, dağınık neviler ve muhit unsurlar üzerinde de aynen o Hâtem-i Ehadiyet bulunur.

Evet bir tarlaya tohum ekilmesinden anlaşılıyor ki, o tarla tohum sahibinin mülküdür. Ve o tohum da, o tarla sahibinin malıdır. Yani o buna, bu da ona şahadet ediyorlar.

Kezalik Kâinattaki masnuat, tohum gibidir. Âlem ve anasır da tarla gibidir. Her iki tarafın lisan-ı halleriyle ettiğleri şehadete göre, masnuat ile Âlem-i Anasır, yani tohum ile tarla ve muhit ile muhat, (hep) bir Sâni'-i Vâhid'in Yed-i Tasarrufundadır. Demek edna bir mahluka yapılan Tasarruf-u Hakîkî ve zaîf bir mevcuda edilen Tevcih-i Rububiyet, Âlem ve anasır Kabza-i Tasarrufunda bulunan Zâta mahsus olduğu gibi, herhangi bir unsurun da tedvir ve tedbiri, bütün hayvanat ve nebatı Kabza-i Rububiyetinde tutup terbiye eden aynen O Zâta mahsustur. İşte, Hâtem-i Tevhid dediğimiz budur. Eğer bir şeye temellük etmeye niyetin varsa, meydana çık, kendini tecrübe et, bak ne söylüyorlar! En cüz'î bir ferd, "**Ancak nev'imi yaratatan beni yaratabilir.**" diyor. Çünkü efrad arasında misliyet vardır. Ve arzin her tarafında dağınık bir surette bulunan en küçük bir nev', "**Beni yaratabilen ancak arzi yaratandır**" söylüyor.

Arza bak ne söylüyor? Sema ile aralarında alış-verisi bulunduğu için "**Beni halkedebilen, ancak mecmu-u Kâinatı halkeden Zâttr.**" diyor. Çünkü aralarında tesanüd vardır.

ONUNCU LEM'A: Arkadaş! Hayat ve ihya ve zevilhayat ile her bir cüz' ve cüz'îye ve her bir küll ve külliye ve Kâinatın heyet-i mecmuasına darbedilen Tevhid Hâtemlerinden bir kısım misalleri, mez-

kur beyanattan anlaşıldı. Şimdi dinle! Enva' ve külliyat üstüne vaz'edilen Vahdaniyet Sikkelerinden bir taneyi Zikredeceğiz. Şöyle ki:

Tek bir semere ile semeredar şecerenin yaradılışlarındaki suubet ve sühulet birdir. Çünkü ikisi de bir merkeze bakar, bir kanuna bağlıdır, terbiye ve keyfiyetleri birdir. Malûmdur ki, merkezin ittihadı, kanunun Vahdeti, terbiyenin Vahdaniyeti sayesinde kulfet, meşakkat, masraf azalır ve öyle bir kolaylık hasil olur ki, pek çok semereleri olan bir ağaç Yed-i Vâhîde, tek bir semerenin yapılışı da eyâdi-i kesireye tevdi edildiği zaman, her iki tarafın yapılışları sühuletçe bir olur. Ve aralarında yaradılışça fark yoktur. Çok adamlar tarafından yapılan bir semerenin terbiyesi için lâzım olan cihazat ve âlât ü edevat ve saire, bir adam tarafından yapılan semeredar şecerenin terbiye ve yapılması için de aynen o kadar malzeme lâzımdır. Yalnız keyfiyetçe fark olabilir. Meselâ:

Bir ordu askere yapılan elbise tedariki için ne kadar âlât, edevat ve makine lâzımdır; bir neferin elbisesi için de o kadar âlât ü edevat lâzımdır. Ve keza bir kitabın bin nüshasıyla bir nüshasının ücreti matbaaca birdir. Bazan da tek bir nüshanın tab'i daha fazla bir ücrete tâbi tutulur. Buna kıyasen, bir matbaayı bırakıp çok matbaalara baş vurulursa, birkaç kat fazla ücretlerin verilmesi lâzımgelir. Evet kesret Vahdete isnad edilmediği takdirde, Vahdeti kesrete isnad etmek mecburiyeti hasil olur. Demek, dağınık bir nev'in İcadındaki Sühulet-i Hârika, Vahdet ve Tevhid Sırrına bağlıdır.

ONBİRİNCİ LEM'A: Arkadaş! Bir nev'in efradi arasındaki Tevafuk ve bir cinsin enva'ı arasında âza-yı esasiyede bulunan müşabehet, sikkenin ittihadına, kalemin Vahdetine delalet ettiklerinden anlaşılıyor ki, bütün mütevafik ve müteşabihler, yani birbirine benzeyen çokluk, bir Zât-ı Vâhid'in Eser-i San'atıdır.

Kezalik İnşa ve İcadlarda görünen şu sühulet-i mutlaka, bütün mevcudatın bir Sâni'-i Vâhid'in Eseri olduğunu, vücub derecesinde istilzam ediyor. Aksi halde, suubet, güçlük öyle bir derece-i imtina ve muhaliyete çıkacaktır ki, o cins ve nevilerin ademden Vücuda çıkmalarına bir sed çekilmiş olur. Binaenaleyh Cenab-ı Hakk'in Zâtında şeriki olmadığı gibi -çünkü intizam bozulur, Âlem fesada gider- fiilinde de şeriki yoktur. Çünkü suubetten, güçlüktен dolayı Âlemin ademden çıkmamasına sebeb olur.

ONİKİNCİ LEM'A: Arkadaş! Hayat, Hâlik'in Ehadiyetine bürhan olduğu gibi, mevt de devam ve Bekasına bir delildir. Evet nasıl akan nehirlerin, dalgaların denizlerin kabarcıkları ve yeryüzünde bulunan sair şeffaflar, şemsin ziya ve timsallerini göstermekle şemsin vücaduna şahadet ettikleri gibi; o kabarcık gibi şeffaflar ölüp, söndükten sonra yerlerine müteselsilen gelip geçen emsalleri, yine şemsin ziya ve timsallerini gösterdiklerinden, şemsin devam ve Bekasına ve bütün o saat, celevat ve timsallerin bir Şems-i Vâhid'in Eseri olduğunu şahadet ediyorlar. İşte o şeffaflar, vücdularıyla şemsin Vücaduna ve ademleri ve ölümleriyle de şemsin devam ve Bekasına delalet ediyorlar.

Kezalik mevcudat, vücduya "Vâcib-ül Vücid'un Vücidub-u Vücaduna ve ölüm ve zevaliyle, teceddüdî bir teselsül ile yerlerine gelen emsali, Sâni'in ezelî ve ebedî Vâhidiyetine şahadet ediyorlar.

Evet leyl ve neharın ihtilafi, fusul-i erbaanın tahavvülü ve unsurların tebeddülü hengâmlarında meydana çıkan şu güzel mevcudat ve bu latif masnuatta devamlı cereyan eden mübadele ve devr ü teslim muamelesi katî bir şahadetle, sermedî, âlî, Daim-üt Tecelli bir Sahib-i Cemal'in Vücaduna ve Bekasına ve Vahdetine şahadet eden katî bir bürhandır.

Ve keza senevî inkılablarda, müsebbebat ile esbabın birlikte ölüm ve zevali ve sonradan ikisinin yine birlikte iadeleri, esbabın da müsebbebat gibi âciz masnu ve mahlulkardan olduğuna delalet ettiği gibi; bu masnuat ve mevcudatın, bir Zât-ı Vâhid'in müteceddid bir san'ati olduğuna da şahadet eder.

ONÜÇÜNCÜ LEM'A: Arkadaş! Zerrelerden tut, seyyarelere kadar ve nakışlardan şemslere varıncaya kadar her şey, Zâtında, Hakikatında sabit olan "acz ve fakr"ın lisân-ı haliyle Sâniin Vücidub-u Vücadunu ilân eder.

Ve keza acziyle beraber, Nizam-ı Umumînin bozulmaması için, hâmil bulunduğu acib ve mühim vazifeler cihetile Sâni'in Vahdetine delalet eder. Binaenaleyh Sâni'in Vâcib ve Vâhid olduğuna her seyde iki şahid olduğu gibi, Hâlikin Ehad ve Samed olduğuna da her bir zîhayatta iki Âyet vardır. (*)

(*): **İhtar:** Kâinatın eczasından her bir cüz'ün ellibeş lisânla Vâhid-i Ehad ve

ONDÖRDÜNCÜ LEM'A: Arkadaş! Mevcudat, Cenab-ı Hakk'ın Vücub-u Vücud ve Vahdetine şehadet ettiği gibi, Celalî, Cemalî, Kemalî olan Cemi' Sıfâtına da delalet etmekle Hâlik'in Zâtında naks ve kusur olmadığını ve Şuunatında, Sıfâtında ve Esmasında ve Ef'alinde de naks ve kusur bulunmadığını ilân ediyor.

Zira, Eserin Kemali bilmüşahede Fiilin Kemaline, Fiilin Kemali bilbedahe İsmin Kemaline, İsmin Kemali bizzarure Sıfatın Kemaline, Sıfatın Kemali Hads-i Yakînle Şuunatın Kemaline delalet eder. Şe'nin Kemali ise, Hakkalyakîn bir suretle Zâtın Kemalini gösterir.

Binaenaleyh bir kasrın ve bir sarayın nukuş ve tezÿinatındaki mükemmeliyet, sâni' ve mühendisin yaptıkları o nakışlar üzerinde ve tezÿinat altında görünen ef'alin mükemmeliyetine delalet eder.

Ef'alin Mükemmeliyeti dahi, o Sâniin taktığı İsim ve lâkabların Mükemmeliyetini gösterir. Esmanın Mükemmeliyeti, Sıfâtın Mükemmeliyetine delalet eder. Sıfâtın Mükemmeliyeti, Şuunatın Mükemmeliyetini tasrih eder. Şuunatın Mükemmeliyeti dahi o Nakkaşın Mükemmeliyet-i Zâtına delalet eder.

Kezalik Kâinatta görünen âsârin Kemali, hadsî bir müşahede ile ef'alin Mükemmeliyetine, ef'alin Kemali de Fâilin Kemal-i Esmasına, Esmanın Kemali Sıfâtın Kemaline, Sıfâtın Kemali Şuunat-ı Zâtiyenen Kemaline, Şuunatın Kemali **Zât-ı Zülcelal'**ın Kemaline delalet eder.

* * *

Reşhalar

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

TENBİH

Hâlik-1 Âlem'i bize tarif ve ilân eden deliller ve bürhanlar, lâyüadd ve lâyuhsadır. O delillerin en büyükleri üçtür:

Birincisi: Bazı Âyetlerini gördüğün, işittiğin şu "Kitab-1 Kebir-i Kâinat"tır.

İkincisi: Bu Kitabın Âyet-ül Kübrası ve Divan-1 Nübûvvetin Hâtemi ve Künuz-u Mahfiyenin Miftahi olan Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'dır.

Üçüncüsü: Kitab-1 Âlemin Tefsiri ve mahlukata karşı Allah'ın hücceti olan Kur'an'dır. Şimdi, birkaç reşha zîmnâda ikinci bürhanı tariften sonra sözlerini dinleyeceğiz.

***

BİRİNCİ REŞHA: Arkadaş! Hâlikimizi tarif eden, pek büyük bir Şahsiyet-i Maneviyeye Mâlik, Bürhan-1 Nâtık dediğimiz "Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm kimdir?" diye yapılan suale cevaben deriz ki:

Hazret-i Muhammed (A.S.M.) öyle bir Zât'tır ki, Azamet-Maneviyesinden dolayı sath-ı arz, o Zâtın Mescid-i Aksa'sıdır. Mekke-i Mü-

Mükerreme O'nun Mihrabı, Medine-i Münevvere onun Minber-i Fazl-ı Kemalidir. Cemaat-ı Mü'minîne en Son ve en Âlî İmam ve nev'-i beşerin Hatib-i Şehîridir; saadet düsturlarını beyan ediyor. Ve bütün Enbiyanın Reisidir; onları tezkiye ve tasdik ediyor. Çünkü Dini bütün Dinlerin Esasatına câmi'dir. Ve bütün Evliyanın başıdır. Şems-i Risaletiyle onları terbiye ve tenvir ediyor.

O Zât (A.S.M.) öyle bir Kutub ve Nokta-i Merkeziyedir ki, O'nun Halka-i Zikrinde bulunan bütün Enbiya u Ahyar, Ebrar u Sadıkîn O'nun gelmesine müttefik ve Kelâm-ı Nutkuyla nâtiktırlar. **Ve öyle bir Şecere-i Nuraniyedir ki, damar ve kökleri, Enbiyanın Esasat-ı Semaviyesidir. Dal ve budakları, Evliyanın Maarif-i İlhamiyesidir.**

Bu itibarla, herhangi bir Davayı iddia etmiş ise, bütün Enbiya Mu'cizelerine istinaden ve bütün Evliya Kerametlerine müsteniden Ona şahadet etmişlerdir. Evet bütün Davalarının tasdiklerini iş'ar eden, bütün Kâmillerin Hâtem ve Mühürleri vardır. Ezcümle:

O Zâtın (A.S.M.) Davalarından biri "**Tevhid**"dir. Bu Davayı tasrih ve ifade eden **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** Kelime-i Mübarekesidir. O Zâtın Halka-i Din ve Zikrine giren bütün geçmiş ve gelecek insanlar o Kelime-i Mukaddeseyi Rükñ-ü İman ve Vird-i Zeban etmişlerdir. Demek, o Davanın Hak ve Hakikat olduğuna kanaat ve itminan ve iz'anları hasıl olmuş ki, zaman ve mekâna şamil bir tarzda, o Kelime-i Mübareke, meşrepleri, meslekleri, an'aneleri mütehalif, mütebayin insanların ağızlarında Mevlevîler gibi Semavî deveran ve cevelan ediyor.

Binaenaleyh gayr-ı mütenahî şahidlerin tasdikiyle Hak ve Hakkaniyeti tahakkuk eden bir Davaya, hiç bir vehmin haddi değildir ki, ona dest-i itirazı uzatabilsin!

İKİNCİ REŞHA: Arkadaş! Tevhidi isbat ve nev'-i beşeri Îrşad eden O Nuranî Bürhan; biri sağında, diğeri solunda, biri mütevatır, diğeri mecmâ-i aleyn bulunan Nübûvvet ve Velayetle mücehhezdır. Ve aynı zamanda, irhasat denilen Kabl-en Nübûvvet kendisinden zuhur eden Hârika Hallerin rumuzatıyla ve Kütüb-ü Semaviyenin beşaratıyla ve hevatif denilen - gaybdan verilen- tebşirat-ı müteaddide ile musaddaktır.

Ve keza O Bürhan-ı Nuranîden zuhur eden İnsikak-ı Kamer, parmaklarından fişkiran sular, ağaçların Onun davetine icabetleri, Duasının akabinde yağmurun nüzülü, pek az bir yemekten çokların yiyp doymaları ve kurt, ceylan, deve, taş ve sairenin konuşmaları gibi mu'cizelerinin delalet ve şehadetiyle tasdik edilmiş bir Zât'tır. (A.S.M.)

Ve keza dünya ve Âhiret Saadetlerini temine kâfil, kâfi olan Şeriatı, Nübûvvetini tasdik ve isbata kâfidir. Geçen Derslerde, Şems-i Şeriatından bazı şuları gördük. Tatvil-i kelâmî mücib tekrarları lâzım değildir.

ÜÇÜNCÜ REŞHA: Arkadaş! O Zât (A.S.M.), delail-i âfâkiye denilen haricî deliller ile musaddak olduğu gibi, delail-i enfüsiye denilen Zâtında ve nefsinde sabit delil ve işaretler ile dahi musaddaktır. Çünkü O Zât şems gibidir; Zâtını Zâtı ile ziyalandırarak gösterir. Meselâ: **Bütün Ahlâk-ı Hamîdenin en yüksekleri O Zâtta içtima etmiş olduğuna bütün Âlem şahadet ediyor.** Ve keza en nezih hasletleri ve huyları ve en yüksek seciyeleri câmi' bir Şâhsiyet-i Maneviye sahibi olduğuna icma vardır. Ve keza O Zâtın en yüksek derecede bulunan Tühd ve takva ve Ubudiyeti şehadetleriyle mâlik olduğu Kuvvet-i İmaniye ile musaddaktır. Ve keza Siyer-i Nebeviyenin şahadetiyle Derece-i Vüsuku ve Kemal-i Ciddiyet ve Metaneti ve bütün işlerinde ve harekâtında Kuvvet-i Emniyeti, Hakka mütemessik ve Hakikate sâlik olduğunu tasdik eden kat'î delillerdir. Evet yaprakların yeşilliği, çiçeklerin taravet ve güzelliği ve semerelerin tazeliği; ağacın canlı, hayatı, hayatı olduğuna sadık şahiddirler.

DÖRDÜNCÜ REŞHA: Arkadaş! Tûl-i zaman ve bu'd-i mekânın muhakemat-ı akliyede tesiri çoktur. Maahaza, *لَيْسَ الْخَبْرُ كَالْعَيْانَ* düstu-runa ittibaen, şu zaman ve muhitin hayalâtından çıkarak Tayy-ı Zaman ve Mekân ile, hayalen Ceziret-ül Arab'a gidelim ve Medine-i Münevvere'de nuranî ve yüksek Minber-i Saadetine çıkışmış, nev'-i beşere hitaben İrşadatta bulunan O Zât-ı Muallâyı bizzât görüp, sözlerini dinlemeliyiz.

İşte hayalen oraya gittik. **Bak hârika bir surette hüsn-ü suretle hüsn-ü sîreti cem'eden O Mûrşîd-i Umumî, O Hatîb-i Kudsî cevahir dolu bir Kitab-ı Mu'ciz-ül Beyan eline alarak, bütün insanlara Mele-i**

A'lâdan nâzil olan Hutbe-i Ezeliyeyi okuyor. Ve bütün Benî Âdemî ve cinleri ve mevcudatı dinletiyor. Evet pek büyük bir Emirden haber veriyor. Hilkat-ı Âlemin acib Muammasını açıyor. Kâinatın Sîrr-ı Hikmetine dair Tilsimi açıyor. Felsefe ve fenn-i hikmetin, nev'-i besere "Siz kimlersiniz? Nereden geliyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz?" diye irad ettiği, akılları acz ve hayrette bırakın üç suale cevab veriyor.

BEŞİNCİ REŞHA: Arkadaş! Şu Zât-ı Nuranî (A.S.M.), Mûrşid-i İmanî, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, bak nasıl neşrettiği Hakikatın Nuruyla, Hakkın Ziyasıyla, nev'-i beşerin gecesini gündüze, kişini bahara çevirerek, Âlemdede yaptığı inkılâb ile Âlemin şeklini değiştirek nuranî bir şekle sokmuştur. Evet O Zâtın nuranî güzelliğiyle Kâinata bakılmazsa, Kâinat bir matem-i umumî içinde görünecekti. Bütün mevcudat birbirine karşı ecnebi ve düşman durumunda bulunacaktı. Cemadat, birer cenaze suretini gösterecekti. Hayvan ve insanlar, eytam gibi zeval ve firakın korkusundan vaveylâlara düşeceklerdi. Ve Kâinata, harekâtiyla, tenevvüüyle ve tegayyüratıyla, nukuşyla tesadüfe bağlı bir oyuncak nazarıyla bakılacaktı. Bilhassa insanlar, hayvanlardan daha aşağı, zelil ve hakir olacaklardı.

İşte, O Zât'ın telkin ettiği İman nazarıyla Kâinata bakılmadığı takdirde, Kâinat böyle korkunç, zulümâth bir şekilde görünecekti. Fakat o Mûrşid-i Kâmilin gözüyle ve İman gözüyle bakılırsa; her taraf nurlu, ziyadar, canlı, hayatı, sevimli, sevgili bir vaziyette arz-ı didar edecektir.

Evet Kâinat İman nuruyla matem-i umumî yeri olmaktan çıkıp Mescid-i Zikir ve Şükür olmuştur. Birbirine düşman telakki edilen mevcudat, birbirine ahabab ve kardeş olmuşlardır. Cenaze ve ölü şeklini gösteren cemadat, ünsiyetli birer hayatdar ve lisan-ı haliyle Hâlkının Âyatını nâtilik birer müsahhar memuru şekline giriyorlar. Ağlayan, müteşekki ve eytam kıyafetinde görünen insan, İbadetinde zâkir, Hâlk'ına şâkir sıfatını takınıyor. Ve Kâinatın harekât, tenevvüat, tegayyürat ve nukuşu abesiyetten kurtuluyor. Rabbanî Mektublar, Âyat-ı Tekviniyeye Sahifeler, Esma-i İlahiyyeye Âyineler suretine inkılâb ederler.

Hülâsa: İman Nuruyla Âlem öyle terakki eder ki: "Hikmet-i Samedaniye Kitabı" namını alıyor. Ve insan, zelil ve fakir ve âciz

hayvanlarının sırasından çıkar; za'finin kuvvetiyle, aczinin Kudretiyle, Ubudiyetinin Şevketiyle, Kalbinin Şuayıla, Aklının Haşmet-i İmanyesiyle Hilafet ve Hâkimiyetin Zirvesine yükselmiştir. Hattâ acz, fakr, ihtiyaç ve akıl onun sukutuna esbab iken, suud ve yükselmesine sebeb olurlar. Zulmetli, karanlıklı bir mezar-ı ekber suretinde görünen zaman-ı mazı, Enbiya ve Evliyanın ziyyasıyla ziyadar ve nuranî görünmeye başlar. Karanlıklı gece şeklinde olan istikbal, Kur'anın Ziyasıyla tenevvür eder. Cennet'in bostanları şeklinde girer. Buna binaen, O Zât-ı Nuranı olmasa idi Kâinat da, insan da, her şey de adem hükmünde kalır, ne kıymeti olur ve ne ehemmiyeti kahrıdı.

Binaenaleyh bu kadar garib, acib, güzel Kâinat için böyle tarifat ve teşrifatçı bir Mûrşid-i Hârika lâzımdır. "Eğer bu Zât (A.S.M.) olmasa idi Kâinat da olmazdı." mealinde, **لَوْلَاكَ لَمَّا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ** olan Hadîs-i Kudsî şu Hakikatı tenvir ediyor.

ALTINCI REŞHA: Arkadaş! O Hutbe-i Ezeliyeyi okuyan Zât, Kâinatın Kemalâtını keşfeden canlı bir Güneşti. Saadet-i Ebediyeyi ihbar ve tebşir ediyor. Nihayetsiz Rahmeti keşfetmiş, ilân ediyor. Sultanat-ı Rububiyetin mehasininin Dellâlı ve Esma-i İlahiyyenin gizli definelerinin Keşşafıdır.

Evet! O Zât (A.S.M.) vazifesi itibariyle, Hakkın Bürhanı, Hakikatın Ziyası, Hidayetin Güneşi, Saadetin Vesilesidir. Şahsiyet ve Hüviyet cihetiyle, Muhabbet-i Rahmaniyenin Misali, Rahmet-i Rabbaniyenin Timsali, Hakikat-ı İnsaniyenin Şerefî, Şecere-i Hilkatin en kıymettar ve kıymetli bahadar bir Semeresidir. Tebliğ ettiği Dini de hârika bir sür'atle şark ve garbı ihata etmiş, nev'-i beşerin beşte biri kabul etmiştir. Acaba böyle bir Zâtın Davalarında, nefis ve şeytanın münakaşa ve itirazlarına bir imkân var mıdır?

YEDİNCİ REŞHA: Arkadaş! O Zâtı harekete getirip o inkılabları kendisine yaptıran ancak bir Kuvve-i Kudsiyedir. Evet bilhassa Ceziret-ül Arab'da yaptığı inkılab ve icraata bak!..

O sahralarda, o çöllerde, âdetlerini muhafazada çok mutaassib ve asabiyetlerinde fevkâlâde inadçı ve kasavet-i kalb ve merhametsizlikte emsalsiz ve hattâ diri diri kızlarını toprağa gömüp öldürülerken müteessir bile olmayan pek çok vahşi kavimler oturmaktı

idiler. O Zât-ı Nuranî kısa bir zamanda o kavimlerin ahlâk-ı seyyielerini kaldırarak Ahlâk-ı Hasene ile tebdil ettirdi. Hattâ o Zât-ı Mürşidin (A.S.M.) Telkin ettiği İman Nuru sayesinde, o vahsi insanlar, insan Âleminde insanlara Muallim oldular. Ve medeniyet dünyasında, medenîlere Üstad oldular. O Zâtın (A.S.M.) şu kadar geniş ve Azîm Saltanatı, yalnız zahirî bir sultanat değildir. Daha geniş ve daha derin yerde Sultanat-ı Bâtnîyesi vardır ki, bütün Kalbleri ve Akılları kendisine cezb ve celbetmiştir. Ve bütün Ruhları ve nefisleri teshir etmiştir ki, Kalblere Mahbub, Akıllara Muallim ve Tenvir Edici ve nefislere Mürebbi ve Ruhlara Sultan olmuş ve olmaktadır.

SEKİZİNCİ REŞHA: Arkadaş! Bilirsin ki, sigara gibi küçük bir âdeti, bir şeyi tiryakisinden ref'etmek pek zahmettir. Hattâ büyük bir hâkim, büyük bir azim ile küçük bir kavimde itiyad edilen bir hasleti kaldırırmakta büyük müşkilâta rastgelir. Halbuki bu Zât-ı Nuranî, pek çok âdetleri, pek çok asabî, inatçı kavimlerden, cüz'î bir kuvvetle, kısa bir zamanda kaldırarak, yerlerini yüksek, nezih ahlâk ve âdetler ile doldurmuştur.

Evet Hazret-i Ömer İbn-ül Hattab (Radîyallahü Teâlâ Anh)ın İslâmîyetten evvel ve sonraki halleri bu mes'eleye güzel bir misaldır. Bunun gibi icraat-ı esasıyesinden binlerce Hârikalar vardır. O Zâtın o zamandaki icraatına Hârika diyoruz. Acaba bu zamanın yüzlerce feylesofları, o zamanda o vahşet-âbâd cezireye gidip, pek uzun zamanlarda o vahşileri islah için çalışsalar, o Zât-ı Mürşidin bir senede muvaffak olduğu kadar, onlar elli senede muvaffak olabilirler mi? Hâşâ!..

DOKUZUNCU REŞHA: Arkadaş! Aklı başında olan bir adam münazaralı Davalarda yalan söyleyemez. Çünkü bilâhere yalanının açığa çıkıp mahcub olmasından korkar. Ve keza bir insan yalan söylediğî takdirde pervasız, lâübali bir tarzda söyleyemez. Ve keza serbest, heyecanlı söylemenesine girişemez. -Velev âdi bir mes'ele, küçük bir Cemaat içinde, küçük bir vazifede bulunan küçük bir şahıs olsun.-

Acaba büyük bir Vazife ile vazifedar, pek büyük bir mes'elede, pek büyük bir şeref ve haysiyet sahibi, pek büyük bir Cemaat içinde, pek şedid hasımların karşısında iddia ettiği bir Davada yalan ve hilaf-ı hakikat söyleyebilir mi?

İşte o Zât-ı Nuranî, okuduğu o Hutbe-i Ezeliyeyi öyle bir tarz ile okuyor; ne tereddüdü var ne hicabı, ne korkusu var ne teessürü... Hem samimî bir Safa-i Kalble, hâlis bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokundurmak üzere akıllarını tezyif, nefislerini takdir edip, izzetlerini kırmak. Acaba böyle bir Davada, böyle bir Makamda, böyle bir Şahistan zerre miskal bir hilenin bu mes'eleye karışmasına

imkân var mıdır? Hâşâ, **إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى** Evet Hak hileye muhtaç

değil, hakkı söylemekte hile ve iğfal ihtimali yoktur. Hakikatı gören bir nazar halkı iğfal etmez, hilaf-ı hakikat söylemez, hayal ile Hakikatı temyiz eder; aralarında iltibas olamaz.

ONUNCU REŞHA: Arkadaş! O Zât-ı Mürşid, nev'-i beşeri korkutmak için pek müdhiş Hakikatlerden bahsediyor. Ve insanları tebşir için, Kalbleri cezb ve Akılları celbeden mes'elelerden haber veriyor.

Yahu! Hakaik ve garaibi keşf için insanlarda öyle bir şevk, öyle bir merak vardır ki, garib bir Hakikati keşif yolunda canlarını, mallarını feda ediyorlar. Bu Zât'ın (A.S.M.) keşf ve ihbar ettiği Hakaika ne için ehemmiyet vermiyorlar? Halbuki bütün Enbiya ve Evliya ve Sîdîkîn gibi Ehl-i Şuhud ve Ashab-ı İhtisas, bilitifak O Zâtı tasdik etmiş ve ediyorlar.

Bu Zât (A.S.M.), öyle bir Sultanın Şuunundan bahsediyor ki, kamer Onun mülkünde bir sinek gibidir. Acib Hârikalardan bahsettiği gibi, pek müdhiş infilâk ve inkılablardan da haber veriyor. Bakınız! O Hutbe-i Ezeliyede

إِذَا الشَّمْسُ كُوَرَتْ ﴿إِذَا السَّمَاءُ افْقَطَرَتْ﴾ إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زُلْزَالَهَا

gibi tilavet ettiği Âyetlere dikkat ediniz!

Ve beşer için öyle bir istikbalden haber veriyor ki, dünyevî istikbal ona nisbeten bir katre hükmündedir. Ve öyle bir Saadetten müjde veriyor ki, dünya saadetleri ona nazaran rü'yalar gibi olur. Evet bu Kâinatın perdesi altında çok acaib şeyler vardır, bizleri bekliyorlar. Biz de onları intizar ediyoruz. Binaenaleyh o acaibi görüp bize keyfiyetlerini hikâye etmek için hârikulâde bir insan lâzımdır ki, o Hârika Garaibi görsün ve gördüğü gibi bize de söylesin.

Ve keza o Zât, Hâlikimizin bizden taleb ettiği şeylerden bahsediyor ve çok Hakikatlerden, mes'elelerden haber veriyor ki onlardan kurtuluş yoktur. Feya acaba! Ekser nâs neden böyle hak şeylerden göz yumuyorlar, Hakikatlerden kulak tıkıyorlar?.

ONBİRİNCİ REŞHA: Arkadaş! Şu Minber-i Âlide Hutbe-i Ezeliyeyi okuyan ve Şahsiyet-i Maneviyesiyle bizlere meşhud ve yüksek Şuunatıyla Âlemde meşhur olan Zât-ı Nuranî (A.S.M.), Vahdaniyet-i İlahiyeye bir Bürhan-ı Sadık-ı Nâtilk ve Tevhidin Hakikat olduğuna bir Delil-i Hak ve Saadet-i Ebediyenin de Vücuda gelmesine kat'î bir Delil ve zahir bir Bürhandır.

Ve keza O Zât, insanları Hidayete davet etmekle Saadet-i Ebediyenin (husulüne sebeb olduğu gibi), vusulüne de sebebdir.

Ve keza O Zât, Duasıyla, Ubudiyetile o Saadetin Vücduna ve İcadına vesiledir. Evet bak! O Zât, nev'-i beşere İmamdır. Mescidi, yalnız Ceziret-ül Arab değildir, Küre-i Arzdır. Cemaati de yalnız o zamanın insanları değildir. Belki Âdem zamanından Kiyamete kadar her bir asrın halkı bir saf olup, bütün asırlar safları onun arkasında, onun Duasına **آمين diyorlar.**

Bilhassa O Zât, o Cemaat-ı Uzmada umum zevihayata şamil pek şedid bir İhtiyac-ı Azîm için Dua eder. Ve onun Duasına, yalnız o Cemaat değil, belki Arz ve Sema ve bütün mevcudat **آمين söyler. Yani "Ya Rabbena! Onun Duasını kabul eyle. Biz de O Duayı ediyoruz. Biz de Onun taleb ettiğini taleb ediyoruz."**

Bilhassa o Cemaat-ı Uzma önünde kıldırıldığı Namazda, öyle bir tazarru' ve tezellül ile, öyle bir istiyakla, öyle bir üzüm ile Niyaz ve Dua eder ki, Kâinat bile heyecana gelir; O Zât'ın Duasına iştirak eder. Evet öyle bir maksad için Niyaz eder ki, eğer o maksad husule gelmezse, yalnız mahlukat değil Âlem bile kıymetsiz kalır, esfeli safilîne düşer. Çünkü O Zât'ın matlubuya mevcudat yüksek Kemalâta erişir. Acaba O Zât, o matlubu kimden istiyor? Evet öyle bir Zât'tan talebeder ki, en gizli ve en küçük bir hayvanın cüz'î bir ihtiyacı için lisan-ı haliyle yaptığı Duayı işitir, kabul eder, ihtiyacını yerine getirir. Ve keza en edna bir emeli, en edna bir gaye için en edna bir zîhayatta görür ve onu ona yetiştirmekle ikram ve merhamet eder.

Bu Duaların neticesinde yapılan Terbiye ve Tedbirler öyle bir İntizamla cereyan eder ki, o Terbiyelerin ancak bir Semi' ve Basîr, bir Alîm ve Hakîm'den olduğuna şüphe bırakmaz.

Acaba O Zât, o Minberde Arşa müteveccihen Ellerini kaldırarak yaptığı Dua ile ne istiyor ki bütün mahlukat **آمِنَ** söylüyor?

Evet O Zât, Cenab-ı Hakk'ın Rızasını ve Cennet'te Mülâkat ve Rü'yetiyle Saadet-i Ebediyeyi istiyor. Bu istenilen şeylerin İcadına Rahmet, Hikmet, Adalet gibi sayısız esbab olmadığı takdirde, O Zât-ı Nuranîn tek Duası ve Tazarru' ile Niyaz etmesi, Cennet'in İcadına ve itasına kâfidir. Binaenaleyh O Zât'ın Risaleti, imtihan ve Ubudiyet için şu dünyanın kurulmasına sebeb olduğu gibi, O Zât'ın Ubudiyetinde yaptığı Dua, mükâfat ve mücazat için Dâr-ı Âhiretin İcadına sebeb olur.

Evet bu yüksek intizam ve geniş Rahmet ve güzel San'at ve kusursuz Cemal ile zulüm ve çırkinlik arasında tezad vardır. İçtimaları mümkün değildir.

Evet edna bir sesi, edna bir kimseden, âdi bir iş için iştip kabul etmekle; en yüksek bir savtı, en büyük bir iş için iştip kabul etmemek, emsalsiz bir kubh ve çırkinlik ve bir kusurdur. Bu ise, mümkün değildir. Çünkü hüsn-ü zâtî, kubh-u zâtîye inkîlab eder. İnkîlab-ı Hakaik ise muhaldır.

ONİKİNCİ REŞHA: Arkadaş! O Hatib-i Mürşidden gördüğün, iştığıن kâfidir. Çünkü ahvalini tamamıyla ihata etmek mümkün değildir. Öyle ise, ondan sonra gelen asırların O Zât'tan alındıkları Feyizlere dikkat etmek üzere geri dönelim. Bak arkadaş! Bütün bu asırlar, o Asr-ı Saadet'in Güneşinden Ebu Hanife, Şafîî, Ebu Yezid, Cüneyd-i Bağdadî, Abdülkadîr-i Geylânî, İmam-ı Gazalî, Muhyiddin-i Arabî, Ebu Hasen-i Şazelî, Şah-ı Nakşibend, İmam-ı Rabbanî (Râdiyallahü Anhüm Ecmaîn) gibi binlerle Nuranî Ziyadar Yıldızlar ayrılp, Âlem-i Beşeri tenvir etmişlerdir.

Meşhudatımızın tafsilâtını başka vakte te'hîr ederek Mu'cizat Sahibi O Zât-ı Nuranî Aleyhissalâtü Vesselâm'a bir Salât ü Selâm getirelim.

اللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى هٰذَا الْذَّاتِ التُّورَانِيِّ الَّذِي أُنْزِلَ
عَلَيْهِ الْقُرْآنُ الْحَكِيمُ

مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنَ الْرُّشِّ الْعَظِيمِ أَعْنِي سَيِّدِنَا مُحَمَّدَ أَلْفَ صَلَاتٍ
 وَالْأَلْفَ أَلْفَ سَلَامٍ بَعْدِ حَسَنَاتٍ أُمَّتِهِ عَلَى مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرِيهِ وَ
 الْإِنْجِيلُ وَالزَّبُورُ وَبَشَّرَ بِنُبُوَّتِهِ الْإِرْهَاصَاتُ وَهُوَ اقْتُ الْجِنِّ وَأَوْلَيَاءُ
 الْإِثْسِ وَكَوَاهِنُ الْبَشَرِ وَانْشَقَ بِإِشَارَتِهِ الْقَمَرُ سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٌ أَلْفُ
 أَلْفٍ صَلَاتٍ وَالْأَلْفُ أَلْفٍ سَلَامٍ بَعْدِ أَنْفَاسٍ أُمَّتِهِ عَلَى مَنْ جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ
 الشَّجَرُ وَنَرَلٌ سُرْعَةً بِدُعَائِهِ الْمَطْرُ وَأَظْلَلَتُهُ الْفَمَامَةُ مِنَ الْحَرِّ وَشَيْعَ مِنْ
 صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مِئَاتٌ مِنَ الْبَشَرِ وَنَبَعَ الْمَاءُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ ثَلَاثَ
 مَرَّاتٍ كَالْكَوْثِيرِ وَسَبَّحَ فِي كَفِيفِيَ الْحَصَاءِ وَالْمَدْرُ وَأَنْطَقَ اللَّهُ لَهُ الضَّبَّ وَ
 الظَّبَّ وَالدِّئَبَ وَالْجُذْعَ وَالْذِرَاعَ وَالْجَمَلَ وَالْجَبَلَ وَالْحَجَرَ وَالشَّجَرَ
 صَاحِبُ الْمِعْرَاجِ وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا وَشَفِيعُنَا مُحَمَّدٌ أَلْفُ
 أَلْفٍ صَلَاتٍ وَالْأَلْفُ أَلْفٍ سَلَامٍ بَعْدِ كُلِّ الْحُرُوفِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِي الْكَلِمَاتِ
 الْمُتَتَبِّلَةِ بِإِذْنِ الرَّحْمَنِ فِي مَرَايَا تَمَوُجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ قِرَائَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ
 الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ قَارِئٍ مِنْ أَوْلِ النُّزُولِ إِلَى آخِرِ الزَّمَانِ وَأَغْفِرْلَنَا وَأَرْحَمْنَا يَا
 إِلَهَنَا بِكُلِّ صَلَاتٍ مِنْهَا آمِينَ آمِينَ آمِينَ

Arkadaş! Risalet-i Ahmedîye'yi isbat eden deliller pek büyük bir yokun teşkil ediyor. Ondokuzuncu Söz namındaki Risaleme o delillerden bir kısmı zikredilmiştir. O Zâtin izhar ettiği bine yakın Mu'cizeleriyle Yirmibeşinci Söz namındaki Eserimde tafsıl edilen kırk Vech-i İ'caza balığ olan Kur'an, Risalet-i Ahmedîyeye (A.S.M.) şahadet

ettiği gibi, bu Kâinat da -Âyâtiyla- O Zâtın Nübûvvetine delalet eder. Evet Kâinatta yazılan sayısız Âyetler Zât-ı Ehad'in Vahdaniyetine şahadet ettileri gibi Risalet-i Ahmediyeye de (A.S.M.) delalet ve şahadet ederler.

Ezcümle: Kâinatta görünen Hüsn-ü San'at dahi Risalet-i Ahmediyeye (A.S.M.) delalet ve şahadet eden katî bir delildir. Zira, şu zînetli masnuatın Cemali, Hüsn-ü San'at ve Zîneti izhar eder. San'at ve suretin güzelliği, Sâni'de güzelleştirmek ve zînetlendirmek isteği mevcud olduğuna delalet eder. Güzelleştirmek ve zînetlendirmek Sîfatları, Sâniin san'atına olan muhabbetine delalet eder. Bu muhabbet ise, masnuatın en ekmeli insan olduğuna delildir. Çünkü o muhabbetin mazhar ve medarı insandır. İnsan dahi masnuatın en câmi' ve en garibi olduğundan Şecere-i Hilkate bir Semere-i Şuuriyedir. İnsan bir semere gibi olduğu cihetle Kâinatın eczası arasında en câmi' ve baid bir cüz'dür. İnsan zîşuur ve câmi' olduğu cihetle, nazarı âmm, şuuru Külli olur. Nazarı âmm olduğundan Şecere-i Hilkati tamamıyla görür; şuuru da Külli olduğundan Sâni'in makasidini bilir. Öyle ise, insan Sâni'in Muhatab-ı Hâssıdır.

Evet âmm ve şümüllü olan nazar ve şuurunu Sâni'in İbadetine ve Muhabbetine sarf ve San'atını İstihsan, takdir ve teşhirine tevcih ve Nimetlerinin şükrüne istimal eden bir ferd, verdiği Nimetlere karşı şükür isteyen ve yarattığı mahlukatı İbadete, şükre davet eden Sâniin Has Muhatab ve Habibidir.

Ey insanlar! Zikredilen ahval ve Şuunatla muttasif olan Hazret-i Muhammed'in (A.S.M.) Sâni'in o Ferd-i Ferîd dediğimiz Muhatab-ı Hâssi olmamasına imkân var mıdır? Ve tarihinizin gösterdiği nev'-i beşerden en büyük insanlar arasında, bu makama daha lâyık diğer bir şahıs var mıdır?

Ey gözleri sağlam ve Kalbleri kör olmayan insanlar! Bakınız, insan Âleminde iki daire ve iki levha vardır:

Birinci daire: Rububiyet Dairesidir.

İkinci daire: Ubudiyet Dairesidir.

Birinci levha: Hüsn-ü San'attır.

İkinci levha ise: Tefekkür ve İstihsandır.

Bu iki daire ile iki levha arasındaki münasebete bakınız ki: **Ubudiyet Dairesi bütün kuvvetiyle Rububiyet Dairesi hesabına çalışıyor. Tefekkür, Teşekkür, İstihsan Levhası da bütün işaretleriyle Hüsnü San'at ve Nimet Levhasına bakıyor.** Bu Hakikatî gözün ile gördükten sonra, Rububiyet ve Ubudiyet Daire'lerinin Reisleri arasında en büyük bir münasebetin bulunmamasına aklınca imkân var mıdır? Ve Sâniin makasına Kemal-i İhlas ile Hizmet eden Ubudiyet Reisinin Sâni' ile azîm bir münasebeti ve kavî bir intisabı ve o intisab ile her iki Daire Reisleri arasında bir muarefe ve mükaleme ve alış-verişin olmamasına ihtimal var mıdır? Öyle ise bilbedahe tahakkuk etti ki; **Ubudiyet Reisi, Rububiyetin Has Mahbub ve Makbulüdür.**

Ey insan! Bu süslü masnuatı enva'-1 mehasinle tezizin eden ve bütün zîhayat olanların zevklerine, iştihalarına göre bu kadar Nimetleri in'am eden Sâni'in en kâmil, en cemil ve İbadetine kemal-i iştıyakla teveccûh eden ve Sâni'in mehasin-i san'atına takdir ve istihsanıyla Arş ve fersî taraba, sevinmeye getiren ve Sâni'in ihsanatına yaptığı Teşekkürat ve Tekbirat ile berr ve bahri cezbeye getiren şu güzel mahluk ve masnuuna iltifat edip sözünü nazar-1 itibara almaması ve teşekkürâtına mukabele etmemesi ve teveccûh edip kendisiyle konuşmaması ve iktidarına göre bütün mahlukata bir İmam ve Mürşid yapmaması imkânı var mıdır?

* * *

Pâsiyyemalar

[Onuncu Söz'ün bir cihette Esası ve Yirmisekizinci
Söz'ün Arabî ikinci makamıdır.]

Kâinatın bütün zerratı -müctemian ve münferiden- lisan-ı acz ve fakr ile Vücub-u Vücid ve Vahdetine şahadet ettikleri Sâni'-i Hakîme Hamdler, Senalar, Şükürler olsun. Ve Kâinatın Tâlîsimini açıp, Âyatını keşf ve beyan eden Resülü ile Âl ü Ashabına ve sair Enbiya ve Mürselîn İhvânına ve İbad-ı Sâlihîne Salât ü Selâmlar olsun...

Arkadaş! Tabiat ve esbab, bazı insanlara şükür kapısını kapatıp şirk ve küfür kapısını açmıştır. Halbuki, şirkin temeli sayısız muhalâttan kurulmuş olduğundan haberleri yok. O muhalâttan bir taneyi beyan edeyim ki, şirkin ne kadar fena bulunduğu kör gözleriyle görsünler. Şöyleden:

Şirk sahibi, cehalet sarhoşluğunu terk ve İlim gözüyle küfrüne baktığı zaman, o küfrü İman ve iz'an edebilmek için, bir zerre-i vâhîdeye bir ton ağırlığında bir yük yükletmeye ve her zerrede sayısız matbaaları icad edip tabiat ve esbabın eline vermeğe ve bütün masnuatta bütün san'at inceliklerini tabiata Ders vermeğe müztar ve mecbur olur. Zira hava unsurundan (meselâ) her bir zerre bütün nebatlar, çiçekler, semereeler üstünde konup bünyelerinde vazifesini yapmak salahiyetindedir. Eğer bu zerreler, yaptıkları vazifelerde memur olup Cenab-ı Hakk'ın Emir ve İradesine tâbi oldukları kâfirane inkâr edilirse, o zerre herhangi bir bünyeye girse, o bünyenin bütün cihazatını, keyfiyetiyle teşekkülünü bilmesi lâzımdır. Bu bilginin o zerrede bulunmasını ancak o kâfir itikad edebilir.

Maahaza bir semere, bir şecerenin bir misal-i musaggarıdır. Ve o semeredeki çekirdek, o şecerenin defter-i a'malidir. O ağacın tarih-i hayatı o çekirdekte yazılıdır. Bu itibar ile, bir semere şecerenin tamamına, belki o şecerenin nev'ine, belki küre-i arza nâzırıdır. Öyle ise, bir semerenin san'atındaki Azamet-i Maneviyesi, arzın cesameti nisbetindedir. O zerreyi, san'atça havi olduğu o Azamet-i Maneviye ile bina eden, arzı haml ve bina etmekten âciz olmayacaktır. Acaba o kâfir münkir, Kalbinde böyle bir küfrü taşımakla, akıl ve zekâ iddiasında bulunması kadar bir ahmaklık var mıdır?

Arkadaş! Her bir şey için iki suret ve şekil vardır:

Biri: Maddiyedir ki, âdetâ bir gömlek gibi, her şeyin vücaduna göre Kaderin takdiriyle biçilmiş şu görünen suretlerdir.

Diğeri: Makuledir ki, bir şeyin yaşadığı bir ömrde mürur-u zamanla değiştirdiği muhtelif maddî suretlerin içtimâından tasavvur edilen bir suret-i vehmiyedir.

Bir ateşin sür'atle tedvirinden hasıl olan daire-i vehmiye gibi, her şeyin tarih-i hayatını bildiren ve Kadere medar olan ve mukadderat-ı eşya denilen şu ikinci suret, makuledir. Suret-i maddiye itibariyle her şeyin bir nihayeti, bir gayesi olduğu gibi, suret-i maneviye itibariyle da bir nihayeti ve gizli bazı Hikmetler için bir gayesi de vardır. **Binaenaleyh her şeyin suret-i maddiyesinde Kudret-i Rabbanî ustadır, Kader mühendistir. Suret-i maneviyesinde ise, Kader mistardır, yani, teşekkülâtın çizgilerini çizer, Kudret masdardır, yani o çizgiler üzerinde yapılan teşekkülât, Kudretten sudûr eder.**

Ey kâfir! Bunu işittikten sonra iyice düşün! **Bir zerreve, bir terzilik san'atını öğretmeye Kudretin var mıdır? Kendine Hâlik ittihaz ettiğin tabiat ve esbab, her şeyin muhtelif ve mütenevvi' suretlerini biçip dikmesine Kudretleri var mıdır?**

Bak, ey gözden mahrum kâfir! Şecere-i Hilkatın Semeresi ve kuvvet ve ihtiyarca esbabtan üstün olan insan, terziliğin bütün kabiliyetlerini, bilgilerini cem'edip dikenli bir şecerenin âzalarına uygun bir gömleği dikemez. Halbuki, Sâni'-i Hakîm her şeyin neması zamanında pek muntazam, cedid ve taze taze gömlekleri ve yeşil yeşil hulleleri Kemal-i Sür'at ve Sühuletle yapar, giydirir. **فَسُبْحَانَ اللّٰهِ !...**

Evet münezzehtir, her şeyin vücadu emrine bağlı olan Allah mü-

**nezzehtir. Her şeyin iç yüzü elinde bulunan Sâni' münezzehtir.
Bütün mahlukata merci' olan Sâni' münezzehtir.**

Arkadaş! Her bir mevcudun üstünde, Sâni'-i Ehad ve Samed'in bir Sikkesi, bir Hâtemi olup, o mevcudun Sâni'-i Ehad ve Samed'in mülkü ve Eser-i San'atı olduğuna şehadet ediyorlar. Evet gayr-ı mütenahî Ehadiyet Sikkelerinden ve Samediyet Hâtemlerinden, yalnız bahar mevsiminde sahife-i arza darbedilen Sikkeye bak ki; şu zikredilecek müteselsil fikralar, cümleler o Sikkeyi güneş gibi gösteriyorlar ve izhar ediyorlar.

Evet sahife-i arzda pek garib, hakîmane bir İcad görünüyor. Bu görünen İcadın gösterdiği Kuvvet ve Faaliyeti görmek istersen şu gelen fikralara dikkat et:

1- O İcad fiili, pek azîm ve geniş bir Sehavet-i Mutlakadan geliyor.

2- Bir Sühulet-i Mutlaka ile bir Kuvvet-i Mutlakada çıkıyor.

3- Mutlak bir İntizamla, Sür'at-i Mutlakada meydana geliyor.

4- Mevzun ve mizanlı olarak bir Vüs'at-i Mutlakada bulunuyor.

5- Güzel bir Eser-i San'at olmakla beraber, mutlak bir ucuzlukta görünüyor.

6- Taalluk ettiği şeyler pek karışık olmakla beraber, büyük bir İmtiyaz-ı Mutlak ve adem-i iltibas ile yapılıyor.

7- Mahall-i taalluku gayr-ı mütenahî olmakla beraber, Eserlerinde çırkinlik görünmez, ahsen şekilde husule gelir.

8- Efrad ve enva' arasında, bu'd-u mutlak ile beraber, Tevafuk-u Mutlak var.

Arkadaş! Bu fikraların her birisi tek başına da o Sikkeyi izhar etmeye kâfidir. Bakınız, en hârika bir sehayetle en hârika bir Hüsn-ü San'at, muhit bir Kudretin hassasıdır. Ve intizamla beraber hârika bir sühulet hiç bir şeyden âciz olmayan muhit bir İlim Sahibine mahsustur. Tartılmış gibi gayet mizanlı olmakla beraber, mu'cizane bir Sür'at-i Mutlaka, her şeyi Emrine ve Kudretine teshir eden Zâta mahsustur. Nevilerin pek dağınık bulunmasından, pek geniş bir tasarruf ile hârika bir Hüsn-ü San'at İlim ve Kudretiyle her şeyin ya-

nında bulunan Zâta hastır. Kesret ve mebzuliyet ile beraber her ferdin san'at itibariyle kıymetdar olması, sonsuz bir zenginlikle gayr-ı mütenahî hazinelelere mâlik olan Zâta mahsustur. Efradın ziyadesiyle karışık olmasıyla beraber iltibassız ve fevkâlâde imtiyaz ve teşahhuslara mazhar olmaları, her şeye Basîr ve her şeye Şehid ve her bir fiili kendisini diğer bir fiilden menetmeyen Zâta mahsustur.

Ve keza arzda dağınık bulunan efrad arasındaki uzaklıkla beraber suretçe, vücuda, teşkilâtça aralarında husule gelen Tevafuk, küre-i arz Yed-i Tasarrufunda, İlminde, Hükmünde, Hikmetinde bulunan Zâta mahsustur.

Ve keza nev'in kesret-i efradiyla beraber her ferdin hârikulâde bir Hüsn-ü Hilkate mâlik olması, Kadîr-i Mutlak'a hastır ki, az-çok, küçük ve büyük her şey ona nisbeten birdir.

Geçen fikraların her birisinde, her şeyin tek bir Sâni'in Sun'u ve San'atı olduğuna delalet eden başka bir Âyet daha vardır. Evet sehayet ile kuvve-i iktisadiye arasında ve sür'at ile mizanlı olmak arasında ve ucuzlukla kıymetli olmak arasında ve karışık olmakla mümtaz bulunmak arasında tezad vardır. Bu zıdları bir Fiilinde cem etmek, ancak Kudreti hadsiz bir Sâni'-i Kadîr'e mahsustur.

Hülâsa: Herbir fikra, tek başına Hâtem-i Ehadiyeti izhara kâfi olduğu takdirde, fikraların heyet-i içtimaiyesi pek zahir bir tarîk-i evlâ ile Hâtem-i Ehadiyeti gösterir. İşte bu izahtan,

وَلَئِنْ سَأَلْتُهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ

Âyet-i Kerimesinin Sırri zahir oldu. Yani, o inadlı münküre "**Hâlik-ı Semavat ve Arz kimdir?**" diye sorulduğu zaman çar ü nâçar "**Allah'tır**" diyecektir.

Arkadaş! Uluhiyet, Risalet, Âhiret, Kâinat arasında **Hakikatta telazum vardır**. Yani, bunlardan birisinin vücut ve sübutu, ötekisinin de vücut ve sübutunu istilzam eder. Birisine İman, ötekisine de İmanı icabettirir. Evet meselâ, her bir kelimesi bir kitabı ve her bir harfi bir satırı içerisinde tutan bir kitabın, kâtibsz vücudu mümkün değildir. Kâinat Kitabı da Nakkaş-ı Ezelî'nin Vücub-u Vücuduna bağlıdır. Sarhoş olmayanlar ancak Nakkaş-ı Ezelî'ye İman etmekle Kitab-ı Kâinata şahid olabilirler.

Ve keza pek çok San'at Hârikalarına ve nakış ve zînetlerin garaibine müştemil olan bir binanın bâni ve sâni'siz vücudu mümkün olmadığı gibi, bu Âlemin vücudu da Sâni'in Vücuduna tâbidir. Dalalet sarhoşluğuyla sarhoş olmayanlar, onu bunsuz tasdik edemezler. Ve keza deniz ve nehirlerin yüzünde, şemsin aksini gösteren kabarcıklardaki güneşin parıltısı, şemsin vücudunu inkâr etmekle mümkün olmadığı gibi, aklı bozuk olmayanlar için, Kemal-i İntizam ile tahavvül ve teceddüd eden şu Kâinatın şuhudu, Bâni ve Sâni'in Vücub-u Vücdunun tasdikiyle olabilir. Çünkü şu muhteşem Kâinatı, Meşjet ve Hikmetiyle tesis ve Kaza ve Kaderinin Düsturlarıyla tafsil ve âdetinin Kanunlarıyla tanzim ve İnayet ve Rahmetinin namuslarıyla tezyin ve Esma ve Sîfâtının cilveleriyle tenvir eden ancak ve ancak Bâni ve Sâni'dir. Evet Hâlik-ı Vâhid kabul edilmediği takdirde, Kâinatın zerrat ve mürekkebatı adedince sonsuz ilahların kabulüne mecburiyet hasıl olur. Ve aynı zamanda, her bir ilahın şu Kâinatı halketmeye kadir olması lâzımdır. Çünkü zîhayatın her bir cüz'isi zevilhayatın külliüne (yani umumuna) bir fîhristedir. Cüz'iyi halkeden külliyi de halketmeye kadir olmalıdır...

Ve keza ziyyâsız güneşin vücudu mümkün olmadığı gibi, Uluhiyet de tezahürsüz olamaz. Tezahürü ise, İrsal-i Rusûl ile olur. Ve keza Hadd-i Kemale baliğ olan en yüksek bir Cemalin bilinmesi, görünmesi, gösterilmesi için Resullerin tarifi lâzımdır.

Ve keza Kemal-i Cemale baliğ olan Kemal-i Hüsn-ü San'at, Resullerin delaletiyle olur.

Ve keza Rububiyet-i Âmme, Ubudiyet-i Külliyyi ister. Bu da Zülçenaheyn Resullerin Vahdet-i İlahiyyeyi halka ilân etmeleri ile mümkün olur.

Ve keza bir hüsn sahibinin isteği olmasa ve bir âyine bulunmasa ve tarif edici bir şahıs tavassut etmezse, onun hüsnünün görünmesi, gösterilmesi mümkün değildir. Bu da ancak Resuller vasıtasyyla olur. Çünkü Resul, Ubudiyetiyle Hâlk'ın Hüsnüne âyinedir; Risaleti cihetiyile de halka izhar ve ilân eder.

Ve keza bir Zâtın cevahirle, zîkiyem eşya ile dolu hazinelarını açıp halka göstermek ve arzetmekle o Zâtın Kudretini, zenginliğini, saltanatını ilân etmek için ancak o Zâtın müsaadesiyle ve iradesiyle Emir ve tayin edilmiş bir memur lâzımdır. İşte o memur Resuldür.

Arkadaş! Bu Sıfatları haiz, bu vazifeleri en mükemmel görebilecek Hazret-i Muhammed AleyhisSalâti Vesselâm'dan başka Âlemde bir şahıs yoktur. En Câmi', en Kâmil, en Fâzıl O Zâtır. Tam tamına teşhir, tebliğ, tarif, tavsif, izhar, ilân eden O Zâtır.

Aziz arkadaş! "**İman-ı Billah**" ile "**Âhiret İmani**" arasındaki telazuma geldik. Hazır ol, dinle!

Bir sultan, itaat edenlere mükâfat ve isyan edenlere de mücazat etmezse, saltanatı inhidama yüz çevirir. Ve keza bir sultanın sağında lütuf ve merhamet ve solunda kahr ve terbiye lâzımdır. Mükâfat, merhametin iktizasıdır. Terbiye de mücazatı ister. Mükâfat ve Mücazat Menzilleri Âhirettir.

Ve keza yüksek bir hikmet ve adalet sahibi olan bir sultan saltanatının şanını kusurdan saklamak üzere, kendisine iltica edenleri taltif ve hâkimiyetinin haşmetini göstermek için milletinin hukukunu muhafaza eder. **Bu cihetlerin mühim bir kısmı Âhirette olur.**

Ve keza lebâleb dolu hazine'lere mâlik ve sehayet-i mutlakaya sahib olan bir sultan için umumî ve daimî bir dâr-ı ziyyafet lâzımdır. Ve ayrı ayrı ihtiyaç sahiblerinin devam ve Bekalarını ister. **Bu da ancak Âhirette olur.**

Ve keza bir cemal sahibi, daima hüsne ve cemalini görmek ve göstermek ister. Bu ise, Âhiretin vücutunu ister. **Cünkü daimî bir cemal, zâil ve muvakkat bir müştaka razi olmaz. Onun da devamını ister. Bu da Âhireti ister.**

Ve keza yardım isteyenlere yardım ve Dua edenlere cevab vermek hususunda, pek rahîmane bir şefkat sahibi olan bir sultan -ki edna bir mahlukun edna bir isteğini derhal yapar, verir- elbette bütün mahlukatın en büyük bir ihtiyacını kemal-i sühuletle yapar. **Böyle umumî ve en mühim bir ihtiyaç ancak Âhirettir.**

Ve keza icraatından, faaliyetinden anlaşılan pek hârika bir ihtişam içinde bir saltanatı varken, milletinin içtimaları için yalnız dar bir misafirhane yapılmış; daimî olarak milleti istiab edemez, daima dolar boşalar. Ve bir imtihan meydanı var; her vakit değişir, tebeddül eder. Ve sultanın bazı âsâr-ı san'atına ve ihsanatına bazı nümuneler göstermek için meclisleri var; zaman zaman tahavvül eder.

Bu vaziyet, bu dar Menzil ve meydan ve meşherden sonra daimî bir Menzil, sabit saraylar, açık hazineler bulunup ve sâkinleri sabit ve daimî kalacaklarına bilbedahe delalet eder.

Ve keza dikkat sahibi bir sultan ki, milletinin bütün a'mallerini, ef'allerini, hizmetlerini, hacetlerini tamamıyla yazar ve yazdırır ve mülkünde cereyan eden her bir hâdise ve her bir vakıanın suretlerini, fotoğraflarını alıp tesbit ve hifzederse, elbette bu vaziyet, bir muhasebenin, bir muhakemenin, bir mükâfat ve mücazatın vukua geleceğine kat'î bir surette delalet eder.

Ve keza mükâfat ve mücazat hakkında tekrar ile pek çok va'dleri ve tehdidleri olursa ve o va'd ü vaîd edilen şeyler Kudretine ağır gelmezse ve o şeyler raiyeti için pek ehemmiyetli olursa, elbette söz verdiği şeylerde hilaf olmayacaktır. Çünkü hulf-ül va'd, Kudretin İzzetine ziddir.

Ve keza hadd-i tevatüre baliğ olan muhbirlerin ittifak ve icmalarına göre, o muhteşem ve azîm saltanatın medarı ve cevelangâhı ancak Âhiret memleketidir. Bu küçük Menziller, meydanlar o Azamete daimî bir mekân olamaz. Çünkü bu gibi zâil, mütebeddil şeyler, o müstakar saltanata makarr olamaz.

Evet o sultan şu küçük Menzilde ve meydanda çok şeyleri, içtimaları, iftirakları gösteriyor. Fakat, bizzât maksad o şeyler değildir. Ancak Âhiretin Meydan-ı Ekberinde vukua gelecek hallerin, Emirlerin nümunelerini göstermektir. Çünkü o Mahşer-i Azîmde yapılacak muameleler, bu küçük nümunelere göre cereyan edecektir. Demek bu Menzilde gösterilen fâni, zâil haller o Âlemde bâki ve daimî semereler verecektir.

Evet o sultanın şu fâni menzillerde ve korkunç meydanlarda gösterdiği Hikmet, Înayet, Adalet, Rahmet ve Şefkatın fevkinde bir derecenin tasavvuru imkân haricidir. Elbette bu kadar yüksek ve geniş Hârika San'atlar, Daimî Mekânları, Sabit Meskenleri ve zevalsız sâkinleri isterler ki, o büyük Hikmet ve Adaletin Hakikatlarına mazhar olsunlar. Ve illâ şu görünen Hikmet, Înayet, Merhametin inkâri lâzım gelir. Ve aynı zamanda, bu kadar Hikmetinden ve Înayetinden zuhur eden Fiiller Sahibinin -hâşâ- zalim, gaddar, sefih olduğuna zehab edilir. Bu ise, inkılab-ı Hakaiki istilzam eder.

Ve keza şu muvakkat menzillerin Saltanat-ı Daimeye makarr olacak bir şekle gireceğine pek çok deliller, bürhanlar vardır. Maahaza, bu Âlemi İcad edip öteki Âlemi İcad etmemek ve bu Kâinatı vücuda getirip öteki Kâinatı getirmemek, bu dünyayı yaratıp öteki dünyayı yaratmamak imkânı yoktur. Çünkü Rububiyetin Saltanatı mükâfat ve mücazatı ister. Ve keza Sâni'-i Âlemin her şeyi içine almış ve her şeyi istilâ ve istiab etmiş bir Rahmet-i Vasası vardır. Vâlidelerin, hattâ bir cihette nebatatin evlâtına olan şefkatleri ve küçük, zayıf yavrularının sühulet-i rızkları, o Rahmet deryasından bir katredir. O Bahr-ı Rahmetin Azametiyle, şu fâni dünyada, bu kısa ömürde, şu kadar zahmet ve belalar ile karışık, zâil ve gayr-ı sabit olan şu Nimetler; ve ebedî Bekayı isteyen insanlar arasında münasebet yoktur. Ve aynı zamanda, **iade edilmemek üzere zeval, Nimeti nikmete, Şefkati zahmete, Muhabbeti musibete ve Lezzeti eleme ve Rahmeti ziddine Kalbeder.**

Ve keza Âlemde görünen tasarrufattan anlaşılıyor ki, Sâni'-i Âlem'in pek yüksek, Celalli, İzzetli bir haysiyeti vardır ki, Ubudiyetle Sâni'i ta'zim etmeyenlerin veya istihfaf edenlerin te'diblerini te'hir ve imhal etse bile ihmâl etmez.

Ve keza o sultanın emirlerini, nehiyelerini kıymetsiz görüp İman ile imtisal etmeyenler ve İbadetle kendilerini sevdirmeyenler ve şükran ile hürmette bulunmayanlar için Rububiyetin ebedî karargâhında elbette bir Dâr-ı Mükâfat ve mücazat olacaktır.

Ve keza bütün mahlukatta görünen Hüsn-ü San'atlar, İntizamlar ve İhtimamlardan ve her şeye takib edilmekte olan maslahat ve faidelerden anlaşılıyor ki; Kâinat Taht-ı Tasarrufunda bulunan Sâni'-i Zülcelal'de pek büyük bir Hikmet-i Âmme vardır ki, itaat ile iltica edenlerin büyük tâltif ve În'amlara mazhar olacakları o Hikmet-i Âmmenin iktizasındandır.

Ve keza görünüyor ki, her şey lâyik mevkiine vaz'ediliyor. Ve her Hak, Hak sahibine veriliyor. Ve her ihtiyaç sahibinin haceti, istediği gibi yapılır. Ve her sual edenlerin matlubları -bilhassa istidad lisaniyla veya ihtiyac-ı fitrî lisaniyla veya ızdırar ve zaruret lisaniyla olsun-cevablandırılıyor. Böyle Eserleri görünen bir Adalete bir Mahkeme-i Kübra lâzımdır ki, Rububiyetin Hâkimiyetiyle hukuk-u ibad muhafaza edilsin. Çünkü fâni olan şu dünya menzili, o büyük

Adalet-i Hakikiyeye mazhar olamaz. Öyle ise, o büyük Sultan-ı Âdil için bir Cennet-i Bâkiye, bir Cehennem-i Daime lâzımdır.

Ve keza görünüyor ki, bu Âlemin Sahibi -yaptığı şu kadar Fiillerin delaletiyle- hârika bir sehayete Sahib olduğu gibi, Nur ve Ziya ile dolu güneşler ve meyve ve semereler ile hâmile eşcar ve ağaçlar misilli pek çok hazineleri vardır. Binaenaleyh bu ebedî sehayet, tükenmez servet ebedî bir Ziyafetgâhi ister ve devam ile muhtaçların da devam-ı vücudunu iktiza eder. Zira nihayet bir sehayet, hârika bir Kerem, daima halka İhsan ve În'am etmek iktiza eder. Bu ise, ihsan ve in'amlara minnettar ve muhtaç olanların devam-ı vücudlarını ister.

Ve keza şu mu'cizeli ve hikmetli Ef'al-i Kerimanenin tezahüratından anlaşılıyor ki, Sâni'-i Fâil'in pek gizli Kemalâtı vardır. Ve daima o Kemalâtı, enzar-ı aleme arz ve teşhir etmek ister. Çünkü daimî bir Kemal, daimî bir tezahür ile takdir edicilerin devam-ı vücudlarını iktiza eder. Çünkü adem-i mutlaka namzed olan insan, Kemalâtı kıymet vermez ve istihsan ve takdire bedel istiskal ve tahkir eder.

Ve keza bu güzel, müzeyyen, münevver masnuatın Sâniî için mücerred manevî bir Cemal vardır. Ve Onun, o mahfi Hüsn ve Cemal için pek çok mehasin ve letaifi vardır ki, kısa akıllarımız ile idrak edemeyiz. Ezcümle, o Cemalin kesif âyinelerinden biri sath-ı arzdır. Bu sath-ı arz her asırda, her mevsimde, her vakitte daima Tecelli etmekte olan o Cilvelerin gölgelerini teşhir, tavsif, ilân ve izhar eder.

Ve keza Hakaik-i Sabitedendir ki, yüksek bir Cemal Sahibi bizzât kendi gözüyle ve bilvasıta başkasının gözüyle, Cemalini ve Cemalinin inceliklerini görmek istiyor. Binaenaleyh Cemal sermedî ve daim olursa, behemehal onun inceliklerini gösteren âyinelerinin de ebedî ve daimî olması zarurîdir. Çünkü bâki bir Hüsn, fâni bir müştaka razı olamaz. Ve zâil ve fâni bir âşıkın, ebedî ve bâki olan mahbubuna muhabbeti adavete Kalbolur. Evet insan, eli veya fehmi yetişmediği güzel bir şeyi, kendisini teselli için takbih eder. Bu itibarla bu Âlem Sâni'i istilzam ettiği gibi, Sâni' de Âlem-i Âhireti istilzam eder.

Ve keza bu Âlemin Sâniinde pek rahîmane bir şefkat vardır. Zira görüyoruz ki: Bu Âlemde yardım isteyen bir musibetedeye Kemal-i

Sür'atle yardım ediliyor. Dergâh-ı İzzete iltica eden kurtuluyor. Sual eden saillerin istekleri veriliyor. En âdi bir zîhayatın sesi işitiliyor ve haceti kabul ediliyor. İşte böyle bir Şefkat Sahibi, nev'-i beşerin en büyük, en lâzım, en zarurî, şedid bir haceti hakkında, bütün insanlar namına yaptığı Duada istediği Cennet'i ve Saadet - i Ebediyeyi ve بَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ 'i yapacaktır. Bilhassa o Reis-i Muhteremin şu umumî Duasına, bütün zevilhayat,bütün mahlukat آمين ! آمين ! diyorlar.

Bak, o Zât öyle bir maksad, öyle bir gaye için saadet isteyip Dua ediyor ki, insanı ve bütün mahlukatı, esfel-i safilin olan fena-yı mutlaka sukuttan, kıymetsizlikten, faidesizlikten, abesiyetten A'lâ-yı İlliyyîn olan Kiymete, Bekaya, Ulvî Vazifeye, Mektubat-ı Samedaniye olması derecesine çıkarıyor. Bak, hem öyle yüksek bir fizar-ı istimdadkârane ile istiyor ve öyle tatlî bir niyaz-ı istirhamkârane ile yalvarıyor ki, güya bütün mevcudata, Semavata, Arşa iştittirip, vede getirip, Duasına

آمينَ اللّهُمَّ آمينَ dedirtiyor.

Acaba bütün benî Âdem'i arkasına alıp, şu arz üstünde durup, Arş-ı A'zama müteveccihen el kaldırıp, nev'-i beşerin Hûlâsa-i Ubudiyetini câmi' Hakikat-ı Ubudiyet-i Ahmedîye (A.S.M.) içinde Dua eden şu Şeref-i Nev'-i İnsan ve Ferîd-i Kevn-ü Zaman olan Fahr-i Kâinat ne istiyor, dinleyelim. Bak, kendine ve Ümmetine Saadet-i Ebediye istiyor, Beka istiyor, Cennet istiyor. Hem mevcudat âyinelerinde Cemallerini gösteren bütün Esma-i Kudsîye-i İlahiye ile beraber istiyor; o Esmadan Şefaat taleb ediyor, görünsün.

Eğer, Âhiretin hesabsız esbab-ı mücibesi, delail-i vücudu olmasa idi, yalnız şu Zâtın tek Duası, baharımızın İcadı kadar Hâlk-ı Rahîm'in Kudretine hafif gelen şu Cennet'in binasma sebebiyet verecekti. Demek nasılki O Zâtın Risaleti, şu Dâr-ı İmtihanın açılmasına sebebiyet verdi, لَوْلَكَ لَوْلَكَ لَمَا خَلَقْتُ أَلْفَلَكَ Sırrına mazhar oldu; onun gibi, Ubudiyeti dahi öteki Dâr-ı Saadetin açılmasına sebebiyet verdi.

اللّهُمَّ صَلِّ وَسِّلِّمْ عَلَى ذَلِكَ الْحَبِيبِ الَّذِي هُوَ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ وَفَخْرُ الْعَالَمَيْنِ
وَحَيَاتُ الدَّارَيْنِ وَوَسِيلَةُ السَّعَادَتَيْنِ وَذُو الْجَنَاحَيْنِ وَرَسُولُ الشَّقَلَيْنِ

وَعَلَىٰ إِلٰهٖ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ وَعَلَىٰ إِخْوَانِهِ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ آمِينَ

Ve keza bu Âlemin geliş ve gidişatında ve bütün mahlukatın bir hedefe sevkinde ve Semavî, süflî bütün ecramın bir Kudrete bağlı ve müsahhar olmasında pek büyük bir Saltanat Eseri görünüyor. Ve bundan anlaşılıyor ki, bu mevcudatta tasarruf eden Sâni'in Azîm Rububiyetinde Hârika bir Saltanatı vardır. Halbuki bu dünya menzili tahavvülâtâ, zevale maruzdur. Sanki misafirler için yapılmış bir handır ki daima dolup boşalıyor. Ne kendisinin sabit bir şekli vardır ve ne de içinde oturanların bir kararı vardır. Ve Sâni'-i Âlemin garib ve acib san'atlarının nümunelerini teşhir ve ilân için tahavvülden hâli kalmayan bir meşherdir. Bu itibarla o handa ve o meşherde içtima eden insanlar sabit kalacak degiller. Çünkü meskenleri sabit değildir.

İşte bu hal ve şu vaziyet, bu fâni menzilden sonra o Sermedî Saltanata karargâh olmak üzere, sabit, bâki, ebedî, sermedî saadetlerin, Cennetlerin ve sarayların olacağına kat'î bir delaletle şahadet eder. Çünkü fâni, Bâkiye makam ve medar olamaz. Evet bir melikin gelip giden misafirleri için yolda yaptığı şu menzile ve o menzilde oturan misafirlere bakıldığı zaman görülüyor ki, milyonlarca lira ile yapılan o menzil, pek az bir zaman içindir. Ve ondaki zînetler, kıymetli şeyler, hep suret ve örneklerdir. Ve misafirler o nefis taam ve yemeklerin yalnız tadına bakıp, karınlarını doyuracak derecede yemiyorlar. Ve her bir misafir, hususî makinesiyle o menzildeki zînetlerin resimlerini alırlar. Ve Melikin de gizli memurları onların bütün harekât, ef'al ve muamelelerini yazıyorlar.

Ve o Melik, her mevsimde milyonlarca o zînetleri, o güzel şeyleri yeni gelecek misafirleri için târib ve tecdid ediyor.

Ve hâkeza... pek çok garib ve acib şeyler görünüyor. İşte bu vaziyet gösterir ki, o muvakkat menzil sahibinin pek yüksek kıymetli menzilleri, daireleri ve ebedî, sermedî sarayları vardır. Bu küçük menzilde görünen şeyler, haller misafirleri Ebedî Menzillerdeki yüksek şeylere teşvik için gösterilen nümunelerdir.

Kezalik bu dünya menzilinin ve içinde oturan insanların ahvaline dikkat edilirse anlaşılıyor ki: **Bu dünya ebedî kalmak için yaratıl-**

mış bir menzil değildir. Ancak Cenab-ı Hakk'ın ebedî ve sermedî olan "Dâr-üs Selâm" Menziline davetlisî olan mahlukatın içtimaları için bir han ve bir bekleme salonudur. Bu dünya menzilinde görünen leziz şeyler, lezzet ve zevk için değildir. Çünkü visallerinin lezzeti, firaklarının elemine mukabil gelmez.

Maahaza o lezzetlerden hiç kimse tam manasıyla muradına nâil olamaz. Ya o lezzetlerin ömürleri kısa olur veya insanın ömrü kısa olduğundan muradına yetişemez. Ancak, o lezzetler ve o nefis şeyler ibret ve şükre sevk içindir. Çünkü onlar Cenab-ı Hakk'ın Ehl-i İman için Cennetlerde ihtar ettiği Hakikî Nimetlere nümunelerdir. Ve o müzeyyen masnuat-ı fâniye, fena ve adem için değildir. Ancak, onların suretleri ve misalleri, manaları, neticeleri alınır; Âlem-i Bekada, Ehl-i Beka için Ebedî Manzaraların yapılmasına medar olurlar. Yahut Ebedî Âlemde Sâni'-i Ebedî istediği şekillere sokar. Çünkü o masnuat, Beka içindir. Onların o zahirî ölüm ve fenaları; vazifelerinden terhistir, i'dam değildir.

Evet onların ölümleri fena olsa bile, yalnız bir cihetten fenaya gider, çok cihetlerden bâki kalır. Meselâ, Kudret-i Ezeliyenin yarattığı şu gül çiçeğine bak! Evet nasıl bir kelime ağızdan çıkar çıkmaz zahiren fenaya giderse de, Allah'ın izniyle kulaklarda, kâğıtlarda, kitablarda milyonlarca timsalleri kaldığı gibi, akillarda da akıllar adedince manaları kalır.

Kezalik o gül kısa bir zamanda vazifesi tamam olur olmaz solar, ölüür gider. Amma onu gören bütün insanların kuvve-i hâfızalarında ve halefiyle hâmile olan tohumlarında suretleri, manaları bâkidir. Demek o gülün tohumu olsun, kuvve-i hâfızalar olsun, o gül çiçeğinin suretini, zînetini, menzilini hifz için sanki birer fotoğraf ve Bekası için birer menzildir.

Ey arkadaş! İnsan da başbos, serseri, sahibsiz bir hayvan değildir. Ancak onun da bütün harekât ve ef'ali yazılıyor, tesbit ediliyor ve a'malinin neticeleri hifzediliyor ki, Muhasebe-i Kübra-da ona göre derece alsin. Hülâsa, her gün mevsiminde yapılan tahribat, gelecek bahar mevsimlerinde gelen yeni misafirler için yer tedarik etmek ve bir nevi terhis ve izinlerdir.

Ve keza bu Âlemde tasarruf eden Sâniin öyle bir Kitab-ı Mübini vardır ki, ne küçük ve ne büyük, O Kitabda yazılmış hifzedilmemiş

hiç bir şey yoktur. O Kitabın maddelerinden Âlemde görünen yalnız Nizam ve Mizan maddelerine bak! Evet görüyoruz ki, herhangi muvazzaf bulunan bir şey, vazifesinden terhis edilmekle daire-i vücudan çıkarsa, Fâtır-ı Hakîm onun çok suretlerini "**Levh-i Mahfuz**"larda tesbit eder. Ve tarih-i hayatını, tohumunda ve neticesinde nakşeder ve pek çok gaybî âyinelerde ibka eder. Meselâ: Bir şecere, meyvesiyle hâmile olduğu gibi, tohumu da meyve ile hâmiledir. Demek, ağaçın bünyesinde semeresi mevcud olduğu gibi, tohumunda da semere mevcuddur. Ve keza vücuddan çıkışmış pek çok şeyler, insanın kuvve-i hâfızasında mevcud kalır.

İşte bu misallerden, Hîfz ve Hafîziyet Kanunu ne derece ihatâlı olduğu anlaşıldı. Evet bu Mevcudatın Sahibi pek büyük bir ihtimam ile mülkünde cereyan eden her şeyi Taht-ı Hîfz ve Muhafazasına almıştır. Ve Hâkimiyetinin muhafazası için sonsuz bir dikkati vardır. Ve Rububiyetinde tam bir İntizam ve Saltanat vardır ki, edna bir hâdiseyi, âdi bir hizmeti yazar ve yazdırır. İşte bu derece ihatâlı, ihtimamlı bir Hîfz Kanunu, elbette Âlem-i Âhirette yapılacak bir divan-ı muhasebata bakar. Şu muhafaza kanunu, bütün eşyada câri olduğu gibi, mahlukatın en eşrefi olan insana da şamildir. Çünkü insan Cenab-ı Hakk'ın Rububiyetine aid Şuunat ve ahvaline şahiddir. Ve mahlukatın Cemaatleri içinde Allah'ın birliğine dellâldir. Ve mevcudatın Tesbihatına müşahid ve Hilafet-i Kübra ile tekrim ve teşrif edilmiştir. İnsan bu Keramete, bu şerefle nâil olduğu halde, kendisini başıboş ve gayr-ı mes'ul zannetmesin. Onun da Divan-ı Muhasebatta pek karışık hesapları vardır. Ondan kurtulduktan sonra, müstehak olduğu yere gidecektir.

Evet Kudret-i Ezeliyeye nisbetle, ölümden sonra Haşrin gelmesi, güzden sonra baharın gelmesi gibidir. Evet nebatat gibi insanın da bir günü, bir de baharı vardır. Evet geçmiş zamanda vukua gelmiş olan Mu'cizat-ı Kudret, Sâni'in bütün imkânat-ı istikbaliyeye kadir olduğuna kat'î şahid ve bürhanlardır.

Ve keza bu Âlemin Mâliki, kendi Kudretine pek kolay ve pek ehven ve ibadına fevkâlâde mühim ve pek şedid-ül ihtiyaç olan Haşrin tekrar be tekrar va'dinde bulunmuştur. Malûmdur ki, hulf-ül va'd Kudretin İzzetine, Rububiyetin Merhametine ziddir. Zira va'din hilafını yapmak, cehlin veya aczin alâmetidir. Bu ise Kadîr-i Mutlak, Hakîm-i Mutlak olan Zâta muhaldır.

Maahaza, insanların haşri nebatatın Haşri gibidir. Bunu gören onu nasıl inkâr eder? Haşrin İcadına olan va'di ise, bütün Enbiyanın tevatürüyle ve büyük insanların icmaiyle sabit olduğu gibi Kur'an-ı Kerim'in Lisanıyla da sabittir.

Ezcümle:

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يَجْمَعُنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمةِ
لَا رَبَّ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا

olan Âyet-i Kerime, büyük bir şiddet ve kuvvetle Haşrin İcadına söz veriyor. Fakat, bazı insan pek nankördür ki; bütün mevcudat, Sıdkına ve Hak olduğuna delalet ettiği o Mâlik-ül Mülk'ün Sözlerini tasdik etmez, kendi hezeyanına ve ahmaklığına itimad eder.

Ve keza bu Âlemde pek ihtişamlı bir Rububiyet âsâriyla şaaşalı bir Saltanatın şuaları görülmektedir. Evet görüyoruz ki: Koca arz - sekenesiyle beraber- ehlî, zelil, muti bir hayvan gibi o Rububiyetin Emri altında beslenir. Güzde ölmesi, baharda dirilmesi ve bir Melevî gibi raks ve hareketi ve sair bütün işleri o Emre tâbi olduğu gibi, şemsin de seyyaratiyla tanzim ve teshiri ve sair vaziyetleri o Emre bağlıdır. Halbuki, Azametli şu Rububiyet-i Sermediye ve bu Saltanat-ı Ebediye şöyle zaîf, zâil, muvakkat temeller ve esaslar üzerine bina edilemez. Ve bu mütebeddin, belalı, kederli, fâni dünya üzerine kaim olamaz. Ancak, bu dünya o Azametli Rububiyetin pek azîm ve geniş dairesi içinde insanları tecrübe ve imtihan, Kudretin Mu'cizelerini teshir ve ilân için kurulmuş muvakkat bir menzildir ki, tahrib edilip pek muazzam, geniş, ebedî ve bâki bir Âleme cüz' olmak için tebdil edilecektir. Binaenaleyh bu tebeddülât ma'rezi olan Âlemin Sâni'i için diğer tegayyûrsüz, sabit bir Âlemin vücudu zarurîdir.

Maahaza, zahirden Hakikata geçen Ervah-ı Neyyire Ashabı ve Kulüb-ü Münevvere Aktabı ve Ukûl-ü Nuraniye Erbabı ve Kurb-u Huzur-u Îlahîde dâhil olanlar, o Zât-ı Zülcelal'in mutîler için bir Dâr-ı Mükâfat ve âsiler için bir Dâr-ı Mücazat ihmâz ettiğini ve pek metin va'dler ile şedid tehdidleri olduğunu kat'î ihbar ediyorlar. Malûmdur ki, va'dleri îfa etmemek bir zülldür. Hâlk-ı Âlem züll ve zilletler-

den münezzehtir. Ve aynı zamanda, o Hakikati ihbar eden Ehl-i Hakikat ve Enbiya ve Evliya ve Asfiya Cemaatlerine Kâinat bütün Âyâtiyla, Kelimatiyla zahir olarak ihbarlarını teyid ve takviye ediyor. Ey insan! Bu haberden daha doğru bir haber ve bu sözden daha doğru bir söz var mıdır?

Ve keza bu Âlemin Mutasarrîfi, dar ve muvakkat şu arz meydanında, Âlem-i Âhiretin büyük meydanının çok misallerini, nümune lerini her vakit gösteriyor.

Ezcümle: Bahar mevsiminde arzin sathında yapılan nebatî Haşirlere dikkat lâzımdır. Evet altı gün zarfında, o karışık nebatatın tohumlarından ölmüş, çürümüş, kaybolmuş olan cesedleri galatsız, haltsız kema-fi-s sâbık inşa ve iade etmekle, arz meydanında nebatî Haşirleri yapan Kudret, Semavat ve Arzı altı günde halketmesinden âciz değildir. Ve o Kudrete nazaran göz işaretî kadar kolay olan Haşr-i İnsanîyi yapmamak imkânı var mıdır? Evet haşr-i nebatîde kelimeleri, yazıları tamamen silinmiş üçyüz bin kadar sahifeleri, birlikte, bilâ-halt ve bilâ-galat kısa bir zamanda eski yazılarını iade eden bir Kudrete, tek bir sahifeden ibaret bulunan Haşr-i İnsanî ağır gelir mi? Hâşâ!

İşte o Kudret Sahibi, Lisan-ı Kur'an ile emrettiği

**فَانظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحِيِّ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَمُحْيٰ
الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ**

Ayet-i Kerimesi bu mes'elenin Hakikat olduğuna sarahat ile şahadet ediyor.

Ey Aziz Arkadaş! Cenab-ı Hakk'ın şu tasarrufatından ve Şuunatından anlaşıldı ki, arz meydanında yapılan nebatî Haşirler ve neşirler ve sair içtima ve iftiraklar maksud-u bizzât değildir. Çünkü öteki Âlemin Meydan-ı Kebirinde yapılan o büyük ve mühim ihtifaller ile kısa bir zamanda yapılan şu cüz'î gayr-ı sabit bu semereler arasında münasebet yoktur. Ancak bu cüz'î semereler, bir takım misal ve nümunelerdir ki, bunların suret ve neticelerine o mecmâ-i kebirde muameleler tatbik ve icra edilsin. Demek bu fâni şeylerin suretleri o Âlemde Bâki Semereleri meyve verecektir.

Ve keza görüyoruz ki: **Sâni'-i Sermedî, Sultan-ı Ebedî**, şu inhidama meyyal menzillerde ve zevale mahkûm meydanlarda öyle bir Hikmet-i Bahirenin ve bir İnayet-i Zahirenin ve bir Adalet-i Âliyenin ve bir Merhamet-i Câmianın âsârını izhar ediyor ki, Kalbi paslanmamış, gözü kör olmamış bir insan, aynelyakın ile anlar ki, o Hikmetten daha ekmel bir Hikmet olamaz. Ve o âsârı görünen İnayetten daha ecmel bir İnayet kabil değil. Ve emarati görünen Adaletten daha ecell bir Adalet yoktur. Ve o semerati görünen Merhametten daha eşmel bir Merhamet tasavvur edilemez. Öyle ise, o Sultanın memleketinde Daimî Mekânlar, Sabit Meskenler, Daimî ve Mukim Sâkinler bulunmazsa, şu görünen Hikmet, İnayet, Merhamet ve Adaletin, kalb ve fikir sahiblerince inkârları lâzım gelir. Ve aynı zamanda o Ef'al-i Hakîmane Sahibinin, -hâşâ- sefih, zâlim olmasını istilzam eder. Bu ise, Hakikatı ziddîna Kalbeden bir muhaldır.

Ey sözlerimi dinleyen arkadaş! Haşrin vücuduna ve vukuuna dair delillerin, şu zikredilen kısma, emarelere münhasır olduğunu zannetme. Kur'an-ı Kerim'in gösterdiği gayr-ı mütenahî emarelerden istihrac edilen Hakikat şudur ki: **Hâlikimiz, şu muvakkat dünya meşherlerinde daimî olan Rububiyetinin Sabit Karargâhına bizleri nakledecektir. Ve bu seyyal memleketi Sermedî bir Memlekete tebdil edecektir. Ve yine zannetme ki, Haşır ve Âhireti iktiza eden, Esma-i Hüsnadan yalnız "Hakîm, Kerim, Rahîm, Âdil, Hâfiż" İsimleridir. Belki Kâinatın tedbirîyle alâkadar olan her bir İsim, Âhiret ve Haşrı iktiza eder.**

Hülâsa: Haşır mes'elesi öyle bir Hakikattir ki, Celaliyle, Cemaliyle, Esmasıyla Hâlik-ı Zîşan, bütün Kütüb-ü Semaviye ile Enbiya ve Evliya ve Asfiyanın icmalarını tazammun eden Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan ve Fahr-i Kâinat Hazret-i Muhammed (A.S.M.) - Ekmel-ül Halk ve Eşref-ül İnsan- Haşrin geleceğine ittifakla hükmilikleri gibi, şu Kâinat dahi, bütün Âyâtiyla ve Kelimatiyla Haşrin Vücid ve İcadına şahadet ediyor. Hattâ her bir cüz'ün, cüz'î olsun küllî olsun, cüz' olsun küll olsun, iki vechi vardır. Bir vecihle Hâlika bakar, Vahdaniyete delalet eder. Diğer vecihle de Âhirete nâzırdır ki, Haşrin, Âhiretin vücidlarını ister.

Meselâ: Bir insan kendi vücuduya, Hüsn-ü San'atiyla Sâni'in Vücid-u Vüciduna ve Vahdetine delalet ettiği gibi; âmâl ve istidad-

lari ebede kadar uzandığı halde pek süratle ölüm ve zevali, Âhiretin vücutuna delalet eder. Bütün mevcudatta görünen İntizam-ı Hikmet, Tezyin-i İnayet, Taltif-i Rahmet, Tevzin-i Adalet, Sâni'-i Hakîm'in Vücut ve Vahdetine şahid oldukları gibi, Âhiretin ve Saadet-i Ebediyenin de İcad ve Vücutlarına delalet ederler.

اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ وَاحْشُرْنَا فِي رُمْرَةِ السُّعَادَاءِ وَ
 ادْخِلْنَا الْجَنَّةَ مَعَ السُّعَادَاءِ بِشَفَاعَةِ نَبِيِّكَ الْمُخْتَارِ فَصَلِّ
 وَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ أَهْلِهِ كَمَا يَلِيقُ بِرَحْمَتِكَ وَبِحُرْمَتِهِ
 آمِينَ آمِينَ آمِينَ

Kâfîre

(Tevhid Denizinden)

İ F A D E - İ M E R A M

Malûmdur ki insan, hasb-el kader çok yollara sülük eder. Ve o yolda çok musibet ve düşmanlara rastgelir. Bazan kurtulursa da bazan da boğulur. Ben de Kader-i İlahînin sevkiyle pek acib bir yola girmiştüm. Ve pek çok belalara ve düşmanlara tesadüf ettim. Fakat, acz ve fakrımı vesile yaparak Rabbime iltica ettim. İnayet-i Ezeliye beni Kur'ana teslim edip Kur'anı bana Muallim yaptı. İşte Kur'andan aldığım Dersler sayesinde o belalardan halâs olduğum gibi nefis ve şeytan ile yaptığım muharebelerden de muzafferden kurtuldum. Bütün ehl-i dalaletin vekili olan nefis ve şeytanla ilk müsademe,

سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

Kelimelerinde vuku buldu. Bu Kelimelerin kalelerinde tahassun ederek o düşmanlarla münakaşalara giriştim. Her bir Kelimedede otuz defa meydan muharebesi vukua geldi. Bu Risalede yazılan her bir Kelime, her bir kayíd, kazandığım bir muzafferiyete işaretdir.

Bu Risalede yazılan Hakikatler, zdılárına bir imkân-ı vehmî kalmayacak derecede yazılmıştır. Uzun bir Hakikate (delili ile beraber) bir kayíd veya bir sıfatla işaret yapılmıyor...

İhtar: Bu zamanın cereyanı, benim gibi çoklarını vehmî tehlikelere atmıştır. İnşâallah, bu Eser Allah'ın izniyle onları kurtaracak ümidiñdeyim.

(Bu Risale, dört Bab ile bir Hâtime ve bir Mukaddeme
üzerine tertib edilmiştir.)

Mukaddeme

Kırk sene ömrümde, otuz sene tahsilimde yalnız dört Kelime ile dört Kelâm öğrendim; tafsilen beyan edilecektir. Burada yalnız icmalen işaret edilecektir. Kelimelerden maksad: Mana-yı Harfî, mana-yı ismî, Niyet, Nazardır. Şöyledir ki:

Cenab-ı Hakk'ın masivasına (yani Kâinata) Mana-yı Harfiyle ve Onun hesabına bakmak lâzımdır. Mana-yı ismiyle ve esbab hesabına bakmak hatadır.

Evet her şeyin iki ciheti vardır. Bir ciheti Hakk'a bakar. Diğer ciheti de halka bakar. Halka bakan cihet, Hakk'a bakan cihete tenteneli bir perde veya şeffaf bir cam parçası gibi, altında Hakk'a bakan cihet-i isnadı gösterecek bir perde gibi olmalıdır. **Binaenaleyh Nimete bakıldığı zaman Mün'im, san'ata bakıldığı zaman Sâni'**, esbaba nazar edildiği vakit Müessir-i Hakikî zihne ve fikre gelmelidir.

Ve keza Nazar ile Niyet, mahiyet-i eşyayı tağyir eder. Günahı sevaba, sevabı günaha Kalbeder. Evet niyet âdi bir hareketi İbadete çevirir. Ve gösteriş için yapılan bir İbadeti günaha Kalbeder. Maddiyata esbab hesabıyla bakılırsa cehalettir. Allah hesabıyla olursa, Marifet-i İlahiyyedir.

Birinci Kelâm: إِنِّي لَسْتُ مَالِكِ Ben kendime mâlik

değilim. Ancak Mâlikim Kâinatın Mâlikidir. Fakat kendime mâlik nazarıyla bakıyorum ki, Mâlik-i Hakikî'nin Sıfatını ve Sıfatların bir derece mahiyetini ve hududunu bileyim. Evet mevhüm, mütenahî hududum ile Mâlik-i Hakikî'nin Sıfatlarının bir cihette gayr-ı mütenahî hududunu bildim.

İkinci Kelâm: الْمَوْتُ حَقٌّ Ölüm haktır. Evet bu hayat

ve bu beden şu azîm dünyaya direk olacak kabiliyette değildir. Zira onlar demir ve taştan değildir. Ancak et, kan ve kemik gibi mütehalif şeylerden terekkür etmiş. Kısa bir zamanda Tevafukları, içtimaları varsa da, iftirakları ve dağılmaları her vakit melhuzdur.

Üçüncü Kelâm: رَبِّ وَاحِدٌ Rabbim birdir. Evet herkesin

bütün saadetleri, bir Rabb-ı Rahîm'e olan Teslimiyete bağlıdır. Aksi takdirde pek çok rablere muhtaç olur. Çünkü insan, câmiyyeti itibarıyle bütün eşyaya ihtiyacı ve alâkası vardır. Ve her şeye karşı (hissederek veya etmeyerek) teessürü elemeleri vardır. Bu ise tam Cehennem gibi bir halettir. **Fakat erbab tevehhüm edilen esbab Yed-i Kudrette bir perde olan Rabb-ı Vâhid'e Teslimiyet, firdevsî bir vaziyettir.**

Dördüncü Kelâm: أَنَا ile tabir edilen benlik, yani

kendisine bir vücut, bir kıymet vermektir ki; bu ene, Cenab-ı Hakk'ın Sıfatını, Şuunatını bilmek için bir santral ve bir vâhid-i kıyasıdır.

* * *

Birinci Bab

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
beyanındadır.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ مُحَمَّدٍ
وَعَلَى أَلِيهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Allah'tan başka Hak bir Allah'ın bulunmadığını Kalben tasdik ve lisanen ikrar ettiğime, bütün gören ve görünen eşyayı şahid gösteriyorum.

Öyle bir Allah ki, Vücub-u Vücuduna ve Vâhid, Ehad, Ferd, Samed olduğuna Hazret-i Muhammed (A.S.M.) bir Şahid-i Sadık ve bir Bürhan-ı Nâtiktir.

Öyle Muhammed (A.S.M.) ki, icma ve tasdiklerine mazhar olmakla, Enbiya ve Mûrselîne siyadet ünvanını; ve ittifak ve tahkiklerini almakla, İmam-ül Evliya ve'l-Ülema lâkabını almıştır. Ve öyle Muhammed (A.S.M.) ki, Âyat-ı Bahire, Mu'cizat-ı Katia ve Secaya-yı Sâmiye ve Ahlâk-ı Âliye sahibi olmakla Mehbit-i Vahy-i İlahî olmuştur. Ve öyle bir Muhammed (A.S.M.) ki, Âlem-i Gayb ve Melekûtu seyr ve ziyaret etmekle, Ervahî müşahede ve Melaike ile musahabe, cin ve insanlara İrşad vazifesini almıştır. Ve öyle bir Muhammed (A.S.M.)dır ki, Şâhsiyet-i Maneviyesiyle Kâinatın Kemaline bir führiste olmakla, bütün saadetlerin ve medeniyetlerin düsturlarını havi bir Şerîata sahibdir. Ve öyle bir Muhammed (A.S.M.)dır ki, Âlem-i Şehadette iken gaybiyattan haber verir bir Beşîr ve Nezîr olup bütün kuvvetiyle, Kemal-i Ciddiyetle ve Vüsuk ile, itminan ile yüksek bir İman ile nev'-i besere karşı "Tevhid

Dini"ni لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ile ilân ve i'lâm ediyor.

Ve keza öyle bir Allah ki, Vücub ve Vücduna, Celal ve Cemaline, Vâhid-i Ehad olduğuna şahadet edenlerden birisi de "Furkan-ı Hakîm"dir.

Ve öyle bir Furkan-ı Hakîm'dir ki, bütün Enbiya Kitablarının tasdiklerine mazhardır. Ve öyle bir Furkan-ı Hakîm'dir ki, bütün Akıllar ve Kalbler, Hükümlerini kabul ve tasdike icma ettileri ve Cihat-ı Sittesinden nur-efşan bir Kitabdır.

Ve öyle bir Furkan-ı Hakîm'dir ki, Mazhar-ı Vahy olan Resullerce, Mahz-ı Vahydir. Ehl-i Keşf ve İlahamca Ayn-ı Hidayettir. Maden-i İman ve Mecma-i Hakaiktir. Hükümleri delail-i akliye ile müeyyed ve Fitrat-ı Selimenin şahadetiyle musaddaktır. Lisan-ül

Gayb olup, Âlem-i Şehadette nev'-i beseri **فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** ile Tevhide Emir ve Davet ediyor.

Öyle bir Allah ki, Vücub-u Vücdud ve Vahdetine, şu Kitab-ı Kebir denilen Âlem, bütün yazıları ve fasıllarıyla, sahifeleriyle, satırlarıyla, cümleleriyle, harfleriyle şahadet ettiği gibi; şu İnsan-ı Kebir denilen Kâinat da, bütün azâsiyla, cevarihiyle, hüceyratıyla, zerratıyla, evsafıyla, ahvaliyle delalet eder. Yani bu Kâinat, ihtiva ettiği bütün enva'ıyla **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** ve o Âlemlerin erkâniyla **لَا خَالِقَ إِلَّا هُوَ**

ve o erkânın azâsiyla **لَا صَانِعَ إِلَّا هُوَ** ve o azânın eczasıyla **لَا مُدَبِّرَ إِلَّا هُوَ** ve o eczanın cüz'iyatıyla **لَا مُرَبِّيَ إِلَّا هُوَ** ve o cüz'iyatın hüceyratıyla **لَا مُتَصَرِّفَ إِلَّا هُوَ** ve o hüceyratın zerratıyla **لَا خَالِقَ إِلَّا هُوَ** söleyerek; bütün

enva'ıyla, erkâniyla, azâsiyla, eczasıyla, hüceyratıyla, zerratıyla, esîriyle (ellibeş lisan ile) Vücub-u Vücdud ve Vahdetine şahadet ve delalet eder. Şu lisanların tafsili gelecektir. Şimdi icmal ile zikredeceğim. Şöyle ki:

Kâinat terkiblerindeki İntizam, cereyan-ı ahvaldeki Nizam, suretlerdeki garabet, nakışlarındaki zînet, yüksek Hikmetler, eşyadaki muhalefet ve mümaselet, camidattaki muavenet, birbirinden uzak olan

şeylerdeki Tesanüd, Hikmet-i Âmme, Înayet-i Tâmmeh, Rahmet-i Vasia, Rîzk-ı Âmm, hayatlar, tasarruf, tahlil, tağyir, tanzim, imkân, hudûs, ihtiyaç, za'f, mevt, cehil, İbadet, Tesbihat, Daavat ve hâkeza pek çok Sıfatlar lisanlarıyla Hâlik-ı Kadîm-i Kadîr'in Vücub ve Vücduna ve Evsaf-ı Kemaliyesine şehadet ettiler gibi; Esma-i Hüsnayı tilavet ederek, Cenab-ı Hakk'a Tesbih ve Kur'an-ı Hakîm'i Tefsir ve Resul-i Ekrem'in (A.S.M.) İhbaratını Tasdik ediyorlar...

Geçen lisanların tafsiline geçiyoruz. Şöyled ki: Kâinatta görünen Tanzimat, Nizamat, Müvazenat Kabza-i Tasarrufunda bir Mizan ve Nizam bulunan Hâlik'in Vücub-u Vücduna delalet etmekle **الله لا إله إلا هُوَ** cümlesini okur. Ve keza Kâinatta İntizam ve İttihad huküm-fermadır. Bu iki Sifat, Mutasarrîfin Vahdetine ve bir olduğuna şahadet etmekle **الله لا إله إلا هُوَ** Hakikatini ilân ediyor.

Ve keza Semavat sahifesini güneş ve yıldızlarla yazan Kudretle, bal arısıyla karıncanın sahifelerini hüceyrat ve zerrat ile yazan Kudret bir olduğundan **الله لا إله إلا هُوَ** ile (mes'elenin ilâniyla) Hâlikin bir olduğuna delalet ve şahadet eder.

Ve keza meselâ bulut ile arz gibi camid ve mütehalif şeylerde tecavüb ve muavenet, yani birbirinin hacetine cevab vermek ve seyyarat gibi şemsten pek uzak olan yıldızların şemse veya birbirine Tesanüd etmeleri, bütün eşyanın bir Müdebberin İdaresinde bulunduğu şahadet ederek **الله لا إله إلا هُوَ** ile ilân eder.

Ve keza Semavatın yıldızlar gibi âsâr-ı muntazamadaki müşabehet ve arzin birbirine benzeyen çiçeklerinde, hayvanatındaki münasebet, Hâlikin bir olduğuna delaletle Şehadetini

الله لا إله إلا هُوَ ile ilân eder.

Ve keza her bir zîhayat, çok İsim ve Sıfatların Tecellisine mazhardır. Meselâ, bir zîhayat vücuda geldiğinde Bari İsminin Cilvesine, teşekkülünde Musavvir Sıfatının Cilvesine, gıdalandığı zaman Rezzak İsminin Cilvesine; hastalıktan şifa bulduğunda, Şâfi İsminin Tecellisine ve hakeza tesirde mütesanid, âsârda mütehalif, çok sıfat ve İsimlere mazhardır. Bu Sıfatların ve İsimlerin hedefleri bir olduğundan, elbette müsemmaları da bir olur. İşte her bir zîhayat, şu mazhariyetle Hâlik'in bir olduğuna dair olan şahadetini **الله لا إله إلا هو** ile ilân eder.

Ve keza manzume-i şemsîye ile bal arısının gözleri arasındaki irtibat ve keyfiyetçe birbiriyle münasebetleri, ikisinin bir Nakkaş'ın nakşı olduğuna olan delaletlerini **الله لا إله إلا هو** ile i'lâm ediyorlar.

Ve keza zerrat arasındaki cazibenin, güneş ve yıldızlar arasında bulunan cazibeye kardeş olması, her iki kısmın da bir Kalem-i Vâhidin yazısı olduğunu **الله لا إله إلا هو** ile izhar ediyorlar.

Ve keza terkib ve mürekkebatta görünen İntizam, o mürekkebattaki her zerrenin, lâyik mevziine konulmasıyla hasıl olmuştur. Binaenaleyh o zerreleri, aralarındaki münasebetler bozulmamak şartıyla, lâyik mevkilerine koyabilmek, ancak bütün o mürekkebatı yaratabilecek bir Kudret Sahibine hastır. İşte zerrattaki İntizam ve şu vaziyetin lisaniyla **الله أكابر** **الله لا إله إلا هو** diyerek **الله لا إله إلا هو**yu okur.

Ve keza bir neviden bir ferdin, bütün efraddan imtiyazını temin edecek teşahhus ve taayyününün Kalem-i Kudretle yapılması, bütün nev'-i beşerin, meselâ efradının Nazar-ı Kudrette meşhud ve melhuz olduğunu istilzam eder. Çünkü bir ferd, alâmet-i farikası cihetiyle bütün efrada muhalif olacaktır. Eğer bütün efrad hazır bulunmazsa, taayyünlerinde, alâmatlarında muhalefetin bulunmaması ihtimali vardır. Bu ihtimal ise bâtildir. Öyle ise, bir ferdin Hâlikî bir nev'in Hâlikî olacaktır.

Ve keza bir nev'e Hâlik olabilmek, cinse de Hâlik olabilmeye mütevakkiftir. En nihayet iş **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** da nihayet bulur.

Ve keza Hilkat ve Yaratılışın Vâcib-ül Vücid'a isnad edilmesini, nazarları çok kısa olanlar, baid, garib, külfetli olduğunu tevehhüm etmekle inkârına zehab ediyorlar. Halbuki esbaba isnad edilir ise onların tevehhüm ettikleri bu'd, garabet, külfet kat kat muzaaf olarak Hakikate inkîlab eder. Çünkü Vâcibe daha kolay olur. Meselâ, bir adamdan birkaç şeyin sudûru, birkaç adamdan bir şeyin sudûrundan daha ehvendir. Meselâ bal arısının Hilkati, Kudret-i İlahiyeye isnad edilmezse nihayetsiz müşkilât olur.

Maahaza, Vâhidin kesrete yaptığı vaziyet ve maslahatı, kesret çok meşakkatlerden sonra yapabilir. Meselâ, bir kumandanın pek çok neferlere verdiği intizam vaziyeti, o neferlere verilse sühuletle yapamazlar. Demek Hâlik-ı Vâhid'e yapılan isnadda, zahiren bu'd ve garabet varsa da esbab ve kesrete edilen isnadda, muzaaf olarak müteselsil muhaller vardır. Şöyle ki:

Her bir zerrede, Vâcib-ül Vücid'un Sıfatlarını farzettmek lâzım geliyor. Çünkü nakiştaki Kemal, san'attaki Hüsün o Sıfatları ister. Hem şirketi kabul etmeyen Vücub hakkında, gayr-ı mütenahî şeriklerin farzı lâzımdır. Hem her bir zerrenin, bütün zerrelerle hem hâkim-i mutlak, hem mahkûm-u mutlak olması lâzım geliyor. Çünkü nizam ve intizam öyle ister. Hem her bir zerrede, ihatâlı bir şuur, tam bir İlim lâzımdır. Çünkü zerreler arasında Tesanûd ve Müvazene vardır. Bu Tesanûd ve Müvazene ise İlim ile olur.

İşte, eşayı esbaba isnad etmekte bu kadar muhaller vardır. Amma Sahib-i Hakikî olan Vâcib-ül Vücid'a isnad edildiği vakit, o zerreler söyle bir vaziyete girerler ki, şemsin cilvelerine, timsallerine, lem'alarına mazhar olan su katreleri gibi; Kudret-i Ezeliyenin Nuranî Tecellisine, Cilvelerine, Lem'alarına o zerreler de mazhar olup, Sahib-i Kudretin izniyle, gayr-ı mütenahî olan İlim ve İradesiyle, o zerrelerde teşekkülât ve terkibat yapılır. Binaenaleyh Kudret-i Ezeliyenin bir Lem'ası Kudretin hâsiyetine mâlik olduğundan, esbabın binler lem'asından ve esbabın sultanından daha tesirlidir. Çünkü bunda tecezzi ve inkışam vardır, Kudret-i Ezeliyede ise yoktur.

Ve keza külfet ve uğraşmak da yoktur. Çünkü Kudret Sâni'in Zâtına Zâtîdir, arazî değildir. Acz, Kudretine tahallül edemez. Kudretin bir Lem'asına zerreler, şemsler mütesavidir. Büyük, küçükten ağır ve zahmetli değildir. Ve keza Hayat, Vücud, Nur gibi şeylerin zahir ve bâtinleri şeffaf olduğundan, İcadları zamanında, vesait-i esbab altında Kudretin Tasarrufu görünür. Evet Hayatın vaziyetlerine ve derecelerine dikkat edilirse, Kudretin Tasarrufu görünür.

Meselâ: Bir salkım üzümün yapılması için ince, camid bir dal ve bir cam parçasında şemsin timsalini tersim için küçük bir delikten ziyanın geçmesi ve bir evi tenvir için bir kibrit tavassut ediyor. Ve bu gibi basit esbab altında yapılan o azîm ve garib işlerde Kudretin Tasarrufu gündüz gibi görünmesi aşıkârdır.

Ve keza eşyanın esbaba isnadındaki istib'addan ve istiğrâbdan hasıl olan inkârdan neş'et eden dalaletlerden hasıl olan ızdırabat, bütün Akılları, Ruhları Vâcib-ül Vücud'a firar ve iltica etmeye mecbur eder. Çünkü **ancak Onun Kudretiyle, İradesiyle her müşkil hallolur** ve kapalı kapılar açılır. Ve **Onun Zikriyle Kalbler mutmain olurlar**. Binaenaleyh necat ve halas ancak Allah'a iltica ile olur.

فِرَوْا إِلَى اللَّهِ أَلَا يَذْكُرِ اللَّهُ تَطْمَئِنُ الْقُلُوبُ İşte Kâinat şu Hakikatîn
Lisanıyla **آلَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** yü söylüyor.

Ve keza esbab-ı zahiriye pek basit, mahdud, fakir, camid, suursuz, iradesiz ve kanunlar kısmı da itibârî, mevhûm şeylerdir. Müsebbebatta bulunan hârika nâkışlar, zînetler, garib ve acib san'atların o gibi kıymetsiz esbab ile kat'iyyen münasebetleri yoktur. Binaenaleyh meselâ bedenin hüceyratındaki nizamlı, intizamlı teşekkülâtı, ekmek yemesine; ve kuvve-i hâfizada yazılan gayr-ı mahdud mutnazam nâkışları, kulaktaki ve baştaki telâfife; ve konuşmakta, tefekkürde, harflerin teşekkülâtına ve suver-i zihniyenin husulüne, lisan ve zînîn hareketleri gibi esbaba isnadları ahmakçasına bir hükümdür. Ancak o gibi müsebbebat, gayr-ı mütenâhî bir Kudret ile bir İlim ve bir İradeyi iktiza ediyorlar. Bu Hakikate binaen sabittir ki, kevn ve vücudda Müessir-i Hakikî, ancak Kudreti Gayr-ı Mütenâhî bir Hâlik-ı Kadîr'dir. Esbab ise bahanelerdir, vesait de perdelerdir.

Havas ve hâsiyetler dahi Kudretin Tecelliyatına ve Lem'alarına İsim ve Ünvanlardır. Hem Kanunlar ve Nevamis denilen şeyler, ancak İlim ile İrade ve Emrin enva'a olan Tecellilerinin İsimleridir. Evet Kanun Emirdendir, Namus İradedendir. İşte Kâinat müsebbebatın lisaniyla **اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** ile Hâlik-ı Hakikî'yi ilân ediyor.

Ve keza Kâinat sahifesinde pek büyük bir itina ve ihtimam ile hârika bir tarzda yazılan nakışlar, münferiden ve müçtemian, gayr-ı mütenahî bir Kudreti iktiza ettiklerinden, Kâinat da bir Vâcib-ül Vücad, bir Hâlik-ı Kadîr'in Vücaduna bizzarure delalet eder ki, o Hâlik'in Tesir-i Kudrette nihayet olmadığından, şeriklerden bilbedahe müstağnidir, şerike ihtiyacı yoktur.

Maahaza, şerik hadd-i zâtında mümteni'dir. Bir ferdinin vücidu mümkün değildir. Çünkü Kudret-i Kâmil'en tesiri gayr-ı mütenahîdir. Şerik olduğu takdirde, Kudretin tesiri mahdud olur. Mütenahî olmadığı halde mütenahî olur, inkıtaa uğrar. Bu ise, birkaç cihetten muhaldır. Öyle ise istiklal ve infirad, Uluhiyet için Zâtî hassallardır.

Maahaza şerike bir mahal, bir makam, bir imkân-ı Zâtî yoktur. Ve şerikin vücidu hakkında ne bir delil ve ne de bir delilden neş'et eden bir ihtimal ve ne de bir emare ve Kâinatın hiç bir cihetinde şerike bir mevzi yoktur. Bilakis hangi şeye, hangi cihete bakılırsa Tevhid Sikkesi görünür. Demek Müessir-i Hakikî ancak ve ancak Allah'tır.

Evet insan Kâinatın en eşrefi ve esbab içinde ihtiyacı en geniş olduğu halde, ef'al-i ihtiyarîsi içinde yemek ve içmek gibi en âdi bir fiilinde, yüz cüz'ünden ancak bir cüz'ü insana aid olabilir. Esbabın sultانı olan insan, böyle eli bağlı, tesirsiz olursa öteki esbab-ı camide ne halt edebilir?

İste Kâinat şu Hakikatten tebarüz eden Vücad ve Vahdet Lisaniyla **اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** yu tilavet eder.

Ve keza Kâinatın bütün ecza ve zerratına Tecelli eden Esma-i İlahiye arasındaki Tesanûd, yani birbirine dayanarak Tecelli ettikleri

bir temazuç, yani elvan-ı seb'a gibi birbiriyle memzuc olarak eşyayı cilvelendirdikleri Eserleri bir olduğu gibi, müsemmalarının da Vâhid, Ehad olduğuna şahadet eder. Ve bu şahadet lisanyyla, Kâinat

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ diyerek ilân ediyor.

Ve keza Kâinatın -külli ve căz'î- ihtiva ettiği bütün eczasını istilâ eden bir Hikmet-i Âmme görünür. Ve bu Hikmet-i Âmme, Kasd, Şuur, İrade, ihtiyar Sıfatlarını tazammun ediyor. Bu Sıfatlar, bir Hakîm-i Mutlak'ın Vücub-u Vücduna delalet eder. Çünkü Kâinat mef'ul ve münfaildir. Mef'ul fâilsiz olamadığı gibi, mef'ulün camid bir căz'ü de fâil olamaz.

Ve keza Kâinat Sahifesinde bir Înayet-i Tâmme parlıyor. Bu Înayet, tazammun ettiği Hikmet, Lütuf, Tahsin Sıfatlarıyla bir Hâlik-ı Kerim'in Vücub-u Vücduna delalet eder. Çünkü În'am ve İhsan, Mün'im ve Muhsinsiz olamaz.

Ve keza Kâinatı müştemilâtıyla beraber içine alan pek geniş bir Merhamet görünüyor. Bu Merhamet, Rahmet, Hikmet, Înayet, În'am gibi çok Sıfatları tazammun ediyor. Bu Sıfatlar, bir Rahman-ı Rahîm'in Vücub-u Vücduna şahadet eder. Çünkü sıfat mevsufsuz olamaz.

Ve keza zevilhayat ve canlı mahlukata tevzi edilen bir Rîzk-ı Âmm vardır. Ve bu Rîzk sıfatı, geçen Sıfatları istilzam etmekle bir Rezzak-ı Rahîm'in Vücduna delalet eder. Çünkü fiil fâilsiz olamaz.

Ve keza bütün Kâinatta intişar eden bir Hayat vardır. Bu Hayat Sıfatı dahi, geçen Sıfatları iktiza etmekle bir Hayy-ı Kayyum, bir Muhyî ve Mümit Hâlik'in Vücub-u Vücduna delalet eder. Arkadaş! Elvan-ı seb'a gibi memzuc olan şu beş Hakikat, Kâinata bir Rab, Kadîr, Alîm, Hakîm, Kadîm, Rahîm, Rahman, Rezzak, Hayy-ı Kayyum zarûrî olduğuna bilbedahe delalet ve şahadet eder. Ve Kâinat bu şahadelerini

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ile ilân eder.

Ve keza Kâinat yüzünde Hüsn-ü Zâtîyi gösteren bir hüsn-ü arazî ve bir Cemal-i Mücerredi gösteren bir cemal-i hazîn ve Mahbub-u Hakîkiye işaret eden bir aşk-ı sadık ve bütün Esrarı cezbeden bir Hakikat-ı Cazibeye işaret eden bir cezbe ve bir incizab vardır. Bu ha-

kikatler, Kâinata bir Rabb-i Vâcib-ül Vücid lâzım ve zarurî olduğuna şehadet ettiklerini, Kâinat **اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** ile talim ve i'lâm ediyor.

Ve keza bütün enva'ın cüz'iyatında bir Tasarruf var. Bu Tasarruf, faideli iş ve maslahatlar içindir. Ve nebatat ve hayvanatta bir Tebeddül ve Tahavvül var. Bu da pek çok menfaatler içindir. Küre-i arzda gece ve gündüz cihetiyile bir Tağyir var. Bu dahi büyük büyük gayeler içindir. Kâinatta hükümdarma olan Nizam ve İntizamla beraber, faaliyet hususunda elvan-ı seb'a gibi tebarüz eden şu Hakikatler, bilbedahe bir Mutasarrif-ı Hakîm, Kadîr, Fâil-i Muhtar gibi bütün Evsaf-ı Kemaliye ile muttasîf bir Hâlik'in Vüciduna yaptıkları delaleti, Kâinat **اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** ile tebliğ ediyor.

Ve keza Kâinatın ihtiyaç ettiği bütün enva' ve ecza ve zerratı istilâ eden hudûs, bir Muhdis ve bir Mûcidi iktiza eder.

Ve keza Kâinat bütün eczasıyla beraber gayr-ı mütenahî eşkal ve vaziyetlere kabiliyeti, ihtimali, imkânı varken bu şekl-i hazırla girmesi, elbette bir Hâlik-ı Vâcib-ül Vücid'un İhtiyar, İrade ve Tercihiyile olmuştur.

Ve keza büyük bir fakr u ihtiyaçta bulunan Kâinatın enva' ve eczasına lâzım olan işlerini, hacetlerini evkat - 1 münasibde

مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ îfa ve is'af etmek, bir Rezzak-ı Kerim'in Vüciduna delalet eder.

Ve keza Kâinat, umumî ve hususî, maddî ve manevî pek büyük ihtiyaçlar içindedir. Gerek vüciduna ve gerek bekasına lâzım şeyleri, işleri görmekten âcizdir. Bu gibi matlublarının şuuru olmaksızın yerine getirilmesi, elbette Rahman-ı Rahîm ve Vâcib-ül Vücid bir Sâni'-i Hakîm tarafındandır.

Ve keza kevn ve vücudda, imkân, kesret, infial mertebeleri vardır. İmkân mertebesi, Vücid mertebesine bakar ve onu istilzam eder. Kesret mertebesi, Vahdet mertebesine nâzırıdır, onu iktiza eder. Infial mertebesi, fâiliyet mertebesine mütevakkiftir. Bu mertebeler arasın-

daki istilzam, bizzarure Vâcib, Vâhid, Fa'al bir Hâlik'i iktiza ve istilzam eder.

Ve keza bakıyoruz ki, Kâinatta herhangi bir şey, hadd-i kemale vâsıl olmayınca hareket etmekten durmuyor. Kemaline vâsıl olduğu zaman hareketi terk edip sükûnda oturur. Bundan anlaşılıyor ki, Vücut kemali ister, kemal de sübutu iktiza eder. Öyle ise, Vücidun Vücdunu Kemal iledir. Kemalin Kemali de devam ile olur. Öyle ise, bir Vâcib-i Sermedî, Kâmil-i Mutlak var ki, mümkünâtın bütün Kemalâtı, Onun Nur-u Kemalinin cilvelerine birer gölgedir. Öyle ise Cenab-ı Hak Zâtında, Sıfatında, Ef'alinde Kâmil-i Mutlaktır.

Ve keza her şeyin bâtinini zahirinden daha latif, daha şeffaftır. Bu ise, Sâni'in o şeyden hariç ve baid olmamasına delalet eder. O şeyin sair eşya ile Nizam ve Müvazenesinin Sânii tarafından temin edildiği cihetle de, Sâniin o şeyde dâhil olmamasını iktiza eder. Öyle ise, bir masnuun Zâtına bakılırsa, Sâniin İlim ve Hikmeti görünür. Gayrısıyla birlikte bakılırsa, Sâniin fevk-al küll bir Sem' ve Basara mâlik olduğu görünür. Bu Hakikatten anlaşıldı ki: Sâni'-i Âlem, Âlemde dâhil olmadığı gibi Âlemden hariç de değildir. İlmi ve Kudreti ile herşeyin içinde olduğu gibi, her şeyin fevkindedir. Bir şeyi gördüğü gibi, bütün eşyayı da beraber görür.

Bu Hakikatler, kavs-i kuzeх renkleri gibi macun, bir takım Nuranî Âyetlerdir. Kâinat bütün Evsaf-ı Kemaliye ile muttasif bir Hâlik'in Vücub-u Vücid ve Vahdetine delalet eder. Evet Kâinat o Hâlik'in Nurunun gölgesi, Esmasının Tecelliyyatı, Ef'alının âsâridir.

Arkadaş! Kâinatın şu geçen Hakikatların Lisaniyla söylediğî **لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ** ۚ isbat eder. Ve keza **مُحَمَّدُ رَسُولُ اللهِ** ۖ Hakikati **فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ** ۖ istilzam ediyor. **مُحَمَّدُ رَسُولُ اللهِ** da, İmanın beş rüknünü tazammun ettiği gibi, Sıfat-ı Rububiyete de mazhar ve mir'attır. Bu Sirra binaendir ki, **مُحَمَّدُ رَسُولُ اللهِ** ۖ İmanın mizan ve terazisinde **لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ** ile karin ve

müvazi olmuştur. Nübüvvet, Sıfat-ı Rububiyete nâzır ve mazhar olduğundan, umumî bir câmiyyete mâliktir. Velayet ise, hususî ve cüz'îdir. Aralarındaki nisbet **رَبُّ الْعَالَمِينَ** ile **رَبِّي** arasındaki nisbet gibidir ki, birisinde izafe umumîdir, ötekisinde hususîdir. Veya arzdan Arşa olan Mi'racla secdedeki Mi'râc arasında veya Arş ile Kalb arasındaki nisbet gibidir.

Arkadaş! Şu yüksek olan matluba Zikrettiğimiz bürhanlar, matlubu ihata eden bir dairedir. Matlub olan Vücub-u Vücad ve Vahdet o dairenin merkezindedir. Daireyi teşkil eden bürhanların her birisi, parmağını uzatıp, matlubun hak ve sadık olduğuna imza atıyorlar. O bürhanlardan zayıf olanların arasında Tesanûd vardır. Yani, birbirini teyid ve takviye etmekle, zayıf bürhanların za'fiyeti zâil olur. Zâil olmasa bile itibardan düşmez. İtibardan düşse bile, dairenin bozulmasına sebeb olmaz. Ancak daire küçülür.

Maahaza bürhanların heyet-i mecmuasına terettüb eden matlubun kuvvet ve vuzuhunu her ferdden istemek ve her ferdde aramak, aklın hastalığına, zihnin cüz'iyetine işaret olup, matlubu red ve inkâr için bir zemin teşkil ediyor. Binaenaleyh bir bürhana bakıldığı zaman za'fiyetten dolayı vehimler baş gösterirse, öteki bürhanlardan süzülen kuvvet ile ortada za'fiyet kalmaz, vehimler de dağılırlar.

Maahaza bazı bürhanlar suya benzeyen, bir kısmı da havaya benzeyen, bir kısmı da ziya gibidir. Binaenaleyh bu gibi bürhanları gayet latif ve dikkatli ince bir fikir ile arayıp tutmalıdır ki, dökülmesin, sönmesin, uçmasın!..

TAKRİZ

(Fâzıl-ı Muhterem Meclis-i Mesahif ve Tedkik-i Müellefat-ı Şer'iye Reis-i Âlisi Şeyh Safvet Efendi Hazretlerinin takrizidir.)

**Cenab-ı Hakk'a Hamd ve kendisine
Kur'an nâzil olan Peygamberimize ve Dinin
binasını tahkim ve temhid eden Âl ü Ashabına
Salât ü Selâm olsun!**

**Tevhid Denizinden Bir Katre namındaki
Risale gözüme tecelli etti. O denizle bu katre
arasında bir fark göremedim. Çünkü o katre
Hakikatte o denizden geliyor ve o denize dökü-
lüyor. Tevhid denizinden avuçla su içmekte ve
İslâmiyet memesinden süt emmekte kardeşimiz
olan Allâme Bediuzzaman Said Nursî'nin
sa'yinden dolayı Cenab-ı Hakk'a hadsiz şükür-
ler olsun!**

El-fakir, tûrab-u akdam-ul ülema

S A F V E T

(Rahmetullahi Aleyh)

Hâtime

(Şu hâtime, dört çeşit hastalıkları beyan eder. Ve tedavi çarelerini gösterir.)

Birinci Hastalık: "Ye's"tir.

Arkadaş! Amele ve taate muvaffak olamayan azabdan korkar, yeise düşer. Böyle bir me'yusun gözüne, dinî mes'elelere münaffî edna ve zayıf bir emare, kocaman bir bürhan görünür. Böyle birkaç emareyi elde eder etmez, diğer emarelerin saikasıyla ilân-1 isyan ederek İslâm Dairesinden çıkar, şeytanın ordusuna iltihak eder. Binaenaleyh a'male muvaffak olamayanlar, yeise düşmemek için şu Âyete müracaat etsin:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ آنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْفَوْرُ الرَّحِيمُ

İkinci Hastalık: "Ucb"dur.

Arkadaş! Ye'se düşen adam, azabdan kurtulmak için, istinad edecek bir noktayı aramaya başlar. Bakar ki, bir miktar hasenat ve kemalâtı var, hemen o Kemalâtına bel bağlar. Güvenerek der ki: "Bu Kemalât beni kurtarır, yeter" diye bir derece rahat eder. Halbuki a'male güvenmek ucbdur. İnsanı dalalete atar. Çünkü insanın yaptığı Kemalât ve iyiliklerde hakkı yoktur; mülkü değildir, onlara güvenemez.

Hem insanın vücudu ve cesedi bile onun değildir. Çünkü kendisinin eser-i san'atı değildir. O vücudu yolda bulmuş, laka olarak temellük de etmiş değildir. Kiymeti olmayan şeylerden olduğu için yere atılmış da insan almış değildir. Ancak o vücut hâvi olduğu

garib san'at, acib nakişların şehadetiyle, bir Sâni'-i Hakîm'in Dest-i Kudretinden çıkışmış kıymettar bir hane olup, insan o hanede emaneten oturur. O vücudda yapılan binlerce tasarrufattan ancak bir tane insana aiddir.

Ve keza esbab içerisinde en eşref, en kuvvetli bir ihtiyar sahibi insan iken, ef'al-i ihtiyariye namıyla kendisine mal zannettiği ef'alın ekl, şürb gibi en âdi bir fiilin husulünde, yüz cüz'ünden ancak bir cüz'ü insana aiddir.

Ve keza insanın elindeki ihtiyar pek dardır. Havassının en geniş hayal olduğu halde, o hayal akıl ve akıl semerelerini ihata edemez. Bunları, bu kadar büyük iken, nasıl daire-i ihtiyarına idhal edip, onlarla iftihar ediyorsun?

Ve keza şuurî olmaksızın, senin lehine ve aleyhine çok fiiller cereyan etmektedir. O fiiller şuurî oldukları halde, şuurun taalluk etmediğinden sabit olur ki, o fiillerin Fâili bir Sâni'-i Zîsuur'dur. Ne sen fâilsin ve ne senin esbabın... **Binaenaleyh mâlikiyet Davasından vazgeç. Kendini mehasin ve Kemalâtâ masdar olduğunu zannetme.** Ve kat'iyyen bil ki, senden sana yalnız noksan ve kusur vardır. Çünkü sû'-i ihtiyarınla, sana verilen Kemalâtı bile tağyir ediyorsun. Senin hanen hükmünde bulunan cesedin bile emanettir. Mehasinin hep mevhübedir ; seyyiatın meksûbedir . Binaenaleyh,

لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ de.

Üçüncü Hastalık: "Gurur"dur.

Evet gurur ile insan maddî ve manevî Kemalât ve mehasinden mahrum kalır. Eğer gurur saikasıyla başkaların Kemalâtına tenezzül etmeyip, kendi Kemalâtını kâfi ve yüksek görürse, o insan nâkistir. Böyle insanlar, malûmat ve keşfiyatlarını daha yüksek görmekle, Eslaf-ı İzamîn İrşadat ve Keşfiyatlarından mahrum kalırlar. Ve evhama maruz kalarak bütün bütün çizgiden çıkarlar. Halbuki Eslaf-ı İzamîn kırk günde yaptıkları bir Keşfiyatı, bunlar kırk senede bulamazlar.

Dördüncü Hastalık: "Sû'-i zan"dır.

Evet insan hüsün-ü zanna memurdur. İnsan, herkesi kendisinden üstün bilmelidir. Kendisinde bulunan sû'-i ahlâkı, sû'-i zan saikasıyla

başkalara teşmil etmesin. Ve başkaların bazı harekâtını, Hikmetini bilmediğinden, takbih etmesin. Binaenaleyh Eslaf-ı İzamın Hikmetini bilmediğimiz bazı hallerini beğenmemek, sū'-i zandır. Sû'-i zan ise, maddî ve manevî içtimaiyatı zedeler.

Arkadaş! Taht-el arz yaptığım hayalî bir seyahatta gördüğüm bazı Hakikatları Zikredeceğim:

Birinci Hakikat: Arkadaş! Mâlik-i Hakikî'den gaflet, nefsin firavunluğuna sebeb olur. Evet Taht-ı Tasarrufunda bulunan bütün eşyanın Mâlik-i Hakikîsini unutan, kendisini kendisine mâlik zannederek Hâkimiyet tevehhümünde bulunur. Ve başkaları da, bilhassa esbabı kendisine kıyas ile, hâkim ve mâlik defterine kaydeder. Ve bu vesile ile, Allah'ın mülkü, malını kendilerine taksim ederek Ahkâm-ı İlahiyeye karşı muaraza ve mübarezeye başlar.

Halbuki Cenab-ı Hak tarafından insanlara verilen benlik ve hürriyet, Uluhiyet Sifatlarını fehmetmek üzere bir vâhid-i kıyasî vazifesini görüyor. Maalesef sû'-i ihtiyar ile Hâkimiyet ve istiklaliyete âlet ederek tam bir firavun olur.

Arkadaş! Bu ince Hakikat, tam vuzuh ve zuhuruyla şöyle bana göründü ki: Gaflet suyu ile tenebbüt eden benlik, Hâlik'ın Sifatlarını fehmetmek için bir vâhid-i kıbastır. Çünkü insanlar görmedikleri şeyleri kıyas ve temsiller ile bilirler. Meselâ: Bir adam Cenab-ı Hakk'ın Kudretini anlamak için bir taksimat yapar: "**Buradan buraya benim Kudretimdedir, bundan o yanı da Onun Kudretindedir**" diye vehmî bir çizgi çizmekle mes'eleyi anlar. Sonra mevhüm hattı bozar, hepsini de ona teslim eder. Çünkü nefis, nefsine mâlik olmadığı gibi cismine de mâlik değildir. Cismi, ancak acib bir Makine-i İlahiyedir. Kaza ve Kader Kalemiyle Kudret-i Ezeliye (bir cilveciğî) o makinede çalışıyor. Binaenaleyh insan o firavunluk Davasından vazgeçmekle, mülkü Mâlikine teslim etsin, emanete hiyanet etmesin! Eğer hiyanetle bir zerreyi nefsine isnad ederse, Allah'ın mülkü esbab-ı camideye taksim etmiş olacaktır.

İkinci Hakikat: Ey nefس-i emmare, katiyen bil ki, senin hususî ama pek geniş bir dünyan vardır ki; âmâl, ümid, taallukat, ihtiyacat üzerine bina edilmişdir. **En büyük temel taşı ve tek direği, senin vücudun ve senin hayatındır. Halbuki o direk kurtladur. O temel**

taşı da çürüktür. Hülâsa, esastan fasid ve zayıftır. Daima harab olmağa hazırlıdır.

Evet bu cisim ebedî değil, demirden değil, taştan değil.. ancak et ve kemikten ibaret bir şeydir. Âni olarak senin başına yıkılıyor, altında kalyorsun. Bak zaman-ı mazi senin gibi geçmiş olanlara geniş bir kabir olduğu gibi, istikbal zamanı da geniş bir mezaristan olacaktır. Bugün sen iki kabrin arasındasın; artık sen bilirsin!..

Arkadaş! Bildiğimiz, gördüğümüz dünya bir iken, insanlar adedince dünyaları hâvidir. Çünkü her insanın tam manasıyla hayalî bir dünyası vardır. Fakat, öldüğü zaman dünyası yıkılır, Kıyameti kopar.

Üçüncü Hakikat: Şu gördüğün dünyayı, bütün lezaiziyle, sefahetleriyle, safalarıyla pek ağır ve büyük bir yük gördüm. Ruhu fasid, Kalbi hasta olanlardan başka kimse o ağır yükün altına giremez. Çünkü bütün Kâinatla alâkadar olmaktadır ve her şeyin minnetine girmektense ve bütün esbab ve vesaite el açıp arz-ı ihtiyaç etmektense, bir Rabb-ı Vâhid, Semi' ve Basîr'e iltica etmek daha rahat ve daha kârlı değil midir?

Dördüncü Hakikat: Ey nefis (*) Kâinatın uzak çöllerine gidip Sâni'in isbatına deliller toplamaya ihtiyaç yoktur. Bir kulübecik hükmünde bulunan içerisinde oturduğun cisim kafesine bak! Senin o kulübenin duvarlarına asılan İcad Silsilelerinden, Hilkatın Mu'cizelerinden ve Hârika San'atlarından, kulübeden harice uzatılan ihtiyaç ellerinden ve pencerelerinden yükselen "Ah!, Oh!" ve enînler lisan-ı haliyle istenilen yardımlarından anlaşılır ki, o kulübeyi müstemilâtiyla beraber yaratan Hâlik'in o âh u enînleri işitir, şefkat ve merhamete gelir, hacat ve âmalîn ne varsa taht-ı taahhue alır. Zira sineğin kafasındaki o küçük küçük hüceyratın nidalarına "Lebbeyk" söyleyen o Sâni'-i Semi' ve Basîr'in, senin Dualarını işitmemesi ve o Dualara müsbet cevaplar vermemesi imkân ve ihtimali var mıdır?

Binaenaleyh ey bu küçük hüceyrelerden mürekkeb ve "ene" ile tabir edilen hüceyre-i kübra! O kulübeciğin küçüklüğüyle beraber, dolu olduğu hârika İcadlarını gör, İmana gel! Ve:

**يَا إِلَهِي! يَا رَبِّي! يَا حَالِقِي! يَا مُصَوِّرِي! يَا مَالِكِي
وَيَا مَنْ لَهُ الْمُلْكُ وَالْحَمْدُ!**

(*): (Müellif-i Muhterem, kendi nefsine tasrihen, başkalara da ta'rizen söylüyor.)

Senin mülkün ve emanetin ve vedîan olan şu kulübecikte misafirim, mâlik değilim." de; o bâtil temellük davasından vazgeç! Çünkü o temellük davası, insanı pek elîm elemlere maruz bırakır. (**)

Nükte

Arkadaş! İman bütün eşya arasında hakikî bir uhuvveti, irtibatı, ittisali ve ittihad rabitalarını tesis eder.

Küfür ise, bürudet gibi bütün eşyayı birbirinden ayrı gösterir ve birbirine ecnebi nazarıyla baktırır. Bunun içindir ki, Mü'minin Ruhunda adavet, kin, vahşet yoktur. En büyük bir düşmanıyla bir nevi kardeşliği vardır. Kâfirin ruhunda hırs, adavet olduğu gibi nefşini iltizam ve nefşine itimadı vardır. Bu Sirra binaendir ki, dünya hayatında bazan galebe kâfirlerde olur. Ve keza kâfir, dünyada hasenatının mükâfatını (filcümle) görür. Mü'min ise, seyyiatının cezasını görür.

Bunun için dünya kâfire cennet (yani Âhirete nisbeten), Mü'mine cehennemdir (yani Saadet-i Ebediyesine nisbeten). Yoksa dünyada dahi Mü'min yüz derece ziyade mes'uddur, denilmiştir.

Ve keza İman, insanı ebediyete, Cennet'e lâyik bir cevhere kalbeder. Küfür ise Ruhu, Kalbi söndürür, zulmetler içinde bırakır. Çünkü İman, kabuğunun içerisindeki lübbü gösterir. Küfür ise, lüb ile kabuğu tefrik etmez. Kabuğu aynen lübb bilir ve insanı cevherlik derecesinden kömür derecesine indirir.

Nokta

Arkadaş! Kalb ile ruhun hastalığı nisbetinde felsefe İlimlerine meyil ve muhabbet ziyade olur... O hastalık marazı da, ulûm-u akliyeye tevaggul etmek nisbetindedir. Demek manevî olan hastalıklar,

(**): (Mütercimin bir itizarı)

Mesnevî-i Nuriye'nin Arabî asıl nüshasında bulunan ve yeri burası olan **اللَّهُ أَكْبَرُ** ve **سُبْحَانَ اللَّهِ** e dair çok kıymetli ve ehemmiyetli bir kısmı, üslûbunu ve fesahatını muhafaza edememek ve Evrad makamında okunabilen o Hakikatları Türkçeye çevirmekle, Kiymet-i Asliyesini haledar etmek endişesiyle tercüme etmedim. Karilerden özür diler, Rahmet ve hayır Dualarını beklerim.

Mütercim

ABDÜLMECİD

insanları aklî İlimlere teşvik ve sevk eder. Ve akliyat ile iştigal eden, emraz-ı kalbiyeye mübtela olur.

Ve keza dünyanın iki yüzünü gördüm:

Bir yüzü: Az çok zahirî bir ünsiyet, bir güzelliği varsa da, bâtinî ve içi daimî bir vahşet ile doludur.

İkinci yüzü: Filcümle zahiren vahşetli ise de, bâtinîn daimî bir ünsiyetle doludur. Kur'an-ı Azîmüşşân, nazarları Âhiret ile muttasıl olan ikinci veche tevcih eder. Birinci vecih ise Âhiretin ziddî olup ademle muttasıldır.

Ve keza mümkünâtın da iki vechi vardır:

Birisı: Enaniyet ile vücuddur. Bu ise, ademe gider ve ademe Kalbolur.

Ikincisi: Enaniyetin terkiyle ademdir. Bu ise Vâcib-ül Vücud'a bakar bir vücud kazanır. **Binaenaleyh vücud istersen, mün'adim ol ki Vücudu bulasın!..**

Nükte

(Mukaddemede Zikredilen dört Kelimeden, Niyet hakkındadır.)

Arkadaş! Bu niyet mes'elesi, benim kırk senelik ömrümün bir mahsulüdür. Evet Niyet öyle bir hâsiyete mâliktir ki, âdetleri, hareketleri İbadete çeviren pek acib bir iksir ve bir mâyedir.

Ve keza Niyet, ölü ve meyyit olan haletleri ihya eden ve canlı, hayatı İbadetlere çeviren bir Ruhtur.

Ve keza Niyyette öyle bir hâsiyet vardır ki; seyyiatı Hasenata ve Hasenatı seyyiata tahvil eder. Demek Niyet, bir Ruhtur. O Ruhun Ruhu da İhlastır. Öyle ise necat, halas ancak İhlas iledir. İşte bu hâsiyete binaendir ki; az bir zamanda çok ameller husule gelir. Buna binaendir ki; az bir ömürde, Cennet bütün lezaiz ve mehasiniyle kazanılır. Ve Niyet ile insan, daimî bir şâkir olur, şükür sevabını kazanır.

Ve keza dünyadaki lezzet ve Nimetlere iki cihetle bakılır:

Bir cihette, o Nimetlerin bir Mün'im tarafından verildiği düşünlür. Ve nazar, o lezzetten İn'am edene döner; onu düşünür. Mün'imi

düşünmek lezzeti, Nimeti düşünmekten daha lezizdir.

İkinci cihet, Nimeti görür görmez nazarını ona hasrederek, o Nimeti ganîmet telakki ederek minnetsiz yer. Halbuki birinci cihette lezzet, zeval ile zâil olsa bile Ruhu bâkidir. Çünkü Mün'im'i düşünür. Mün'im ise merhametlidir, daima bu Nimetleri bana verir diye ümidvar olur. İkinci cihette, Nimetin zevali ölüm değildir ki, Ruhu kalsın. Ruhu da söner, ancak dumanı kalır. Musibetlerin ise; zevalinden sonra dumanları söner, Nurları kalır. Lezzetlerin zevalinden sonra kalan dumanları, günahlarıdır.

Arkadaş! Dünya ve Âhiretteki Lezzet ve Nimetlere, İman ile bakılırsa, bunlarda bir hareket-i devriye görülür ki; emsaller birbirini takip eder. Biri gider, yerine onun misli gelir. Bu sayede o Nimetlerin mahiyeti sönmez. Ancak teşahhusat-ı cüz'iyede firak ve iftirakları vardır. Bunun içindir ki; **Lezaiz-i İmaniye, firak ve iftirak ile müteessir ve mükedder olmuyor.** Fakat ikinci cihette, her bir lezzetin zevali var.. Ve o zeval hadd-i zâtında elem olduğu gibi, düşünmesi de elemdir. Çünkü bu ikinci cihette, hareket devriye değildir, müstakimdir. Lezzet, ebedî bir ölüm ile mahkûm olur...

Nokta

Arkadaş! Esbab ve vesaiti insan kucağına alıp yapışırsa, zillet ve hakarete sebeb olur. Meselâ: Kelb, bütün hayvanlar içerisinde birkaç sıfat-ı hasene ile muttasıftır ve o sıfatlar ile iştihar etmiştir. Hattâ sadakat ve vefadarlığı darb-ı mesel olmuştur. Bu güzel ahlâkına binaen, insanlar arasında kendisine mübarek bir hayvan nazarıyla bakılmağa lâyık iken, maalesef insanlar arasında mübarekiyet değil necis-ül ayn addedilmiştir.

Tavuk, inek, kedi gibi sair hayvanlarda, insanların onlara yaptıkları ihsanlara karşı şükran hissi olmadığı halde, insanlarca aziz ve mübarek addedilmektedirler. Bunun esbabı ise, kelbde hırs marazı fazla olduğundan esbab-ı zahiriyye öyle bir derece ihtimam ile yapışır ki, Mün'im-i Hakikî'den bütün bütün gafletine sebeb olur. Binaenaleyh vasıtayı müessir bilerek Müessir-i Hakikî'den yaptığı gaflete ceza olarak necis hükmünü almıştır ki tahir olsun. Çünkü hükümler, hadler günahları afveder. Ve beynennas tahkir darbesini, gaflete keffaret olarak yemiştir.

Öteki hayvanlar ise, vesaiti bilmiyorlar ve esbaba o kadar kıymet vermiyorlar. Meselâ: Kedi seni sever, tazarru' eder, senden ihsanı alıncaya kadar. İhsanı aldıktan sonra öyle bir tavır alır ki, sanka aranızda muarefe yokmuş ve kendilerinde sana karşı şükran hissi de yoktur. Ancak Mün'im-i Hakikî'ye şükran hisleri vardır. Çünkü fitratları Sânii bilir ve lisan-ı halleriyle İbadetini yaparlar. Şuur olsun olmasın...

Evet kedinin "Mîr-mîr"ları **يَا رَحِيمٌ ! يَا رَحِيمٌ** dir.

Nükte

Yine gördüm ki: Eğer her şey Cenab-ı Hakk'a isnad edilmezse, bir ân-ı vâhidde, gayr-ı mütenahî ilahların isbatı lâzım gelir. Ve bütün Zerrat-ı Kâinattan daha çok olan şu ilahların her birisi, bütün ilahlara hem zid, hem misil olması lâzım geliyor. Ve aynı zamanda, her birisi, bütün Kâinata elini uzatmış tasarrufatta bulunuyor gibi bir vaziyet alması lâzım geliyor. Meselâ: Bal arısının bir ferdini yaratılan bir Kudretin Hükmü, bütün Kâinata câri ve nafiz olması lâzımdır. Zira, o bal arısı Kâinatın unsurlarına nümunedir, eczasını Kâinattan alıyor. Halbuki Vücad sahasında mahal ve makam, yalnız ve yalnız Vâcib-ül Ehad'a mahsustur. Eğer eşya kendi nefislerine isnad edilirse, her bir zerreye bir Uluhiyet lâzımdır. Meselâ: Ayasofya'nın bânisi inkâr edildiği takdirde, her bir taşı bir Mimar Sinan olması lâzım geliyor. Öyle ise Kâinatın Sânia olan delaleti, kendi nefrine olan delaletinden daha vâzih, daha zahir, daha evlâdır.

Öyle ise, Kâinatın inkârı mümkün olsa bile, Sâni'in inkârı mümkün değildir...

Nokta

Gafletten neş'et eden delalet, pek garib ve acibdir. Mukareneti illiyete Kalbeder. İki şey arasında bir mukarenet olursa, yani daima beraber vücuda gelirlerse, birisinin ötekisine illet gösterilmesi o delaletin şe'nindendir. Halbuki devamlı mukarenet, illiyete delil olamaz.

Nükte

Arkadaş! **نَعْبُدُ** deki ifade ettiği cem' ve Cemaat, fikri ve

Kalbi ayık olan musallînin nazarında sath-ı arzı bir Mescid şekline getirir. Ve bütün Mü'minlerden teşekkül etmiş, şarktan garba kadar dizilmiş safları hâvi o Cemaat-ı Kübra içinde Namaz kıldığını ihtar ettirir.

Ve keza **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** olan Kelime-i Zikriyeyi bir insan Vird-i

Zeban ettiği zaman, zamanı bir Halka-i Zikir tahayyül etmekle o halkanın sağ tarafı olan mazi cihetinde Enbiyanın, sol tarafı olan istikbal cihetinde de Evliyanın oturup Cemaatle zikrettiklerini ve kendisi de o Cemaat-ı Uzma içinde bulunarak şu Kubbe-i Minayı dolduran yüksek İlahî ve tatlı Sadâlarına iştirak ettiğini tahayyül etsin. Kuvve-i hayaliyesi daha keskin olanlar da Kâinat Mescidinde bütün masnuatın teşkil ettileri Halka-i Zikirlerine girsin, şu fezayı velvelelendiren o Sadâları dinlesin.

Nokta

Cenab-ı Hakk'ın masivasına yapılan muhabbet iki çeşit olur. Birisi, yukarıdan aşağıya nâzil olur. Diğer, aşağıdan yukarıya çıkar. Şöyled ki:

Bir insan en evvel muhabbetini Allah'a verirse, Onun Muhabbeti dolayısıyla Allah'ın sevdigi herşeyi sever ve mahlukata taksim ettiği muhabbeti, Allah'a olan Muhabbetini tenkis değil, tezyid eder.

İkinci kısım ise, en evvel esbabı sever ve bu muhabbetini Allah'ı sevmeye vesile yapar. Bu kısım muhabbet, topluluğunu muhafaza edemez, dağılır. Ve bazan da kavî bir esbaba rast gelir. Onun muhabbetini mana-yı ismiyle tamamen cezbeder, helâkete sebeb olur. Şayet Allah'a vâsil olsa da, vusulu nâkîs olur...

Nükte

وَمَا مِنْ دَآبَةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا Âyet-i Kerimesiyle,

Rızk taahhûd altına alınmıştır. Fakat, Rızk dediğimiz iki kısımdır: Hakikî Rızk, mecazî rızk. Yani zarurî var, gayr-ı zarurî var.

Âyetle taahhûd altına alınan, zarurî kısımdır. Evet hayatı koruyacak derecede gıda veriliyor. Cisim ve bedenin semizliği ve za'fi-

yeti rizkin çok ve az olduğuna bakmaz. Denizin balıklarıyla karanın patlıcanları şahiddir. Mecazî olan Rızk ise, Âyetin taahhüdü altında değildir. Ancak sa'y ve kesbe bağlıdır.

Nokta

Arkadaş! Masum bir insana veya hayvanlara gelen felâketlerde, musibetlerde, beşer fehminin anlayamadığı bazı esbab ve Hikmetler vardır. Yalnız Meşiet-i İlahiyenin Düsturlarını hâvi Şeriat-ı Fîtriye Ahkâmı, aklın vücuduna tâbi değildir ki, aklı olmayan bir şeye tatbik edilmesin. O Şeriatın Hikmetleri Kalb, His, İstidada bakar. Bunlardan husule gelen fiillere, o Şeriatın hükümleri tatbik ile tecziye edilir. Meselâ: Bir çocuk, eline aldığı bir kuş veya bir sineği öldürse, Şeriat-ı Fîtriyenin Ahkâmından olan hiss-i şefkate muhalefet etmiş olur. İşte bu muhalefetten dolayı, düşüp başı kırılırsa müstehak olur. Çünkü bu musibet, o muhalefete cezadir. Veya dişi bir kaplan, öz evlâdlarına olan şiddet-i şefkat ve himayeyi nazara almayarak, zavallı ceylanın yavrucuğunu parçalayarak yavrularına Rızık yapar. Sonra bir avcı tarafından öldürülür. İşte hiss-i şefkat ve himayeye muhalefet ettiğinden, ceylana yaptığı aynı musibete maruz kalır.

İhtar: Kaplan gibi hayvanların helâl Rızıkları, ölü hayvanlardır. Sağ hayvanları öldürüp Rızık yapmak, Şeriat-ı Fîtriyece haramdır.

İ'TİZAR

Arkadaş! Bu Risale, Kur'anın bazı Âyâtlını şuhudî bir tarzda beyan eden bir nevi Tefsirdir. Ve hâvi olduğu mesail, Furkan-ı Hakîm'in Cennetlerinden koparılmış bir takım gül ve çiçekleridir. Fakat ibaresindeki işkal ve îcazdan tevahhus edip, mütalaasından vazgeçme... Mütalaasına tekrar ile devam edilirse, me'luf ve me'nus bir şekil alır. Kezalik nefsin temerrüdünden de korkma. Çünkü benim nefsi emmarem bu Risalenin satvetine dayanamıyorak inkıiyada mecbur olduğu gibi, şeytanım da

آئِنَ الْمَفَرُورُ diye bağırdı. Sizin nefis ve şeytanlarınız benim nefis ve şeytanımdan daha âsi, daha tâgi, daha şakî degiller.

Kezalik Birinci Bab'da Tevhidin beyanı için zikredilen delillerde vaki' olan tekrarları, faidesiz zannetme. Hususî makamlarda, ihtiyaca binaen zikredilmişlerdir. Evet hatt-ı harbde siperde oturup müdafaa eden bir nefer, etrafında bulunan boş siperlere gitmeyip, bulunduğu siper içinde diğer bir pencereyi açması elbette bir ihtiyaca binaendir.

Kezalik bu Risalelerin ibarelerindeki işkal ve iğlakın, keyf için ihtiyarımdan çıkışmış olduğunu zannetme. Çünkü bu Risale, dehşetli bir zamanda, nefsimin hücumuna karşı yapılan âni ve irticalî bir münakaşadır. Kelimeleri, o müdhiş mücadele esnasında zihnimin eline geçen dikenli Kelimelerdir. O ateşle Nurun karışıkları bir hengâmda, başım dönmeğe başhyordu. Kâh yerde, kâh gökte, kâh Minarenin dibinde, kâh Minarenin şerefesinde kendimi görüyordum. Çünkü takib ettiğim yol, Akıl ile Kalb arasında yeni açılan berzahî bir yoldur. Akıldan Kalbe, Kalbden Akila inip çıkmaktan bizar olmuştum. Bunun için, bir Nur bulduğum zaman, hemen üstüne bir Kelime bırakıydum. Fakat o Nurlarım üzerine bıraktığım Kelime taşları, delalet için değildi. Ancak kaybolmamak için birer nişan ve birer alâmet olarak bırakırdım. Sonra baktım ki, o zulmetler içinde bana yardım eden o Nurlar, Kur'an güneşinden İlham edilen misbah ve kandillerdi.

اللَّهُمَّ اجْعِلِ الْقُرْآنَ نُورًا لِّعَوْلَنَا وَ قُلُوبِنَا وَ آرَوَاحِنَا

وَ مُرْشِدًا لَّا نَفْسِنَا آمِينَ آمِينَ آمِينَ

Katre'nin Zeyli

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَلِيهِ

وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

Remz

Arkadaş! Vaktin evvelinde, Kâ'be'yi hayalen nazara almakla Namaz kılmak mendubdur ki, birbirine giren Daireler gibi Beyt'in etrafında teşekkül eden safları görmekle, yakın saflar Beyt'i ihata ettikleri gibi, en uzak safların da Âlem-i İslâmı ihata etmiş olduğunu hayal ile görsün. Ve o saflara girmekle, o Cemaat-ı Uzmaya dâhil olsun ki, o Cemaatın icma ve tevatürü, onun Namazda söylediği her Davaya ve her bir sözüne bir hüccet ve bir bürhan olsun.

Meselâ: Namaz kılan **الْحَمْدُ لِلَّهِ** dediği zaman, sanki o Cemaat-ı

Uzmayı teşkil eden bütün Mü'minler "Evet doğru söyledin" diye onun o sözünü tasdik ediyorlar. Ve bu tasdikler, hücum eden evham ve vesveselere karşı manevî bir kalkan vazifesini görür. Ve aynı zamanda, bütün hasseleri, latifeleri, duyguları o Namazdan zevk ve hisselerini alırlar. Yalnız Musallînin Kâ'be'ye olan şu hayaîî nazarı, kasdî değil tebaî bir şuurdan ibaret bulunmalıdır.

İhtar: Sath-ı Arz Mescidini mütehalif ve muntazam harekâtiyla tezin eden o Cemaat-ı Uzmanın, satırları andıran saflarının o güzel manzarası muhafaza edilmek üzere, Âlem-i Misal Sahifesinde Kalem-i Kader ile, İlâhi bir fotoğrafla tersim ve terkim edilmekte olduğu ihtimal ve imkândan halî değildir.

Remz

Arkadaş! Vesvese ve evham zulmetleri içinde yürüken, **Resul-i Ekrem'in** (A.S.M.) Sünnetleri birer yıldız, birer lâmba vazifesini gördüklerini gördüm. Herbir Sünnet veya bir Hadd-i Şer'i, zulmetli dalalet yollarında güneş gibi parlıyor. O yollarda insan, zerre-miskal o Sünnetlerden inhiraf ve udûl ederse; şeytanlara mel'ab, evhama merkeb, ehval ve korkulara ma'rez ve dağlar kadar ağır yüklere matiyye olacaktır.

Ve keza o Sünnetleri, sanki Semadan tedelli ve tenezzül eden ipler gibi gördüm ki, onlara temessük eden yükselir, saadetlere nâil olur. Muhalefet edip de akla dayananlar ise, uzun bir minare ile Semaya çıkmak hamakatında bulunan Firavun gibi bir firavun olur...

Remz

Arkadaş! Nefiste öyle dehşetli bir nokta ve açılmaz bir ukde var ki, ziidlâri birbirinden tevlid eder. Ve aleyhte olan her bir şeyi lehte zanneder. Meselâ güneşin eli sana yetişir, ziyasıyla başını okşar. Fakat senin elin ona yetişemez ve senin keyfin üzerine hareket etmez. Demek şemsin sana karşı iki ciheti vardır: Biri **kurb**, **diğeri bu'd**. Eğer senin ondan baîd olduğun cihetle "**O bana tesir edemez**" ve onun sana karib olduğu cihetle "**Ona tesir edebilirim**" desen, cehlini ilân etmiş olursun.

Kezalik Hâlik ile nefis arasında da bir **kurb** ve **bu'd** vardır. Kurb Hâlikındır, bu'd nefsindir. Eğer nefis uzaklıği cihetiyle enaniyet ile Hâlika bakıp, "**Bana tesir edemez**" diye bir ahmaklıkta bulunursa dalalete düşer. Ve keza nefis mükâfatı gördüğü zaman "**Keşke ben de öyle yapaydım, böyle olaydım**" der. Mücazatın şiddetini de gördüğü vakit, teâmî ve inkâr ile kendisini teselli eder.

Ey ahmak nokta-i sevda! Hâlikin ef'ali sana nâzır değildir. Ancak Ona bakar. Kâinatı senin hendesen üzerine yapmış değildir. Ve seni Hilkat-1 Âlemde şahid tutmamıştır. İmam-1 Rabbanî'nin (R.A.) dediği gibi: "**Melikin atiyyelerini, ancak Matiyyeleri taşıyabilir.**"

Remz

Arkadaş! Bilhassa muztar olanların Dualarının büyük bir tesiri vardır. Bazan o gibi Duaların hürmetine, en büyük bir şey en küçük

bir şeye müsaahar ve mutî olur. **Evet kırık bir tahta parçası üzerindeki fakir ve Kalbi kırık bir masumun Duası hürmetine, denizin fırtınası, şiddetti, hiddeti inmeye başlar. Demek Dualara cevab veren Zât, bütün mahlukata Hâkimdir. Öyle ise, bütün mahlukata dahi Hâlktr.**

Remz

Kardeşlerim! Nefsin en mühim bir hastalığı da şudur ki; külliü cüz'de, büyüğü küçükte görmek istiyor. Göremediği takdirde red ve inkâr eder. Meselâ: Küçük bir kabarcıkta, güneşin tamamıyla Tecelliyatını ister. Bunu göremediği için, o kabarcıktaki cilvenin güneşten olduğunu inkâr eder. Halbuki şemsin Vahdeti, Tecelliyatının da Vahdetini istilzam etmez.

Ve keza delalet etmek tazammun etmeği iktiza etmez. Meselâ: Kabarcıktaki güneşin cilvesi güneşin vücuduna delalet eder, fakat güneşin tazammun edemez, yani içine alamaz. Ve keza bir şeyi bir şeyle tavsif edenin, o şeyle muttasif olması lâzım gelmez. Meselâ, şeffaf bir zerre, şemsi tavsif eder, fakat şems olamaz. Bal arısı Sâni'-i Hakîm'i vasıflandırır, amma Sâni' olamaz...

Remz

Arkadaş! Küfür yolunda yürümek, buzlar üzerinde yürümekten daha zahmetli ve daha tehlikelidir. İman yolu ise, suda, havada, ziyada yürümek ve yüzmek gibi pek kolay ve zahmetsizdir. Meselâ: Bir insan, gövdesinin cihat-ı sittesini güneşlendirmek istediği zaman, ya bir Mevlî gibi dönerek gövdesinin her tarafını güneşe karşı getirir veya güneşin o mesafe-i baideden celb ile gövdesinin etrafında döndürecektr. Birinci sık, Tevhidin kolaylığına misaldır. İkincisi de, küfrün zahmetlerine misaldır.

Sual: Şirk bu kadar zahmetli olduğu halde ne için kâfirler kabul ediyorlar?

Cevab: Kasden ve bizzât kimse küfrü kabul etmez. Yalnız şirk heva-i nefislerine yapışır. Onlar da içine düşer; mülevves, pis olurlar. Ondan çıkması müşkilleşir. İman ise, kasden ve bizzât takip ve kabul edilmekle Kalbin içine bırakılır.

Remz

Arkadaş! Bir kelime-i vâhidenin iştilmesinde, bir adam, bin adam birdir. Yaratılış hususunda da -Kudret-i Ezeliyeye nisbeten- bir şey, bin şey birdir. Nev' ile ferd arasında fark yoktur.

Remz

Arkadaş! Bütün zamanlarda, bütün insanların maddî ve manevî ihtiyaçlarını temin için nâzil olan Kur'anın hârikulâde haiz olduğu Câmiyyet ve Vüs'at ile beraber, tabakat-ı beşerin hissiyatına yaptığı müraat ve okşamalar, bilhassa en büyük tabakayı teşkil eden avam-ı nâsin fehmini okşayarak, tevcih-i hitab esnasında yaptığı Tenezzülât, Kur'anın Kemal-i Belâgatına delil ve bahir bir bürhan olduğu halde, hasta olan nefislerin dalaletine sebeb olmuştur. Çünkü zamanların ihtiyaçları mütehaliftir. İnsanlar fikirce, hisce, zekâca, gabavetçe bir değildir. Kur'an Mûrşiddir. İrşad umumî oluyor. Bunun için, Kur'an'ın İfadeleri zamanların ihtiyaçlarına, makamların iktizasına, muhatabların vaziyetlerine göre ayrı ayrı olmuştur. Hakikat-ı hal bu merkezde iken, en yüksek, en güzel ifade çeşitlerini Kur'anın herbir ifadesinde aramak hata olduğu gibi; muhatabın hissine, fehmine uygun olan bir üslûbun mizan ve mirsadiyla Mütekellime bakan elbette dalalete düşer.

Remz

Arkadaş! Dünyanın üç vechi vardır:

Birisı: Âhirete bakar. Çünkü onun mezraasıdır.

İkincisi: Esma-i Hüsnaya bakar. Çünkü onların mekâb ve tezgâhlarıdır.

Üçüncüsü: Kasden ve bizzât kendi kendine bakar. Bu vecihle insanların hevesatına, keyiflerine ve bu fâni hayatın tekâlîfîne medar olur. Nur-u İmanla dünyanın evvelki iki vechine bakmak, manevî bir Cennet gibi olur. Üçüncü vecih ise, dünyanın fena yüzüdür ki zâtî ve ehemmiyetli bir kıymeti yoktur...

Remz

Arkadaş! İnsanın vücudu, bedeni, emval-i mîriyeden bir neferin

elinde bulunan bir hayvan gibidir. O nefer, o hayvanı beslemeğe ve hizmetine mükellef olduğu gibi, insan da o vücudu beslemeğe mükelleftir.

Aziz kardeşlerim! Burada bana bu sözü söylettiren, nefsimle olan bir münakaşamdır. Şöyled ki:

Mehasiniyle mağrur olan nefsime dedim ki:

- Sen bir şeye mâlik değilsin, nedir bu gururun?

Dedi ki:

- Madem mâlik değilim, ben de hizmetini görmem.

Dedim ki:

- Yahu bu sineğe bak! Gayet küçükük zarif elleriyle kanatlarını, gözlerini siler süpürür. Her işini görür. sen de lâakal onun kadar vücuduna hizmet etmelisin, diye ikna ettim. Takdis ederiz o Zâti ki, bu sineğe nezafeti ilhamen öğretir, bana da Üstad yapar. Ben de onun ile nefsimi ikna ve ilzam ederim.

Remz

İnsanı dalaletlere sürükleyen cihetlerden biri de şudur ki: İsm-i Zahir ile İsm-i Bâtin'in Hükümleri ayrı ayrı oluyor; bunları birbirine karıştırıp merci'lerini kaybetmek mahzurludur.

Kezalik Kudretin levazımı ile Hikmetin levazımı bir değildir. Birisine aid levazimatı ötekisinden taleb etmek hatadır.

Ve keza daire-i esbabın iktizası ile daire-i itikad ve Tevhid'in iktizası bir değildir. Onu bundan istememeli.

Ve keza Kudretin taallukatı ayrı, vücudun cilveleri veya sâir sıfatın Tecelliyatı ayrıdır. Birbirine iltibas edilmemeli. Meselâ: Dünyada vücudun tedricîdir. Berzahî âyinelerde âni ve defîdir. Çünkü İcad ile Tecelli arasında fark vardır.

Remz

Arkadaş! İslâmiyet, bütün insanlara bir Nur, bir Rahmettir. Kâfirler bile onun Rahmetinden istifade etmişlerdir. Çünkü İslâmiyet'in Telkinatıyla küfr-ü mutlak, inkâr-ı mutlak; şek ve tereddüde inkılab

etmiştir. O Telkinatın kâfirlerde de yaptığı in'ikas ve tesirat sayesinde, kâfirlerin, Hayat-ı Ebediye hakkında ümidleri vardır. Bu sayede, dünya lezzetleri ve saadeti onlarca tamamıyla zehirlenmez. Bütün bütün o lezzetler elemelere inkılاب etmez. Yalnız tereddüdleri vardır. Tereddüd ise, her iki tarafa baktırır. Deve kuşu gibi, tam manasıyla ne kuş olur ve ne de deve olur. Ortada kalarak her iki tarafın zahmetinden kurtulur.

Remz

Arkadaş! Nefis, tenbellik saikasıyla Vazife-i Ubudiyetini terk ettiğinden tesettür etmek istiyor. Yani, onu görecek bir rakibin gözü altında bulunmasını istemiyor. Bunun için bir Hâlikin, bir Mâlikin bulunmamasını temenni eder. Sonra mülahaza eder. Sonra tasavvur eder. Nihayet, ademini, yok olduğunu itikad etmekle Dinden çıkar. Halbuki, kazandığı o hürriyetler, adem-i mes'uliyetler altında ne gibi zehirler, yılanlar, elîm elemeler bulunduğu bilmiş olsa derhal tövbe ile vazifesine avdet eder.

Remz

Arkadaş! Her bir insanın bir nokta-i istinadı bulunduğu nazaran, istinad noktalarının tefavübüne göre insanların yapabileceği işler de tefavüt eder. Meselâ: Büyük bir sultana istinadı olan bir nefer, bir şahın yapamadığı bir iş yapar. Çünkü nokta-i istinadı şahtan büyuktur. Evet Kudret-i Ezeliye tarafından memur edilen baûda, yani sıvrисineğin Nemrud'a olan galebesi; ve bir çekirdeğin **فالقُ الْحَبْ وَالنَّوْ** tarafından verilen izin ve Kuvvete binaen koca bir ağacın cihazatını, malzemesini tazammun etmesi, yani içine alması bu Hakikati tenvir eden bir Hakikattir.

Remz

Arkadaş! "Katre" namındaki Eserimde Kur'an'dan İlhamen takip ettiğim yol ile ehl-i nazar ve felsefenin takip ettikleri yol arasındaki fark şudur:

Kur'andan tavr-ı Kalbe İlham edilen **Asâ-yı Musa** gibi, manevî bir Asâ ihsan edilmiştir. Bu asâ ile, Kitab-ı Kainatın herhangi bir zerresine vurulursa, derhal Mâ-i Hayat çıkar. Çünkü müessir ancak Eserde görünebilir.

Manevî asansör hükmünde olan murakabeler ile Mâ-i Hayatı bulmak pek müşkildir. Vesaite lüzum gösteren ehl-i nazar ise, Etraf-ı Âlemi Arşa kadar gezmeleri lâzımdır. Ve o uzun mesafede hûcüm eden vesveselere, vehimlere, şeytanlara mağlub olup caddeden çıkmamak için, pekçok bürhanlar, alâmetler, nişanlar lâzımdır ki yolu şaşırtmasınlar.

Kur'an ise, bize Asâ-yı Musa gibi bir Hakikat vermiştir ki; nerede olsam, hattâ taş üzerinde de bulunsam, Asâyı vuruyorum, Mâ-i Hayat fişkiriyor. Âlemin haricine giderek uzun seferlere ve su borularının kırılmaması ve parçalanmaması için muhafazaya muhtaç

olmuyorum. Evet **وَ فِي كُلِّ شَيْءٍ لَّهُ آيَةٌ تَدْلُّ عَلَى آنَّهُ وَاحِدٌ** beytiyle, bu Hakikat Hakikatiyla tebarüz eder (*)

Remz

Arkadaş! Nefsin vücudunda bir körlük vardır. O körlük vücudunda zerre-miskal kaldıkça Hakikat güneşinin görünmesine mani' bir hicab olur. Evet müşahedemle sabittir ki; katî, yakînî bürhanlar ile deliller dolu olan büyük bir kalede, küçük bir taşta bir za'fiyet görünürse, o kör olası nefis o kaleyi tamamen inkâr eder. Altını üstüne çevirir. İşte nefsin cehaleti, hamakati, bu gibi insafsızca tahribattan anlaşılır.

Remz

Ey insan! Senin vücudunun sahasında yapılan filler ve işlerden senin yed-i ihtiyarında bulunan, ancak binde bir nisbetindedir. Bâki kalan Mâlik-ül Mûlk'e aiddir. Binaenaleyh kendi kuvvetine göre yük al. Yoksa altında ezilirsın. Kıl kadar bir şuur ile, büyük taşları kaldırırmak teşebbüsünde bulunma. Mâlikinin izni olmaksızın Onun mülküne el uzatma. Binaenaleyh gafletle, kendi hesabına bir iş yaptığı zaman, haddini tecavüz etme. Eğer Mâlikin hesabına olursa istediğin şeyi al ve yap. Fakat İzin ve Meşiet ve Emri Dairesinde olmak şartıyla. İzin ve Meşietini de Şeriatından öğrenirsın.

(*): **İhtar:** Kur'anın delaletiyle bulduğum yola gitmek isteyen için ve ona o yolu güzelce tarif etmek için, "**Risale-i Nur Külliyatı**" güzel bir tarifcidir...

Remz

Ey şan ve şerefi, nam ve şöhreti isteyen adam! Gel, o Dersi benden al. Şöhret ayn-ı riyadır ve Kalbi öldüren zehirli bir baldır. Ve insanı insanlara abd ve köle yapar. O bela ve musibete düşersen

إِنَّا لِلّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ de, o beladan kurtul...

Hükkâb

(Kur'an-ı Hakîm'in ummanından)

خُدَائِ پُرْ كَرَمْ خُودْ مُلْكْ خُودْ رَا مِي خَرَدْ آزْ تُو بَرَائِي تُونِگَهْ دَارَدْ
بَهَائِي بِي گِرَانْ دَادَه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰالَمِينَ وَالصَّلٰةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى أَهْلِهِ
وَصَاحِبِيهِ أَجْمَعِينَ

İ'lem ey Zikreden ve Namaz kılan kardeş!

الْحَمْدُ لِلّٰهِ مُحَمَّدُ رَسُولُ اللّٰهِ أَشْهُدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ gibi

Mübarek Kelimeler ile ilân ettiğin bir Hüküm ve iddia ettiğin bir Dava ve işhad ettiğin bir İtihad, lisanından çıkar-çıkmaز milyonlarca Mü'minlerin tasdik ve şahadetlerine iktiran eder.

Ve keza İslâmiyetin Hak ve Hakikat olduğuna ve Hükümlerinin doğru ve sadık olduklarına delalet eden bütün deliller, şahidler, bürhanlar, senin o Davanın ve İtihadının Hak olduğuna delalet ederler.

Ve keza söylediğin o Mübarek ve Mukaddes Kelâmlara pek büyük Yümünler, Feyizler ve Berekât-ı İlahiye terettüb eder.

Ve keza Cumhur-u Mü'minîn ve Muvalhidînin o Kelimat-ı Mübarekeden Kalben zevkettikleri Mâ-i Hayati ve Şarab-ı Cenneti, sen de o Mukaddes Maşrapalardan içersin...

I'le m! Kavaid-i usûliyedendir ki: Bir mes'ele hakkında isbat edenin sözü nefyedenin sözüne müreccahtır. Çünkü isbat edenin yardımcıları var, sözünde kuvvet olur. Nefyedenin yardımcısı olmadığından tek kalır, sözünde kuvvet yoktur. Hattâ bin adam bir şeyi nefyederse, bir adam gibidir. Bin adam da isbat ederse, isbat edenlerin her birisi bin olur. Çünkü hepsi bir şeye bakıyorlar. Ve bir noktaya parmak bastıklarından birbirini takviye ediyorlar. Nefyedenlerde birbirini takviye etmek yoktur, her birisi tek kalır.

Meselâ: Bin pencereden bir yıldızı görüp isbat eden bin adamın her birisi ötekisine yardımcı olur, sözünü takviye eder. Çünkü o bin adam, parmakla işaret eder gibi, o şeyi isbat ediyorlar. Nefyedenler öyle değildir. Çünkü nefy için sebeb lâzımdır. Sebepler de ayrı ayrı olur. Meselâ: Birisi "**Gözümde za'fiyet var, göremedim**", ötekisi "**Evimizde pencere yok**", ötekisi "**Soğuktan başımı kaldırıp bakamadım**" der. Ve hâkeza... Her birisi nefyine, müddeasına ayrı bir sebeb gösterdiğinde, kendisince yıldızın bulunmaması, Nefs-ül Emirde de yıldızın bulunmamasına delalet etmez ki birbirine yardımcı olsun.

Binaenaleyh bir Mes'ele-i İmaniyenin nefyi hakkında ehl-i dalaletin ittifakları haber-i vâhid hükmündedir, tesiri yoktur. Amma Ehl-i Hidayetin Mesail-i İmaniyede olan sözleri, her birisi ötekisine yardımcıdır, takviye eder...

I'lem Eyyühel-Aziz! (=Ey Aziz kardeşim bil ki) Bir küll ne şeye muhtaç ise, cüz'ü de o şeye muhtaçtır. Meselâ: Bir şecerenin meydana gelmesi için ne lâzım ise, bir semerenin vücuduna da lâzımdır. Öyle ise, semerenin Hâlkı, şecerenin de Hâlkı o oluyor. Hattâ arzin ve Şecere-i Hilkatin de Hâlkı, o Hâlk olacaktır.

I'lem Eyyühel-Aziz! İki tarafı birbirinden gayet uzak bir mes'ele var ki, her bir tarafı bir çekirdek gibi sünbüл vermiş; ağaç olmuş, dal budak salmış. Böyle bir mes'ele üzerine, şükûk ve evhamın konmaması lâzımdır. Çünkü bir çekirdek diğer bir çekirdekle, çekirdek olarak toprak altında kaldıları müddetçe iltibas edilebilir. Amma ağaç olduktan, meyve verdikten sonra sek edersen, bütün meyveler senin aleyhinde şehadet ederler. Eğer bu başka bir çekirdektir diye tevehhüm etsen, o ağaçın bütün meyveleri seni tekzib ederler. Elma ağacına inkîlab etmiş bir çekirdeği, hanzale ağacının çekirdeği farzetmek

sana müyesser olmaz. Ancak tevehhümle veya bütün elmaların hanzaleye tebdil edilmiş olmasına mümkündür ki, bu da muhaldır.

Binaenaleyh Nübüvvet öyle bir çekirdektir ki: İslâmiyet Şeceresi bütün semeratiyla, çiçekleriyle o çekirdekten çıkmıştır. Kur'an dahi, seyyar yıldızları ismar eden şems gibi, İslâmiyetin onbir Rüknünü intac etmiştir. Acaba, bu cihan-baha semerelere bakıp gördükten sonra, çekirdeğinde şüphe ve tereddüd yeri kalır mı? Hâşâ!..

İ'lem Eyyühel-Aziz! Tavus kuşu gibi pek güzel bir kuş, yumurtadan çıkar, tekâmül eder, Semalarda tayarana başlar. Âfâk-ı Âlemde şöhret kazandıktan sonra, yerde kalan yumurtasının kabuğu içerisinde o kuşun güzelliğini, Kemalâtını, terakkiyatını arayıp bulmak isteyen adamın ahmak olduğunda şüphe yoktur. Binaenaleyh tarihlerin naklettilkileri Peygamberimizin (A.S.M.) bidayet-i hayatına maddî, sathî, surî bir nazar ile bakan bir adam Şahsiyet-i Maneviyesini idrak edemez ve derece-i kıymetine vâsil olamaz. Ancak bidayet-i hayatına ve levazîm-ı beşeriyyetine ve ahval-i zahiriyesine ince bir kızır, nazik bir kabuk nazarıyla bakılmalıdır ki, o kızır içerisinde, iki Âlemin Güneşi ve Tûbâ gibi Şecere-i Muhammediye (A.S.M.) çıkmıştır. Ve Feyz-i İlâhî ile sulanmış ve Fazl-ı Rabbanî ile tekâmül etmiştir. Binaenaleyh Nebiyy-i Zîşan'ın (A.S.M.) mebde-i hayatına aid ahval-i suriyesinden zaîf bir şey işittiği zaman üstünde durmamalı; derhal başını kaldırıp etraf-ı aleme neşrettiği Nurlara bakmalı.

Maahaza mebde-i hayatına şek ve şüphe ile bakan adam herhalde masdar ile mazhar, menba' ile makes, Zâtî ile Tecelli aralarını fark edemiyor. Ve bu yüzden şübheye düşer. Evet Nebiyy-i Zîşan (A.S.M.) Tecelliyat-ı İlâhiyeye mazhar ve makesidir; masdar ve menba' değildir. Çünkü O Zât yalnız âbiddir ve İbadetçe herkesten ileridir. Demek bu kadar görünen Terakkiyat, Kemalât Onun Zâtî malı değildir. Ancak hariçten verilen Rahman-ı Rahîm'in Tecellileridir. Evvelce beyan edildiği gibi, hiç bir şey, bir zerreye bile, mana-yı ismiyle masdar olamaz. Amma bir zerre, Mana-yı Harfiyle Semanın yıldızlarına mazhar olur. Yalnız gaflet ile o zerrenin masdar olduğu zannıyla bakıldığından, San'at-ı İlâhiyeyi tagutî bir tabiatla malederler.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Dualar, Tevhid ve İbadetin Esrarına nümunedir. Tevhid ve İbadette lâzım olduğu gibi, Dua eden kimse de, "Kalbinde dolaşan arzu ve isteklerini Cenab-ı Hak işitir" deyip Kadir

olduğuna itikad etmelidir. Bu itikad, Allah'ın her şeyi bilir ve herşeye kadir olduğunu istilzam eder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Şu Âlemi ziyalandıran şemsin, bir sineğin gözüne tecelli ile girip ışıklandırması mümkünür. Ve ateşten bir kıvılcımın gözüne girip tenvir etmesi imkân haricidir. Çünkü gözü patlatır.

Kezalik bir zerre, Şems-i Ezelî'nin Tecellisine mazhar olur. Fakat Müessir-i Hakikî'ye zarf olamaz...

İ'lem ey mağrur, mütekebbir, mütemerrid nefis! Sen öyle bir za'fiyet, acz, fakirlik, miskinlik gibi hallere mahalsin ki, ciğerine yapışan ve çok defa büyültükten sonra ancak görülebilen bir mikroba mukavemet edemezsin; seni yere serer, öldürür...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Hardale ile tabir edilen, bir dari habbesi hükmünde olan kuvve-i hâfızanın ihata ettiği meydanda gezintiler yapılırken o kadar büyük bir sahraya inkılab eder ki, gezmekle bitmez bir şekil alır. Acaba o hardalenin içindeki meydanı bitiremeyen, o hardalenin dairesini ne suretle bitirecektir? Aklın nazarında hardalenin vaziyeti böyle ise, aklın gezdiği daire nasıldır? Aklı da dünyayı yutar.

فَسُبْحَانَ اللَّهِ! Cenab-ı Hak hardaleyi, akıl için dünya ve dünyayı da akıl için bir hardale gibi yapmıştır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanların en büyük zulümlerinden biri de şudur ki: Büyük bir Cemaatin mesaâsına terettüb eden Hasenati intac eden semerati, bir şahsa isnad ve ona malederler. Bu zulümde bir şirk-i hafi vardır. Çünkü bir Cemaatin cüz'-i ihtiyarîsiyle kesbettikleri mahsulâti bir şahsa atfetmek, o şahsin İcad derecesinde hârikulâde bir Kudrete mâlik olduğuna delalet eder. Hattâ eski Yunanîlerin ve Vesenîlerin ilaheleri, böyle zalimane tasavvurat-ı şeytaniyenin mahsulüdür.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Zikreden adamın Feyz-i İlâhiyi celbeden muhtelif Latifeleri vardır. Bir kısmı Kalb ve Aklin şuuruna bağlıdır. Bir kısmı da şuursuz, yani şuurlara tâbi değildir. **مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُ** husule gelir. Binaenaleyh gaflet ile yapılan Zikirler dahi Feyizden hâlî değildir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hak, insanı pek acib bir terkibde halketmiştir. Kesret içinde Vahdeti, terkib içinde besateti, Cemaat içinde ferdiyeti vardır. İhtiva ettiği âza, havass ve letaifin her birisi için müstakil lezzetler, elemeler olduğu gibi; aralarında görülen Sür'at-i Teavün ve imdaddan anlaşıldığı üzere, her birisi arkadaşlarının lezzet, elem ve teessüratından da hisse alıyorlar. **Bu Hilkat sayesinde, insan eğer Ubudiyet yoluna giderse; bütün Lezzet, Nimet, Kemalât nevilerinin bir kısımlarına mazhar olmaya şayandır.** Ve keza eğer enaniyet yolunu takip ederse, çeşit çeşit elem ve azablara da mahal olmaya müstehaktır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kelime-i Tevhid'in tekrar ile Zikrine devam etmek, Kalbi pek çok şeylerle bağlayan bağları, ipleri kırmak içindir. Ve nefsin tapacak derecede sanem ittihaz ettiği mahbublardan yüzünü çevirtmektir. Maahaza, Zâkir olan zâttâ bulunan Hasse ve Latifelerin ayrı ayrı Tevhidleri olduğuna işaret olduğu gibi; onların da onlara müناسib şerikleriyle olan alâkalarını kesmek içindir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın bir akrabasına (meselâ) okuduğu bir Fatiha-i Şerife'den hasıl olan sevabda istifade etmekte, bir ile bin müsavidir. Nasıl ki ağızdan çıkan bir lafzin işitilmesinde, bir Cemaat ile bir ferd bir olur. Çünkü latif şeyler matbaa gibidir. Basılan bir Kelimededen bin Kelime çıkar.

Ve keza nuranî şeyleerde Vahdet ile beraber tekessür olduğuna, yani bir nuranî şeyde bin sevab bulunduğuna bir işaretdir...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Nebiyy-i Zîşan'ın (A.S.M.) Makam-ı Mahmud'u İlâhî bir Maide ve Rabbanî bir Sofra hükmündedir. Evet tevzi' edilen Lütuflar, Feyizler, Nimetler o Sofradan akiyor. Resul-i Zîşan'a (A.S.M.) okunan Salavat-ı Şerife, o Sofraya edilen Davete icabettir.

Ve keza Salavat-ı Şerifeyi getiren adam Zât-ı Peygamberîyi (A.S.M.) bir sıfatla tavsif ettiği zaman, o sıfatın nereye taalluk ettiğini düşünsün ki, tekrar be tekrar Salavat getirmeye müşevviki olsun.

İ'lem ey Din Âlimi! (*) Ücretim az, ilmîme rağbet yok, diye mahzun olma. Çünkü mükâfat-ı dünyeviye ihtiyaca bakar, kıymet-i zâtiyeye bakmaz. Meziyet-i zâtiye ise Mükâfat-ı Uhreviyeye nâzırdır.

(*): Ehemmiyetlidir.

Öyle ise, Zâtî olan meziyetini Mükâfat-ı Uhreviyeye sakla, birkaç kuruşluk dünya metaîna satma.

İ'lem ey hitabet-i umumiye sıfati ile gazete lisaniyla konferans veren muharrir! Sen, kendi nefsini aşağı göstermeye ve nedamet ederek kusurlarını ilân etmeye hakkın var. Fakat Şearî İslâmiyeye zîd ve muhalif olan herzeler ile İslâmiyeti lekelendirmeye kat'iyen hakkın yoktur.

Seni kim tevkil etmiştir? Fetvayı nereden alıyorsun? Hangi hakkı binaen milletin namına, Ümmetin hesabına İslâmiyet hakkında hezeyanları savurarak dalaletini neşr ve ilân ediyorsun? Milleti, Ümmeti kendin gibi dâll zannetme... Dalaletini kime satıyorsun? Burası İslâmiyet memleketidir, Yahudi memleketi değildir. Cumhur-u Mü'minîn kabul etmediği bir şeyin gazete ile ilâni, milleti dalalete davettir, Hukuk-u Ümmete tecavüzdür. Bir adamın hukukuna tecavüze cevaz-ı kanunî olmadığı halde, koca bir milletin belki Âlem-i İslâmin Hukukuna hangi cesarete binaen tecavüz ediyorsun? Ağzınızı kapat!..

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kâfirlerin, Müslümanlara ve Ehl-i Kur'ana düşman olmaları küfrün iktizasındandır. Çünkü küfür İmana ziddir. Maahaza Kur'an, kâfirleri ve âba veecdadlarını i'dam-ı ebedî ile mahkûm etmiştir.

Binaenaleyh Müslümanlar ile ülfet ve muhabbetleri mümkün olmayan kâfirlere muhabbet boşça gidiyor. Onların muhabbetiyle karşılaşlamaz. Onlardan meded beklenilemez. Ancak

حُسْبَنَا اللَّهُ وَنَعَمَ الْوَكِيلُ diye Cenab-ı Hakk'a iltica etmek lâzımdır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kâfirlerin medeniyeti ile Mü'minlerin medeniyeti arasındaki fark:

Birincisi, medeniyet libasını giymiş korkunç bir vahşettir. Zahiri parlıyor, bâtinî da yakıyor. Dışı süs içi pis, sureti me'nus sûreti makûs bir şeytandır...

İkincisi, bâtinî Nur zahiri Rahmet, içi Muhabbet, dışı Uhuvvet, sureti Muavenet, sûreti Şefkat, cazibedar bir Melektir.

Evet Mü'min olan kimse, İman ve Tevhid iktizasıyla, Kâinata bir Mehd-i Uhuvvet nazarıyla baktığı gibi; bütün mahlukatı, bilhassa insanları, bilhassa İslâmları birbiriyle bağlayan ip de, ancak Uhuvvettir. Çünkü İman bütün Mü'minleri bir babanın Cenah-ı Şefkati altında yaşayan kardeşler gibi kardeş addediyor.

Küfür ise, öyle bir bürudettir ki, kardeşleri bile kardeşlikten çıkarır. Ve bütün eşyada bir nevi' ecnebilik tohumunu ekıyor. Ve her şeyi her şeye düşman yapıyor.

Evet hamiyet-i milliyelerinde bir uhuvvet varsa da, muvakkattır. Ve ezelî, ebedî iftirak ve firak ile muttasıl ve mahduddur. Amma kâfirlerin medeniyetinde görülen mehasin ve yüksek terakkiyat-ı sanayı, (bunlar) tamamen Medeniyet-i İslâmiyeden, Kur'anın İrşadatından, Edyan-ı Semaviyeden in'ikas ve iktibas edildiği "Lemaat" ile "Sünihat" Eserlerimde istenildiği gibi izah ve isbat edilmiştir...

رَاجِهُمَا تَرَى أَمْرًا عَظِيمًا غَلَّ عَنْهُ النَّاسُ

İ'lém! Mesail-i Diniyeden olan İctihad kapısı açıktır. Fakat, şu zamanda oraya girmeğe altı mani vardır...

Birincisi: Nasılık kışta fırtınaların şiddetli olduğu bir vakitte, dar delikler dahi seddedilir; yeni kapılar açmak hiç bir cihetle kâr-ı akıl değil. Hem nasılık büyük bir selin hücumunda tamir için duvarlarda delikler açmak gark olmağa vesiledir. Öyle de: Şu münkerat zamanında ve âdât-ı ecanibin istilâsı ânında ve bid'aların kesreti vaktinde ve dalaletin tahribatı hengâmında, İctihad nâmıyla Kasr-ı İslâmiyetten yeni kapılar açıp duvarlarında muharriblerin girmesine vesile olacak olan delikler açmak, İslâmiyete cinayettir...

İkincisi: Dinin Zaruriyatı ki İctihad onlara giremez. Çünkü kat'î ve muayyendirler. Hem o Zaruriyat, kut ve gıda hükmündedirler; şu zamanda terke uğruyorlar ve tezelzüldedirler. Ve bütün himmet ve gayreti onların ikamesine ve ihyasına sarfetmek lâzım gelirken, İslâmiyetin nazariyat kısmında ve Selefin İctihadat-ı Safiyane ve hâlisanesiyle bütün zamanların hacatına dar gelmeyen efkârları olduğu halde, onları bırakıp, heveskârane yeni İctihadlar yapmak; bid'atkârane bir hiyanettir.

Üçüncüüsü: Her zamanın insanlarında, kıymetli addedilerek efkârı celbeden cazibedar bir meta mergubdur. Meselâ: Bu zamanda en rağbetli, en iftiharlı, siyasetle iştigal ve dünya hayatını temin etmektedir. **Selef-i Sâlihîn asrında ve o zaman sırasında en mergub meta, Hâlik-ı Semavat ve Arz'ın Marziyatlarını ve bizden arzularını Kelâmından istinbat etmek ve Nur-u Nübüvvet ve Kur'an ile kapatılmayacak derecede açılan Âhiret Âlemindeki Saadet-i Ebediyeyi kazandırmak ve vesailini elde etmek idi.** Bu itibarla, o zamanlarda bütün Fikirler, Kalbler, Ruhlar Marziyat-ı İlahiyyeyi bilmek ve öğrenmeye müteveccih idi. Bunun için, istidad ve iktidarı olanlar o zamanlarda vukua gelen bütün ahval ve vukuat ve muhaverattan Ders almakla, İctihadlara zemin teşkil eden yüksek istidadlar vücuda gelirdi.

Şimdi ise, Fikir ve Kalblerin teşettütü, İnayet ve Himmetlerin za'fiyeti, insanların siyaset ve felsefeye ibtilâ ve rağbetleri yüzünden, bütün istidadlar fúnun-u hazırla ve hayat-ı dünyeviyeye müteveccihdir. Ahkâm-ı Diniyeye sarfedilecek müstakim bir İctihad yoktur.

Dördüncüüsü: İctihad kapısından İslâmiyete girip mesailini genişlendirmeğe meyleden adamın maksadı, zaruriyata imtisal ile Takva ve Kemale mazhariyet ise güzeldir. Amma zaruriyatı terk ve hayat-ı dünyeviyeyi, hayat-ı uhreviyeye tercih eden adam ise, onun İctihada meyli, meyl-üt tahribdir. Tekliften çıkış kaçmak için bir yol bulmaktadır.

Beşincisi: Her şeyin, her hükmün vücuda gelmesi bir illete binaen olduğu gibi, bir maslahata dahi tabidir. Fakat maslahat illet değildir. Ancak tercih edici bir Hikmettir. Bu zamanın efkârı, bizzât saadet-i dünyaya müteveccihdir. Şeriatın nazarı ise, bizzât Saadet-i Uhreviyeye müteveccih olup, bittabi dünyaya da nâzırdır. Çünkü dünya Âhirete vesiledir.

Umumî bir beliyye olan ve násın ona mübtela olduğu çok işler vardır ki zaruriyattan olmuştur. O gibi işler sû'-i ihtiyar ile gayr-ı meşru meyillerden doğmuş olduklarından, mahzuratı ibahe eden zaruriyattan değildir. Ve Ruhsat ve Müsaade-i Şer'iyenin şümülüne dâhil olamazlar. Meselâ: Bir adam sû'-i ihtiyarıyla haram bir tarzda kendini sarhoş etse, hal-i sekirde yaptığı tasarrufatta mazur olamaz. Bu zamanda bu gibi İctihadlar, Semâvî değil ancak arzî İctihadlardır.

Bu gibi içtihadlar ile Hâlik-ı Semavat ve Arz'ın hükümlerinde yapılan tasarrufat merduddur.

Meselâ: Bazı gafiller, Hutbenin Türkçe okunmasını istihsan ediyorlar ki, halkın bilhassa siyasi ahvalden haberleri olsun. Halbuki bu gibi ahval-i siyasiye yalandan, hileden, şeytanî fikirlerden hâlî değildir. Hutbe Makamı ise, Ahkâm-ı İlahiyenin tebliği için ittihaz edilmiş bir makamdır.

Sual: Avam-ı nâs Arabîden haberdar değildir, fehmedemez?

Cevab: Avam-ı nâs, Zaruriyat ve Müsellemat-ı Diniyeye muhtaçtır. Ve Hutbe Makamı da bu gibi Hükümlerin tebliği içindir. Bu Hükümler Kisve-i Arabiye içinde tafsilen değilse de icmalen avam-ı nâsa malûm ve maruftur. Maahaza lisan-ı Arabda bulunan Şehamet, Yükseklik, Meziyet, Satvet diğer lisانلarda yoktur...

İ'lem ey gafletli, sağır ve kör olarak, zulmetler içinde esbaba ibadet eden ahmaklar! Cenab-ı Hakk'ın Vücub-u Vücut ve Vahdetine, Kâinatın mürekkebatı ve zerratının ellibeş vecihle yaptıkları şahadetlerin bir vechini yazacağım. Şöyle ki:

Eşyanın İcadı, ya nefislerine veya esbaba olan isnadı, hayret ve istiğräbi mûcibdir. Bu da red ve inkâri îcab eder. Bu dahi dalaletleri intac eder. Bu ise ızdırabat-ı ruhiye ve teşevvüşat-ı akliyeye sebeb olur. Bu da Ruhları ve Akılları firar ettirmekle Vâcib-ül Vücut'a iltica etmeye mecbur eder. Zira her müşkilat, Onun Kudretiyle hallolur. Ve açılmaz düğümler, Onun İradesiyle açılır. Ve Kalbler Onun Zikriyle mutmain olur. Bu Hakikati şöyle bir müvazene ile izah edeceğim. Şöyle ki:

Mevcudatın fâili -yani eşayı vücuda getiren- ya Vâcib ve Vâhiddir veyahut da mümkün ve kesirdir. Fâil, Vâcib ve Vâhid olduğu takdirde, ne külfet var ne de garabet var. Olsa bile vehmî olur. Esbaba isnad edildiği takdirde, külfet ve garabet vehmîlikten çıkar; katî ve hakikî bir şekilde tahakkuk eder. Çünkü kusur ve za'fiyetten hâlî olmayan esbab-ı kesîreden hiç bir sebeb, bir müsebbibi omuzuna kaldırıramaz. Ve bir şeyin İcadında gayr-ı mütenahî esbabın iştiraki lâzımdır. Meselâ: Bal arısı her şeyle alâkadar olduğundan, eğer İcadı esbaba isnad edilirse, Semavat ve arzin iştirakleri lâzımdır.

Maahaza, kesretin Vâhidden sudûru, Vâhidin kesretten sudûru kadar zahmet değildir, daha kolaydır. Meselâ: Bir kumandanın efrad-ı kesîreye verdiği intizam ve yaptırdığı işleri, o efrad-ı kesîre, kendi başlarına büyük bir müşkilattan sonra yapabilirler.

Maahaza, İcadın esbaba isnadında lâyüadd külfeat, garabet olmakla beraber pek çok muhalata zemin teşkil ediyor.

1- Her bir zerrede Vâcib-ül Vücud'un Sıfatlarının farzı lâzımdır.

2- Uluhiyette gayr-ı mütenahî şeriklerin iştiraki lâzım gelir.

3- Her bir zerrenin hem hâkim hem mahkûm olması lâzım gelir. Kubbeli binalarda birbirine dayanmakla düşmekten kurtulan taşlar gibi.

4- Şuur, İrade ve Kudret gibi Sıfatların her zerrede bulunması lâzım gelir. Çünkü Hüsn-ü San'at bu Sıfatları iktiza eder. Şu Hakikati izah için birkaç misal söyleyeceğiz:

Birincisi: Şems Şeffafiyet Sırrına binaen, şîselerin zerrelerinde, arzin denizlerinde, Semanın seyyarelerinde müsavat üzerine Tecelli eder.

İkincisi: Mukabele Sırrına binaen, merkezdeki bir lâmbanın daireyi teşkil eden âyinelere nisbet-i in'ikası birdir.

Üçüncüüsü: Nurdan veya nuranî bir şeyden tenevvür etmek ve ziya almak hususunda, bir ile bin birdir. Nuranînin iktizası öyledir.

Dördüncüüsü: Müvazene Sırrına binaen, hassas bir terazinin iki kefesinde iki ceviz veya hât iki güneş bulunsa; hangi kefesine bir şey ilâve edilirse, o aşağı iner; ötekisi havaya kalkar.

Beşincisi: Büyük bir sefine ile gayet küçük bir sefineyi sevk ve tahrik hususunda fark yoktur. -Kaptan; ister bir çocuk olsun, ister büyük olsun- çünkü intizam vardır.

Altıncısı: Hayvan-ı nâtik gibi bir mahiyet-i mücerredenin küçük ve büyük efradına nisbeti, birdir.

Hülâsa: Kalil ile kesir, küçük ile büyük arasında bir şey-i vâhîde isnadlarında tefavüt olmadığı, imkân dairesinde olduğu şu misaller ile tavazzuh etti. Binaenaleyh eşyada bulunan intizam, müvazene, Evamir-i Tekviniyeye karşı imtisal, itaat, Kudret-i Ezeliyenin nuranı-

yeti eşyanın iç yüzünün Şeffafiyeti gibi Sırlardan dolayı; bir sinekle arzın ihyası, bir ağaç ile Semavatın İcadı, bir zerre ile güneşin Yaratılışı Vâcib-ül Vücid'a nisbetle mütesavidir. Evet müsavat ve adem-i tefavütü göz ile görünür. Bak! Mahiyeti meçhul, Mu'cizatiyla malûm olan Kudret-i Ezeliyenin, bilhassa semerat ve sebzelerdekinakışları, san'atlari, esbaba havale edilirse, esbab altında ezilecektir.

Elhasıl: Hayatî, Vücidî, Nuranî şeylerin İcadında üç nokta var:

Birinci Nokta: Kudretin umûr-u hasise ile zahiren mübaşereti görünmemek için perde olmak üzere esbab vaz'edilmiştir.

İkinci Nokta: Hayat, Vücid ve Nurun, dışları gibi içleri de şeffaf olduğundan, kesif perdeler hükmünde olan esbab vaz'edilmemiştir. Yalnız pek ince, nazik perdeleri andıran vesait varsa da altında Dest-i Kudret görünür.

Üçüncü Nokta: Kudret-i Ezeliyenin tesirinde, tasniinde küllef yoktur. Evet bir incir çekirdeğinden koca bir incir ağacını ve ince bir sap ile koca bir kavunu bağlayıp çıkarılan Kudrete hiç bir şey ağır gelmez. Şöyle Mu'cizatiyla malûm olan Kudret Sahibinin Vücidu, Zuhuru; Kâinatın vücidundan, zuhurundan daha zahirdir. Çünkü her bir masnu, kendi nefrine birkaç vecihle aynen delalet eder. Fakat Sâniine, hem aynen, hem aklen çok vecihler ile delaletleri vardır. Ve hangi bir masnuun vücidu esbabdan istenilirse, bütün esbab toplanıp birbirine yardımları olsa bile, o masnuun benzerini yapamazlar...

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın akıl ve fikir meydanı öyle bir vüs'attedir ki, ihatası mümkün değildir; ve o kadar dardır ki, iğneye mahal olamaz. Evet bazan zerre içinde dönüyor, katre içerisinde yüzyor, bir noktada hapsoluyor. Bazan de, Âlemi bir karpuz gibi eline alır ve Kâinatı misafireten getirir, akıl odasında misafir eder. Bazan de o kadar haddini tecavüz eder, yükseğe çıkar ki; Vâcib-ül Vücid'u görmeğe çalışır. Bazan da küçülür, zerreye benzer. Bazan da Semavat kadar büyür. Bazan da bir katreye girer. Bazan da fitrat ve Hilkati içine alır...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hakk'ın insana verdiği Nimetler, ister âfâkî olsun ister enfüsî olsun, bazı şerait altında insana gelip vusul buluyor. Meselâ: Ziya, hava, gıda, savt ve sadâ gibi Nimetlerden

insanın istifade edebilmesi ancak göz, kulak, ağız, burun gibi vesaitin açılmasıyla olur. Bu vesait, Allah'ın Halk ve İcadıyla olur. İnsanın eli, kesb ve ihtiyarında yalnız o vesaiti açmaktr.

Binaenaleyh o Nimetleri yolda bulmuş gibi sahibsiz, hesabsız olduğunu zannetmesin. Ancak Mün'im-i Hakikî'nin Kasdiyla gelir, insan da ihtiyariyla alır. Sonra ihtiyaca göre İn'am edenin İradesiyle bedeninde intişar eder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Herhangi bir şeyin sonu ve âhiri İntizam ve güzellikে evvelinden aşağı olmadığı gibi; zahiri ve sureti de san'at ve hikmetçe bâtininden güzel değildir. Öyle ise eşyanın iç yüzlerini ve nihayetlerini sahibsiz zannedip, tesadüflere havale etme. Çiçekle, çiçekten çıkan semeredeki Eser-i San'at ve Hikmet; çekirdekle, çekirdekten çıkan filizin Eser-i San'at ve nakşinden aşağı değildir. Binaenaleyh Sâni'-i Zülcelal hem Evveldir hem âhir, hem Zahirdir hem Bâtin... وَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'anın İ'cazı tahrifine bir seddir. Evet madem Kur'an Mu'cizedir, beşer onun taklidini yapamaz. Âyetleri başka Kelâmlar ile tebdil edilmekle tahrif ve tağyiri mümkün değildir. Çünkü Mûfessir, Müellif, Mütercim, Muharref üslûblarını, kisvelerini Âyatın Kisvesiyle iltibas ettiremezler. Âyetlerde İ'caz damgası vardır. O damganın altında olmayan Kelâmlar Âyet addedilemez. Öyle ise İ'caz, tahrif ve tağyiri kabul etmez.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'an-ı Kerim Nimetleri, Âyetleri, Delilleri ta'dad ederken **فَبِأَيِّ أَلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ** Âyet-i Celilesi tekrar ile zikredilmekte olduğundan şöyle bir delalet vardır ki: Cin ve insin en çok isyanlarını, en şedid tuğyanlarını, en azîm küfranlarını tevlid eden şöyle bir vaziyetleridir ki; Nimet içinde İn'amı görmüyorkar. İn'amı görmediklerinden Mün'im-i Hakikî'den gaflet ederler. Mün'imden gafletleri saikasıyla o Nimetleri esbaba veya tesadüfe isnad ederek, Allah'tan o Nimetlerin geldiğini tekzib ediyorlar. **Binaenaleyh herbir Nimetin bidayetinde, Mü'min olan kimse Besmeleyi okusun. Ve o Nimetin Allah'tan olduğunu kasdetmekle, kendisi ancak**

Allah'ın İsmiyle, Allah'ın Hesabına aldığıni bilerek, Allah'a minnet ve şükranla mukabelede bulunsun.

İ'ləm Eyyühel-Aziz! İnsan Kalben ve fikren Hakaik-i İlahiyeeye bakıp düşündüğü zaman, bilhassa Namaz ve İbadet esnasında, gerek şeytan tarafından, gerek nefsi tarafından pek fena, pis ve çirkin vesveseler, hatırlalar, sinekler gibi Kalbe, Akla hücum ederler. Bu gibi hevâî, vəhmî ve çirkin şeylerin def'iyle uğraşan adam, o vesveselere mağlub olur. Ancak onları mağlub edip kaçırmaç çaresi, müdafayaayı terk edip onlar ile uğramamaktır. Evet arılar ile uğraştıdıkça onlar hücumlarını artıırlar. Onlara karşılaşmadığı takdirde, insanı terkeder, giderler. Hem de o gibi vesveselerin, ne Hakaik-i İlahiyeeye ve ne de senin Kalbine bir mazarratı yoktur. Evet pis bir menzilin deliklerinden Semanın güneş ve yıldızlarına, Cennetin gül ve çiçeklerine bakılırsa, o deliklerdeki pislik ne bakana ve ne de bakılana bulaşmaz. Ve fena bir tesir etmez. **(Haşıye)**

İ'ləm Eyyühe's-Said! Nedir bu gurur ve nedir bu gaflet?. Nedir bu haşmet, nedir bu istığna, nedir bu azamet? Elindeki ihtiyar bir kıl kadardır ve iktidarın bir zerre kadardır. Ve hayatın sönüdü, ancak bir şu'le kaldı. Ömrün geçti, şuurun sönüdü, bir lem'a kaldı. Şöhretin gitti, ancak bir an kaldı...

Zamanın geçti kabirden başka mekânın var mı? Bîçare! Aczine ve faktına bir had var mı? Emellerin nihayetsizdir, ecelin yakındır. Evet böyle acz ve faktıyla iktidar ve ihtiyardan hâli bir insanın ne olacak hali? **Hazain-i Rahmet Sahibi Hâlik-i Rahman-ür Rahîm'e,** böyle bir acz ile itimad etmek lâzımdır. Odur herkese Nokta-i İstinad. Odur her zaîfe Cihet-i İstîmdad...

(Haşıye): O çirkin sözler senin Kalbinin sözleri değil. Çünkü senin Kalbin ondan müteessir ve müteessiftir. Belki Kalbe yakın olan lümmə-i şeytanından geliyor. Meselâ: Sen Namazda, Kâ'be karşısında, Huzur-u İlâhîde Âyâti tefekkürde olduğun bir halde, şu tedai-i efkâr seni tutup en uzak malayaniyat-ı rezileye sevkeder. Meselâ: Âyinenin içindeki yılanın timsali ısrırmaz. Ateşin misali yakmaz. Ve necasetin görünmesi âyineyi telvis etmez.

هَذِهِ الْمُنَاجَاةُ تَخَطَّرُ فِي الْقُلْبِ هَكَذَا بِالْبَيَانِ الْفَارِسِيِّ

يَارَبِّ بَشَّشْ جَهَتْ نَظَرْ مِيكَرْدَمْ دَرَدْ خُودَرَا دَرْمَانْ نَمِيْ دِيدَمْ
دَرَ رَاسَتْ مَيْ دِيدَمْ كَهْ دَى رُوزْ مَزَارْ پَدَرْ مَنَسَتْ
وَ دَرْ چَپْ دِيدَمْ كَهْ فَرَدا قَبِيرْ مَنَسَتْ
وَ اِيمَروزْ تَابُوتْ جَسْمِ پَرْ اِضْطَرَابْ مَنَسَتْ
بَرْسَرْ عَمَرْ جَنَازَهَهْ مَنْ اِيْسَتَادَهَهْ اَسَتْ

دَرْ قَدَمْ آبْ خَاكْ خَلَقَتْ مَنْ وَ خَاكْسَتَرْ عَظَامْ مَنَسَتْ
چُونْ دَرْ پَسْ مِينَگَرمْ بَيْنِمْ اِينْ دَنِيَاءِ بَيْ بَنِيَادْ هَيْچَجَستْ
وَ دَرْ پِيشْ اِنْدَازَهَهْ نَظَرْ مِيكَنْمْ دَرْ قَبِيرْ كُشَادَهَهْ اَسَتْ
وَ رَاهْ اَبَدْ بَدُورِ دَرَازْ بَدِيدَارَسَتْ
مَرَا جَزْ جَزَءِ اِحْتِيَارِيِّ چَيزِيْ نِيَسَتْ دَرْ دَسَتْ
كَهْ اوْ جَزَءِ هَمْ عَاجِزْ هَمْ كَوْتَاهْ وَ هَمْ كَمْ عَيَارَسَتْ
نَهْ دَرْ مَاضِيِّ مَجَالْ حَلَولْ نَهْ دَرْ مُسْتَقْبَلْ مَدَارْ نُفُوذْ اَسَتْ
مِيدَانْ اوْ اِينْ زَمَانْ حَالْ وَ يَكْ آنْ سِيَالَسَتْ
بَا اِينْ هَمَهْ فَقَرَهَا وَ ضَعْفَهَا قَلَمْ قُدرَتْ تُو آشَكَارَهْ
نُوِيشَتَهَهْ اَسَتْ دَرْ فَطَرَتْ مَا مَيِيلْ اَبَدْ وَ اَمَلْ سَرَمَدْ
بَلَكَهْ هَرْ چَهْ هَسَتْ ، هَسَتْ

دَائِرَهَهْ اِحْتِياجْ مَانِندْ دَائِرَهَهْ مَدْ نَظَرْ بُزْرُگَيِّ دَارَسَتْ
خَيَالْ كَدَامْ رَسَدْ اِحْتِياجْ نَيِزْ رَسَدْ
دَرْ دَسَتْ هَرْ چَهْ نِيَسَتْ دَرْ اِحْتِياجْ هَسَتْ

دَائِرَهُ اقْتَدَارٌ هَمْجُو دَائِرَهُ دَسْتٌ كُوتَاهٌ كُوتَاهَسْتٌ
 پَسْ فَقْرٌ وَ حَاجَاتٌ مَا بَقَدَرٌ جَهَانَسْتٌ
 وَ سَرْمَاهِيَهُ مَا هُمْ چُو جُزْءٌ لَا يَتَجَزَّأُ اسْتٌ
 اينِ جُزْءٌ كُدامٌ وَ اينِ كَائِنَاتٌ حَاجَاتٌ كُدامَسْتٌ
 پس در راهِ تو ازِ اينِ جُزْءٌ نِيزِ بازِ مِي گُذَشْتَنْ چَارَهِ منَ اسْتٌ
 تا عَنَايَتٌ تُو دَسْتِكِيرٌ منَ شَوْدَ رَحْمَتٌ بِي نِهَايَتٌ تُو پَناهٌ منَ اسْتٌ
 آنْ كَسٌ كِه بَحْرٌ بِي نِهَايَتٌ رَحْمَتٌ يَافَتْ اسْتٌ تَكِيهٌ نَهْ كُندَ بَرِ اينِ
 جُزْءٌ اخْتِيَارِيَ كِه يَكْ قَطْرَه سَرَابَسْتٌ
 آيوَاهٌ اينِ زَنْدَگَانِي هَمْ چُو خَابَسْتٌ
 وِينِ عمرِ بِي بَنِيَادِ هَمْ چُو بَادَسْتٌ
 انسانٌ بَزَوالٌ دُنيا بَفَنا اسْتٌ آمالٌ بِي بَقا آلامٌ بَقا اسْتٌ
 بِيا اى نَفْسِ نَافَرَجَام وَجُودِ فَانِي يِ خُودَرَا فَدا كُنْ
 خالقِ خُودَرَا كِه اينِ هَسْتِي وَ دِيعَه هَسْتٌ
 وَ مُلْكٌ او وَ او دَادَه فَنا كُنْ تا بَقا يَابَدٌ
 ازْ آنْ سَرِّي كِه ، نَفِي نَفِي اثْبَاتٌ اسْتٌ
 خُدَاعِ پُرَكَرم خُودَ مُلْكِ خُودَرَا مِي خَرَدَ ازْ تُو
 بَهَائِي بِي گِرَانْ دَادَه بَرَايِ تُو نِگَاهْ دَارَسْتٌ

(Haşıye): Bu Farisi Münacat, kısalığına rağmen çok uzun Hakikatleri ihtiyaç etmektedir. Ankara'da otuzbeş sene evvel tab' edildiği vakit, Afgan Sefiri Sultan Ahmed çok beğenmiş ve Afgan Şah'na bir aded bu Münacattan hediye göndermiştir. Türkçe tercümesi "İhtiyarlar Risalesi"nde ve "Onyedinci Söz"de olduğundan tercüme edilmedi.

(Bu kısım, Müellifin kendi Türkçesidir)

1339 TARİHİNDE, MECLİS-İ MEB'USANA HİTABEN YAZDIĞIM BİR HUTBENİN SURETİDİR.

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا

Ey Mücahidîn-i İslâm! Ey Ehl-i Hall ü Akid! Bu fakirin bir mes'elete on sözünü, birkaç nasihatınızı dinlemenizi rica ediyorum.

Evvelâ: Şu muzafferiyetteki hârikulâde Nimet-i İlahiye bir şükran ister ki devam etsin, ziyade olsun. Yoksa, Nimet şükru görmezse gider. Mademki Kur'an'ı, Allah'ın Tevfikiyle düşmanın hücumundan kurtardınız; Kur'anın en sarîh ve en katî Emri olan Salât gibi Feraizi imtisal etmeniz lâzımdır. Tâ onun Feyzi böyle hârika suretinde üstünüzde tevali ve devam etsin.

Sâniyen: Âlem-i İslâmı mesrur ettiniz, muhabbet ve teveccühünü kazandınız. Lâkin o teveccüh ve muhabbetin idamesi, Şeair-i İslâmiyeyi iltizam ile olur. Zira, Müslümanlar İslâmiyet hesabına sizi severler.

Sâlisen: Bu Âlemde Evliyaullah hükmünde olan Gazi ve Şühedalara kumandanlık ettiniz. Kur'an'ın Evamir-i Kat'iyyesine imtisal etmekle, öteki Âlemde de o Nurânî Gûruha refik olmağa çalışmak, sizin gibi himmetlilerin şe'nidir. Yoksa, burada kumandan iken orada bir neferden istimdad-ı nur etmeye müztar kalacaksınız. **Bu dünya-yı deniyye, şan ve şerefiyle öyle bir meta değil ki, sizin gibi insanları işba etsin, tatmin etsin ve maksud-u bizzât olsun.**

Râbian: Bu Millet-i İslâmın Cemaatleri -çendan bir Cemaat Namâzsız kalsa, fâsık da olsa yine- başlarındakini mütedeyyin görmek ister. Hattâ umum Kürdistan'da umum memurlara dair en evvel sordukları sual bu imiş: "Acaba Namaz kılıyor mu?" derler. Namaz

kılarsa mutlak emniyet ederler; kılmazsa, ne kadar muktedir olsa nazarlarında müttehemdir. Bir zaman, Beyt-üş Şebab aşairinde isyan vardı. Ben gittim, sordum: "**Sebeb nedir?**" Dediler ki: "**Kaymakamımız Namaz kılmıyordu, rakı içiyordu. Öyle dinsizlere nasıl itaat edeceğiz?**" Bu sözü söyleyenler de Namazsız, hem de eşkıya idiler.

Hâmisen: Enbiya'nın ekseri şarkta ve hükümanın ağılebi garbda gelmesi Kader-i Ezelînin bir remzidir ki, şarkى ayağa kaldıracak Din ve Kalbdır, akıl ve felsefe değil. Şarkı intibaha getirdiniz, fitratına muvafik bir cereyan veriniz. Yoksa, sa'yiniz ya hebaen gider veya muvakkat, sathî kalır...

Sâdisen: Hasınız ve İslâmiyet düşmanı olan firenkle dindeki lâkaydlığınızdan pek fazla istifade ettiler ve ediyorlar. Hattâ diyebilirim ki, hasınız kadar İslâma zarar veren, Dinde ihmali izden istifade eden insanlardır. Maslahat-ı İslâmiye ve Selâmet-i Millet namına, bu ihmali a'male tebdil etmeniz gerektir. Görülmüyor mu ki, ittihadcılar o kadar hârika azm ü sebat ve fedakârlıklarıyla, hattâ İslâm'ın şu intibahına da bir sebeb oldukları halde, bir derece Dinde lâübalilik tavrını gösterdikleri için, dâhildeki milletten nefret ve tezyif gördüler. Hariçteki İslâmlar Dindeki ihmallerini görmedikleri için hüremeti verdiler.

Sâbian: Âlem-i küfür, bütün vesaitiyle, medeniyetiyle, felsefesiyle, fununuyla, misyonerleriyle Âlem-i İslâma hücum ve maddeten uzun zamandan beri galebe ettiği halde, -Âlem-i İslâma-Dinen galebe edemedi. Ve dâhilî bütün firak-ı dâlle-i İslâmiye de, birer kemmiye-i kalile-i muzırra suretinde mahkûm kaldı; ve İslâmiyet Metanetini ve Salabetini Sünnet ve Cemaatle muhafaza eylediği bir zamanda, lâübâliyane, Avrupa medeniyet-i habise kısmından süzülen bir cereyan-ı bid'atkârane, sinesinde yer tutamaz. Demek Âlem-i İslâm içinde mühim ve inkılâbvari bir iş görmek, İslâmiyetin Desatirine inkıyd ile olabilir, başka olamaz. Hem olmamış, olmuş ise de çabuk ölüp, sönmüş...

Sâminen: Za'f-ı Dine sebeb olan Avrupa medeniyet-i sefihanesi yırtılmağa yüz tuttuğu bir zamanda ve Medeniyet-i Kur'anın zuhura yakın geldiği bir anda, lâkaydane ve ihmalkârane müsbet

bir iş görülmez. Menfice, tahribkârane iş ise, bu kadar rahnelere maruz kalan İslâm zâten muhtaç değildir.

Tâsian: Sizin bu "**İstiklal Harbi**"ndeki Muzafferiyetinizi ve Âlî Hizmetinizi takdir eden ve sizi can u dilden seven, Cumhur-u Mü'minîndir. Ve bilhassa tabaka-i avamdır ki sağlam Müslümanlardır. Sizi ciddî sever ve sizi tutar ve size minnettardır ve fedakârlığınızı takdir ederler. Ve, intibaha gelmiş en cesîm ve müdhiş bir kuvveti size takdim ederler. Siz dahi, Evamir-i Kur'aniyeyi imtisal ile onlara ittisal ve istinad etmeniz Maslahat-ı İslâm namına zarurîdir. Yoksa, **İslâmiyetten tecerrûd eden bedbaht, milliyetsiz Avrupa meftunu firen크 mukallidleri, Avam-ı Muslimîne tercih etmek, Maslahat-ı İslâma münafi olduğundan, Âlem-i İslâm nazarını başka tarafa çevirecek ve başkasından istimdad edecek...**

Âşiren: Bir yolda dokuz ihtimal-i helâket, tek bir ihtimal-i necat varsa; hayatından vazgeçmiş, mecnun bir cesur lâzım ki o yola sülük etsin. Şimdi, yirmidört saatten bir saati işgal eden Farz Namaz gibi Zaruriyat-ı Diniyede, yüzde doksan dokuz ihtimal-i necat var. Yalnız, gaflet ve tenbellik haysiyetiyle, bir ihtimal zarar-ı dünyevî olabilir. Halbuki Feraizin terkinde, doksan dokuz ihtimal-i zarar var. Yalnız gaflet ve dalalete istinad, tek bir ihtimal-i necat olabilir. Acaba Dine ve dünyaya zarar olan ihmâl ve Feraizin terkine ne bahane bulunabilir? Hamiyet nasıl müsaade eder?

Bahusus bu Güruh-u Mücahidîn ve bu yüksek meclisin efâli taklid edilir. Kusurlarını millet ya taklid veya tenkid edecek; ikisi de zarardır. Demek onlarda Hukukullah, Hukuk-u İbadî da tazammun ediyor. Sîrr-ı Tevatür ve İcmai tazammun eden hadsiz ihbaratı ve delaili dinlemeyen ve safsata-i nefis ve vesvese-i şeytandan gelen bir vехmi kabul eden adamlarla, hakikî ve ciddî iş görülmez.

Şu inkîlab-ı azîmin temel taşıları sağlam gereklidir. Şu meclis-i âlînin şâhsiyet-i maneviyesi, sahib olduğu kuvvet cihetiyle mana-yı saltanatı deruhde etmiştir. Eğer Şeair-i İslâmiyeyi bizzât imtisal etmek ve ettirmekle Mana-yı Hilafeti dahi vekaleten deruhde etmezse, Hayat için dört şeye muhtaç fakat an'ane-i müstemirre ile günde lâakkal beş defa Dine muhtaç olan şu fitratı bozulmayan ve lehviyat-ı medeniye ile İhtiyacat-ı Ruhiyesini unutmayan bu milletin Hacat-ı Diniyesini meclis tatmin etmezse, bilmecburiye Mana-yı Hilafeti, tamamen kabul ettiğiniz isme ve lafza verecektir. O manayı idame

etmek için kuvveti dahi verecek. Halbuki meclis elinde bulunmayan ve meclis tarîkiyla olmayan böyle bir kuvvet, inşikak-ı asâya sebebiyet verecektir. İnşikak-ı asâ ise, **وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعاً** Âyetine ziddir. Zaman Cemaat zamanıdır. Cemaatin Ruhu olan Şahs-ı Manevî daha metindir ve Tenfiz-i Ahkâm-ı Şer'iye daha ziyade muktedirdir. Halife-i Şahsî, ancak ona istinad ile vezaiî deruhde edebilir. Cemaatin Ruhu olan Şahs-ı Manevî eğer müstakim olsa, ziyade parlak ve kâmil olur. Eğer fena olsa, pek çok fena olur. Ferdin, iyiliği de fenalığı da mahduddur. Cemaatin ise gayr-ı mahduddur. Harice karşı kazandığınız iyiliği, dâhildeki fenâklâ bozmayınız. Bilirsiniz ki ebedî düşmanlarınız ve zdalarınız ve hasımlarınız, İslâmin Şeairini tahrib ediyorlar. Öyle ise zarurî vazifeniz, Şeairi ihya ve muhafaza etmektir. Yoksa şuursuz olarak şuurlu düşmana yardımındır. Şeairde tehavün, za'f-ı milliyeti gösterir. Za'f ise düşmanı tevkif etmez, teşci' eder...

حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ • نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

* * *

İ'lem Eyyühel-Aziz!

(Ey Aziz Kardeşim bil ki!)

İ'lem Eyyühel-Aziz! Hakaik-i İmaniyeyi isbat için îrad edilen bürhan ve delilleri tedkik ederken, şu kocaman neticeyi bu zaîf, nahif delil intac edemez diye tenkidatta bulunma. Zira za'fiyetiyle ittiham ettiğin o delilin sağında ve solunda bulunan takviye kuvvetleri ve kît'aları pek çoktur. Evet İslâmiyet'in Sîdkına delalet eden Şahidlerden, Şehidlerden, Bürhanlardan, Delillerden, Emarelerden her birisi, o müdafaa meydanında arkadaşını himaye etmekle sıhhât raporunu imzalayarak sağlam olduğunu tasdik eder. O da, onun İlîm ve haberine ehl-i vukuf olur. Çünkü Hakaik-i İmaniyede hedef sübuttur, nefy değildir. Sabit olan bir şeyi gösterenlerin biri, bin gibidir. Zira sübutta gösterenlerin gösterme tarzları birbirine uygun ve muvafık olduğundan, her birisi ötekileri tezkiye ve tasdik etmiş olur. Nefy cihetinde, nefyedenlerin şehadetlerinde tevafuk yoktur. Nefylerine mütehalif esbab gösterirler. Bunun için, şehadetleri birbirinin sıhhâtine delil olamaz. Çünkü tevafuk yok.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bazan bir şeye şiddetli muhabbet, o şeyin inkârına sebeb olur. Ve keza şiddet-i havf ve gayet azamet ve aklın ihatasızlığı da inkâra sebeb olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Hanzalenin çekirdeğinde hanzale ağacı mündemiç ve dâhil olduğu gibi, Cehennem'in de küfür ve dalalet tohumunda müstetir bulunduğu, suhudî bir yakîn ile müşahede ettim. Ve keza nasılık hurmanın çekirdeği, hurma ağacına hâmiledir. Aynen öyle de, İman habbesinde de Cennet'in mevcud olduğunu Hads-i Kat'î ile gördüm. Çünkü o çekirdeklerin ağaçlara tahavvül ve inkılabları garib olmadığı gibi, küfür ve dalalet manası da tazib edici bir Cehennem'i, İman ve Hidayet de bir Cennet'i intac edecekinde istib'ad yoktur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Tohum olacak bir habbenin Kalbi, yani içi delindiği zaman, elbette sünbüllenip neşv ü nema bulamaz; ölü gider.

Kezalik ene ile tabir edilen enaniyetin Kalbi, *الله آنے* Zikrinin Şua ve Hararetiyle yanıp delinirse, büyüp gafletle firavunlaşamaz. Ve Hâlik-ı Semavat ve Arz'a isyan edemez. O Zikr-i İlâhî sayesinde, ene mahvolur.

İşte Nakşibendîler, Zikir hususunda ittihaz ettikleri Zikr-i Hâfi sayesinde Kalbin fethiyle, ene ve enaniyet mikrobunu öldürmeye ve şeytanın emirberi olan nefس-i emmarenin başını kırmâga muvaffak olmuşlardır. Kezalik Kadırîler de Zikr-i Cehrî sayesinde tabiat tagutlarını tar ü mar etmişlerdir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Âlemde her şeyin yüzünde Hikmet Eserleri göründüğü gibi en uzak, en geniş, en ince kesretin tabakaları üstünde de Hikmet, İhtimam Eserleri görülmektedir. Evet kesret ve tekessürün müntehası ve neticesi olan insanın sahife-i vechinde, cebhesinde, cildinde, ellerinin içlerinde Kalem-i Kader ile pek çok çizgiler, hatlar, nakışlar, nişanlar yazılmıştır. Malûmdur ki, insanın şu sahifelerinde yazılan o kelimeler, harfler, noktalar, harekeler, Ruh-u İnsanîde bulunan manalara, maneviyatlara delalet ettikleri gibi, fitratında Kader tarafından yazılan mektublara da işaretleri vardır. Arkadaş, insanın geçen sahifelerine Kaderin yazdığı haşiye, tesadüf ve ittifakın dühûlüne bir menfez bırakmamıştır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Şu dünya hayatına muhabbetle mübtela olan bazı insanlar, o Hayatın vücuda gelmesinden maksad ve gaye, yalnız

o Hayata hizmet ve o hayatın Bekası olup, başka bir faidesi olmadığını, yani Fâtır-ı Hakîm'in zevilhayatta ve cevher-i insaniyette vedia olarak koyduğu bütün cihazat-ı acibe ve techizat-ı hârikanın, seri-üz zeval olan şu Hayatın Hifzı ile Bekası için verildiğini zannediyorlar. Halbuki kaziye öyle olduğu takdirde, Kâinattaki gayr-ı mütenahî nizamların şehadetleriyle, sath-ı Âlemde görünen Hikmet, İnayet, İntizam, adem-i abesiyyete olan delil ve bürhanların, makûse olarak abesiyyete, israfa, intizamsızlığa, adem-i hikmete delil ve bürhan olmaları lâzım gelecektir.

Arkadaş! Şu dünyevî hayatın faideleri pek çoktur. O faiderden, hayat sahibine -tasarruf ve hizmeti nisbetinde- bir hisse ayrıldıktan sonra bâki kalan gayeler, semereler Fâtır-ı Hakîm'e raci'dir. Evet insan ve insanın hayatı Esma-i İlahiyenin Tecelliyatına bir tarladır. Ve Cennet'te Rahmet-i İlahiyenin enva'ının cilvelerine mazhardır. Ve Hayat-ı Uhreviyenin hârika ve gayr-ı mütenahî semereleri için bir fidanlık veya bir çekirdektir. Demek insan bir sefine kaptanı gibidir. Sefinenin gayr-ı mahdud faidelerinden, kaptanın alâka ve hizmeti nisbetinde kendisine verilir. Bâki kalan kısmı sultana raci'dir. İnsan da, sefine-i vücuduyla alâkası derecesinde o vücudun hayatdar semeratından hissesini alır. Mütebâkisi, Sultan-ı Ezeli'ye aiddir...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Dünyanın lezzetleri, zevkleri ve zînetleri, Hâlikimizi, Mâlikimizi ve Mevlâmımızı bilmemiğimiz takdirde cennet olsa bile cehennemdir. Evet öyle gördüm ve öyle de zevk-ettim. Bilhassa şefkatın ateşini söndürecek, Marifetullahtan başka bir şey var mıdır? Evet Marifetullah olduktan sonra, dünya lezzetlerine iştîha olmadığı gibi Cennet'e bile iştîyak geri kalır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Dünyada cereyan eden ve husule gelen her bir şeyin iki vechi vardır. Biri Âhirete bakar ki, Nefs-ül Emirde en sabit, en ağır bu vecihdir. İkincisi dünyaya, nefsinde ve hevaya bakar. Bu vecih, hakaret, hıffet ve zevalden öyle bir mevkidedir ki, Kalbin teessürüne, teellümüne, ızdırabına, düşüncelerine bâis olacak bir kıymette değildir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanların öyle eblehleri vardır ki, şeffaf bir zerrede şemsin timsalını veya bir çiçeğin renginde şemsin Tecellisini görse; şemsin o timsal ve Tecellisinden, hakîkî şemsin bütün levazimatını, hattâ Âleme merkez olmasını ve seyyarata olan cezbini

taleb edip isterler. Maahaza, o zerrede veya o çiçekte gördüğü timsal ve Tecellinin bir ârizadan dolayı kayboldukları zaman, basar ve basiretinin körlüğü dolayısıyla hakikî şemsin inkârına zehab ederler. Ve keza o eblehler Tecelli ile husule gelen vücud-u zıllîyi, Vücud-u Hakikî ve Aslıden fark edemezler, birbiriyle iltibas ederler. Bunun için, bir şeyde şemsin timsalını, gölgесini gördükleri zaman, şemsin hararetini, ziyanını ve sair hususiyatını da istemeye başlarlar. Ve keza o eblehler sinek, böcek ve sair küçük ve hasis şeylere bakarken, onlarda pek yüksek bir Eser-i San'at ve Hikmet görmekle, derler: "**Sâni' bunlara pek fazla ehemmiyet vermiştir. Bir sineğin ne kıymeti olabilir ki bu kadar masraflara, külfeatlere mahal olsun?**"

Arkadaş! Bu gibi eblehleri ikna' ve işkallerini def için, dört şeyin bilinmesi lâzımdır.

Birincisi: Cenab-ı Hakk'ın Rububiyetinin Kemaliyle alâkadar olan her şey Onu tavsif eder. Fakat o şeyin, Rububiyetine mazhar olduğu münasebetiyle, Kemalinin de Mahall-i Tecellisi olur. Fakat, O Kemal ile muttasif olamaz.

İkincisi: Her şeyden Cenab-ı Hakk'ın Nuruna bir kapı açılır. Bu kapılardan birisinin kapanması, gayr-ı mütenahî sair kapıların da kapanmasını istilzam etmez. Fakat, hepsinin bir miftah ile açılması mümkündür.

Üçüncüsü: İlm-i Muhitten in'ikas eden Kader, her şeyde Esma-i Nuriyeden bir hisse tersim etmiştir.

Dördüncüsü:

﴿إِنَّمَا آمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ
مَا خَلَقْتُمْ وَلَا بَعْثَكُمْ إِلَّا كُنْفُسٌ وَاحِدَةٌ﴾

Bu Âyetlerin sarahatine göre, her şeyin vücudu **كُنْ** Emriyle bağlı olduğu gibi; bütün eşyanın İcad ve sonradan İhyaları, bir nefis-i vâhidenin İcad ve İhyası gibidir. Demek İcad Cenab-ı Hakk'a isnad edilirse, bu kadar rahat ve kolay olur. Amma esbaba veya eşyanın kendilerine isnad edildiği zaman, bütün ukalânın ve eblehlerin hükümlerinden neş'et eden muhalâtı kabul etmeleri lâzım gelir...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan, Hakikatları durub-u emsal ile beyan ediyor. Çünkü Daire-i Uluhiyete aid Hakaik-i Mücerrede, daire-i mümkünatta ancak misaller ile temessül ve tavazzuh eder. Mümkün ve miskin olan insan da, daire-i imkânda misallere bakarak, fevkinde bulunan Daire-i Vücubun Şuunatını, ahvalini düşünür.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Her şeyin içine Melekût, dışına da mülk denir. Bu itibarla insan ile Kalb, birbirine hem zarf, hem mazruf olur. Çünkü insan mülk cihetiyle Kalbe zarf olur. Melekût cihetiyle de mazruf olur.

Bu kaide Arş ile Kevn hakkında da tatbik edilir. Şöyled ki: **Arş; Zahir, Bâtin, Evvel, Âhir** İsimlerinin halita ve karışığıdır. Bu halitada dâhil olan İsm-i Zahir itibariyle Arş, Mülk; Kevn, Melekût olur. İsm-i Bâtin itibariyle Arş, Melekût; Kevn, Mülk olur. Demek Arşa İsm-i Zahir nazarı ile bakılırsa; kendisi zarf, Kevn de mazruf olur. İsm-i Bâtin gözü ile bakılırsa; kendisi mazruf, Kevn zarf olur. Ve keza İsm-i Evvel itibariyle **وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ** Âyetinin işaret ettiği Kevnin bidayetini içine alıyor. Ve İsm-i Âhir itibariyle **سَقْفُ الْجَنَّةِ عَرْشُ الرَّحْمَنِ** Hadîs-i Şerifinin ima ettiği Kevnin nihayetini içine alıyor.

Demek Arş öyle bir halitadır ki, şu dört İsimden aldığı hisseler ile Kevn ve Vücudun sağını, solunu, üstünü ve altını ihata etmiş olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Acz, nidanın madenidir. İhtiyaç Duanın menbaıdır. يَا حَالِي، فَيَارِبِّى! Seni çagırmakta hüccetim hacetimdir. Sana yaptığım Dualarda uddetim fâkatimdir. Vesilem fıkdan-ı hile ve fakrimdir. Hazinem aczimdir. Re's-ül malîm, emellerimdir. Şefiim, Habibin (Aleyhissalâtü Vesselâm) ve Rahmetindir. Afveyle, mağfiret eyle ve merhamet eyle

يَا آللَّهُ يَا رَحْمَنْ يَا رَحِيمْ آمِينْ !

Zeyl-ul Hubab

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

Öyle bir Allah'a Hamd, Medh ve Senalar ederiz ki, şu Âlem-i Kebir Onun İcadıdır. Ve insan denilen şu küçük Âlem de Onun ibdaidir. Biri İnsası, diğeri Binasıdır. Biri San'ati, diğeri Sıbgasıdır. Biri nakşı, diğeri zînetidir. Biri Rahmeti, diğeri Nimetidir. Biri Kudreti, diğeri Hikmetidir. Biri Azameti, diğeri Rububiyetidir. Biri mahluku, diğeri masnuudur. Biri mülkü, diğeri memluküdür. Biri Mescidi, diğeri abdidir. Evet bütün bu şeyle, eczasıyla beraber Allah'ın mülkü ve malı olduğu, İ'cazvari Sikke ve Mühürleriyle sabittir...

اللّٰهُمَّ يَا قَيْوَمَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ إِنَّا نُشَهِدُكَ وَجَمِيعَ مَصْنُوعَاتِكَ وَجَمِيعَ خَلْقِكَ بِإِنْكَ أَنْتَ اللّٰهُ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَتُوبُ إِلَيْكَ وَنَشْهُدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ أَرْسَلْتَهُ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ
اللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ كَمَا يُنَاسِبُ حُرْمَتَهُ وَكَمَا يَلِيقُ
بِرَحْمَتِكَ وَعَلٰى أَلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Her kim kendisini Allah'a mal ederse, bütün eşya onun lehinde olur. Ve kim Allah'a mal olmasa, bütün eşya onun aleyhinde olur. Allah'a mal olmak ise, bütün eşyayı terk ve her şeyin Ondan olduğunu ve Ona rücu ettiğini bilmekle olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hakk'ın sana in'am ettiği Vücut ile Vücuda lâzım olan şeyle, temlik suretiyle değildir. Yani, senin mülkün ve malın olup istedigin gibi tasarruf etmek için verilmemiştir. Ancak o gibi Nimetlerde, Allah'ın rızasına muvafık tasarruf edilebilir.

Evet bir misafir, ev sahibinin iznine ve rızasına muvafik olmayacak derecede, yemeklerde ve sair şeylerde israf edemez.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Gözleri küsuf tutmuş bazı adamlar, gözleri önünde vukua gelen gayr-ı mahdud hususû Haşr ü Neşirleri kör gözüyle gördükleri halde, Kiyamet-i Kübrayı ve Haşr-i Umumiyyeyi nasıl istiğrab ediyorlar? Acaba çiçek açıp, semere veren ağaçlarda her sene İcad edilen meyvelerin haşr ü neşirlerini gördükten sonra Haşr-i Umumîyi istib'ad eden sıkılmaz mı? Eğer onlar şuhudî bir yakın ile Haşr-i Umumîyi görmek isterlerse, -akıllarını da beraber bulundurmak şartıyla- yaz mevsiminde küre-i arz bahçesine girsinler. Acaba ağaç dallarından sallanan o tatlı, ballı, nazif, latif Kudret Mu'cizeleri o mahlukat-ı latife, evvelkisinin yani ölüp giden semeratin aynı veya misli değil midir?

Eğer insanlarda olduğu gibi o meyvelerde de Vahdet-i Ruhiye olmuş olsa idi, geçmiş ve gelen yeni meyveler birbirinin aynı olmaz mıydı? Fakat Ruhları olmadığı için aralarında ayniyete yakın öyle bir misliyet vardır ki, **ne aynıdır ve ne de gayr** keyfiyeti gösterir. Acaba semerattaki bu vaziyeti gören Haşrı istib'ad edebilir mi?

Ve keza manevî asansörler ile lâzım olan erzak ve gıdalarını ağaçın yüksek dallarına çıkartmakla, tebessümleriyle arz-ı dîdar eden dut ve kayısı gibi meyveleri kuru ve camid bir ağaçtan İhraç ve İcad etmekle o kuru ağaç acib bir vaziyete ve hayatdar antika bir şekele koyan Kudret-i Ezeliyeye Haşr-i Umumî ağır gelir mi? Hâşâ! Bu latif, nazik masnuatı o kuru ağaçlardan ihraç eden Kudrete hiç bir şey ağır gelmez. Bu bedihî bir mes'uledir. Fakat gözleri kör olanlar göremiyorlar.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'in her bir Suresi, bütün Kur'anın münderecatını icmalen ihtiiva ettiği gibi, sair Surelerde zikredilen makasîd ve mühim kissaları da tazammun etmiştir. Bundaki Hikmet, Kur'an'ı tamamen okumaya vakti müsaid olmayan veya ancak bir kısmını veya bir Suresini okuyabilen insanlar, Kur'anın hepsini okumaktan hasıl olan Sevabdan mahrum kalmamasıdır.

Evet mükellefin arasında bulunan ümmiler ancak bir Sureyi okuyabilirler. İ'caz-ı Kur'an onları da tam sevab kazanmaktan mahrum etmemek için, bu Nükte-i İcaziyyeyi takib ederek bir Sureyi tam Kur'an hükmünde kılmıştır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Maddiyattan olmayan, bilhassa mahiyetleri mütebayin olan bir çoklukta tasarruf eden bir zâtin, o çokluğun her birisiyle bizzât mübaşeret ve mualecesi lâzım değildir.

Evet asker neferati arasında bir kumandanın tasarrufatı, tanzimatı, ancak Emir ve iradesiyle husule gelir. Eğer o kumandanlık vazifeleri ve işleri neferata havale edilirse, her bir neferin bizzât mübaşeret ve hizmetiyle veya her bir neferin bir kumandan kesilme-şileyle vücud bulacaktır.

Binaenaleyh Cenab-ı Hakk'ın mahlukatındaki tasarrufu, yalnız bir Emir ve İrade ile olur. Bizzât mübaşereti yoktur. Şemsin Kâinatı tenvir ettiği gibi.

İ'lem Eyyühel-Aziz! (*) İnsan, yaşayış vaziyetince, bir dağdan kopup sel içine düşen veya yüksek bir apartmandan düşüp yuvarlanan bir şahıs gibidir.

Evet Hayat apartmanı yıkılıyor. Ömür tayyaresi şimşek gibi geçiyor. Zaman da sel dolaplarını sür'atle çalıştırıyor. Arz sefinesi de, sür'atle giderken **تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ** Âyetini okuyor. Sefine-i arz sür'atle yürüرken, dünyanın gayr-ı meşru lezzetlerine uzatılan ellere zehirli dikenlerin batacağı düşünülsün. Binaenaleyh o zehirli dünya oklarına bakıp el uzatma. Firakın elemi, telaki lezzetinden ağırdır.

Ey nefsi emmarem! Sana tabi değilim. Sen istediğin şeye ibadet et ve istediğin şeyin peşine düş; ben ancak ve ancak beni yaratıp, şems ve kamer ve arzi bana müsaħħar eden Fâtr-ı Hakîm-i Zülcelal'e abd olurum.

Ve keza Kader muhitinde uçan tayyare-i ömre veya hayat dağları arasında açılan uhdud ve tünellerinden şimşekvari geçen zamanın şimendiferine bindirerek, Ebed-ül Âbâd memleketinin iskelesi hükmünde olan kabir tünelinin kapısına sevkeden Hâlik-ı Rahman-ür Rahîm'den meded istiyorum.

Ve keza hiç bir şeyi Dualarımı, İstigaselerime ve Niyazlarımı hedef ittihaz etmem. Ancak küre-i arzi harekete getiren felek çarklarını

(*): Ehemmiyetli.

durdurmağa ve şems ve kamerin birleştirilmesiyle zamanın hareketini teskin ettirmeye ve vücutun şahikalarından yuvarlanıp gelen şu dünyayı sâkin kılmağa kadir olan Kudreti nihayetsiz Rabb-i Zülcelal'e Dualarımı, Niyazlarımı arz ve takdim ediyorum. Çünkü her seyle alâkadar âmâl ve makasidim vardır.

Ve keza Kalbime vaki' olan en ince, en gizli hatırları işittiği ve Kalbimin müyul ve emellerini tatmin ettiği gibi; akıl ve hayalimin de temenni ettiğleri Saadet-i Ebediyeyi vermeğe kadir olan Zât-ı Akdes'ten maada kimseye ibadet etmiyorum. Evet dünyayı Âhirete kalbetmekle Kiyameti koparan Kudret muktedirdir, âciz değildir. Bir zerre o Kudretin Nazarında gizlenemez. Şems, büyülüğüne güvenerek o Kudretin Elinden kurtulamaz. Evet Onun Marifetyle elemler lezzetlere inkılab eder. Evet Onun Marifeti olmazsa, Ulûm evhama tahavvül eder. Hikmetler illet ve belalara tebeddül eder. Vücut ademe inkılab eder. Hayat ölüme ve Nurlar zulmetlere ve lezaiz günahlara tahavvül eder. Evet Onun Marifeti olmazsa, insanın ahbabı ve mal ve mülkü insana a'da ve düşman olurlar. Beka bela olur, Kemal heba olur, ömrü heva olur. Hayat azab olur, akıl ikab olur. Âmâl, âlâma inkılab eder.

Evet Allah'a abd ve hizmetkâr olana her şey hizmetkâr olur... Bu da, her şey Allah'ın mülk ve malı olduğuna İman ve İz'an ile olur.

Evet Kudret, insanı çok dairelerle alâkadar bir vaziyette yaratmıştır. En küçük ve en hakir bir dairede, insanın eli yetişebilecek kadar insana bir ihtiyar, bir iktidar vermiştir. Ferşten Arşa, ezelden ebede kadar en geniş dairelerde insanın vazifesi, yalnız Duadır. Evet

قُلْ مَا يَعْبُرُ بِكُمْ رَبِّ لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ

Evet Âyet-i Kerimesi, bu Hakikati tenvir ve isbata kâfidir. Öyle ise, çocuğun eli yetişemediği bir şeyi peder ve válidesinden istediği gibi; abd de, acz ve fakriyla Rabbâna iltica eder ve Hâlkından ister.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Eşyada görünen nevî ve ferdî Vahdetler, Sâni'deki Sîrr-ı Vahdetten neş'et etmiştir. Çünkü kuvvet dağılmıyor. Bir kısmına çok, bir kısmına az sarfedilmekle Kudrette, kuvvetin tecezzi ve inkışamı olmuyor. Eğer Vahdet olmasa idi, Kudretin yaptığı sarfiyatta tefavüt olsa idi, masnuutta da tefavüt ve intizamsızlık

olurdu. Demek Kudretin Vahdetle beraber masnuata yaptığı tasarrufu, şemsin tenviri gibidir ki, bir şems-i vâhid, cüz' ve külli bilâ-tefavüt her şeyi ziyalandırdığı gibi, Tecellisiyle de her şeyin yanında mevcuddur. Binaenaleyh mümkünât dairesi efradından tavzif edilen miskin, camid, meyyit ve İsm-i Nur'a mazhar Şems'te Sîrr-ı Vahdet sayesinde bu kadar intizamlı Tasarruf olursa; Şems-i Ezeli, Sultan-ı Ebedî, Kayyum-u Sermedî, Vâcib-ül Vücud, Vâhid-i Ehâd'in masnuata Tasarrufu nasıl olacaktır?

İ'lem Eyyühel-Aziz! Sâni'in Vahdetine en sadık şahidlerden birincisi: Cüz'î ve külli eşyalarda görünen Vahdetlerdir. Çünkü herhangi bir şey zerreden Âleme kadar Vahdet ile muttasif ve alâkadardır. Öyle ise, Sâni'de de Vahdet var. Öyle ise, Sâni' Ehaddir.

İkincisi: Her seyde kabiliyetinin liyakatına göre bir Kemal-i İttikan vardır. En âdi, küçük nebatî ve hayvanî bir seyde kör gözler bile gördükleri öyle bir antika Eser-i San'at vardır ki, insanları hayrette bırakır.

Üçüncüsü: Herşeyin İcad ve inşasındaki sühulettir. Gözle görünen san'attaki sühulet isbata, delile muhtaç değildir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Küre-i arz mağazasından me'kulât ve meşrubat ve libas ve sair ihtiyaçlarınızı temin ediyorsunuz. Parasız aldığınız bu malları İlâhî Hazineden almayıp birer birer esbaba yaptıracak olursanız, acaba bir nar tanesini ne kadar zamanlarda elde edip, ne kadar pahalı alacaksınız?. Çünkü o nar, bütün eşya ile alâkadardır. Az bir zamanda, az bir kıymetle husule gelmesi imkân haricidir. Ve aynı zamanda ondaki zînet, intizam, san'at, rayiha, tat ve koku gibi latif şeylerden anlaşılıyor ki, o nar tanesi öyle bir Sâni'in masnuudur ki, İcadında kûlfet ve mübaşeret yoktur.

Mes'ele böyle olduğu halde, haşeratın zevk ve heveslerini tatmin için her bir noktasında bin türlü i'caz nûkteleri bulunan o küre-i arz mağazasındaki eşyanın Sâni'i ya şuursuz, hissiz, iradesiz, ilimsiz, ihtiyarsız, kemalsizdir ki, bu kadar bol zîkiyet antika eşyayı parasız dağıtıyor. Bu bâtil ihtimal, isbata muhtaç olmayan bedîhî bir Hakikattir. Veya o Hazine Sahibi o Hazineyi Âhirete gitmek üzere gelip muvakkaten kalan insanlara İlâhî ve Rahmanî bir Sofra olarak yaratmıştır. O Hazine-i Gaybda eşyanın İcadı **كُنْ** Emri ile bağlıdır.

Ve bütün eşyanın Melekûtiyetleri santral gibi Hakîm, Kadîr, Mûrîd, Alîm bir Vâcib-ül Vücud'un Yed-i Kudretindedir.

Maahaza o İlahî Sofradaki eşya yalnız insan ve hayvanların lezzet ve zevklerinin tatmini için değildir. Her bir ferd-i müstehlikte zevilhayata aid cüz'î faidelerden başka Esma-i İlahiyenin Tecelliyatına ve Faaliyyetteki Esrar ve Şuunatına aid gayr-ı mütenahî Hikmetler, gayeler vardır. Öyle ise, bu Ziyafet-i Âmme ve bu Feyz-i Âmmîn bir kör kuvvetten neş'et etmesi ve bu eşyanın semerati sel gibi akıp ittifakı ve tesadüfün eline havalesi muhaldır. Çünkü o eşyanın intizamlı hakîmane teşahhusatı ve şuurkârane muhkem hususiyatı kör tesadüf ve ittifakı reddediyor. Öyle de: O Sofra-i Rahmetteki ucuzluk ve kolaylık ve çokluk o eşyanın bir Cevvad-ı Mutlak'tan, bir Hakîm-i Mutlak'tan, bir Kadîr-i Mutlak'tan geldiğini gösteren şahidlerdir.

İ'lem ey esbabâ mübtela insan! Bil ki, sebebin halkı ve sebebiyetinin takdiri ve müsebbebin vücutuna lâzım olan şeylerle techizi, Kudrette nisbetle zerreler ve şemsler müsavi olan Zât'ın **كُنْ** Emriyle müsebbebi halketmesinden daha kolay, daha ekmel, daha a'lâ değildir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Dünyada görülen bilhassa nebatî ve hayvanî hayatlarda müşahede edilen ademler, i'damlar, tebeddül ve teceddüd-ü emsalden ibarettir. İmanlı olan kimselere göre zeval ve firakın acısı değil, yerlerine gelen emsalleriyle visalin lezzeti hasıl oluyor. Öyle ise, İmana gel ki, elemden emin olasın. Kadere teslim ol ki, Selâmette kalasın.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Asabiyet-i cahiliye, birbirine tesanûd edip yardım eden gaflet, dalalet, riya ve zulmetten mürekkeb bir macundur. Bunun için milliyetçiler, milliyeti mabud ittihaz ediyorlar. Hamiyet-i İslâmiye ise, Nur-u İmandan in'ikas edip dalgalanan bir ziyadır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Ehl-i ilhad ile ve bilhassa Avrupa mukallidiyle münazara ile iştigal edenler büyük bir tehlikeye maruzdurlar. Çünkü nefisleri tezkiyesiz ve emniyetsiz olması ihtimaliyle tedricen hasımlarına mağlub olur ki, bîtarafane muhakeme denilen münsifane münazarada nefs-i emmareye emniyet edilemez. Çünkü insaflı bir münazır, hayalî bir münazara sahasında, arasına hasmının libasını

giyer, ona bir dâva vekili olarak onun lehinde müdafâada bulunur. Bu vaziyetin tekrarıyla, dimağında bir tenkid lekesinin husule geleceğinden, zarar verir. Lâkin niyeti hâlis olur ve kuvvetine güvenirse, zararı yoktur. Böyle vaziyete düşen bir adamın çare-i necatî, Tazarru' ve İstiğfardır. Bu suretle o lekeyi izale edebilir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bu küre-i arz misafirhanesi, insanların mülk ve malı değildir. Ancak insanlar, amele gibi o misafirhanenin çeşit çeşit işlerinde ve tezyinatında çalışırlar. Eğer küre-i arzin haricinden yabancı birisi gelip misafirhanenin bir Mu'cize ve Hârika olduğuna ve insanların da âciz, fakir, muhtaç olduklarına dikkat ederse, bu insanlar bu binaya sahib ve sâni' olacak bir iktidarda değildir, ancak böyle hârika bir masnuun Sânii de Mu'ciznûma olduğuna kat'iyyetle hükmedecektir. Ve bu insanlar, o Sultan-ı Ezelf'nin makasidine çalışan amelelerdir. Bu ameleler, alındıkları ücretlerinden maada bu binadan bir şeye mâlik ve sahib olmadıklarına tekraren hükmedecektir. Ve keza o çiçeklerin zevlîhayata karşı gösterdiği teveddûdlerine ve tahabbüblerine ve tebessümllerine dikkat eden anlar ki: Bir Hakîm-i Kerim tarafından misafirlerine hizmetle muvazzaf bir takım hedaya ve behayadır ki, Sâni' ile masnu arasında bir vesile-i teârif ve tahabbüb olsun.

Eyyühen-nefs! Sen her bir Eserde müessimirin Azametini görmek istiyorsun; fakat, harîcî olan manaları zîhnî manalarda ariyorsun. Esma-i Hüsnanın her birisinde bütün Esmanın Şuaatını görmek istiyorsun. Her bir latifenin zevkiyle bütün letaifin zevklerini zevketmek istiyorsun. Her bir hisse tâbi olan işleri ve hacetleri îfa ederken, bütün hislerinin işlerini beraber görmek istiyorsun. Bundan dolayı evhamâ maruz kalıyorsun.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bir Nimetin umumî ve herkese şamil olması, kıymetinin azlığına ve ehemmiyetsizliğine delalet etmez. Ve o Nimetin bir Kasd ve İradeden gelmemesine emare olamaz. Meselâ: Göz Nimetinin bütün hayvanlarda bulunması, senin göze olan şiddet-i ihtiyacını tâhfîf etmediği gibi, gözün kıymetini tenkis etmeye de sebeb olamaz. Ve keza hususî ve tek bir Nimetin tesadüfü mümkün olsa bile, umumî bir Nimet behemehal bir Mün'imin Eser-i Kasd ve İradesidir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Her bir zîhayatın hayatında gayr-ı mütenahî

gayeler vardır. Bu gayelerden zîhayata aid ancak binde birdir. Bâki kalan gayeler, gayr-ı mütenahî olan mâlikiyeti nisbetinde hayatı İcad eden Zâtâ aiddir. Öyle ise, **büyük bir mahlukun küçük bir mahluka tekebbür etmeye hakkı yoktur.** Ve Hakikate nazaran abesiyet de yoktur. Çünkü bir hayatın bütün faideleri, bir zîhayata aid değildir ki, abes olsun. Evet sath-ı arzda her sene yapılan Ziyafet-i Âmme-i İlahiye nev'-i beşere Halife olduğu münasebetiyle bir ikramdır. Yoksa hepsi onun istifadesi için değildir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın zihnine bazan şöyle bir vesvese gelir, der: "Sen de âdi ve böcek gibi bir hayvansın. Hayvanlardan fazla ne kıymetin var? Hem de Semavat ve Arzı Yed-i Kudrette alan Hâlik-ı Zülcelal'e karşı ne meziyetin ve ne gibi bir hizmetin var ki, seninle meşgul olsun? Bu vesveseye karşı şöyle bir Hakikatî düşünmek lâzım:

1- İnsan gayr-ı mütenahî acz ve fakriyla beraber Cenab-ı Hakk'a İmanıyla, Kudret ve Gına ve İzzetine mazhar olmuştur. İşte bu mazhariyetten dolayı insan, hayvaniyetten terakki edip Halife-i Zemin olmuştur.

2- Cenab-ı Hak İhata-i Kudret ve Azametiyile insanın Duasını işitir, hacatını görür. Ve Semavat ve Arzin tedbiri o insanı da düşünmeye mani değildir.

Sual: Cenab-ı Hakk'ın cüz'iyat ve hasis Emirler ile iştigali Azametine münafîdir?

Elcevab: O iştigal, Azametine münafî değildir. Bilakis, adem-i iştigali Azamet-i Rububiyetine bir nakîsedir. Meselâ: Şemsin ziyasından bazı şeylerin mahrum ve hariç kalması, şemse bir nakîse olur. Maahaza bütün şeffaf şeylerde görünen şemsin timsallerinin her birisi, **"Şems benimdir. Şems yanındadır. Şems bendedir."** diyebilir. Ve zerreler ile şems arasında müzahame yoktur. Bütün mahlukat -bilhassa insanlarda ferdî olsun, nev'i olsun, şerif olsun hasis olsun- İlim, İrade, Kudret itibariyle Cenab-ı Hakk'ın Tecellisine mazhardır. Herbir şey, herbir insan, **"Allah yanındadır"** diyebilir. Bilhassa insanın za'fi, fakrı, aczi nisbetinde Cenab-ı Hakk'ın Kurbiyeti ve her bir şeyin Cenab-ı Hak'la münasebeti olmakla beraber, o da münasebetdardır. Ve gayr-ı mütenahî acz ve fakrı olan insan, gayr-ı

mütenahî Kudret ve Gına ve Azameti olan Cenab-ı Hak'la münasebeti ne kadar latiftir.

Takdis ederiz O Zâtı ki, en büyük Lütfu en büyük Azamete, en yüksek Şefkati en yüksek Ceberuta idhal ettiği gibi, nihayetsiz Kurbu nihayetsiz bu'd ile cem'edip, zerreler ile şemsler arasında uhuvveti tesis etmiştir. Birbirine zid olan bu şeyleri cem'etmekle Derece-i Azametini bir derece göstermiştir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İmana aid bilgilerden sonra en lâzım ve en mühim A'mal-i Sâlihadır. Sâlih Amel ise, maddî ve manevî Hukuk-u İbada tecavüz etmemekle, Hukukullahı da bihakkın îfa etmekten ibarettir. Ecnebilerden alnan maddî bilgiler, san'at ve terakkiyata aid ise, lâzımdır. Sefahete dair ise muzırdır.

اللَّهُمَّ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَ ارْحَمْ أُمَّةَ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ وَ نَوْرٌ
 قُلُوبَ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَ السَّلَامُ بِنُورِ الْإِيمَانِ وَ الْقُرْآنِ وَ نَوْرٌ
 بُرْهَانَ الْقُرْآنِ وَ عَظِيمُ شَرِيعَةِ الْإِسْلَامِ آمِينَ

***

Habbe

(Cennet-i Kur'aniyenin semeratından bir semerenin ihtiva ettiği)

جَبَهَ مَيْ گُوپَدْ

من شاخ درختم پر از میوه توحید یک شبتم از یم پر از لوعلوه تمجد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى دِينِ الْإِسْلَامِ وَكَمَالِ الْإِيمَانِ وَالصَّلٰةِ وَالسَّلَامِ عَلٰى مُحَمَّدٍ
الَّذِي هُوَ مَرْكُزُ دَاعِرَةِ الْإِسْلَامِ وَمَنْبِعُ آنَوْا رِإِيمَانِ وَعَلٰى أَلِهِ وَصَحْبِهِ
أَجْمَعِينَ مَا دَامَ الْمَلَوَانِ وَمَا دَامَ الْقَمَرَانِ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Şu gördüğün büyük Âleme büyük bir Kitab nazarıyla bakılırsa, Nur-u Muhammedî (A.S.M.) o Kitabın Kâtibinin Kaleminin mûrekkebidir. Eğer o Âlem-i Kebir, bir şecere tahayyül edilirse, Nur-u Muhammedî hem çekirdeği, hem semeresi olur. Eğer dünya mücessem bir zîhayat farzedilirse, O Nur onun Ruhu olur. Eğer büyük bir insan tasavvur edilirse, O Nur onun Aklı olur. Eğer pek güzel şâşaaltı bir Cennet Bahçesi tahayyül edilirse, Nur-u Muhammedî onun Andelibi olur. Eğer pek büyük bir saray farzedilirse, Nur-u Muhammedî o Sultan-ı Ezelf'nin Makarr-ı Saltanat ve Haşmeti ve Tecelliyyat-ı Cemaliyesiyle Âsâr-ı San'atını hâvi olan o yüksek saraya Nâzır ve Münadi ve Teşrifatçı olur. Bütün insanları davet ediyor. O sarayda bulunan bütün antika San'atlari, Hârikaları ve Mu'cizeleri tarif ediyor. Halkı O Saray Sahibine, Sâniine İman etmek üzere cazibedar, hayret-efza davet ediyor.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Hilkat Şeceresinin semeresi insandır. Malûmdur ki, semere bütün eczanın en ekmeli ve kökten en uzağı olduğu için bütün eczanın hâsiyetlerini, meziyetlerini hâvidir. Ve keza Hilkat-i Âlemin ille-i gaiye hükmünde olan çekirdeği yine insandır.

Sonra, o şecerenin semeresi olan insandan bir tanesini Şecere-i İslâmiyete çekirdek ittihaz etmiştir. Demek o çekirdek, Âlem-i İslâmiyetin hem Bânisidir, hem Esasıdır, hem Güneşidir. Fakat o çekirdeğin çekirdeği Kalbdır. Kalbin ihtiyacat saikasıyla Âlemin enva'ıyla, eczasıyla pek çok alâkaları vardır. Esma-i Hüsnanın bütün Nurlarına ihtiyaçları vardır. Dünyayı dolduracak kadar o Kalbin hem emelleri, hem de düşmanları vardır. Ancak, Ganiyy-i Mutlak ve Hâfız-ı Hakîkî ile itminan edebilir.

Ve keza o Kalbin öyle bir kabiliyeti vardır ki, bir harita veya bir fihriste gibi bütün Âlemi temsil eder. Ve Vâhid-i Ehâd'den başka merkezinde bir şeyi kabul etmiyor. Ebedî, sermedî bir Bekadan maada bir şeye razı olmuyor.

İnsanın çekirdeği olan Kalb, Ubudiyet ve İhlas altında İslâmiyet ile iska edilmekle İmanla intibah gelirse, nuranî, misalî Âlem-i Emirden gelen Emr ile öyle bir Şecere-i Nuranî olarak yeşillenir ki; onun cismanî Âlemine Ruh olur. Eğer o Kalb çekirdeği böyle bir terbiye görmezse, kuru bir çekirdek kalarak Nura inkılab edinceye kadar ateş ile yanması lâzımdır.

Ve keza o Habbe-i Kalb için, pek çok hizmetçi vardır ki, o hâdimler Kalbin Hayatiyla Hayat bulup inbisat ederlerse, kocaman Kâinat onlara tenezzûh ve seyrangâh olur. Hattâ Kalbin hâdimlerinden bulunan Hayal -meselâ- en zaîf, en kıymetsiz iken, hapiste ve zindanda kayıtlı olan sahibini bütün dünyada gezdirir, ferahlandırır. Ve şarkta Namaz kılanın başını Hacer-ül Esved'in altına koymur. Ve şehadetlerini Hacer-ül Esved'e muhafaza için tevdi ettirir.

Madem benî-Âdem Kâinatın semeresidir. Nasılkı, bir harmanda başaklar doğulur; tasfiye neticesinde semereeler istibka ve iddihar edilir. Binaenaleyh Haşîr Meydanı da bir harmandır. Kâinatın başak ve semeresi olan benî Âdemî intizar etmektedir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Şu görünen umumî Âlemde her insanın hususî

bir Âlemi vardır. Bu hususî Âlemler, umumî Âlemin aynıdır. Yalnız umumî Âlemin merkezi şemstir. Hususî Âlemlerin merkezi ise şahstır. Her hususî Âlemin anahtarları o Âlemin sahibinde olup letaifiyle bağlıdır. O şahsî Âlemlerin safveti, hüsnü ve kubhu, ziyası ve zulmeti, merkezleri olan eşhasa tâbidir. Evet âyinede irtisam eden bir bahçe hareket, tegayyür ve sair ahvalinde âyineye tâbi olduğu gibi, her şahsî Âlemi de merkezi olan o şahsa tâbidir. Gölge ve misal gibi...

Binaenaleyh cisminin küçüklüğüne bakıp da günahlarını küçük zannetme. Çünkü Kalbin kasavetinden bir zerre, senin şahsî Âleminin bütün yıldızlarını küsufa tutturur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Otuz seneden beri iki tagut ile mücadelem vardır. Biri insandadır, diğeri Âlemededir. Biri "Ene"dir, diğeri "Tabiat"tır. Birinci tagutu gayr-ı kasdî, gölgevari bir âyne gibi gördüm. Fakat o tagutu kasden veya bizzât nazar-ı ehemmiyete alanlar, nemrud ve firavun olurlar.

İkinci tagut ise, onu İlahî bir San'at, Rahmanî bir Sibgat, yani nakışlı bir boyaya şeklinde gördüm. Fakat gaflet nazariyla baklırsa, tabiat zannedilir ve maddiyunlarca bir ilah olur. Maahaza o tabiat zannedilen şey, İlahî bir san'attır. **Cenab-ı Hakk'a hamd ve şükürler olsun ki, Kur'anın Feyziyle, mezkûr mücadelem her iki tagutun ölümüyle ve her iki sanemin kırılmasıyla neticelendi.**

Evet **Nokta, Katre, Zerre, Şemme, Habbe, Hubab** Risalelerimde isbat ve izah edildiği gibi; mevhüm olan tabiat perdesi parçalanarak altında Şeriat-ı Fitriye-i İlahiye ve San'at-ı Şuuriye-i Rahmaniye güneş gibi ortaya çıkmıştır. Ve keza firavunluğa delalet

eden "Ene"den Sâni'-i Zülcelal'e raci' olan **ه** tebarüz etti.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Dünyada sana aid çok Emirler vardır. Amma ne mahiyetlerinden ve ne akibetlerinden haberin olmuyor. Biri, ceseddir. **Evet cesedin genç iken latif, zarif ve güzel gül çiçeğine benzerse de, ihtiyarlığında kuru ve uyuşmuş kış çiçeğine benzer ve tahavvül eder.**

Biri de, hayat ve hayvaniyettir. Bunun da sonu ölüm ve zevaldir.

Biri de insaniyettir. Bu ise, zeval ve Beka arasında mütereddiddir. Daim-i Bâki'nin Zikri ile muhafazası lâzımdır.

Biri de ömür ve yaşayıştır. Bunun da hududu tayin edilmiştir. Ne ileri ve ne de geri bir adım atılamaz. Bunun için elem çekme, mahzun olma. Tahammülünden âciz, tâkatinden hariç olduğun tûl-i emel yükünü yüklenme!

Biri de, vücuddur. Vücut zâten senin mülkün değildir. Onun Mâliki ancak Mâlik-ül Mülk'tür. Ve senden daha ziyade senin vücutuna şefkatlidir. Binaenaleyh Mâlik-i Hakikî'nin Daire-i Emrinden hariç o vücuda karıştığın zaman zarar vermiş olursun. (Ümidsizliği intaç eden hırs gibi.)

Biri de bela ve musibetlerdir. Bunlar zâildir, devamları yoktur. Zevalleri düşünülürse, zdıları zihne gelir, lezzet verir.

Biri de, sen burada misafirsin ve buradan da diğer bir yere gideceksin. Misafir olan kimse, beraberce getiremediği bir şeye Kalbini bağlamaz. Bu Menzilden ayrıldığın gibi, bu şehirden de çıkışacaksın. Ve keza bu fâni dünyadan da çıkışacaksın. Öyle ise, Aziz olarak çıkmaya çalış. Vücutunu Mûcidine feda et. Mukabilinde büyük bir fiat alacaksın. Çünkü feda etmediğin takdirde, ya bâd-i heva zâil olur, gider; veya Onun malı olduğundan yine Ona rücu eder.

Eğer vücutuna itimad edersen, ademe düşersin. Çünkü ancak vücutun terkiyle vücut bulunabilir. Ve keza vücutuna kıymet vermek fikrinde isen, o vücuddan senin elinde ancak bir nokta kalabilir. Bütün vücutun cihat-ı erbaasıyla ademler içerisinde kalır. Amma, o noktayı da elinden atarsan vücutun tam manasıyla nurlar içinde kahr.

Biri de dünyanın lezzetleridir. Bu ise, kismetle bağlıdır. Talebinde kalâka düşer. Ve sür'at-i zevali itibariyle aklı başında olan onları Kalbine alıp kıymet vermez.

Dünyanın akibeti ne olursa olsun, lezaizi terketmek evlâdır. Çünkü akibetin ya saadettir, saadet ise şu fâni lezaizin terkiyle olur. Veya şekavettir. Ölüm ve i'dam intizarında bulunan bir adam, sehpanın tezyin ve süslendirilmesinden zevk ve lezzet alabilir mi? Dünyasının akibetini küfür saikasıyla adem-i mutlak olduğunu tevehhüm eden adam için de, terk-i lezaiz evlâdır. Çünkü o lezaizin zevaliyle vukua gelen hususî ve mukayyed ademlerden adem-i mutlakın

elîm elemleri her dakikada hissediliyor. Bu gibi lezzetler, o elemlere galebe edemez.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Mer'ayı tecavüz eden koyun sürüsünü çevirtmek için çobanın attığı taşlara musab olan bir koyun, lisanı haliyle: "Biz çobanın emri altındayız. O bizden daha ziyade faidemizi düşünür. Madem onun rızası yoktur, dönelim." diye kendisi döner, sürü de döner.

Ey nefis! Sen o koyundan fazla âsi ve dâll değilsin. Kaderden sana atılan bir musibet taşına maruz kaldığın zaman,

إِنَّا لِلّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجُونَ söyle ve Merci-i Hakikî'ye dön, İmana gel, mükedder olma. O seni senden daha ziyade düşünür.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kalbin umûr-u dünyeviye ile kasden istigal etmek için yaratılmış olmadığı söylece izah edilebilir:

Görüyoruz ki, Kalb hangi bir şeye el atarsa, bütün kuvvetiyle, şiddetiyile o şeye bağlanır. Büyük bir ihtimam ile eline alır, kucaklar. Ve ebedî bir devamlı onun ile beraber kalmak istiyor. Ve onun hakkında tam manasıyla fena olur. Ve en büyük ve en devamlı şeylerin peşindedir, talebindedir. Halbuki umûr-u dünyeviyeden herhangi bir Emir olursa, Kalbin istek ve âmâline nazaran bir kıl kadardır. Demek Kalb, Ebed-ül Âbâda müteveccih açılmış bir penceredir. Bu fâni dünyaya razı değildir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'an, Semadan nâzil olmuştur. Ve Onun nûzuluyla Semavî bir Maide ve bir Sofra-i İlahiye de nâzil olmuştur. Bu Maide, tabakat-ı beşerin iştîha ve istifadelerine göre ayrılmış safhaları hâvidir. O Maidenin sathında, yüzünde bulunan ilk safha tabaka-i avama aittir. Meselâ:

أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَا هُمَا Âyet-i Kerimesi, beşerin birinci tabakasına şu manayı ifham ve ifade ediyor:

Semavat, ayaz, bulutsuz, yağmuru yağdıracak bir kabiliyyette olmadığı gibi, arz da kupkuru, nebatatı yetiştirecek bir şekilde değildir. Sonra ikisinin de yapışıklıklarını izale ve fetk ettik. Birisinden

sular inmeğe, ötekisinden nebatat çıkışmağa başladı. Mezkûr Âyetin ifade ettiği şu manaya delalet eden **وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيًّا** Âyet-i Kerimesidir. Çünkü hayvanî ve nebatî olan hayatları koruyan gıdalar ancak arz ve Semanın izdivacından tevellüd edebilir.

Mezkûr Âyetin tabaka-i avama aid safhasının arkasında şöyle bir safha da vardır ki: Nur-u Muhammediye'den (A.S.M.) yaratılan madde-i aciniyeden, seyyarat ile şemsin o Nurun macun ve hamurundan infisal ettirilmesine işaretettir. Bu safhayı delaletiyle teyid eden **أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللَّهُ نُورِي** olan Hadîs-i Şerifidir.

İkinci misal: **أَفَعَيْنَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ** olan Âyet-i Kerimenin tabaka-i avama aid safhasında şu mana vardır.

"Onlar, daha acib olan birinci yaratılışlarını şahadetle ikrar ettikleri halde, daha ehven, daha kolay ikinci yaratılışlarını uzak görüyorlar." Şu safhanın arkasında Haşir ve Neşrin pek kolay olduğunu tenvir eden büyük bir bürhan vardır.

Ey Haşir ve Neşri inkâr eden kafasız! Ömründe kaç defa cismini tebdil ediyorsun. Sabah ve akşam elbiseni değiştirdiğin gibi her senede bir defa tamamıyla cismini tebdil ve tecdid ediyorsun, haberin var mıdır? Belki her senede, her günde cisminden bir kısım şeyler ölürlü, yerine emsali gelir. Bunu hiç düşünemiyorsun. Çünkü kafan boştur. Eğer düşünebilseydin, her vakit Âlemde binlerce nümuneleri vukua gelen Haşir ve Neşri inkâr etmezsin. Doktora git, kafanı tedavi ettir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Nefsin belâhet ve hamakatine bak ki, bir Rabb-i Muhtar-ı Hakîm tarafından terbiye edildiğini ve o Rabb-i Hakîm'in memluk ve masnuu olduğunu bildiğine ve bu temellük ve terbiyenin bütün efrad, enva', ecnasta câri olmakla mes'elenin bir Kaide-i Külliye şeklini aldığına ve bu Feyzin şümüllü olmakla bir nevi icma ve fiilî bir tasdika mazhar olduğuna nazaran kanun ve düstur şeklinde olan hâdiseye ve kesb-i külliyyet eden kaideye bakarak kanaat ve itminan etmesi lâzım iken, bütün âfâkî cilvelendiren

Tecelliyat-ı Esmayı -kendisi de o cilvelerde hissedar olduğu halde-vasıta-i tesettür ve alâmet-i ihmâl sanıyor. Güya o nefsin fevkinde onun bütün ahvalini kontrol eden kimse yoktur. Ve kendisini, yaptığı fiillerinde fiil içinde müstetir **هُوَ** gibi görüyor. Tecelliyatın genişliğini imtinaa, büyülüğünü ademe hamletmekle şeytanı bile yaptığı mugalatadan utandırıyor.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Nefis daima izdirablar, kalâklar içinde evhamdan kurtulup tevekküle yanaşmıyor. Hüküm-ü Kadere razı olmuyor. Halbuki şemsin tulû' ve gurubu muayyen ve mukadder olduğu gibi, insanın da bu dünyada tulû' ve gurubu ve sair mukadderatı, Kalem-i Kader ile cebhesinde yazılıdır. İsterse başını taşa vursun ki, o yazıları silsin; fakat başı kırılır, yazılarla bir şey olmaz hâ!..

Ve illâ muhakkak bilsin ki: Semavat ve Arz'ın haricine kaçip kurtulamayan insan, Hâlik-ı Külli Şey'in Rububiyetine muhabbetle rıza-dâde olmalıdır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bir şeyin sâniî, o şeyin içinde olursa, aralarında tam bir münasebet lâzımdır. Ve masnuatın adedince sânilerin çoğalması lâzımdır. Bu ise muhaldır. Öyle ise sâni', masnu içinde olamaz. Meselâ: Matbaa ile teksir edilen bir kitab, yine bir adamın kalemiyle yazılıyor. O kitabınakışları, harfleri; kendisinden sünbüllenmez. Kâtib de o kitabı san'ati içinde değildir. Ve illâ, intizamdan çıkar. Öyle ise, masnuun nakışları kendisinden değildir. Ancak, Kudret Kalemiyle Kaderin Takdiri üzerine yazılıyor.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Aklin pek garib bir hali vardır. Öyle bir Yedi Tûlâ sahibidir ki, bazan Kâinatı ihata etmekle kucağına alıyor. Bazan daire-i imkânдан çıkar, en yüksek dairelere müdahaleye çalışır. Bazan da bir katre suda boğulur, bir zerre içinde yok olur, bir kilda kaybolur. Maahaza hangi şeye fena ve kaybolursa, bütün varlığı o şeye münhasır olduğunu bilir. Ve hangi bir noktaya girse, bütün Âlemi beraberce götürmek isteğindedir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Eğer dünyanın veya vücudun mülkiyeti, zâlliyeti sende ise taahhûd, tahaffuz, korku külfetleriyle Nimetlerden lezzet alamazsan, daima rahatsız olursun. Çünkü noksanları tedarik, mevcudları telef olmaktan muhafaza ile daima evham, korkular, meşakkatlere mahal olursun. Halbuki o Nimetler, Mün'im-i Kerim'in taahhüdü altındadır. Senin işin onun Sofra-i İhsanından yeyip içmekle

şükretmektir. Şükürde bir zahmet yoktur. Bilakis Nimetin lezzetini arttırır. Çünkü şükür, Nimette in'ami görmek demektir. İn'ami görmek, Nimetin zevalinden hasıl olan elemi def'eder. Zira Nimet zâil olduğundan, Mün'im-i Hakikî onun yerini boş bırakmaz, misliyle doldurur ve teceddüdünden lezzet alırsın.

Evet **وَأَخِرُ دَعْوَيْهِمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ** olan Âyet-i

Kerime, Hamdin Ayn-ı Lezzet olduğuna delalet eder. Çünkü Hamd, İn'am Şeceresini, Nimet Semeresinde gösterir. Ve bu vesile ile zeval-i nimetin tasavvurundan hasıl olan elem zâil olur. Çünkü şecerede çok semere vardır, biri giderse ötekisi yerine gelir. Demek Hamd, Ayn-ı Lezzettir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Âfâkî malûmat, yani hariçten, uzaklardan alınan malûmat, evham ve vesveselerden hâlî olamıyor. Amma bizzât vicdanî bir Şuura mahal olan enfüsî ve dâhilî malûmat ise, evham ve ihtimallerden temizdir. Binaenaleyh merkezden muhite, dâhilden harice bakmak lâzımdır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Küre-i Arzı bir köy şekline sokan şu medeniyet-i sefihe ile gaflet perdesi pek kalınlaşmıştır. Ta'dili, büyük bir himmete muhtaçtır. Ve keza beşeriyet Ruhundan dünyaya nâzır pek çok menfezler açmıştır. Bunların kapatılması ancak Allah'ın Lütfuna mazhar olanlara müyesser olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bir zerre, kocaman şemsi Tecelli ile, yani in'ikas itibariyle istiab eder, içine alır. Fakat küçükük iki zerreyi bizzât yani hacimleri itibariyle içine alamaz. Binaenaleyh yağmurun şemsin timsaline ma'kes olan katreleri gibi, Kâinatın zerrat ve mürekkebatı, İlim ve İradeye müstenid Kudret-i Nuraniye-i Ezeliyenin -Tecelli ve İn'ikas itibariyle- Lem'alarına mazhar olabilirler. Fakat gözün içindeki bir hüceyre zerresi, "asab, evride, şerayın"de tesirleri görünen bir Kudret, Şuur ve İradeye menba olamaz. Bu acib san'at, muntazam nakış, ince Hikmetin iktizasına göre Kâinatın her bir zerresi, herbir mürekkebatı, Uluhiyete mahsus Muhit ve Mutlak Sıfatlara menba ve masdar olması lâzım gelir. Veya o Sıfatlar ile muttasif Şems-i Ezel'nin Tecelliyat Lem'alarına ma'kes olmaları lâzımdır.

Birinci şıkta Kâinatın zerratı adedince muhalât vardır. Binaenaleyh her bir zerre o büyük yükün tahammülünden âciz olduğunu

ikrar ile "Mûcid, Hâlik, Rab, Mâlik, Kayyum ancak Allah'tır" diye şehadetini ilân eder. Ve keza her bir zerre, her bir mürekkebat, muhtelif lisân ve delaletleriyle şu beyti terennüm ediyorlar:

عِبَارَاتُنَا شَطِّيْ وَ حُسْنُكَ وَ احِدٌ وَ كُلُّ إِلَى ذَاكَ الْجَمَالِ يُشِيرُ

Evet her bir harf kendi vücuduna bir vecihle delalet eder. Amma Kâtibinin, Sâniinin Vücuduna çok vecihlerle delalet eder. Evet..

تَامَّلْ سُطُورَ الْكَائِنَاتِ فَإِنَّهَا ﴿ مِنَ الْمَلَأِ الْأَعْلَى إِلَيْكَ رَسَاءِلُ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cam, su, hava, Âlem-i Misal, Ruh, Akıl, Hayal, zaman vesaire gibi, Tecelli-i Timsal akıslere mahal ve mazhar olan çok şeyler vardır. Maddiyat-ı kesifinin timsalleri hem münfasıl, hem ölü hükmündedirler. Çünkü asıllarına gayr oldukları gibi, asıllarının hâsiyetlerinden de mahrumdurlar. Nuranîlerin timsalleri ise, asıllarıyla muttasıl ve asıllarının hâsiyetlerine mâlik ve asıllarına gayr degillerdir. Binaenaleyh Cenab-ı Hak şemsin hararetini hayat, ziyasını şuur, ziyadaki renkleri duygular gibî yapmış olsa idi, senin elindeki âyinede temessül eden şemsin timsali seninle konuşacaktı. Çünkü o, timsalinde oldukça harareti, ziyası, renkleri olurdu. Hararetiyle hayat bulurdu. Ziyasıyla şuurlu olurdu. Renkleri ile de duygulu olurdu. Böyle olduktan sonra, seninle konuşabilirdi. Bu Sırra binaendir ki, Resul-i Ekrem (A.S.M.) kendisine okunan bütün Salavat-ı Şerifeye bir anda vâkıf olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! **الْحَمْدُ لِلّٰهِ سُبْحَانَ اللّٰهِ** ve **سُبْحَانَ اللّٰهِ** Cümleleri, Cenab-ı Hakk'ı Celal ve Cemal Sıfatlarıyla zîmnen tavsif ediyorlar. "**Celal**" Sıfatını tazammun eden **سُبْحَانَ اللّٰهِ**, abdin ve mahlukun Allah'tan baid olduklarına nâzîrdir. Cemal Sıfatını içine alan **الْحَمْدُ لِلّٰهِ**, Cenab-ı Hakk'ın

Rahmetiyle abde ve mahlukata karîb olduğuna işaretdir. Meselâ biri Kurb, diğeri bu'd olmak üzere bize nâzîr şemsin iki ciheti vardır. Kurb cihetile hararet ve ziyayı veriyor. Bu'd cihetile insanların mazarratlarından tahir ve safi kalıyor. Bu itibarla insan şemse karşı yalnız kabil olabilir, fâil ve müessir olamaz. Kezalik -bilâ teşbih- **Cenab-ı Hak Rahmetiyle bize Karib olduğu cihetle Ona hamdediyoruz. Biz Ondan uzak olduğumuz cihetle Onu**

tesbih ediyoruz. Binaenaleyh Rahmetiyle Kurbüne bakarken hamdet. Ondan baid olduğuna bakarken, tesbih et. Fakat her iki makamı karıştırma ve her iki nazarı birleştirmek ki, Hak ve İstikamet mültebis olmasın. Lâkin iltibas ve mezc olmadığı takdirde, her iki makamı ve her iki nazarı hem tebdil, hem cem'edebilirsin. Evet

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ her iki makamı cem'eden bir cümledir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Dört şey için dünyayı kesben değil, Kalben terketmek lâzımdır:

1- Dünyanın ömrü kısa olup, sür'atle zeval ve guruba gider. Zevalin elemiyle, visalin lezzeti zeval buluyor.

2- Dünyanın lezaizi zehirli bala benzer. Lezzeti nisbetinde elemi de vardır.

3- Seni intizar etmekte ve senin de sür'atle ona doğru gitmekte olduğun "kabir", dünyanın zînetli, lezzetli şeylerini hediye olarak kabul etmez. Çünkü dünya ehlince güzel addedilen şey, orada çirkindir.

4- Düşmanlar ve haşerat-i müzirra arasında bir saat durmakla dost ve büyükler meclisinde senelerce durmak arasındaki müvazene, kabir ile dünya arasındaki aynı müvazenedir. Maahaza, Cenab-ı Hak da bir saatlik lezzeti terketmeye davet ediyor ki, senelerce dostlarımla beraber rahat edesin. Öyle ise, kayıtlı ve kelepçeli olarak sevkedilmenden evvel, Allah'in Davetine icabet et.

فَسُبْحَانَ اللَّهِ, Cenab-ı Hakk'in insanlara Fazl u Keremi o kadar

büyükür ki, insana vedia olarak verdiği malı, büyük bir semenî ile insandan satın alır, ibka ve himaye eder. Eğer insan o malî temelliük edip Allah'a satmazsa, büyük bir belaya düşer. Çünkü o malî uhdesine almış oluyor. Halbuki, Kudreti taahhüde kâfi gelmiyor. Çünkü arkasına alırsa, beli kırılır; eli ile tutarsa, kaçar, tutulmaz. En nihayet meccanen fena olur gider, yalnız günahları miras kalır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Geceye benzeyen gençliğim zamanında gözlerim uyumuş idi, ancak ihtiyarlık sabahıyla uyandım, mealinde olan:

وَعَيْنِي قُدْنَامَتْ بِلَيْلٍ شَبِيبَتِي ﴿٦﴾ وَلَمْ تَنْتَهِ إِلَّا بِصُبْحٍ مَّشِيبٍ

şíirin şúmulüne dâhilim. Çünkü gençliğimde en yüksek bir intibah şahikasına çıktığımı sanıyorum. Şimdi anlıyorum ki, o intibah intibah

değilmiş. Ancak uykunun en derin kuyusunda bulunmaktan ibaret imiş. Binaenaleyh medenîlerin iftihar ile dem vurdukları tenevvür-ü intibahları, benim gençlik zamanımdaki intibah kabileinden olsa gerektir.

Onların misali, rü'yasında güya uyanıp, rü'yasını halka hikâye eden naim meselidir. Halbuki rü'yasında onun o intibahı, uykunun hafif perdesinden derin ve kalın bir perdeye intikal ettiğine işaretettir. Böyle bir naim ölü gibidir. Yaribuçuk uykuda bulunan insanları nasıl ikaz edebilir?

Ey uykuda iken kendilerini ayık zannedenler! Umûr-u Diniyede müsamaha veya teşebbühle medenîlere yanaşmayın. Çünkü aramızdaki dere pek derindir. Doldurup hatt-ı muvasalayı temin edemezsiniz. Ya siz de onlara iltihak edersiniz veya dalalete düşer boğulursunuz.

İ'ləm Eyyühel-Aziz! Masiyetin mahiyetinde, bilhassa devam ederse, küfür tohumu vardır. Çünkü o masiyete devam eden, ülfet peyda eder. Sonra ona aşık ve mübtela olur. Terkine imkân bulamayacak dereceye gelir. Sonra o masiyetinin ikaba mûcib olmadığını temenniye başlar. Bu hal böylece devam ettikçe, küfür tohumu yesillenmeye başlar. En nihayet, gerek ikabı ve gerek dâr-ül ikabı inkâra sebeb olur.

Ve keza masiyete terettüb eden hacaletten dolayı, o masiyetin masiyet olmadığını iddia etmekle, o masiyete muttali olan Melekleri bile inkâr eder. Hattâ şiddet-i hacaletten yevm-i hesabın gelmeyeceğini temenni eder.

Şayet yevm-i hesabı nefyeden edna bir vehmi bulursa, o vehmi kocaman bir bürhan addeder. En nihayet nedamet edip terketmeyenlerin Kalbi küsufa tutulur, mahvolur gider. **الْعِيَادُ بِاللّٰهِ**

İ'ləm Eyyühel-Aziz! Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'ın i'cاز ve belâgatına dair **Lemaat** namındaki Eserimde izah edilen bazı Lem'aları dinleyeceksin:

1- Kur'anın okunuşunda yüksek bir selaset vardır ki, lisanlara ağır gelmez.

2- Büyük bir Selâmet vardır ki, lafzan ve manen hatadan sâlimdir.

3- Âyetler arasında büyük bir tesanûd vardır ki, kârgir binalar gibi, Âyetleri birbirine dayanarak Bünye-i Kur'aniyeyi sarsılmaktan vikaye ediyor.

4- Büyük bir tenasüb, tecavüb, teavün vardır ki; Âyetleri birbirine ecnebi olmadığı gibi, birbirinin vuzuhuna yardım, istizahına cevab veriyor.

5- Parça, parça, ayrı ayrı zamanlarda nâzil olduğu halde şiddet-i tesanübden sanki bir defada nâzil olmuştur.

6- Esbab-ı nûzul ayrı ayrı ve mütebayin olduğu halde, şiddet-i tesanüdden sanki sebeb birdir.

7- Mükerrer mütefavit suallere cevab olduğu halde, şiddet-i imtizac ve ittihaddan sanki sual birdir.

8- Müteaddid, mütegayir hâdisata beyan olduğu halde, Kemal-i Întizamdan sanki hâdise birdir ve bir hâdiseye cevabdır.

9- "Tenezzülât-ı İlahiye" ile tabir edilen muhabatların fehimlerine yakın ve münasib üslûblar üzerine nâzil olmuştur.

10- Bütün zaman ve mekânında gelip geçen insanlara tevcih-i kelâm ettiği halde, sühulet-i beyandan dolayı sanki muhatab birdir.

11- İrşadın gayelerine îsal için tekrarları tâhkim ve takrirî ifade eder. Maahaza, tekrarları halel vermez. İadesi, zevki izale etmez. Tekerrür ettikçe misk gibi kokar.

12- Kur'an Kalblere kuvvet ve gıdadır. Ruhlara şifadır. Gıdanın tekrarı kuvveti artırır. Tekrar etmekle daha me'luf ve me'nus olduğundan lezzeti artar.

13- İnsan maddî hayatında; her anda havaya, her vakit suya, her zaman ve her gün gıdaya, her hafta ziyaya muhtaçtır. Bunların tekerrürü haddîzâtında tekerrür olmayıp, ihtiyaçlarının tekerrürü içindir. Kezalik insan hayat-ı ruhiyesi cihetile Kur'anda Zikredilen bütün

nevilere muhtaçtır. Bazı nevilere her anda muhtaçtır. **هُوَ اللَّهُ** gibi. Çünkü

Ruh bunun ile nefes alıyor. Bazı nevilere her vakit, bazlarına her zaman muhtaçtır. İşte Hayat-ı Kalbiyenin ihtiyaçlarına binaen Kur'an tekrarlar yapıyor. Meselâ: **إِسْمُ اللَّهِ**, hava-i nesîmî gibi Kalbi ve Ruhu tatmin ettiğinden kesret-i ihtiyaca binaen Kur'anda çok tekrar edilmiştir.

14- Kîssa-i Musa gibi bazı hâdisat-ı cüz'iyenin tekrarı, o hâdisenin büyük bir düsturu tazammun ettiğine işaretettir.

Hülâsa: Kur'an hem Zikirdir, hem Fikirdir, hem Hikmettir, hem İlimdir, hem Hakikattir, hem Şeriattır, hem sadırlara Şifa, Mü'minlere Hüda ve Rahmettir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Fîrat-ı insaniyenin garib bir hali, gaflet zamanında Letaif ile havassın hükümlerini, iltibas ile birbirine benzetir, tefrik edemez. Meselâ: El ile gözü birbirine benzetip hizmetlerini ve vazifelerini tefrik edemeyen bir mecnun, yüksekte gözüyle gördüğü bir şeyi almak için elini uzatıyor. El gözün komşusu olduğu münasebetle, onun yaptığı işi, el de yapabilir zanneder.

Kezalik insan-ı gafil, kendi şahsına aid edna, cüz'î bir tanzimden âciz olduğu halde gururuyla, hayaliyle Cenab-ı Hakk'ın efaline tahakküm ile el uzatıyor.

Yine insanın fitratında acib bir hal: İnsanın efradı arasında cismen ve sureten ayrılık varsa da pek azdır. Amma manen ve ruhen, aralarında zerre ile şems arasındaki ayrılık kadar bir ayrılık vardır. Fakat sair hayvanat öyle değildir. Meselâ balık ile kuş, Kıymet-i Ruhiyece birbirine pek yakındırlar. En küçüğü en büyüğü gibidir. Çünkü insanın Kuvve-i Ruhiyesi tahdid edilmemiştir. Enaniyet ile o kadar aşağı düşerler ki, zerreye müsavi olur. Ubudiyet ile de o kadar yükseğe çıkıyor ki, iki cihanın güneşî olur. -Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm gibi.-

İ'lem Eyyühel-Aziz! Eşyada esas Bekadır, adem değildir. Hattâ ademe gittiklerini zannettiğimiz kelimat, elfaz, tasavvurat gibi seri-üz zeval olan bazı şeyler de ademe gitmiyorlar. Ancak suretlerini ve vaziyetlerini değişerek zevalden masun kalıp bazı yerlerde tahassunla adem-i mutlaka gitmezler. Fen dedikleri hikmet-i cedide, bu Sırra vâkîf olmuş ise de, vuzuuhuya vâkîf olamamıştır. Ve aynı zamanda "Âlemde adem-i mutlak yoktur. Ancak terekküb ve inhilal vardır" diye ifrat ve hata etmiştir. Çünkü Âlemde Cenab-ı Hakk'ın Sun'uyla terkib vardır. Allah'ın İzniyle tahlil vardır. Allah'ın Emriyle İcad ve i'dam vardır.

يَفْعُلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيَحْكُمُ مَا يُرِيدُ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kabir, Âlem-i Âhirete açılmış bir kapıdır. Arka ciheti Rahmettir, ön ciheti ise azabdır. Bütün dost ve sevgililer o kapının arka cihetinde duruyorlar. Senin de onlara iltihak zamanın gelmedi mi? Ve onlara gidip onları ziyaret etmeye istiyakın yok mudur? Evet vakit yaklaştı. Dünya kazuratından temizlenmek üzere bir gusül lâzımdır. Yoksa onlar istikzar ile ikrah edeceklerdir.

Eğer İmam-ı Rabbanî Ahmed-i Farukî bugün Hindistan'da hayattadır diye ziyaretine bir davet vuku' bulsa, bütün zahmetlere ve tehlikelere katlanarak ziyaretine gideceğim. **Binaenaleyh İncil'de "Ahmed", Tevrat'ta "Ahyed" Kur'anda "Muhammed" ismiyle müsemma, iki cihanın güneşî, kabrin arka tarafında milyonlarca Farukî Ahmedler ile muhat olarak sâkindir.** Onların ziyaretlerine gitmek için niye acele etmiyoruz? Geri kalmak hatadır.

Şu Esasata dikkat lâzımdır:

1- Allah'a abd olana her şey müsahhardır. Olmayana her şey düşmandır.

2- Her şey Kader ile takdir edilmişdir. Kismetine razı ol ki, rahat edesin.

3- Mûlk Allah'ındır. Sende emaneten duruyor. O emaneti ibka edip senin için muhafaza edecek. Sende kalırsa, meccanen zâil olur gider.

4- Devam olmayan bir şeyde lezzet yoktur. Sen zâilsin. Dünya da zâildir. Halkın dünyası da zâildir. Kâinatın şu şekli-i hazırlı da zâildir. Bunlar saniye ve dakika ve saat ve gün gibi birbirini takiben zevale gidiyorlar.

5- Âhirette seni kurtaracak bir Eserin olmadığı takdirde, fâni dünyada bıraktığın Eserlere de kıymet verme.

İ'lem Eyyühel-Aziz! سُبْحَانَ اللَّهِ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ ، اللَّهُ أَكْبَرْ bu üç Mukaddes Cümplenin faidelerini ve mahall-i istimallerini dinle:

1- Kalbinde hayat bulunan bir insan Kâinata, Âleme bakarken idrakinden âciz bilhassa şu boşlukta yapılan İlahî manevraları görmekle hayretler içinde kalır. İşte bu gibi hayret ve dehşetengiz vaziyetleri ancak سُبْحَانَ اللَّهِ Cümlesinden nebean eden Mâ-i Zülali

içmekle o hayret ateşi söner

2- Aynı o insan, gördüğü leziz Nimetlerden duyduğu zevkleri izhar etmekle, "Hamd" ünvanı altında İn'amı Nimette ve Mün'imi İn'amda görmekle İdame-i Nimet ve Tezyid-i Lezzet talebinde bulunarak **الْحَمْدُ لِلّٰهِ** cümlesiyle Nimetler definesini bulan adam gibi nefes alıyor.

3- Aynı o insan, mahlukat-ı acibe ve harekât-ı garibeden akılının tartamadığı ve zihninin içine alamadığı şeyleri gördüğü zaman, **اللّٰهُ أَكْبَرُ** demekle rahat bulur. Yani, Hâlikî daha azîm ve daha büyüktür. Onların halk ve tedbirleri kendisine ağır değildir.

İ'lém Eyyühel-Aziz! İnsan seyyiatıyla, Allah'a zarar vermiş olmuyor. Ancak nefsinne zarar eder. Meselâ: Hariçte, vaki'de ve Hakikatte Allah'in şeriki yoktur ki, onun hizbine girmekle Cenab-ı Hakk'ın mülküne ve âsârına müdahale edebilsin. Ancak, şeriki zihninde düşünür, boş kafasında yerleştirir. Çünkü hariçte şerikin yeri yoktur. O halde o kafasız, kendi eliyle kendi evini yıkıyor.

İ'lém Eyyühel-Aziz! Allah'a Tevekkül edene Allah kâfidir. Allah, Kâmil-i Mutlak olduğundan lizâtihi Mahbubdur. Allah Mûcid, Vâcib-ül Vücud olduğundan Kurbiyetinde Vücud Nurları, bu'diyetinde adem zulmetleri vardır. Allah Melce ve Mencedir. Kâinattan küsmüş, dünya zînetinden iğrenmiş, vücudundan bıkmış Ruhlara Melce ve Mence odur. Allah bâkidir, Âlemin Bekası ancak onun Bekasıyladır. Allah Mâliktir, sendeki mülkü senin için saklamak üzere ahiyor. Allah Ganiyy-i Mugnidir, her şeyin anahtarı ondadır. Bir insan Allah'a hâlis bir abd olursa, Allah'ın mülkü olan Kâinat, Onun mülkü gibi olur.

İ'lém Eyyühel-Aziz! Akı başında olan insan, ne dünya umûründen kazandığına mesrur ve ne de kaybettiği şeye mahzun olmaz. Zira dünya durmuyor, gidiyor. İnsan da beraber gidiyor. Sen de yolcusun. Bak, ihtiyarlık şafağı, kulakların üstünde tulû' etmiştir. Başının yarısından fazlası beyaz kefene sarılmış. Vücudunda tavattun etmeye niyet eden hastalıklar, ölümün keşif kollarıdır. Maahaza, Ebedî Ömrün önündedir. O Ömr-ü Bâkide göreceğin rahat ve lezzet, ancak bu fâni ömürde sa'y ve çalışmalarına bağlıdır. Senin o Ömr-ü Bâkiden hiç haberin yok. Ölüm sekeratı uyandırmadan evvel uyan!

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hakk'a malûm ve maruf ünvaniyla bakacak olursan, meçhul ve menkûr olur. Çünkü bu malûmiyet, örfî bir ülfet, taklidî bir Sema'dır. Hakikati i'lâm edecek bir ifade de değildir. Maahaza, o ünvan ile fehme gelen mana, Sîfât-ı Mutlakayı beraberce alıp zihne ilka edemez. Ancak Zât-ı Akdes'i mülâhaza için bir nevi ünvandır. Amma Cenab-ı Hakk'a mevcud-u meçhul ünvaniyla bakılırsa, marufiyet şuaları bir derece tebarüz eder. Ve Kâinatta Tecelli eden Sîfat-ı Mutlaka-i Muhita ile, bu mevsufun o ünvandan tulû' etmesi ağır gelmez.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Esma-i Hüsnanın her birisi, ötekileri icmalen tazammun eder. (Ziyanın elvan-ı seb'ayı tazammun ettiği gibi). Ve keza her birisi ötekilere delil olduğu gibi, onların her birisine de netice olur. Demek Esma-i Hüsnâ mir'at ve âyne gibi birbirini gösteriyor. Binaenaleyh neticeleri beraber mevsul kıyaslar gibi veya delilleri beraber neticeler gibi okuması mümkündür.

* * *

يَا قَادِرُ يَامُولَىٰ يَا غَافِرُ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ أَسْتَلِكَ بِاسْتِمَكَ الْأَعْظَمُ
فِي الْقُرْآنِ وَمُحَمَّدٌ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ الَّذِي هُوَ سُرُّكَ الْأَعْظَمُ
فِي كِتَابِ الْعَالَمِ أَنْ يَفْتَحَ مِنْ هَذِهِ الْأَسْمَاءِ الْمُحْسَنَىٰ كُوَاةً مُفِيَّصَةً أَنْوَارَ
الْإِسْمِ الْأَعْظَمِ إِلَى قَلْبِي فِي قَالِبِي وَإِلَى رُوحِي فِي قَبْرِي فَصَبَرْتُ هَذِهِ
الصَّيْحَةَ كَسَقْفٍ قَبْرِي وَهَذِهِ الْأَسْمَاءُ كَكُوَاتٍ تُفِيضُ أَشِعَّةَ
شَمْسِ الْحَقِيقَةِ إِلَى رُوحِي إِلَهِي أَتَتْنِي أَنْ يَكُونَ لِي لِسَانٌ أَبْدِيٌّ يُنَادِي
بِهَذِهِ الْأَسْمَاءِ إِلَى قِيَامِ السَّاعَةِ فَأَقْبَلْتُ هَذِهِ الْنُّقُوشُ الْبَاقِيةَ بَعْدِي
نَائِبًا عَنْ لِسَانِي الرَّازِئِ اللَّهُمَّ صَلِّ وَسِلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ صَلَاةً تُجْنِبُنَا
بِهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَهْوَالِ وَالْأَفَاتِ وَتُقْضِي لَنَا بِهَا جَمِيعَ الْحَاجَاتِ وَتُطْهِرْنَا
بِهَا مِنْ جَمِيعِ التَّسْيِنَاتِ وَتَغْفِرْنَا بِهَا جَمِيعَ الذُّنُوبِ وَالْخَطِيَّاتِ يَا اللَّهُ
يَا مُحَمَّدَ الدَّاعَوَاتِ اجْعَلْنِي فِي مُدَّةِ حَيَاتِي وَبَعْدَ مَاتِي فِي كُلِّ
أَنِّي أَضْعَافَ أَضْعَافَ ذِلِّكَ الْأَفْلَفِ صَلَاةً وَسَلَامًا مَضْرُورِيَّةً يَفِي
مِثْلِ ذِلِّكَ وَأَمْثَالِ ذِلِّكَ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى إِلَيْهِ وَآخْرَاهُ وَ
أَنْصَارِهِ وَآتَيَاهُ وَاجْعَلْ كُلَّ صَلَاةٍ مِنْ كُلِّ ذِلِّكَ تَزَيَّدُ عَلَى آنْفَاسِي الْعَاصِيَةِ
فِي مُدَّةِ عُمُرِي وَاغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا بِرَحْمَتِكَ
يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ أَمِينَ

تَضَرُّعٌ وَنِسَانٌ

إِلَهِي لَا زَرْمَ عَلَيَّ أَنْ لَا أَبَاكِي وَلَوْفَاتَ مِنِّي حَيَاتُ الدَّارِينَ وَعَادَتِي الْكَائِنَاتُ
بِمَا مَهَا إِذَا نَتَ رَبِّي وَخَالقِي وَإِلَهِي إِذَا مَخْلُوقُكَ وَمَصْنُوعُكَ لِي جَهَةُ
تَعْلُقٍ وَأَنْتِسَابٍ مَعَ قَطْعِ نِهَايَةِ عِصْيَانِي وَغَايَةِ بُعْدِي لِسَائِرِ
رَوَابِطِ الْكَرَامَةِ فَأَنْتَرُعُ بِلِسَانِ مَخْلُوقِيَّتِي يَا خَالِقِي هـ يَا رَبِّي يَا رَازِيقِي
يَا مَالِكِي يَا مُصَوِّرِي هـ يَا إِلَهِي أَسْكُنْكَ بِأَسْمَائِكَ الْمُحْسَنِي وَبِاسْمِكَ الْأَعْظَمِ
وَبِعِرْقَانِكَ الْحَكِيمِ وَبِجَبِيلِكَ الْأَكْرَمِ وَبِكَلَامِكَ الْقَدِيمِ وَبِعِرْشِكَ
الْأَعْظَمِ وَبِأَلْفِ أَلْفِ قُلْهُو اللَّهُ أَحَدٌ أَرْجُمنِي يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا حَانَ
يَا مَنَانُ يَا دَيَانُ إِغْفِرْلِي يَا غَفَارِي يَا سَارِي افَوَابِي يَا وَهَابِي اعْفُ عَنِي
يَا وَدُودِي يَا رَوْفِي يَا عَفْوِي يَا غَفُورِي هـ الْمُطْفِي يَا لَطِيفِي يَا خَرِيرِي سَيِّعِي
يَا بَصِيرِي وَتَحَاوِزْ عَنِي يَا حَالِيمِي يَا عَالِيمِي يَا كَرِيمِي يَا رَحِيمِي إِهْدِنَا الصَّرَاطَ
الْمُسْتَقِيمَ يَا رَبِّي يَا صَمْدِي يَا هَادِي مُجْدَلَيْفَضِيلِكَ يَا بَدِيعَ يَا باقِي يَا عَدْلِي
يَا هُوَ أَخِي قَلْبِي وَقَبْرِي بُنُورِ الْإِيمَانِ وَالْقُرْآنِ يَا نُورُ يَا حَقِّي يَا قَوْمِي
يَا مَالِكَ الْمُلْكِ يَا ذَا الْحَلَالِ وَالْأَكْرَامِ يَا أَوْلَى يَا أَخْرَى يَا ظَاهِرِي يَا باطِنِي يَا قَوْمِي

Zeyl-ul Habbe

Arkadaş! Şu müşevveş Eserlerim ile büyük bir şeyin etrafını kazıyorum. Amma bilmiyorum keşfedebildim mi? Veyahut sonra inkişaf edecektir. Veyahut bilâhere zuhur edecek. Keşfine yol açıp gösteriyorum.

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ
نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نِعْمَةِ الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ بَعْدِ قَطَرَاتِ الْأَمْطَارِ
وَأَمْوَاجِ الْبِحَارِ وَثَمَرَاتِ الْأَشْجَارِ وَتُقُوشِ الْأَزْهَارِ وَنَفَّمَاتِ
الْأَطْيَارِ وَلَمَعَاتِ الْأَنْوَارِ وَالشُّكْرُ لَهُ عَلَى كُلِّ مَنْ نَعَمَ بِهِ فِي الْأَطْوَارِ
بَعْدِ كُلِّ نَعَمٍ فِي الْأَدْوَارِ وَالصَّلَاءُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْأَبْرَارِ
وَالْأَخْيَارِ مُحَمَّدِ الْمُخْتَارِ وَعَلَى أَلِهِ الْأَطْهَارِ وَأَصْحَابِهِ تُجُومُ الْهِدَايَةِ
ذَوِي الْأَنْوَارِ مَادَامَ الْيَلِ وَالنَّهَارُ

İ'ləm Eyyühel-Aziz! Misafir olan bir kimse seferinde çok yerlere, menzillere uğrar, Uğradığı her yerin âdetleri ve şartları ayrı ayrı olur.

Kezalik Allah'ın yolunda sülük eden Zât çok makamlara, mertebelere, hallere, perdelere rastgelir ki, bunların da her birisi için kendine mahsus şartlar ve vaziyetler vardır. Bu şartları ve perdeleri,

birbirine haldedip karıştırınan, galat ve yanlış hareket eder. Meselâ: Bir ahırda atın kişnemesini işten bir adam, yüksek bir sarayda andelibin terennümünü, güzel sadâsını iştir. Eğer o terennüm ile atın kişnemesini farketmeyip andelibden kişnemeyi taleb ederse, kendi nefsiyle mugalata etmiş olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Dünya hayatını güzelleştiren esbabdan biri, dünya âyinesinde temessül ile parlayan Hidayet Nurları ve büyük insanların sevgili ve sevimli timsalleridir. Evet müstakbel mazinin âyinesidir. Mazi Berzaha, yani öteki Âleme intikal ve inkılab ettiğinde suretini ve şeklini ve dünyasını istikbal âyinesine, tarihe, insanların zihinlerine vedia ediyor. Onlara olan manevî ve hayalî muhabbetleriyle dünya muhabbeti tatlı olur. Meselâ: Arkadaşlarının ve akrabasının timsallerini ve fotoğraflarını hâvi büyük bir âyneyi yolunda bulan bir adam, şark cihetine giden adamların memleketterine gidip onlara iltihak etmek için çalışmayıp da, o âyinenin içindeki timsaller ile uğraşır, muhabbet eder. İşte bu adam gafletten ayıldığı zaman: "Eyyah, ne ediyorum! Bunlar şarab değil serabdır. Bunlar ile uğraşmak azb değil azabdır." der, arkadaşlarına yetişmek üzere şark seferine tedarikatta bulunmaya başlar.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'ın Hak ve Hakikat olduğuna en sadık deliller:

1- Tevhidin bütün iktizalarını ve lâzımlarını mertebeleriyle muhafaza etmesidir.

2- Esma-i Hüsnanın tenasüb ve iktizası üzerine Hakaik-i Âliye-i İlahiyedeki müvazeneyi müraat etmesidir.

3- Rububiyet ve Uluhiyete aid Şuunatı Kemal-i Müvazene ile cem'etmesidir.

Kur'anın bu hâsiyeti beşerin eserlerinde bulunmadığı gibi, Meleküt cihetine geçen Evliya ve sair Büyüklerin netaic-i fikirlerinde de bulunamamıştır. Ve eşyanın bâtininde dalmış olan İşrakiyyun ve Âlem-i Gayba nüfuz eden Ruhaniyyun dahi, Kur'anın bu hâsiyetini bulamamışlardır. Zira onların nazarları mukayyed olduğundan Hakikat-ı Mutlakayı ihata edemez. Bunlar ancak Hakikatın bir tarafını bulur ve ifrat-tefrît ile tasarrufa başlarlar. Bunun için tenasübü bozup, müvazeneyi ihlâl ediyorlar.

Meselâ: Enva'-ı cevahiri hâvi zînetli ve kıymetli bir defineyi keşfetmek için birkaç adam denizin dibine dalarlar. Denizin dibinde araştırma yaparken birisinin eline uzunca bir parça elmas geçer. Definenin müştemilâtını tamamen bu gibi elmaslardan ibaret olduğunu hükmeder. Sonra arkadaşlarından başka çeşit cevherin bahsini işittiğinde onların bulundukları cevahirin kendi bulunduğu elmasın naklıları olduğunu tahayyül eder. Diğerki kürevî bir yakutu bulur. Öteki arkadaşı da başka bir çeşidini buluyor. Ve hâkeza her birisi definenin esas müştemilâti kendi bulunduğu çeşitli ibaret olduğunu ve arkadaşlarının bulundukları çeşitler de definenin zevaid ve teferruatından olduğunu itikad eder. Mes'ele bu şeyle girmekle müvazene kayıp ve tenasüb zâil olur. Sonra mes'elenin Hakikatini keşf ve izah için tevilat ve tekellüfata başlarlar. Hattâ definenin inkârına bile zehab eden olur.

Evet Sünnet-i Seniye ile müvazene yapılmazdan evvel, hemen meşhudatına itimad eden İşrakiyyun ile mutasavvifenin eserlerini teemmiûl eden Zâtlar, şu söylediğime hak verir. Bilâtereddüd kabul ederler.

Arkadaş! Kur'an da o defineyi keşfetmek için o denize dalmıştır. Fakat Kur'anın gözü açık olduğundan, defineyi tamamıyla ihata ile görmüştür. Ve Hakikata uygun bir tarzda Tenasüb ve Müvazeneye riayet ederek Kemal-i İntizam ve Ittrâd ile Hakikatı izhar etmiştir.

Arkadaş! Nev'-i beşerde envaen dalalete düşen firkaların sebebi dalâletleri, imamlarının kusurudur. Evet imamları bâtiından bahsetmişlerse de, meşhudatlarına itimad ve iktifa ederek esnâ-i tarîkten dönmuşlardır. Ve حَفِظْتَ شَيْئًا وَ غَابَثُ عَنْكَ أَشْياءً kavline mâsadak olmuşlardır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hak seni ademden Vücuda ve vücudun pek çok eşkal ve vaziyetlerinden en yükseği Müslüman sıfatıyla insan suretine getirmiştir. Mebde-i hareketin ile son aldığın suret arasında müteaddid vaziyetlerin, menzillerin ve etvar ve ahvalin herbirisini sana aid Nimetler defterine kaydedilmiştir. Bu itibarla, senin geçirmiş olduğun zaman şeridine elmas gibi Nimetler dizilmiş, tam bir gerdanlık veya Nimetlerin enva'ına bir fihriste şeklini veriyor.

Binaenaleyh geçirmiş olduğun vücudun her menzilinde ve vaziyetinde, etvarında, ahvalinde: "**Nasıl bu Nimete vâsîl oldun? Ne ile müstehak oldun?**" Ve şüküründe bulundun mu?" diye suale çekileceksin. Çünkü vukua gelen haller suale tâbidir. Amma imkânda kalıp vukua gelmeyen şeyler suale tâbi değildir. Geçirmiş olduğun ahval, vukuattır. Gelecek ahvalın ademdir. Vücut mes'uldür, adem ise mes'ul değildir. **Öyle ise, mazide şükrynü eda etmediğin Nimetlerin şükrynü kaza etmek lâzımdır.**

İ'lém Eyyühel-Aziz! İnsani havalandırıp başsağrı felâkete atan söyle bir hal var:

İstihkak nazara alınmayarak, Hakk'ın Takdiri hakkında tefrit veya ifrat yapılır. Ve kuvvetine, kıymetine bakılmayarak küçük veya büyük bir yük altına alınır gibi gayr-i insanî haller insanı insaniyetten düşürür, ya zulme veya kizbe sevkeder.

Meselâ: Bir firka askerin mümessili bir nefer, bütün askerlik umûrunu bilmek veya bir katre sudaki timsalinden, şemsin azametini göstermek talebinde bulunmak, en yüksek bir insafsızlıktır. Çünkü vasif ile ittisaf arasında fark vardır. Meselâ: Katredeki timsal, şemsin evsafını gösterir. Amma o evsaf ile muttasif olamaz.

İ'lém Eyyühel-Aziz! Vücut nev'inde tezahüm yoktur. Yani, pek çok Âlemler, haller, Vücut sahnesinde içtima eder, birleşirler. Meselâ: Gece zamanı duvarları camdan olan ve elektrik yanan bir odaya girdiğin vakit, Âlem-i Misale bir pencere hükmünde olan camlarda pek çok menzilleri, odaları göreceksin.

Sâniyen: Odada otururken, Kemal-i sühuletle o misalî odalarda her çeşit tebdil, tağyır, tasarruf edebilirsin.

Sâlisen: Odadaki elektrik, elektrik misallerinin en uzağına en yakındır. Çünkü o misalî misallerin kayyumu odur.

Râbian: Bu maddî vücudun bir habbesi, bir parçası, o misalî vücudun bir Âlemini içine alabilir. Bu dört hüküm, Vâcib ile Âlem-i Mümkinat arasında da câridir. Çünkü mümkünâtın Vücudu, Vâcib'in Nurundan bir gölge olduğu cihetle vehmî bir mertebededir. Vâcib'in Emriyle vücut-u hariciyeye girer. Sabit ve müstekar kalır. Demek mümkünâtın Vücudu bizzât hakikî bir vücut-u haricî olmadığı gibi,

vehmî veya zâil bir zıll de değildir. Ancak, Vâcib-ül Vücid'un İcadıyla bir Vücuddur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bu güzel Âlemin bir Mâliki bulunmaması muhal olduğu gibi, kendisini insanlara bildirip tarif etmemesi de muhaldır. Çünkü insan Mâlikin Kemalâtına delalet eden Âlemin hüsnünü görüyor; ve kendisine beşik olarak yaratılan Küre-i Arzda istediği gibi tasarruf eden bir Halifedir. Hattâ Sema-i dünyada dahi akıyla çalışıyor ve küçüklüğüyle, za'fiyetile beraber hârika tasarrufat-ı acibesiyle Eşref-i Mahlukat ünvanını almıştır. Ve elinde cüz-ü ihtiyarî bulunduğundan bütün esbab içerisinde en geniş bir salahiyet sahibidir. Binaenaleyh Mâlik-i Hakikî'nin Rusûl vasıtasiyla böyle yüksek fakat gafil abdlerine kendisini bildirip tarif etmesi zarurîdir ki, O Mâlik'in Evamirine ve Marziyatına vâkîf olsunlar.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın vehim, farz, hayal duygularına varıncaya kadar bütün Hâssaları bilâhere rücu' edip bil-ittifak Hakk'a iltica ettiklerini ve bâtila hiç bir ihtimal ve imkânın kalmadığını ve Kâinatın ancak ve ancak Kur'anın izah ettiği şekilde bulunduğuunu gördüm.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Âlem-i Ziya, Âlem-i Hararet, Âlem-i Hava, Âlem-i Kehrüba, Âlem-i Elektrik, Âlem-i Cezb, Âlem-i Esîr, Âlem-i Misal, Âlem-i Berzah gibi Âlemler arasında müzahame ve yer darlığı yoktur. Bu Âlemler, hepsi de ihtilâlsiz, müsademesiz küçük bir yerde içtima ederler.

Kezalik pek geniş gaybî Âlemlerin de bu küçük arzda içtimaları, mümkün değildir. Evet hava, su, insanın yürüyüşüne, cam ziyanın geçmesine, şuan röntgen vasıtasiyla kesif cisimlere bile nüfuzuna ve Akıl Nuruna, Melek Ruhuna, demirin içine hararetin akmasına, elektriğin cereyanına bir manî yoktur.

Kezalik bu kesif Âlemde Ruhanîleri deverandan, cinnîleri cevelandan, şeytanları cereyandan, Melekleri seyerandan men'edecek bir manî yoktur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Göz, lâmba, şems gibi Nur ve nuranî şeyleerde cüz'î küllî, cüz küll, bir bin müşavidir. Evet şemse bak! Onun timsalleriyle seyyarat, denizler ve havuzlar, katre, kabarcıklar gibi bütün şeffaf şeyleler, kemal-i sühuletle temessül ediyorlar. Kezalik

Şems-i Ezelî şu Kâinat Kitabında bütün babları, fasılları, satırları, cümleleri, harfleri def'aten bilâ-külfet yazıyor. Ve **بَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ** te dahi aynı bu sühulet vardır. "Hilkatiniz ve Ba'siniz, bir nefsin hilkat ve Ba'si gibidir." diye Kur'an-ı Kerim emrediyor.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Her şeyi tahrik eden zerrat-ı müteharrikenin, muayyen hadlerine kadar hareket ettikten sonra tevakkuf ve durmalarına dikkat eden adam anlar ki: **Her şeyin hududunda daima harekette bulunan zerrati durdurup geri çeviren bir hudud bekçisi vardır. O zerrati taşmaktan men'ediyor. o bekçi ise, muhit bir İlmin Tecellisidir ki, o Tecelli Kadere, Kader de mikdara, mikdar da kalba tahavvül eder. Demek, her şey içerisindeki zerrata bir kalbtır.**

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'anın Âyetleri birbirini tefsir ettiği gibi, bu Kitab-ı Âlemin de bir kısmı, diğer bir kısmını izah ediyor. Meselâ: Maddiyat Âlemi Cenab-ı Hakk'in Envâr-ı Nimetini cezbetmek için hakikî bir ihtiyaç ile şemse muhtaç olduğu gibi, Âlem-i Maneviyat dahi Rahmet-i İlahiyyenin ziyalarını almak için Şems-i Nübüvvete muhtaçtır. Binaenaleyh Resul-i Ekrem'in (A.S.M.) Nübüvveti, şemsin kat'iyyet ve vuzuhi derecesinde kat'î ve vâzihtir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Zîhayatın vücutuna terettüb eden semereler, yalnız kendisine, menfaatına, bekasına, kemaline mahsus değildir. Ancak o semerelerden bir hisse kendisine aiddir. Bâki kalan kîsm-ı a'zamî Hâlikâ racî'dir. Zîhayata aid uzun bir zaman sonra husule gelir. Hâlik'a racî' kîsim ise, bir anda husule gelir. Meselâ: O zîhayat, Esma-i Hüsnanın Tecelliyatına mazhariyetle Hâlikî, Evsaf-ı Kemaliye ile tavsif ve lisan-ı hâliyle hamdetmiş oluyor.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın bir ferdi, İhata-ı Fikriyesiyle, Akıyla, Kalbinin vüs'atiyle bir nevi külliyyet kesbeder. Ve keza insanın bir ferdi, Hilafet hususunda Âlemin eczasiyla şurca alâkadar olduğundan nebatî olsun hayvanî olsun pek çok nevilerde tasarruf sahibi bulunduğuandan, nev'i gibidir. Ve bu itibarla insanın bir ferdi nevi'lerde sırasına geçer. Binaenaleyh gerek hayvanatın, gerek semeratin nevi'lerinde vukua gelen mükerrer Kiyametler, hevam ve haşeratta vücuda gelen senevî Haşir ve Neşirler, insanın da her bir ferdinde câridir.

Hü'lâsa: Kur'anın Âyetleriyle ebna-yı beşer için büyük Kiyametin geleceğine kat'î delaletler olduğu gibi, Kitab-ı Âlemin Âyât-ı Tekviniyesiyle

de Kiyamet-i Kübraya pek kat'î delaletler ve işaretler vardır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'an-ı Kerim okunurken istimaında bulunduğu zaman muhtelif şekillerde dinleyebilirsin:

1- Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, Nübûvvet kürsüsüne çıkip nev'-i besere hitaben Kur'anın Âyetlerini tebliğ ederken, Kiraatini Kalben ve Hayalen dinlemek için kulağını o zamana gönder. O Fem-i Mübarekinden çıkar gibi dinlemiş olursun.

2- Veya Cebrail (A.S.) Hazret-i Muhammed'e (A.S.M.) tebliğ ederken her iki Hazretin arasında yapılan tebliğ-tebelliğ vaziyetini dinler gibi ol.

3- Veya Kab-ı Kavseyn Makamında, yetmiş bin perde arkasında Mütekellim-i Ezeli'nin Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'a olan Tekellümünü dinler gibi hayalî bir vaziyete gir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Senin şuur ve ilminin sana taalluku, ahval ve levazimat-ı ihtiyacın nisbetindedir. Çünkü sebeb ile müsebbeb, kuvvet ile amel arasında münasebet lâzımdır. Fazla noksan olmamalıdır. Senin sana olan şuur ve ilminin nisbeti, Hâlikin sana olan nazar ve ilmine nisbetle bir kıl gibidir. Binaenaleyh pek cüz'î olan ilim ve şuurunla, Şems-i Ezeli'nin İlim ve Nazarına mukabele etmekle gündüz ortasında güneşin altında, güneşin ziyasıyla mübarezeye çıkan ateş böceği gibi olma!

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hakk'ın ef'ali birbirine münasib, âsârı birbirine müşabih, Esması birbirine âyne ve ma'kes, Sıfatı birbirine mütedâhil, Şuunatı memzuc ise de, herbirisî için hususî bir tavır, bir hal vardır ki, Maksud-u Bizzât o hususî tavırdır. Sair tavırlar ise, tebaâdirler. Binaenaleyh meselâ Hâlik'in âsârından cemadata baktığın zaman Azamet ve Kudreti, kasdına hedef yap. Başka İslimlerin Tecelliyatını teb'an düşün. Hayvanata bakarken merhamet kasıyla bak. Sair Tecelliyyata tebaî bir nazar ile bak.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'an-ı Kerim bütün insanlara Rahmettir. Çünkü her bir insanın şu Hakikî Âlemden kendisine mahsus hayalî bir Âlemi olduğu gibi, herkes kendi meşrebine göre Kur'andan fehm ve iktibas ettiği (hafızasında) kendisine has bir Kur'an vardır ki, onun Ruhunu terbiye, Kalbini tedavi eder.

Ve keza Kur'an-ı Kerim'in bir meziyeti şudur ki: Bütün Ülema ve Ehl-i Meşreb gibi herkes Hidayeti için, şifası için müteaddid Surelerden ayrı ayrı Âyetleri ahzedebilir. Çünkü bir Âyetin sair Âyat-ı Kur'aniye ile pek ince münasebetleri, ittisal cihetleri vardır. Aralarından vahşet yoktur. Bu itibar ile müteaddid Surelerden alınan Âyetler küçük bir Kur'an hükmünde olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! **لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ** Cümle-i

Mukaddesesi, insanın zerre vaziyetinden, İnsan-ı Mü'min suretine gelinceye kadar camidiyet, nebatiyet, hayvaniyet, insaniyet gibi geçirdiği etvar ve ahvaline nâzırdır. Şu menzillerde insanın Letaifi pek çok elem ve emellere maruzdur. Maahaza Havl ve Kuvvetin müteallikleri Zikredilmeyerek mutlak bırakılmıştır. Binaenaleyh bu cümle, teselli-bahş olup şümülü dâhilinde olan makamlara göre tefsir edilir. Meselâ:

1- لاَ حَوْلَ عَنِ الْعَدَمِ وَ لَا قُوَّةَ عَلَى الْوُجُودِ Ademden çıkip

Vücuda gelmek.

2- لاَ حَوْلَ عَنِ الزَّوَالِ وَ لَا قُوَّةَ عَلَى الْبَقَاءِ Zevale gitmeyip

Bekada kalmak.

3- لاَ حَوْلَ عَنِ الْمَضَرَّةِ وَ لَا قُوَّةَ عَلَى النَّفْعِ Mazarratı def',

menfaati celb.

4- لاَ حَوْلَ عَنِ الْمَصَابِ وَ لَا قُوَّةَ عَلَى الْمَطَالِبِ Musibetten

uzak olup, matluba nâil olmak.

5- لاَ حَوْلَ عَنِ الْمَعَاصِي وَ لَا قُوَّةَ عَلَى الْعِبَادَةِ Maasiye düş-

memek, İbadete devam etmek.

6- لاَ حَوْلَ عَنِ النِّعَمِ وَ لَا قُوَّةَ عَلَى النِّعْمَةِ Azaba maruz

kalmamak,

Nimete mazhar olmak.

7- لاَ حَوْلَ عَنِ الظُّلْمَةِ وَ لَا قُوَّةَ عَلَى النُّورِ Zulmete
düşmemek, Nur ile tenevvür etmek.

Ve hâkeza her bir makamda insanın Letaifine göre takyid ve tefsir edilebilir.

* * *

Zeyl-uz Zeyl

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bazı insanların ağızından kemmiyeten az, keyfiyeten pek büyük üç kelime dolaşmaktadır:

Birincisi: Her şey kendi kendine teşekkür etmiştir.

İkincisi: Mûcid ve müessir esbabdır.

Üçüncüüsü: Tabiat iktiza etti.

Bu üç kelimatın pek çok muhalâta zarf oldukları hakkında yapılan beyanatı dinle:

İnsan mevcuddur. Bu mevcud insan, birinci kelimeye nazaran hem sâni'dir, hem masnu.

İkinci kelimeye göre, esbabın tesiriyle vücuda gelmiştir.

Üçüncü kelimeye nazaran, mevhüm tabiatın Eseridir.

Dördüncü cihet ise, Hak ve Hakikatın istilzam ettiği gibi Allah'in Masnuudur.

Evvelki kelimenin gayr-ı mahsur muhalâti:

1- O kelimenin iktizasına göre insanı teşkil eden zerrelerin her birisinde hem insanın içini, hem Kâinatı görecek, bilecek bir göz, bir İlim ve sair Sıfat-ı Lâzimenin bulunması lâzımdır.

2- İnsanın bedeninde zerrattan teşekkür eden mütehalif mürekkebat adedince -matbaalarda hurufatı tertib etmek için kullanılan kalıblar gibi- kalıblar lâzımdır.

3- Kârgir kemerlerin taşları gibi, herbir zerrenin arkadaşlarına hem hâkim, hem mahkûm olması lâzım gelir. Ve keza her birisi, ötekilere hem zîd, hem misil, hem mutlak, hem mukayyed olması lâzımdır.

İkinci Kelimenin muhalâtı:

1- İnsanın me'hazi, yani insanı teşkil eden maddeler eczahanelerde bulunan ağızları mühürlü, ayrı ayrı, çeşit çeşit mütebayin ilâçlar gibi maddelerdir. Hiç kimseñin eli dokunmaksızın ihtiyaç nisbetinde Kemal-i İntizam ve Müvazene ile o ilâçların şîselerden kendi kendine çıkışip hayatı bir macun vaziyetine gelmesi mümkün ise, insanın da sâni'siz esbab ve mevadd-i camideden sudûru mümkündür diyebilir.

2- Bir şeyin Kemal-i İntizam ile gayr-ı mahdud, kör, sağır, camid, şuursuz esbabdan sudûrunun muhaliyeti nisbetinde sâni'siz insanın da o maddelerden yapılması muhaldır. Maahaza, maddî esbabın yalnız zahire taalluku vardır. Bâtindaki latif, ince, garib nakışlara, san'atlara nüfuzu yoktur.

3- O kelimenin iktizasına göre Kemal-i İttifak ve İntizam ile ihtiyacat nisbetinde gayr-ı mahsur esbabın bir cüzde, bir hüceyrede içtimaları lâzım gelir. Bu içtima, Âlemin ecza ve erkânının azametile beraber senin elinin içine girip içtima etmeleri demektir.

Çünkü insanın ustası esbab olduğu takdirde, Âlemin bütün ecza ve erkânı insanla alâkadar olduğuna nazaran, insanın yapılışında âmil ve usta olmaları lâzım gelir. Bir usta yaptığı şeyin içerisinde bulun-ductan sonra yapar. o halde, insanın bir hüceyresinde Âlemin eczası ictima edebilir. Bu öyle bir muhaldır ki, muhallerin en mümteniidir.

Üçüncü kelimenin muhal ve butlanı ise:

Evet tabiatın iki ciheti vardır. Biri zahiridir ki, ehl-i gaflet ve dalaletçe hakikat zannedilmiştir. Diğerî bâtinidir ki, San'at-ı İlahiye ve Sıbga-i Rahmaniyyedir. Tabiata ilâveten iddia edilen kuvvet ise, Hâlik-ı Hakîm-î Alîm'in Cilve-i Kudretidir. Ehl-i gafletin sâni' olarak telakki ettikleri tabiata, cenah olarak yapıştırdıkları kör tesadüf ve ittifak ise, dalaletten neş'et eden ızdırar neticesinde şeytanların ihtira

ettikleri hezeyanlardır. Çünkü müteaddid Eserlerimde kat'î bir surette isbat edildiği gibi, Hârikaların Hârikası olan şu San'at, ancak ve ancak bütün Evsaf-ı Kemaliye ile muttasif bir Habîr-i Basîr'in Yed-i Kudretinden çıkmamış ise, şu kesif, camid, mukayyed, miskin, mümkünın eliyle mi şu Kâinata giydirilen gömlek yapılmıştır? Yoksa Âlemlere giydirilen şu güzel teşekkülleri, naklıları baûda veya kaplumbağa mı yapmıştır? Hâşâ, sümme hâşâ!..

Evet insanda, her şeyde Sâni'-i Ezelî'nin Masnuu olduklarına mevcudatın adedince şahidler vardır. Meselâ:

1- Kâinattır. Evet Kâinatın ihtiâva ettiği bütün zerrat ve mürekkebatın her birisi ellibeş lisan ile şehadet etmektedir.

2- Kur'andır. Evet Kur'an, bütün Enbiya, Evliya ve Muvaahhidîn'in kitablarıyla, Sahife-i Kevn ve Vücudda yaratılan İcadî ve tekvinî Ayetler Hâlikin Hallakiyetine âdil şahidlerdir.

3- Mahlukatın Reisi ve Resülü, bütün Enbiya, Evliya, Melaike ile birlikte her şeyin Sânii Allah olduğuna Îlân-ı Şehadet ediyorlar.

4- İns ve cin taifeleri envaen ihtiyacat-ı fitriyesiyle şahiddirler.

5- Uluhiyet ve Hallakiyetin Allah'a mahsus ve münhasır olduğuna Allah da şehadet ediyor.

Arkadaş! San'atin, vücuh-u selâse-i mezkûre üzerine mümkünne veya Hakkın istilzam ettiğine nazaran Vâcib'e olan isnadı mes'elesi; semeredar bir ağaç mes'elesi gibidir. Şöyled ki: Ağacın o semereleri, ya Vahdete isnad edilir. Yani neşv ü nema kanunuyla ağacın kökünden, kök de çekirdekten, çekirdek de Evamir-i Tekviniye temessülden,

Evamir-i Tekviniye de **كُنْ** Emrinden, **كُنْ** Emri dahi Vâhid-i Vâcib'den sâdîr olmuştur.

O vakit, o ağaç bütün eczasıyla, yapraklarıyla, dallarıyla, semereleriyle yaratılış kolaylığında bir semere-i vâhîde hükmünde olur. Çünkü Vahdete nisbeten küçük bir semere ağaçıyla pek büyük ve çok semereli bir ağaç arasında fark yoktur. Bu adem-i fark, Vahdette sühuletle yûsr, kesrette suubetle usrûn bulunduğuundan neş'et etmiştir.

Eğer kesrete isnad edilirse, her bir semere, her bir çiçek, herbir yaprak, herbir dal; tam ağacının vücuda gelmesine lâzım olan bütün

âlât, cihazat, esbab vesaireye ihtiyaç gösterecektir. Çünkü küll cüz'de dâhildir. Ona ne lâzımsa buna da lâzımdır. Mes'ele bu iki şiktan hariç değildir. Biri vâcib, diğeri mümteni'dir.

Hülâsa: Bir hüceyrenin vücuda gelmesi kendisine isnad edilirse, Kâinata muhit olan sıfatlar kendisinde lâzımdır. Esbaba isnad edilirse, Âlemdeki bütün esbabın o hüceyrede içtimaları lâzım gelir. Halbuki sineğin iki eli sığmayan bir hüceyre, iki ilahın tasarrufuna mahal olabilir mi? Hâşâ!..

Maahaza hüceyreden tut, Âleme kadar her bir şeyin bir nevi Vahdeti vardır. Öyle ise, Sâni' de Vâhid olacaktır. Çünkü Vâhid ancak Vâhidden sudûr eder. Ve keza bir habbe şemsi ziyasiyla, rengiyle (Tecelli suretiyle) içine alabilir. Fakat masdariyet itibariyle, bir habbe, iki habbeyi içine alıp onlara masdar olamaz. Ve keza vücad-u haricî, vücad-u misalîden daha sabit, daha muhkemdir. Vücad-u haricîden bir nokta, vücad-u misalîden bir dağı içine alabilir. Kezalik Vücad-u Vücubî; daha kavî, daha rasih, daha sabittir. Belki de Vücad-u Hakikî, vücad-u haricî ondan ibarettir.

Binaenaleyh İlm-i Muhit-i Ezelîde temessül eden imkânî vücdular, Vücad-u Vücubînin Tecelliyyat-ı Nuriyelerine âyne ve ma'kestirler. Öyle ise İlm-i Ezelî, imkânî vücdulara âyne olduğu gibi, imkânî vücdular da Vücad-u Vücubîye âyinedir. Sonra o imkânî vücdular, İlm-i Ezelîden vücad-u haricîye intikal etmişlerse de, Vücad-u Hakikî mertebesine vâsil olmamışlardır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kevn ve Vücad sahasında durup, ahval-i aleme dikkat eden adam, hadsî bir sür'atle anlar ki: Tesir ve fâiliyet; latif, nuranî, mücerred olan şeylerin şe'ni olduğu gibi; infial, kabiliyet, teessür de maddî, kesif, cismanî şeylerin hassasıdır. Evet misal olarak Semadaki Nur ile yerdeki şu kocaman dağa bak. O Nur Semada iken ziyasiyla yerde iş görür, faaliyettedir. O dağ ise, Azametîyle beraber faaliyetsiz yerinde oturuyor. Ne bir tesiri var ve ne de bir fiili var.

Ve keza eşya arasında vukua gelen fiillerden anlaşılıyor ki, hangi bir şey latif, nuranî ise, sebeb ve fâil olmaya kesb-i liyakat eder. Kesafeti nisbetinde de infial ve müsebbebiyet mertebesine yaklaşıyor. Bundan anlaşılıyor ki, esbab-ı zahiriyenin Hâlikıyla, müsebbebatın mûcidi, ancak ve ancak Nur-ul Envâr, Sâni'-i Ezelî'dir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Tefekkür, gafleti izale eder. Dikkat, teemmül; evham zulümâtını dağıtıyor. Lâkin nefsinde, bâtinânda, hususî ahvalinde tefekkür ettiğin zaman derinden derine tafsilât ile tedkikat yap. Fakat âfâkî, haricî, umumî ahvalâta teemmül ettiğin vakit sathî, icmalî düşün, tafsilâtâ geçme. Çünkü icmalde, fezlekede olan kıymet ve güzellik, tafsilâtında yoktur. Hem de âfâkî tefekkür, dipsiz denize benzıyor, sahili yoktur. İçine dalma boğulursun.

Arkadaş! Nefsî Tefekkürde tafsilâtlı, âfâkî Tefekkürde ise icmalî yaparsan, Vahdete takarrüb edersin. Aksini yaptığın takdirde kesret fikrini dağıtır, evham seni havalandırır. Enaniyetin kalınlaşır, gafletin kuvvet bulur, tabiata Kalbeder. İşte dalalete îsal eden kesret yolu budur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsan ne kadar cahil ve gafildir. Ne kadar yolunu şaşırılmış, nefsine zarar veriyor. Dokuz vecihle menfaati muhakkak, yalnız bir vecihle zararı mevhüm olan büyük bir hayr-ı azîmi terk, dalaleti irtikâb eder. Evet sofestaînin bir şübhesi için, binlerce menfaat delilleri olan hidayeti terkediyor.

Halbuki insan çok vehham, ihtiyatlı olduğuna nazaran, dünyevî bir işde onda bir zarar ihtimali varsa içtinab eder. Âhiret işi olursa onda dokuz zarar ihtimali olduğu halde, içtinab etmez. İşte cehalet bu kadar olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Ruh-u İnsanî gayr-ı mütenahî ihtiyaçlara giriftar, gayr-ı mütenahî elemlere mahaldir. Gayr-ı mahsur lezzetlere iştihalıdır. Gayr-ı mahdud âmâli beslemektedir. Hattâ Kalbin dalaletiyle beraber Ruhtan fişkiran Şefkat, gayr-ı mütenahî elemleri tazammun ediyor. Binaenaleyh "Ben neyim? Ne kıymetim var ki, benim için Kiyamet kopsun, Mizan vaz'edilsin, hesab görülsün?" demeye hakkın yoktur.

Ey Kemal-i gurur ile dalalet kürsüsünde oturan! Hayatına mağrur olma. Zira o hayat, bir mugalata ile kaimdir. Şöyle ki: O kürsüde oturan dâll, zeval ve fenanın dehşetini düşünüp korktuğu zaman Saadet-i Ebediye ihtimaline kaçar, Tekâlif-i Diniyenin terkinde de Âhiretin olmayacağı ihtimaline kaçar. Bu mağlata ile her iki elemden kurtuluyor. Lâkin, kısa bir zamanda düğüm açılır, Hakikat ortaya çıkar. Ne birinci ihtimal elemini izale eder ve ne de ikinci ihtimal yükünü tahrif eder.

Ve keza "Musibet taammüm ettiğinde, elem haffif olur. Ben de emsalim gibiyim." diye yine yük altından kaçar. Fakat, musibet âmm olduğundan, elemi muzaaf olur, kat kat ziyade olur. Çünkü kendisi gibi akrabası, ahbabı da o musibete dâhildir. Çünkü insanın Ruhu, ebna-yı cinsiyle alâkadardır. Ne kadar umumî olursa, o kadar da elemi fazla olur.

Ey şek cephesinde, gaflet gölgesinde istirahata çekilen bîçare! Gaflet serinliğinde, şek içinde zevkettiğin lezzeti lezzet sanma! O zehirli baldır. Az bir zaman sonra cehennemî bir azaba inkılاب edecektir. Eğer âlâmın lezaize, nârin Nura inkılab etmesi emelinde isen, Evkat-ı Hamsede Rüku ve Súcud kancasıyla gururun hortumunu bük, sık, başını kır, İmanı doldur. Sonra Âyâta Tefekkür ile Taate devam eyle ki, şek ve gaflet perdeleri yırtılsın. Bu dalalât acılığından, necatın halâveti tavazzuh ile Münacat lezzeti ortaya çıksın.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Ubudiyette ancak Teslimiyet vardır. Tecrübe, imtihan yoktur. Çünkü Seyyid, Efendi; abdini, hizmetkârını tecrübe ve imtihan edebilir. Fakat, abd Seyyidini imtihan etmek salahiyetinde değildir. Ve keza insan Rabbini, Hâlkını tecrübe edemez.

* * *

(*)

Zühere

MUKADDEME

Bu Risalenin te'lifinden oniki sene evvel (Haşıye) İnayet-i Rabbaniye ile, Marifet-i İlahiyyede bir Hareket-i Fikriye ve bir Seyahat-ı Kalbiye ve bir İnkışafat-ı Ruhiyede tezahür eden bazı Lemaat-ı Tevhidiyyei Arabî olarak Notalar suretinde ZÜHRE, ŞU'LE, HABBE, ŞEMME, ZERRE, KATRE gibi Risalelerde kaydetmiştim. Uzun bir Hakikatın yalnız bir ucunu göstermek ve parlak bir Nurun yalnız bir Şuaimi irae etmek tarzında yazılılarından, yalnız kendi kendime birer hatırlı ve birer ihtar şeklinde olduğundan, başkalarının istifadesi mahdud kalmıştı. Hususan en mümtaz ve en Has kardeşlerimin kism-ı a'zamı Arabî okumamışlar. Bunların ısrarı ve ilhahıyla o Notaların, o Lem'aların kısmen izahlı ve kısmen kısa bir mealini Türkçe olarak yazmağa mecbur oldum.

Bu Notalar ve Arabî Risaleler, Yeni Said'in en evvel Hakikat İlminden bir derece şuhud suretinde gördüğü için tağyir edilmeden mealleri yazıldı. Onun için bazı cümleler sair Sözlerde zikredilmekle beraber burada da zikrediliyor; ve bir kısmı gayet müclem olmakla beraber izah edilmiyor.. tâ Letafet-i Asliyesini kaybetmesin.

Said Nursî

(*): (Bu Zühre Risalesi Mesnevîyi Arabî'nin çok mühim bir Risalesidir. Her ne kadar tercüme etmeye çalışmış isem de, Müellifinin vakityle Nur Şakirdlerinin ricakârane ısrarları üzerine yaptığı tercümeyi aynen dercetmeyi daha münasib gördüm. Risale-i Nur'un Onyedinci Lem'ası namını alan bu Risale ile Arabî Zühre arasında, bir icmal tafsil ve takdim te'hir farkı vardır.)

Mütercim
ABDÜLMECİD

(Haşıye): Oniki sene evvel denilen tarih; Hicrî 1340, Milâdî 1921 seneleridir.

-Nâşir-

BİRİNCİ NOTA: Kendi nefsime hitaben demiştim: Ey gafil Said! Bil ki: Şu Âlemin fenasından sonra sana refakat etmeyen ve dünyanın harabıyla senden müfarakat eden bir şeye Kalbini bağlamak sana lâyık değildir. Hususan senin asrının inkıraziyla seni terkedip arka çeviren ve bahusus Berzah seferinde arkadaşlık etmeyen ve hususan seni kabir kapısına kadar teşyi' etmeyen, hususan bir iki sene zarfında ebedî bir firak ile senden ayrılp günahını senin boynuna takan, hususan senin rağmına olarak husulu yanında seni terkeden fâni şeylerle Kalbini bağlamak, kâr-ı akıl değildir. Eğer Aklın varsa; uhrevî inkılabatında, berzahî etvarında ve dünyevî inkılabatının müsademati altında ezilen, bozulan ve ebedî seferde sana arkadaşlığa muktedir olmayan işleri bırak, ehemmiyet verme, onların zevalinden kederlenme. Sen kendi mahiyetine bak ki: Senin Latifelerin içinde öyle bir Latife var ki, Ebedden ve Ebedî Zâtta başkasına razi olamaz. Ondan başkasına teveccûh edemiyor, masivasına tenezzül etmez. Bütün dünyayı ona versen, o fitrî ihtiyacı tatmin edemez. O şey ise, senin duygularının ve Latifelerinin Sultanıdır. Fâtrî Hakím'in emrine muti' olan o Sultanına itaat et, kurtul!..

İKİNCİ NOTA: Hakikatdar bir rü'yada gördüm ki, insanlara diyordum:

"**Ey insan!** Kur'anın Desatirindendir ki, Cenab-ı Hakk'ın masivâsında hiçbir şeyi ona taabbûd edecek bir derecede kendinden büyük zannetme. Hem sen kendini hiçbir şeyden tekebbür edecek derecede büyük tutma. Çünkü mahlukat, mabudiyetten uzaklık noktasında müsavi oldukları gibi, mahlukiyet nisbetinde de birdirler."

ÜÇÜNCÜ NOTA: Ey gafil Said! Bil ki: Galat-ı his nev'inden gayet muvakkat dünyayı lâyemut ve daimî görüyorsun. Etrafına ve dünyaya baktığın zaman bir derece sabit ve müstemir gördüğünden, fâni nefsini de o nazar ile sabit telakki ettiğinden, yalnız Kiyametin kopaçağından dehşet alıyorsun. Güya Kiyametin kopmasına kadar yaşayacaksın gibi, yalnız ondan korkuyorsun. Aklını başına al. Sen ve hususî dünyan, daimî zeval ve fena darbesine maruzsunuz... Senin bu galat-ı hissin ve mağlatan şu misale benzer ki:

Bir adam elinde olan âyinesini bir hane veya bir şehre veya bir bahçeye karşı tutsa; misalî bir hane, bir şehir, bir bahçe o âyinede görünür. Edna bir hareket ve küçük bir tegayyür âyinenin başına

gelse, o hayalî hane ve şehir ve bahçede herc ü merc ve karışıklık düşer. Hariçteki hakikî hane, şehir ve bahçenin devam ve bekası sana faide vermez. Çünkü senin elindeki âyinedeki hane ve sana aid şehir ve bahçe, yalnız âyinenin sana verdiği mikyas ve mizan iledir. Senin hayatın ve ömrün, âyinedir. Senin dünyanın direği ve âyinesi ve merkezi, senin ömrün ve hayatındır. Her dakikada o hane ve şehir ve bahçenin ölmesi mümkün ve harab olması muhtemel olduğundan, her dakika senin başına yıkılacak ve senin kıyametin kopacak bir vaziyettedir. Madem öyledir; sen, bu hayatına ve dünyana, çekemedikleri ve kaldırımadıkları yükleri yükletme!..

DÖRDÜNCÜ NOTA: Bil ki: Ekseriyetle Fâtır-ı Hakîm'in âdetidir, ehemmiyetli ve kıymetdar şeyleri aynıyla iade ediyor. Yani, ekser eşyanın misliyle tazelenmesi, mevsimlerin tebeddülünde, asırların değişmesinde o kıymetdar ehemmiyetli şeyleri aynıyla iade ediyor. Yevmî ve senevî ve asrî Haşırlerin umumunda, şu Kaide-i Âdetullah ekseriyetle muttarid görünüyor.

İste bu sabit kaideye binaen deriz: **Madem fünenun ittifakıyla ve Ulûmun şehadetiyle, Hilkat Şeceresinin en mükemmel meyvesi insandır. Ve mahlukat içinde en ehemmiyetli insandır. Ve mevcudat içinde en kıymetdar insandır. Ve insanın bir ferdi, sair hayvanatın bir nev'i hükümdedir. Elbette kat'î bir Hads ile hükmedilir ki, Haşır ve Neşr-i Ekberde beşerin herbir ferdi aynıyla, cismiyle, ismiyle, resmiyle iade edilecektir.**

BEŞİNCİ NOTA: Şu notada Avrupa füneni ve medeniyeti, Eski Said'in fikrinde bir derece yerleştiği için, Yeni Said Harekât-ı Fikriyede seyrettiği zaman, Avrupa'nın füneni ve medeniyeti, o Seyahat-ı Kalbiyede emraz-ı kalbiyeye inkîlab ederek ziyyade müşkilâta medar olduğundan, bilmecburiye Yeni Said zihnini silkeleyip, müzahref felsefeyi ve sefih medeniyeti atmak isterken, kendi Ruhunda Avrupa'nın lehinde şahadet eden hissiyat-ı nefsaniyeyi susturmak için, Avrupa'nın şahs-ı manevîsi ile bir cihette gayet kısa, bir cihette uzun, gelecek muhavereye mecbur olmuştur.

Yanlış anlaşılması, Avrupa ikidir:

Birisı: İsevînîn Din-i Hakikîden ve İslâmîyetten aldığı Feyz ile hayat-ı içtimaiye-i beşeriyyeye nâfi' san'atlari ve Adalet ve Hakkaniyete hizmet eden fünenları takib eden Avrupa'ya hitab etmiyorum.

Belki felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyyiatını mehasin zannederek, beşeri sefahete ve dalalete sevkeden bozulmuş ikinci Avrupa'ya hitab ediyorum. Şöyled ki:

O zaman, o Seyahat-ı Ruhiyede, mehasin-i medeniyet ve fünnun-u nâfiadan başka olan malayani ve muzır felsefeyi ve muzır ve sefih medeniyeti elinde tutan Avrupa'nın şahs-ı manevîsine karşı demiştim:

Bil ey ikinci Avrupa! Sen sağ elinle sakîm ve dalaletli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup Dava edersin ki, beşerin saadeti bu ikisi iledir. Senin bu iki elin kırılsın ve şu iki pis hediyen senin başınızı yesin.

Ey küfr ve küfranı dağıtıp neşreden bedbaht ruh! Acaba hem ruhunda, hem vicdanında, hem aklında, hem kalbinde dehşetli musibetlerle musibetzede olmuş ve azaba düşmüş bir adamın cismiyle, zahirî bir surette aldatıcı bir zînet ve servet içinde bulunmasıyla saadeti mümkün olabilir mi? Ona mes'ud denilebilir mi? Âyâ görmüyor musun ki, bir adamın cüz'î bir emirden me'yus olması ve vehmî bir emelden ümidi kesilmesi ve ehemmiyetsiz bir işten inkisar-ı hayale uğraması sebebiyle tatlı hayaller ona açılıyor, şirin vaziyetler onu tazib ediyor, dünya ona dar geliyor, zindan oluyor. Halbuki senin şeametinle, Kalbinin en derin köşelerinde ve Ruhunun tâ Esasında dalalet darbesini yiyen ve o dalalet cihetile bütün emelleri inkîtaa uğrayan ve bütün elemleri ondan neş'et eden bir bîçare insana hangi saadeti temin ediyorsun? **Acaba zâil, yalancı bir cennette cismi bulunan ve Kalbi, Ruhu Cehennemde azab çeken bir insana mes'ud denilebilir mi? İşte sen bîçare beşeri böyle baştan çıkardın, yalancı bir cennet içinde cehennemî bir azab çektiyorısın.**

Ey nev'-i beşerin nefs-i emmaresi! Bu temsile bak, beşeri nereye sevkettiğini bil. Meselâ bizim önumüzde iki yol var. Birisinden gidiyoruz. Görüyoruz ki, her adım başında bîçare âciz bir adam bulunur. Zalimler hûcum edip malını, eşyasını gasbederek kulübeciğini harab ediyorlar, bazan da yaralıyorlar. Öyle bir tarzda ki, acınacak haline Sema ağlıyor. Nereye bakılsa hal bu minval üzere gidiyor. O yolda işitilen sesler, zalimlerin gürültüleri, mazlumların ağlayışları olduğundan umumî bir matem, o yolu kaptıyor. İnsan, insaniyet cihetile gayrin elemiyle müteellim olduğundan, hadsiz bir eleme giriftar oluyor. Halbuki vicdan bu derece teellüme tahammül

edemediğinden; o yolda giden, iki şeyden birisine mecbur olur. Ya insaniyetten tecerrüd edip nihayetsiz vahşeti iltizam ederek öyle bir Kalbi taşıyacak ki, kendi Selâmetiyle beraber umumun helâketi onu müteessir etmesin veyahud Kalb ve Aklın muktezasını ibtal etsin.

Ey sefahet ve dalalette bozulmuş ve İsevî Dininden uzaklaşmış Avrupa! Deccal gibi birtek gözü taşıyan kör dehan ile ruh-u besere bu cehennemî haleti hediye ettin! Sonra anladın ki: Bu öyle ilâçsız bir illettir ki, insanı A'lâ-yı İlliyyînden, esfel-i safilîne atar. Hayvanatın en bedbaht derecesine indirir. Bu illete karşı bulduğun ilâç, muvakkaten ibtal-i his hizmeti gören cazibedar oyuncakların ve uyutucu hevesat ve fantaziyelerindir. Senin bu ilâcın, senin başını yesin ve yiyecek!

İşte besere açtığın yol ve verdiğin saadet, bu misale benzer.

İkinci yol ki: Kur'an-ı Hakîm, Hidayetyle besere hediye etmiştir. Şöyledir:

Görüyoruz ki,o yolu her menzilinde, her mekânında, her şehrinde bir Sultan-ı Âdil'in müstakim askerleri her tarafta bulunuyor, geziyorlar. Arasında o Sultan'ın Emriyle o askerlerin bir kısmını terhis ediyorlar. Silâhlarını, atlarını ve mîrî levazimatlarını alıyorlar, onlara izin tezkesini veriyorlar. O terhis olunan neferler, çandan ünsiyet ettikleri at ve silâhların teslim alınmasından zahiren mahzun oluyorlar. Fakat Hakikat noktasında terhisle müferrah olup, Sultan'ın ziyaretine ve padişahın payitahtına dönmesi ve padişahı ziyaret etmesi cihetinde gayet memnun oluyorlar. Bazan terhis memurları acemî bir nefere rastgeliyorlar... Nefer onları tanımıyor. "Silâhını teslim et!" diyorlar... Nefer diyor:

-"Ben padişahın askeriym, Onun Hizmetindeyim; sonra onun yanına gideceğim. Siz neci oluyorsunuz? Eğer Onun İzin ve Rızasıyla gelmiş iseniz, göz ve baş üstüne geldiniz, emrinizi gösteriniz; yoksa çekiliniz, benden uzak olunuz. Ben tek başımla kalsam, sizler binler dahi olsamız, yine sizinle doğuşeceğim. Kendi nefsim için değil, çünkü nefsim benim değil, benim Sultanımındır. Belki bendeki nefsim ve silâhum, Mâlikimin emanetidir. Emaneti muhafaza ve Sultanımın Haysiyetini Himaye ve İzzetini vikaye için size baş eğmeyeceğim!

İşte o ikinci yoldaki medar-ı sürur ve saadet olan binler ahvalden bu hal bir nümunedir. Sair ahvali sen kıyas et. Bütün o ikinci

yolun seferinde, tevelliüdat namında sevinç ve şenlikle bir tahşidat ve sevkiyat-ı askeriye var ve vefiyat namında sürur ve muzיקה ile terhisat-ı askeriye görünüyor. İşte Kur'an-ı Hakîm beşere bu yolu hediye etmiştir. Bu hediyeyi kim tam kabul etse, böyle iki cihanın saadetine giden bu ikinci yoldan gider. Ne geçmiş şeyden mahzun ve ne de gelecek şeyden havf eder.

Ey ikinci bozuk Avrupa! Senin çürük ve esassız esaslarının bir kısmı şunlardır ki: "**En büyük Melekten en küçük semeğe kadar her bir zîhayat kendi nefsine mâliktir ve kendi zâtı için çalışır ve kendi lezzeti için çabalar. Onun bir hakk-ı hayatı var. Gaye-i himmeti ve hedef-i maksadı, yaşamak ve bekasını temin etmektir.**" diyorsun. Ve Hâlik-ı Kerim'in kerem düsturlarından ve Erkân-ı Kâinatta Kemal-i İtaatla imtisal edilen Düstur-u Teavünle, nebatat hayvanatın imdadına ve hayvanat insanların yardımına koşmasından tezahür eden o Ummûmî Kanunun rahîmane, kerimane cilvelerini cidal zannedip, "**Hayat bir cidaldır**" diye ahmakane hükmetmişsin.

Acaba o Düstur-u Teavünün cilvesinden olan zerrat-ı taamiyenin, kemal-i şevk ile beden hüceyrelerinin gıdalandırılması için koşmaları nasıl cidaldır? Nasıl bir çarpışmaktadır? Belki o imdad ve koşmak, Kerim bir Rabb'in Emriyle bir Teavündür.

Hem çürük bir esasın: "**Herşey kendi nefsine mâliktir**" diyorsun. Hiçbir şey kendi nefsine mâlik olmadığına kat'î bir delil şudur ki: Esbabın içinde en eşrefi ve ihtiyar noktasında en geniş iradelisi, insandır. Halbuki bu insanın düşünmek, söylemek ve yemek gibi en zahir efal-i ihtiyariyesinden yüz căz'ünden onun dest-i ihtiyarına verilen ve daire-i iktidarına giren yalnız meşkuk tek bir căz'dür. Böyle en zahir fiolin yüz căz'ünden bir căz'üne mâlik olmayan, nasıl kendine mâliktir denilir? Böyle en eşref ve ihtiyarı en geniş, bu derece hakikî tasarruftan ve temellükten eli bağlanmış bulunsa; "Sair hayvanat ve cemadat kendine mâliktir" diyen, hayvandan daha ziyade hayvan ve cemadattan daha ziyade camid ve şuursuz olduğunu isbat eder.

Seni bu hataya atıp bu vartaya düşüren, bir gözlü dehandır. Yani hârika, menhus zekândır. O kör dehan ile, herşeyin Hâlikî olan Rabbini unuttun, mevhüm bir tabiatla isnad ettin, âsârını esbaba

verdin, o Hâlikin malını bâtil mabud olan tagutlara taksim ettin. Şu noktada ve o dehan nazarında her zîhayat, herbir insan, tek başıyla hadsiz a'daya karşı mukavemet etmek ve nihayetsiz hacatın tahsiline çabalamak lâzım geliyor. Ve zerre gibi bir iktidar, ince tel gibi bir ihtiyar, zâil lem'a gibi bir şuur, çabuk söner şu'le gibi bir hayat, çabuk geçer dakika gibi bir ömür ile, o hadsiz a'daya ve hacata karşı dayanmaya mecbur oluyor. Halbuki o bîçare zîhayatın sermayesi, binler matlublarından birisine kâfi gelmiyor. Musibete giriftar olduğu zaman; sağır, kör esbabdan başka derdine derman beklemiyor, **وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ** Sırrına mazhar oluyor.

Senin karanlıklı dehan, nev-i beşerin gündüzünü geceye kalbetmiş. Yalnız o sıkıntılı, zulümlü ve zulmetli geceye ısnadırmak için; yalancı, muvakkat lâmbalarla tenvir ettin. O lâmbalar sürur ile beşerin yüzüne tebessüm etmiyor. Belki beşerin ağlanacak acı hallerindeki eblehane gülmesine, o ışıklar müstehziyane gülüp eğleniyor.

Herbir zîhayat senin şakirdlerin nazarında zalimlerin hücumuna maruz, miskin birer musibetzededirler. Dünya bir matemhane-i umumiyyedir. Dünyadaki sadâlar ölümlerden, elemelerden gelen vaveylâlardır. Senden tam ders alan şakirdin, bir firavun olur.

Fakat en hasis şeye ibadet eden ve menfaat gördüğü her şeyi, kendine rab telakki eden bir firavun-u zelildir. Hem senin şakirdin mütemerriddir. Fakat bir lezzeti için nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerriddir. Hasis bir menfaat için şeytanın ayağını öper derecede alçaklı gösterir.

Hem cebbardır fakat Kalbinde bir Nokta-i İstinad bulamadığı için, zâtında gayet âciz bir cebbar-ı hodfüruştur.

O şakirdin gaye-i himmeti, hevesat-ı nefsaniyeyi tatmin ve hamiyet ve fedakârlık perdesi altında kendi menfaat-ı nefşini arayan ve hırs ve gururunu teskin etmeye çalışan bir dessastır. Nefsinden başka ciddî olarak hiçbir şeyi sevmiyor. Herşeyi nefsine feda ediyor.

Amma Kur'anın hâlis ve tam Şakirdi ise, bir abddir. Fakat a'zam-ı mahlukata karşı da Ubudiyete tenezzül etmez ve Cennet gibi en büyük ve a'zam bir menfaati Gaye-i Ubudiyet yapmaz bir Abd-i Azizdir. Hem halim selimdir. Fakat Fâtır-ı Zülcelalinden başkasına, İzni

ve Emri olmadan tezelliyle tenezzül etmez bir Halim-i Âlîhimmettir. Hem fakirdir fakat onun Mâlik-i Kerim'i ona ilerde iddihar ettiği mükâfat ile bir Fakir-i Müstağnidir. Hem zaiftir fakat Kudreti nihayetsiz olan Seyyidinin Kuvvetine istinad eden bir Zaîf-i Kavîdir ki, Kur'an hakikî bir Şakirdine Cennet-i Ebediyeyi dahi Gaye-i Maksad yaptırmadığı halde; bu zâil fâni dünyayı ona Gaye-i Maksad hiç yapar mı?

İşte iki şakirdin himmetlerinin ne derece birbirinden farklı olduğunu anla!

Hem felsefe-i sakîmenin şakirdleriyle Kur'an-ı Hakîm'in Tilmizlerinin hamiyetkârlık ve fedakârlıklarını bununla müvazene edebilirsiniz. Şöyled ki:

Felsefenin şakirdi, kendi nefsi için kardeşinden kaçar, onun aleyhinde Dava açar. Kur'anın Şakirdi ise, Semavat ve arzdaki umum Sâlih İbadî kendine kardeş telakki ederek, gayet samimî bir surette onlara Dua eder ve saadetleriyle mes'ud oluyor ve Ruhunda şedid bir alâkayı onlara karşı hisseder. Hem en büyük şey olan Arş ve Şems'i, müsahhar birer memur ve kendi gibi bir abd, bir mahluk telakki eder.

Hem iki şakirdin ulviyet ve İnbisat-ı Ruhlarını bundan kıyas et ki: **Kur'an, kendi şakirdlerinin Ruhuna öyle bir inbisat ve ulviyet verir ki; doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz Esma-i İlahiyyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz Âlemlerin zerratını, birer tesbih taneleri olarak Şakirdlerinin ellerine verir. "Evradlarınızı bununla okuyunuz." der.**

İşte Kur'anın Tilmizlerinden Şah-ı Geylanî, Rufâî, Şazelî (R.A.) gibi Şakirdleri, Virdlerini okudukları vakit dinle, bak! Ellerinde Silsile-i Zerrati, katarat adedlerini, mahlukatın aded-i enfasını tutmuşlar, onunla Evradlarını okuyorlar. Cenab-ı Hakk'ı Zikir ve Tesbih ediyorlar.

İşte Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'ın mu'cizane Terbiyesine bak ki: Nasıl edna bir kederle ve küçük bir gam ile başı dönüp sersemleşen ve küçük bir mikroba mağlub olan bu küçük insan, Terbiye-i Kur'aniye ile ne kadar teâli ediyor. Ve ne derece letaifi inbisat eder ki: Koca dünya mevcudatını, Virdine Tesbih olmakta kısa görüyor... Ve

Cennet'i Zikir ve Virdine gaye olmakta az gördüğü halde, kendi nefsini Cenab-ı Hakk'ın edna bir mahlukunun üstünde büyük tutmuyor. Nihayet İzzet içinde, nihayet Tevazuu cem'ediyor. Felsefe şakirdlerinin buna nisbeten ne derece pest ve aşağı olduğunu kıyas edebilirsin.

İşte felsefe-i sakîme-i Avrupaiyeden yek-çeşm olan dehasının yanlış gördüğü Hakikatları; iki cihana bakan, gayb-aşına parlak iki gözü ile iki Âleme nazar eden, beşer için iki Saadete iki eliyle işaret eden Hüdayı Kur'anî der ki:

"Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülküne değil, belki sana emanettir. O emanetin mâliki, herşeye kadîr, herşeyi bilir bir Rahîm-i Kerim'dir. O senin yanındaki mülküni senden satın almak istiyor. Tâ senin için muhafaza etsin, zayıf' olmasın. İleride mühim bir fiat sana verecek. Sen muvazzaf ve memur bir askersin. Onun namıyla çalış ve hesabıyla amel et. Odur ki, muhtaç olduğun şeylerleri sana Rızk olarak gönderiyor ve senin tâkatın yetmediği şeylerden seni muhafaza eder."

Senin şu hayatının gayesi, neticesi; O Mâlik'in Esmasına ve Şuunatına bir mazhariyyettir. Sana bir musibet geldiği vakit, de:

إِنَّا لِلّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ Yani: Ben Mâlikimin Hizmetindeyim. Ey

musibet! Eğer Onun İzin ve Rızasıyla geldin ise, merhaba, safa geldin! Çünkü elbette bir vakit Ona döneceğiz ve Onun Huzuruna gideceğiz ve Ona müştakız. Madem herhalde bir zaman bizi Hayatın tekâlifinden âzad edecektir. Haydi ey musibet! O terhis ve o âzad etmek, senin elinle olsun, raziyim. Eğer benim emanet muhafazasında ve vazifeperverliğimi tecrübe suretinde sana Emir ve İrade etmiş, fakat sana teslim olmaklığıma İzin ve Rızası olmazsa; benim tâkatım yettiğçe, emin olmayana Mâlikimin emanetini teslim etmem!" der.

İşte binden bir nümune olarak, deha-yı felsefinin ve Hüda-yı Kur'anînin verdikleri derslerin derecelerine bak.

Evet iki tarafın Hakikat-ı Hali sâbikan beyan edilen tarz ile gidiyor. Fakat Hidayet ve dalâlette insanların dereceleri mütefavittir. Gafletin mertebeleri de muhtelifdir. Herkes her mertebede bu Hakikati tamamıyla hissedemez. Çünkü gaflet, hissi ibtal ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede ibtal-i his etmiş ki, bu elîm elemin acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar. Fakat Hassasiyet-i İlmiyenin tezayüdüyle

ve her günde otuzbin cenazeyi gösteren mevtin ikazatıyla o gaflet perdesi parçalanıyor. Ecnebilerin tagutlarıyla ve fünum-utabiyyeleriyle dalalete gidenlere ve onları körükörene taklid edip ittiba edenlere binler nefrin ve teessüfler!

Ey bu vatan gençleri! Firenleri taklide çalışmayınız!.. Âyâ, Avrupa'nın size ettiğleri hadsiz zulüm ve adavetten sonra, hangi akıl ile onların sefahet ve bâtil efkârlarına ittiba edip emniyet ediyorsunuz? Yok! Yok! Sefihane taklid edenler, ittiba değil, belki şuursuz olarak onların safına iltihak edip kendi kendinizi ve kardeşlerinizi i'dam ediyorsunuz. Âgâh olunuz ki, siz ahlâksızcasına ittiba ettikçe, Hamiyet Davasında yalancılık ediyorsunuz!.. Çünkü şu surette ittibainiz, milliyetinize karşı bir istihfaftır ve millete bir istihzadir!..

هَدِينَا اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ إِلَى الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ

ALTINCI NOTA: Ey kâfirlerin çokluklarından ve onların bazıı Hakaik-i İmaniyenin inkârındaki ittifaklarından telaşa düşen ve itikadını bozan bîçare insan! Bil ki: Kîymet ve ehemmiyet, kemmiyyette ve aded çokluğunda değil. Çünkü **insan eğer insan olmazsa, şeytan bir hayvana inkılab eder**. İnsan, bazı firenler ve firen-meşrebler gibi ihtirasat-ı hayvaniyede terakki ettikçe, daha şiddetli bir hayvaniyet mertebesini alır. Sen görüyorsun ki; hayvanatın kemmiyet ve aded itibariyle hadsiz bir çokluğu varken, ona nisbeten insan gayet az iken, umum enva'-ı hayvanat üzerinde Sultan ve Halife ve Hâkim olmuştur. İşte muzır kâfirler ve kâfirlerin yolunda giden sefihler, Cenab-ı Hakk'ın hayvanatından bir nevi habislerdir ki, Fâtır-ı Hakîm onları dünyanın imarati için halketmiştir. Mü'min ibadına ettiği Nimetlerin derecelerini bildirmek için, onları bir vâhid-i kıyası yapıp, akibette müstehak oldukları Cehennem'e teslim eder.

İşte küffarın ve ehl-i dalaletin bir Hakikat-ı İmaniyeyi inkâr ve nefyetmelerinde kuvvet yoktur. Çünkü nefiy Sîriyla ittifakları kuvvetsizdir. Bin nefyediciler, birtek hükmündedir. Meselâ: Bütün İstanbul ahalisi, Ramazanın başında ay'ı görmediğinden nefyetse, iki şahidin isbatıyla o cemm-i gafîrin nefiy ve ittifaki sukat eder. Madem küfrün ve dalaletin mahiyeti nefiydir ve inkârdır, cehildir ve ademdir, küffarın kesret ile ittifakı ehemmiyetsizdir. Ehl-i Hakk'ın, hak ve sabit ve sübutu isbat olunan Mesail-i İmaniyede şühua

istinad eden iki Mü'minin hükmü, hadsiz ehl-i dalaletin ittifakına racih olur, galebe eder. Bu Hakikatın Sırrı şudur ki: Nefyedenlerin Davaları sureten bir iken, müteaddiddir; birbiriyle ittihad edemez ki kuvvetlensin. İsbat edicilerin Davaları ittihad ediyor, birbirinden kuvvet alır. Çünkü gökteki Hilâl-i Ramazanı görmeyen der ki: "Benim nazarımda ay yoktur; benim yanımda görünmüyör." Başkası da, "Nazarımda yoktur" der. Daha başkası da öyle der. Herbiri kendi nazarında "yoktur" der. Herbirinin nazarları ayrı ayrı ve nazara perde olan esbab dahi ayrı ayrı olabildiği için, Davaları da ayrı ayrı olur; birbirine kuvvet veremez. Fakat isbat edenler demiyor ki: "Benim nazarımda ve gözümde hilâl var." Belki "Nefs-ül Emirde, göğün yüzünde hilâl vardır, görünür" der. Görenler bütün aynı Davayı ve "Nefs-ül Emirde vardır" der. Demek bütün Davalar birdir. Nefyedenlerin nazarları ayrı ayrı olduğundan, Davaları da ayrı ayrı olur. Nefs-ül Emre hükmedemiyorlar. Çünkü nefş-ül emirde nefiy isbat edilmez. Çünkü ihata lâzımdır.

وَالْدَمَ الْمُطْلُقُ لَا يُثِبُّ إِلَّا بِمُشْكِلَاتٍ عَظِيمَةٍ

Evet birşeyi dünyada var desen, yalnız o şeyi göstermek kâfi gelir. Eğer yok deyip nefyetsen, bütün dünyayı eleyip göstermek lâzım gelir ki, tâ o nefiy isbat edilsin.

İşte bu Sirra binaen; ehl-i küfrün bir Hakikatı nefyetmesi ise, bir mes'eleyi halletmek veyahud dar bir delikten geçmek veyahud bir hendekten atlamaç misalindedir ki; bin de, bir de, birdir. Çünkü birbirine yardımcı olamaz. Fakat isbat edenler Nefs-ül Emirde Hakikat-ı Hale baktıkları için, müddeaları ittihad ediyor. Kuvvetleri birbirine yardım eder. Büyük bir taşın kaldırmasına benzer ki, ne kadar eller yapışsa daha ziyade kaldırması kolay olur ve birbirinden kuvvet alır.

YEDİNCİ NOTA: Ey Müslümanları dünyaya şiddetle teşvik eden ve san'at ve terakkiyat-ı ecnebiyeye cebr ile sevkeden bedbaht hamiyet-furuş! Dikkat et, bu milletin bazlarının Din ile bağlandıkları Rabitalar kopmasın! Eğer böyle ahmakane körköprüne topuzların altında bazlarının Dinden Rabitaları kopsa, o vakit hayat-ı içtimaiyede bir semm-i katil hükmünde o dinsizler zarar verecekler. Çünkü mürtedin vicdanı tamam bozulduğundan, hayat-ı içtimaiyeye zehir

olur. Ondandır ki, İlm-i Usûlde "mürtedin hakk-ı hayatı yoktur. Kâfir eğer zimmî olsa veya musalaha etse, hakk-ı hayatı var" diye Usûl-i Şeriatın bir Düsturudur. Hem Mezheb-i Hanefiyede, ehl-i zimmeden olan bir kâfirin şehadeti makbuldür. Fakat fâsık merdud-üş şahadettir, çünkü haindir.

Ey bedbaht fâsık adam! Fâsıkların kesretine bakıp aldanma ve "Ekseriyetin efkârı benimle beraberdir" deme! Çünkü fâsık adam, fiski isteyerek ve bizzât taleb edip girmemiş; belki içine düşmüş çıkamıyor. Hiçbir fâsık yoktur ki, sâlih olmasını temenni etmesin ve âmirini ve reisini mütedeyyin görmek istemesin. Illâ ki, **آلِعَيَادُ بِاللّٰهِ irtidad ile vicdanı tefessüh edip, yılan gibi zehirlemekten lezzet alsın.**

Ey divane baş ve bozuk Kalb! Zanneder misin ki, "Müslümanlar dünyayı sevmiyorlar veyahud düşünmüyorki, fakr-ı hale düşmüşler ve ikaza muhtaçtırlar; tâ ki dünyadan hissesini unutmasınlar." Zannın yanlıştır, tahminin hatadır. Belki hırs şiddetlenmiş, onun için fakr-ı hale düşüyorlar. Çünkü Mü'minde hırs, sebeb-i hasarettir ve sefalettir.

آلَحَرِيشُ خَائِبٌ خَاسِرٌ durub-u emsal hükmüne geçmiştir. **Evet insanı** dünyaya çağırın ve sevkeden esbab çoktur. **Başa nefis ve hevası ve ihtiyaç ve havası ve duyguları ve şeytanı ve dünyanın surî tathlığı ve senin gibi kötü arkadaşları gibi çok dâileri var.** Halbuki bâki olan Âhirete ve uzun Hayat-ı Ebediyeye davet eden azdır. Eğer sende zerre mikdar bu bîçare millete karşı Hamiyet varsa ve Ulüvvü Himmetten dem vurdugun yalan olmazsa, **Hayat-ı Bâkiyeye yardım eden azlara imdad etmek lâzım gelir.** Yoksa o az dâileri susturup, çoklara yardım etsen şeytana arkadaş olursun.

Âyâ zanneder misin ki; bu milletin fakr-ı hali, Dinden gelen bir zühd ve terk-i dünyadan gelen bir tenbellikten neş'et ediyor. Bu zanda hata ediyorsun. Acaba görmüyor musun ki, Çin ve Hind'deki Mecusi ve Berahime ve Afrika'daki zenciler gibi, Avrupa'nın tasallutu altına giren milletler bizden daha fakirdirler. Hem görmüyor musun ki, zarurî kuttan ziyade Müslümanların elinde bırakılmıyor. Ya Avrupa kâfir zalimleri veya Asya münafikları, desiseleriyle ya çalar veya gasbediyor.

Sizin cebren böyle Ehl-i İmanı mimsiz medeniyete sevk etmekteki maksadınız, eğer memlekette asayiş ve emniyeti temin ve kolayca idare etmek ise, kat'iyen biliniz ki; hata ediyor sunuz, yanlış yola sevk ediyorsunuz. Çünkü itikadı sarsılmış, ahlâkı bozulmuş yüz fâsikin idaresi ve onlar içinde asayış temini, binler Ehl-i Salihatın idaresinden daha müşkuldür.

İşte bu Esaslara binaen Ehl-i İslâm, dünyaya ve hırsâ sevk olunmaya ve teşvik edilmeye muhtaç değildirler. Terakkiyat ve asayışler, bununla temin edilmez. Belki mesaîlerin tanzimine ve mabeynlerindeki emniyetin tesisine ve Teavün Düsturunun Teshiline muhtaçırlar. Bu ihtiyaç da, dinin Evamir-i Kudsiyesiyle ve Takva ve Salabet-i Diniye ile olur.

SEKİZİNCİ NOTA: Ey sa'y ve ameldeki lezzet ve saadeti bilmeyen tenbel insan! Bil ki:

Cenab-ı Hak, Kemal-i Kereminden, Hizmetin mükâfatını, Hizmet içinde dercetmiştir. Amelin ücretini, nefs-i amel içinde koymuştur. İşte bu Sır içindir ki, mevcudat hattâ bir nokta-i nazarda camidat dahi, Evamir-i Tekviniye tabir edilen hususî vazifelerinde, Kemal-i Şevk ile ve bir çeşit lezzet ile Evamir-i Rabbaniyeyi imtisal ederler. Arıdan, sinekten, tavuktan tut; tâ Şems ve Kamer'e kadar her şey Kemal-i Lezzetle vazifesine çalışıyorlar. Demek Hizmetlerinde bir lezzet var ki, akılları olmadığından akibeti ve neticeleri düşünmeden, mükemmel vazifelerini îfa ediyorlar.

Eğer desen: Zîhayatta lezzet kabildir, cemadatta nasıl sevk ve lezzet olabilir?

Elcevab: Cemadat kendi hesaplarına değil, onlara Tecelli eden Esma-i İlâhiye hesabına bir Şeref, bir Makam, bir Kemal, bir Güzellik, bir İntizam isterler, arıyorlar. O Vazife-i Fitriyelerinin imtisalinde, Nur-ul Envâr'ın İsimlerine birer ma'kes, birer âyne hükmüne geçtiğinden tenevvür eder, terakki eder.

Meselâ: Nasılki bir katre su, bir zerreçik cam parçası zâtında ziyyâsiz, ehemmiyetsiz iken, sâfi Kalbiyle Güneş'e yüzünü çevirse, o vakit o ehemmiyetsiz, ziyyâsiz katre ve cam parçası, Güneş'in bir nevi Arşı olup senin yüzüne de tebessüm eder. İşte bu misal gibi, zerrat-ı mevcudat, Cemal-i Mutlak ve Kemal-i

Mutlak Sahibi olan Zât-ı Zülcelal'in İsimlerine vazifeperverlik cihetinde âyne olmalarıyla, o katre ve zerrécik şîşe gibi gayet aşağı bir dereceden gayet yüksek bir derece-i zuhura ve tenevvüre çıkıyorlar. Madem vazife cihetinde gayet nuranî ve yüksek bir makam alıyorlar; lezzet mümkün ve kabil ise, yani Hayat-ı Âmmeden hissedar iseler, gayet lezzet ile o vazifeleri görüyorlar, denilebilir.

Vazifede lezzet bulunduğuuna en zahir bir delil, sen kendi âza ve duygularının hizmetlerine bak. Herbiri beka-i şahsî ve beka-i nevî için ettiğleri hizmetlerinde ayrı ayrı lezzetleri var. Nefs-i hizmet, onlara bir telezzüz hükmüne geçiyor. Hattâ hizmeti terketmek, o uzvun bir nevi azabıdır.

Hem en zahir bir delil dahi, horoz veya yavrulu tavuk gibi hayvanatın vazifelerinde gösterdikleri fedakârane ve merdane vaziyetleridir ki, horoz aç olduğu halde tavukları nefsine tercih edip bulduğu rızka onları çağırır; yemez, onlara yedirir. Ve bir şevk ve iftihar ve telezzüz ile o vazifeyi gördüğü, görünür. Demek o hizmette, yemekten fazla bir lezzet alır.

Hem küçük yavrularına çobanlık eden tavuk dahi, yavrularının hatırı için ruhunu feda eder, ite atılır. Kendini aç bırakıp onları doyurur. Demek o hizmette öyle bir lezzet alır ki; açlık acısına ve ölmek elemine tereccuh eder, ziyade gelir. Hayvanî vâlideler yavrularını, küçük iken vazifeleri bulunduğuundan lezzetle himayeye çalışır. Büyük olduktan sonra vazife kalkar, lezzet de gider. Bazan yavrusunu döver, elinden taneyi alır. Yalnız, insan nevîndeki vâlidelerin vazifeleri bir derece devam eder. Çünkü insanlarda za'f ve acz itibariyle daima bir nevi çocukluk var, her vakit de şefkate muhtaçtır. İşte umum hayvanatın horoz gibi çobanlık eden erkeklerine ve tavuk gibi vâlidelerine bak, anla ki; bunlar kendi hesabına ve kendileri namına, kendi Kemalleri için o vazifeyi görmüyorkar. Çünkü hayatını, vazifede lâzım gelse feda ediyorlar. Belki vazifeleri, onları o vazife ile tavzif eden ve o vazife içinde Rahmetiyle bir lezzet derceden Mün'im-i Kerim'in hesabına ve Fâtır-ı Zülcelal'in namına görüyorlar.

Hem nefس-i hizmette ücret bulunduğuuna bir delil de şudur ki: Nebat ve eşcar, bir şevk u lezzeti ihsas eden bir tavır ile Fâtır-ı Zülcelal'in Emirlerini imtisal ediyorlar. Çünkü dağıttığı güzel kokular ve müşterilerin nazarını celbedecek zînetlerle süslenmeleri ve sünbülleri

ve meyveleri için çürüyünceye kadar kendilerini feda etmeleri, ehl-i dikkate gösterir ki: Onların, Emr-i İlahînin imtisalinde öyle bir lezzetleri var ki; nefislerini mahvedip çürüttüyorkar.

Bak, başında çok süt konserveleri taşıyan Hindistan cevizi ve incir gibi meyvedar ağaçlar, Rahmet Hazinesinden lisan-ı hal ile süt gibi en güzel bir gıdayı ister, alır, meyvelerine yedirir; kendi bir çamur yer. Hem nar ağacı sâfi bir şarabı, Hazine-i Rahmetten alıp meyvesine yedirir; kendisi çamurlu ve bulanık bir suya kanaat eder.

Hattâ hububatta dahi sünbüllenmek vazifesinde zahir bir iştイヤk görünür. Nasılkı dar bir yerde hapsedilen bir zât, bir bostana ve geniş bir yere çıkmayı müştakane ister. Öyle de: Hububatta, sünbüllenmek vazifesinde öyle sürurlu bir vaziyet, bir iştイヤk görünüyor.

İşte "Sünnetullah" tabir edilen, Kâinatta cereyan eden bu sırlı uzun Düsturdandır ki: **İşsiz, tenbel, istirahatla yaşayan ve rahat döşeğinde uzananlar, eksriyetle sa'yeden, çalışanlardan daha ziyade zahmet ve sıkıntı çekerler. Çünkü daima işsizler ömürlerinden şikayet ederler; eğlenceler ile çabuk ömürlerinin geçmesini isterler. Sa'yedenler ve çalışanlar ise; Şâkirdirler, hamdedeler, ömürlerinin geçmesini istemezler.**

الْمُسْتَرِيحُ الْعَاطِلُ شَاكِرٌ مِنْ عُمُرِهِ وَ السَّاعِيُ الْعَامِلُ شَاكِرٌ

külli Düsturdur. Hem o sir iledir ki: "**Rahat, zahmette; zahmet, rahat-tadır**" cümlesi darb-ı mesel olmuştur. Evet cemadata dikkatle nazar edilse: Bilkuvve yalnız istidad ve kabiliyet cihetinde nâkis kalıp inkişaf etmeyenlerin, gayet bir İctihad ve sa'y ile inbisat edip bilkuvveden bilfil suretine geçmesinde, mezkûr Sünnet-i İlahiye Düsturuyla bir tavır görünüyor. Ve o tavır işaret eder ki: O Vazife-i Fitriyede bir şevk ve o mes'elede bir lezzet vardır. Eğer o camidin Umumî Hayattan hissesi varsa, şevk kendisinin olur; yoksa, o camidi temsil eden, nezaret eden şeye aiddir. Hattâ bu Sırra binaen denilebilir ki:

Latif, nazik su incimad Emrini aldığı vakit, öyle şiddetli bir şevk ile o Emre imtisal eder ki, demiri şakk eder, parçalar. Demek bürüdet ve taht-es sifir soğğun lisaniyla ağızı kapalı demir kaptaki suya "Genişlen!" Emr-i Rabbanîsi tebliğ edilince, şiddet-i şevk ile kabını parçalar, demiri bozar, kendisi buz olur. Ve hâkeza.. herşeyi buna kıyas et ki, güneşlerin deveranından ve seyr ü seyahatlarından tut,

tâ zerrelerin mevlevî gibi devremelerine ve dönemelerine ve ihtiyazlarına kadar Kâinattaki bütün sa'y ü hareket, Kanun-u Kader-i İlahî üzerine cereyan ediyor. Ve Dest-i Kudret-i İlahîden sudûr eden ve İrade ve Emir ve İlmi tazammun eden Emr-i Tekvinî ile zuhur eder. Hattâ herbir zerre, herbir mevcud, herbir zîhayat, bir nefer askere benzer ki; orduda muhtelif dairelerde, o neferin ayrı ayrı nisbetleri, vazifeleri olduğu gibi; herbir zerre, herbir zîhayatın dahi öyledir.

Meselâ: Senin gözünde bir zerre, gözün hüceyresinde ve gözde ve asab-ı vechiyede ve bedenin şerayın tabir edilen damarlarında, birer nisbeti ve o nisbete göre birer vazifesi ve o vazifeyle göre birer faidesi vardır. Ve hâkeza herşeyi ona kıyas et. Buna binaen herbir şey, bir Kadîr-i Ezeli'nin Vücub-u Vücuduna iki cihetle şahadet eder:

Biri: Tâkatının binler derece fevkînde vazifeleri görmekteki acz-i mutlak lisaniyla O Kadîr'in Vücuduna şahadet eder.

İkincisi: Herbir şey, Nizam-ı Âlemi teşkil eden düsturlara ve Müvazene-i Mevcudati idame eden Kanunlara tatbik-i hareket etmekle, o Alîm-i Kadîr'e şahadet eder.

Çünkü zerre gibi bir camid, arı gibi küçük bir hayvan, Kitab-ı Mübin'in mühim ve ince mes'eleleri olan Nizam ve Mizanı bilemez. Camid bir zerre ve arı gibi küçük bir hayvan nerede? Semavat tabakalarını bir defter sahifesi gibi açıp, kapayıp toplayan Zât-ı Zülcelal'in Elindeki Kitab-ı Mübin'in mühim ince mes'elelerini okumak nerede? Eğer sen divanelik edip; zerrede, o Kitabın ince hurufatını okuyacak kadar bir göz bulunduğunu tevehhüm etsen; o vakit o zerrenin şahadetini redde çalışabilirsin. Evet Fâtır-ı Hakîm, Kitab-ı Mübin'in Düsturlarını gayet güzel bir surette ve muhtasar bir tarzda ve has bir lezzette ve mahsus bir ihtiyaçta icmal edip derceder. Herşey öyle has bir lezzet ve mahsus bir ihtiyaç ile amel etse, o Kitab-ı Mübin'in Düsturlarını bilmeyerek imtisal eder.

Meselâ: Hortumlu sivrisinek dünyaya geldiği dakikada hanesinden çıkar; durmayarak insanın yüzüne hücum eder, uzun asâsiyla vurur, âb-ı hayat fışkırtır, içer. Hükümdan kaçmakta, erkân-ı harb gibi maharet gösterir. Acaba bu küçük, tecrübezsiz, yeni dünyaya gelen mahluka bu san'atı ve bu fenn-i harbi ve su çikarmak san'atını

kim öğretmiş ve nereden öğrenmiş? Ben, yani bu bîçare Said itiraf ediyorum ki: Eğer ben o hortumlu sineğin yerinde olsaydım; kerr u ferr harbini ve su çıkarmak hizmetini çok uzun Dersler ve çok müteaddid tecrübelerle ancak öğrenebilirdim.

İşte İlhamı mazhar olan arı, örümcek ve yuvasını çorap gibi yapan bülbül gibi hayvanatı bu sineğe kıyas et. Hattâ nebatatı da aynen hayvanata kıyas edebilirsin. Evet Cevvad-ı Mutlak (Celle Celaluhu), her ferd-i zîhayatın eline lezzet midadıyla ve ihtiyaç mürekkebiyle yazılmış bir tezkereyi vermiş. Onunla Evamir-i Tekviniyenin programını ve hizmetlerinin fihristesini tevdî' etmiştir. Bak o Hakîm-i Zülcelal'e; nasıl Kitab-ı Mübin'in Düsturlarından arı vazifesine aid mikdarını bir tezkerede yazmış, arının başındaki sandukçaya koymuştur. O sandukçanın anahtarı da, vazifeperver ariya has bir lezzettir. Onunla sandukçayı açar, programını okur, emri anlar, hareket eder.

وَأُوْحِيَ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ Âyetinin Sırrını izhar eder. İşte eğer bu Sekizinci Nota'yı tamamen iştittin ve tam anladınsa, bir Hads-i İmanî ile **وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَتَّرُ بِحَمْدِهِ** in bir Sırrını, **وَسَعَتْ رَحْمَتُهُ كُلَّ شَيْءٍ** nin bir Hakikatini, **إِنَّمَا آمِرَهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ** nun bir Düsturunu, **فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلْكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَالْيُمْدُ تُرْجَعُونَ** un bir Nüktesini anlarsın.

DOKUZUNCU NOTA: Bil ki: Nev'-i beşerde Nübüvvet, beşerdeki hayır ve Kemalâtın Fezlekesi ve Esasıdır. Din-i Hak, Saadetin Fihristesidir. İman, bir hüsn-ü münezzeх ve mücerreddir. Madem şu Âlemde parlak bir hüsün, geniş ve yüksek bir hayır, zahir bir Hak, faik bir Kemal görünüyor. Bilbedahe Hak ve Hakikat, Nübüvvet içindedir ve Nebiler elindedir. Dalalet, şerr ve hasaret; onun muhalifindedir.

Mehasin-i Ubudiyetin binlerinden yalnız buna bak ki: Nebi Aleyhissalâtü Vesselâm, Ubudiyet cihetiyle Muvahhidînin Kalblerini Îd ve Cuma ve Cemaat Namazlarında ittihad ettiriyor ve dillerini bir

Kelimede cem' ediyor. Öyle bir surette ki: Şu insan, Mabud-u Ezeli'nin Azamet-i Hitabına, hadsiz Kalblerden ve Dillerden çıkan sesler, Dualar, Zikirler ile mukabele ediyor. O sesler, Dualar, Zikirler birbirine tesani ederek ve birbirine yardım edip ittifak ederek öyle geniş bir surette Mabud-u Ezeli'nin Uluhiyetine karşı bir Ubudiyet gösteriyor ki; güya Küre-i Arz kendisi o Zikri söylüyor, o Duayı ediyor ve aktarıyla Namaz kılıyor ve etrafiyla Semavatın fevkinde

آقِيمُوا الصَّلَاةَ Emrini, Küre-i Arz imtisal ediyor. Bu Sırr-ı ittihad ile, Kâinat içinde bir zerre gibi zaîf, küçük bir mahluk olan şu insan, Ubudiyetin Azameti cihetiyle Hâlk-ı Arz ve Semavat'in mahbub bir Abdi ve Arz'in Halifesi, Sultanı ve hayvanatın Reisi ve hilkat-ı kâinatın Neticesi ve Gayesi oluyor.

Evet eğer Namazların arkasında hususan Bayram Namazlarında bir anda **الله أكْبَر** diyen yûzer milyon insanların sesleri, Âlem-i Gaybda ittihad ettikleri gibi, Âlem-i Şehadette dahi birbirleriyle ittihad edip içtima etse, Küre-i Arz tamamiyla büyük bir insan olup, Azametine nisbeten büyük bir sadâ ile söylediğ **الله أكْبَر**'e müsavi geldiğinden, o muvahhidin ittihadı ile bir anda **الله أكْبَر** demeleri, Küre-i Arz'ın büyük bir **الله أكْبَر**'i hükmüne geçiyor... Âdetâ Bayram Namazlarında Âlem-i İslâmin Zikr ve Tesbihîyle zemin Zelzele-i Kübraya mazhar olup, aktar u etrafiyla **الله أكْبَر** deyip, Kiblesi olan Kâ'be-i Mükerreme'nin samimî Kalbiyle niyet edip, Mekke ağızıyla, Arefe diliyle **الله أكْبَر** diyerek, o tek kelime etraf-ı Arz'daki umum Mü'minlerin mağara-misal ağızlarındaki havada temessül ediyor. Bir tek **الله أكْبَر** Kelimesinin aks-i sadâsiyla hadsiz **الله أكْبَر** vuku bulduğu gibi, o makbul zikir ve tekbir, Semavatı dahi çınlatıp Berzah Âlemlerine de temevvüç ederek sadâ veriyor.

İşte bu Arz'ı böyle kendine Sâcid ve âbid ve ibadına Mescid ve mahluklarına beşik ve kendine müsebbih ve mükebbir eden Zât-ı Zülcelal'e, yerin zerrati adedince Hamd ve Tesbih ve Tekbir edip ve mevcudat adedince Hamd ediyoruz ki; bize bu nevi Ubudiyeti Ders veren Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ına Ümmet eylemiş...

ONUNCU NOTA: Bil ey gafil, müşevveş Said! Cenab-ı Hakk'ın Nur-u Marifetine yetişmek ve bakmak ve Âyât ve şahidlerin âyinelerinde cilvelerini görmek ve berahin ve deliller mesamatıyla temaşa

etmek iktiza ediyor ki; senin üstünden geçen, Kalbine gelen ve Aklına görünen herbir Nuru tenkid parmaklarıyla yoklama ve tereddüd eliyle tenkid etme! Sana ışıklanan bir Nuru tutmak için elini uzatma; belki gaflet esbabından tecerrüd et, onlara müteveccih ol, dur. Çünkü ben müşahede ettim ki: Marifetullahın şahidleri, bürhanları üç çeşittir.

Bir kısmı: Su gibidir; görünür, hissedilir, lâkin parmaklarla tutulmaz. Bu kısımda hayalattan tecerrüd etmek, külliyyetle ona dalmak gerektir. Tenkid parmaklarıyla tecessüs edilmez; edilse akar, kaçar. O Âb-ı Hayat, parmağı mekân ittihaz etmez.

İkinci kısım: Hava gibidir; hissedilir, fakat ne görünür, ne de tutulur. Ona karşı sen yüzün, ağzin, Ruhunla o Rahmet nesimine karşı teveccüh et, kendini mukabil tut, tenkid elini uzatma, tutamazsun. Ruhunla teneffüs et. Tereddüd ile baksan, tenkid ile el atsan, o yürüür gider; senin elini mesken ittihaz etmez, ona razı olmaz.

Üçüncü kısım ise: Nur gibidir; görünür, fakat ne hissedilir, ne de tutulur. Öyle ise sen Kalbinin gözüyle, Ruhunun nazarıyla kendini ona mukabil tut ve gözünü ona tevcih et, bekle; belki kendi kendine gelir. Çünkü Nur; el ile tutulmaz, parmaklar ile avlanmaz, belki o Nur ancak basiret nuruyla avlanır. Eğer harîs ve maddî elini uzatsan ve maddî mızanlarla tartsan, sönmese de gizlenir. Çünkü öyle nur, maddîde hapse razı olmadığı gibi, kayda giremez, kesifi kendine mâlik ve seyyid kabul etmez.

ONBİRİNCİ NOTA: Bil ki: Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'ın ifadesinde çok Şefkat ve Merhamet var. Çünkü muhatablarının ekserisi, cumhur-u avamdır. Onların zihinleri basittir. Nazarları dahi dakik şeyleri görmediğinden, onların besatet-i efkârını okşamak için tekrar ile, Semavat ve arzın yüzlerine yazılan Âyetleri tekrar ediyor. O büyük harfleri kolaylıkla okutturuyor.

Meselâ: Semavat ve Arzin Hilkati ve Semadan yağmurun yağdırılması ve arzin dirilmesi gibi bilbedahe okunan ve görünen Âyetleri Ders veriyor. O huruf-u kebire içinde küçük harflerle yazılan ince Âyâta nazarı nadiren çevirir, tâ zahmet çekmesinler. Hem Üslûb-u Kur'anîde öyle bir cezalet ve selaset ve fitrîlik var ki: Güya Kur'an bir Hâfızdır; Kudret kalemiyle Kâinat Sahifelerinde yazılan Âyâti okuyor. Güya Kur'an, Kâinat Kitabının Kiraatidir ve

Nizamatının Tilavetidir ve Nakkaş-ı Ezelîsinin Şuunatını okuyor ve fiillerini yazıyor. Bu cezalet-i beyaniyeyi görmek istersen, hüşyar ve müdakkik bir Kalb ile, Sure-i Amme ve **قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ** Âyetleri gibi Fermanları dinle!..

ONİKİNCİ NOTA: Ey bu Notaları dinleyen dostlarım! Biliniz ki; ben hilaf-ı âdet olarak, gizlemesi lâzım gelen Rabbime karşı Kalbimin Tazarru' ve Niyaz ve Münacatını bazan yazdığını sebebi; ölüm, dilimi susturduğu zamanlarda, dilime bedel kitabımın söylemesinin kabulünü Rahmet-i İlahiyeden rica etmektir. Evet kısa bir ömürde, hadsiz günahlarına keffaret olacak, muvakkat lisanımın Tövbe ve Nedametleri kâfi gelmiyor. Sabit ve bir derece daim olan kitabımın lisanı daha ziyade o işe yarar. İşte bu notaların te'lifinden on üç sene evvel, dağdağalı bir fırtına-i ruhiye neticesinde, Eski Said'in gülmeleri, Yeni Said'in ağlamalarına inkılâb edeceğî hengâmda; gençliğin gaflet uykusundan ihtiyarlık sabahiyla uyandığım bir anda, şu Münacat ve Niyaz Arabî yazılmıştır. Bir kısmının Türkçe meali şudur ki:

Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlik-ı Kerimim! Benim sû'-i ihtiyarımla ömrüm ve gençliğim zayı' olup gitti... Ve o ömür ve gençliğin meyvelerinden elimde kalan, elem verici günahlar, zillet verici elemeler, dalalet verici vesveseler kalmıştır. Ve bu ağır yük ve hastalıklı Kalb ve hacaletli yüzümle kabre yakınışıyorum. Bilmüşahede göre göre gayet sür'atle, sağa ve sola inhiraf etmeyerek, ihtiyarlı bir tarzda, vefat eden ahhbab ve akran ve akaribim gibi kabir kapısına yanaşıyorum. O kabir, bu dâr-ı fâniden firak-ı ebedî ile Ebed-ül Âbâd yolunda kurulmuş, açılmış evvelki menzil ve birinci kapıdır. Ve bu bağlandığım ve meftun olduğum şu dâr-ı dünyayı, kat'ı bir yakîn ile anladım ki; hâliktir gider ve fânidir ölüür. Ve bilmüşahede içindeki mevcudat dahi, birbiri arkasından kafile kafile göçüp gider, kaybolur. Hususan benim gibi nefs-i emmareyi taşıyanlara şu dünya çok gaddardır, mekkârdır. Bir lezzet verse, bin elem takar çektirir. Bir üzüm yedirse, yüz tokat vurur.

Ey Rabb-i Rahîmim ve ey Hâlik-ı Kerimim! **گُل آتِ قریبُ**

Sırıyla ben şimdiden görüyorum ki: Yakın bir zamanda kefenimi giydim, tabutuma bindim, dostlarımı veda eyledim. Kabrime teveccüh edip giderken, Senin Dergâh-ı Rahmetinde, cenazemin lisan-ı haliyle, Ruhumun lisan-ı kaliyle bağırarak derim:

الْأَمَانُ الْأَمَانُ! يَا حَنَّانَ! يَا مَنَّانَ! Beni günahlarımın hacaletinden kurtar!"İşte kabrimin başına ulaştım, boynuma kefenimi takıp kabrimin başında uzanan cismimin üzerine durdum. Başımı Dergâh-ı Rahmetine kaldırıp bütün kuvvetimle feryad edip nida ediyorum:

الْأَمَانُ الْأَمَانُ! يَا رَحْمَنُ! يَا حَنَّانَ! يَا مَنَّانَ! Beni günahlarımın ağır yüklerinden halas eyle!" İşte kabrime girdim, kefenime sarıldım. Teşyi'ciler beni bırakıp gittiler. Senin Afv ü Rahmetini intizar ediyorum... Ve bilmüşahede gördüm ki: Senden başka Melce' ve Mence' yok. Günahların çirkin yüzünden ve masiyetin vahşi çeklinden ve o mekânın darlığından bütün kuvvetimle nida edip:

الْأَمَانُ الْأَمَانُ! يَا رَحْمَنُ! يَا حَنَّانَ! يَا مَنَّانَ! يَا دَيَّانَ! Beni çirkin günahlarımın arkadaşlıklarından kurtar, yerimi genişlettir.

İlahî! Senin Rahmetin Melceimdir ve Rahmeten **lil-Âlemîn** olan Habib'in (A.S.M.) Senin Rahmetine yetişmek için vesilemdir. Senden şekva değil, belki nefsimi ve halimi Sana şekva ediyorum.

Ey Hâlik-ı Kerimim ve ey Rabb-ı Rahîmim! Senin Said ismindeki mahlukun ve masnuun ve abdin hem âsi, hem âciz, hem gafil, hem cahil, hem alîl, hem zelil, hem müsi', hem müsinn, hem şakî, hem seyyidinden kaçmış bir köle olduğu halde, kırk sene sonra nedamet edip Senin Dergâhına avdet etmek istiyor. Senin Rahmetine iltica ediyor. Hadsız günah ve hatiatlarını itiraf ediyor... Evham ve türlü türlü illetlerle mübtela olmuş. Sana Tazarru' ve Niyaz eder. Eğer Kemal-i Rahmetinle onu kabul etsen, mağfiret edip Rahmet etsen; zâten o Senin şânındır. Çünkü Erhamürrâhimînsin. Eğer kabul etmezsen, Senin kapından başka hangi kapıya gideyim? Hangi kapı var? Senden başka Rab yok ki, Dergâhına gidilsin. Senden başka Hak Mabud yoktur ki, ona iltica edilsin!..

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ آخِرُ الْكَلَامِ فِي الدُّنْيَا

وَأَوَّلُ الْكَلَامِ فِي الْآخِرَةِ

وَفِي الْقُبْرِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ONÜÇÜNCÜ NOTA: Medar-ı iltibas olmuş beş mes'uledir.

Birincisi: Tarîk-ı Hakta çalışan ve mücahede edenler, yalnız kendi vazifelerini düşünmek lâzım gelirken, Cenab-ı Hakk'a aid vazifeyi düşünüp, harekâtını ona bina ederek hataya düşerler. Edeb-üd Din Ve-d Dünya Risalesi'nde vardır ki: Bir zaman şeytan, Hazret-i İsa Aleyhisselâm'a itiraz edip demiş ki: "Madem ecel ve herşey Kader-i İlahî iledir; sen kendini bu yüksek yerden at, bak nasıl öleceksin."

Hazret-i İsa Aleyhisselâm demiş ki:

إِنَّ اللَّهَ أَنْ يَخْتَبِرَ عَبْدَهُ وَلَيْسَ لِلْعَبْدِ أَنْ يَخْتَبِرَ رَبَّهُ

Yani: "Cenab-ı Hak abdini tecrübe eder ve der ki: Sen böyle yapsan sana böyle yaparım, göreyim seni yapabilir misin? diye tecrübe eder. Fakat abdin hakkı yok ve haddi değil ki, Cenab-ı Hakk'ı tecrübe etsin ve desin: Ben böyle işlesem, Sen böyle işler misin? diye tecrübevari bir surette Cenab-ı Hakk'ın Rububiyetine karşı imtihan tarzı sû'-i edebdir, Ubudiyete münaffidir."

Madem Hakikat budur, insan kendi vazifesini yapıp Cenab-ı Hakk'in vazifesine karışmamalı.

Meşhurdur ki: Bir zaman İslâm Kahramanlarından ve Cengiz'in ordusunu müteaddid defa mağlub eden Celaleddin-i Harzemşah harbe giderken, vüzerası ve etbaı ona demişler:

- "Sen muzaffer olacaksın, Cenab-ı Hak seni galib edecek."
- O demiş:

"Ben Allah'ın Emriyle, Cihad yolunda hareket etmeye vazife-darım, Cenab-ı Hakk'ın Vazifesine karışmam; muzaffer etmek veya mağlub etmek Onun Vazifesidir."

İşte o Zât bu Sîrr-i Teslimiyeti anlamasıyla, hârika bir surette çok defa muzaffer olmuştur.

Evet insanın elindeki cüz'-i ihtiyarî ile işledikleri ef'allerinde, Cenab-ı Hakk'a aid netaici düşünmemek gerektir. Meselâ: Kardeşlerimizden bir kısım Zâtlar, halkların Risale-i Nur'a iltihakları şevklerini ziyadeleştiriyor, gayrete getiriyor. Dinlemedikleri vakit zaîflerin kuvve-i maneviyeleri kırılıyor, şevkleri bir derece sönüyor. Halbuki Üstad-ı Mutlak, Mukteda-yı Küll, Rehber-i Ekmel olan **Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm**, **وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ**

olan Ferman-ı İlahîyi kendine Rehber-i Mutlak ederek, insanların çekilmesiyle ve dinlememesiyle daha ziyade sa'y ü gayret ve ciddiyetle tebliğ etmiş. Çünkü

إِنَّكَ لَا تَحْدِي مَنْ أَخْبَتْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَحْدِي مَنْ يَشَاءُ Sırriyla anlamış ki: İnsanlara dinlettirmek ve Hidayet vermek, Cenab-ı Hakk'ın Vazifesidir. Cenab-ı Hakk'ın Vazifesine karışmazdı.

Öyle ise; işte ey Kardeşlerim! Siz de, size aid olmayan vazifeye harekâtınızı bina etmekle karışmayınız ve Hâlikinize karşı tecrübe vaziyetini almayıınız!..

İkinci Mes'e: Ubudiyet, Emr-i İlahîye ve Rıza-yı İlahîye bakar. Ubudiyetin dâisi Emr-i İlahî ve neticesi Rıza-yı Hak'tır. Semerati ve fevaidi, Uhreviyedir. Fakat ille-i gaiye olmamak, hem kasden istenilmemek şartıyla, dünyaya aid faideler ve kendi kendine terettüb eden ve istenilmeyerek verilen semereler, Ubudiyete münafi olmaz. Belki zaîfler için müşevvik ve müreccih hükmüne geçerler. Eğer o dünyaya aid faideler ve menfaatlar; o Ubudiyete, o virde veya o Zikre illet veya illetin bir cüz'ü olsa; o Ubudiyeti kısmen ibtal eder. Belki o hasiyetli virdi akîm bırakır, netice vermez. İşte bu Sırri anlamayanlar, meselâ yüz hasiyeti ve faidesi bulunan Evrad-ı Kudsîye-i Şah-ı Nakşibendî'yi veya bin hasiyeti bulunan Cevşen-ül Kebir'i, o faidelerin bazılarını maksud-u bizzât niyet ederek okuyorlar. O faideleri göremiyorlar ve göremeyecekler ve görmeye de hakları yoktur. Çünkü o faideler, o Evradların illeti olamaz ve ondan, onlar kasden ve bizzât istenilmeyecek. Çünkü onlar fazlî bir surette, o hâlis Virde talebsiz terettüb eder. Onları Niyet etse, İhlası bir

derece bozulur. Belki Ubudiyetten çıkar ve kıymetten düşer. Yalnız bu kadar var ki; böyle hasiyetli Evradı okumak için zaif insanlar bir müşevvik ve müreccih muhtaçırlar. O faideleri düşünüp, şevke gelip; Evradı sîrf Rıza-yı İlahî için, Âhiret için okusa zarar vermez. Hem de makbuldür. Bu Hikmet anlaşılmadığından; çoklar, Aktabdan ve Selef-i Sâlihînden mervî olan faideleri görmediklerinden şübheye düşer, hattâ inkâr da eder.

طُوفِنْ لِمَنْ عَرَفَ حَدَّهُ وَلَمْ يَتَجَاهُزْ طَوْرَهُ

Üçüncü Mes'ele: Yani: "Ne mutlu o adama ki, kendini bilip haddinden tecavüz etmez." Nasıl bir zerre camdan, bir katre sudan, bir havuzdan, denizden, kamerden seyyarelere kadar güneşin cilveleri var. Herbirisi kabiliyetine göre güneşin aksını, misalini tutuyor ve haddini biliyor. Bir katre su, kendi kabiliyetine göre "Güneş'in bir aksi bende vardır" der. Fakat "Ben de deniz gibi bir âyineyim" diyemez. Öyle de: Esma-i İlahiyenin Cilvesinin Tenevüüne göre, Makamat-ı Evliyada öyle meratib var. Esma-i İlahiyenin herbirisinin bir güneş gibi Kalbden Arş'a kadar cilveleri var. Kalb de bir Arş'tır, fakat "Ben de Arş gibiyim" diyemez. İşte Ubudiyetin Esası olan, acz ve fakr, kusur ve naksını bilmek ve Niyaz ile Dergâh-ı Uluhiyete karşı secede etmeye bedel, naz ve fahr suretinde gidenler; zerrecik Kalbini Arş'a müsavi tutar. Katre gibi makamını, deniz gibi Evliyanın makamıyla iltibas eder. Kendini o büyük makamata yaktırmak ve o makamda kendini muhafaza etmek için tasannuata, tekellüfata, manasız hodfüruşluğa ve birçok müşkilâta düşer.

Elhasıl: Hadîste vardır ki:

**هَلَكَ النَّاسُ إِلَّا الْعَالِمُونَ وَهَلَكَ الْعَالِمُونَ إِلَّا الْعَامِلُونَ وَهَلَكَ الْعَامِلُونَ
إِلَّا الْمُخْلِصُونَ وَالْمُخْلِصُونَ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ**

Yani: Medar-ı necat ve halas, yalnız İhlastır. İhlası kazanmak çok mühimdir. Bir zerre İhlashi amel, batmanlarla hâlis olmayana müreccahtır. İhlası kazandıran harekâtındaki sebebi, sîrf bir Emr-i İlahî ve neticesi Rıza-yı İlahî olduğunu düşünmeli ve Vazife-i İlahiyeye karışmamalı.

Herşeyde bir İhlas var. Hattâ Muhabbetin de İhlas ile bir zerre, batmanlarla resmî ve ücretli muhabbete tereccuh eder. İşte bir Zât bu ihashî muhabbeti böyle tabir etmiş:

وَمَا أَنَا بِالْبَاغِي عَلَى الْحُبِّ رِشْوَةً ضَعِيفٌ هَوَى يُبْغِي عَلَيْهِ ثَوَابٌ

Yani: "Ben Muhabbet üzerine bir rüşvet, bir ücret, bir mukabele, bir mükâfat istemiyorum. Çünkü mukabilinde bir mükâfat, bir sevab istenilen muhabbet zaiftir, devamsızdır." Hattâ hâlis Muhabbet, fitrat-ı insaniyede ve umum vâlidelerde dercedilmiştir. İşte bu hâlis Muhabbete tam manasıyla vâlidelerin şefkatleri mazhardır. Vâlideler o Sîrr-ı Şefkat ile, evlâdlarına karşı Muhabbetlerine bir mükâfat, bir rüşvet isteme-diklerine ve taleb etmediklerine delil; Ruhunu, belki Saadet-i Uhreviyesini de onlar için feda etmeleridir. Tavuçun bütün sermayesi kendi hayatı iken, yavrusunu itin ağızından kurtarmak için -Hüsrev'in müşahedesyle- kafasını ite kaptırır.

Dördüncü Mes'ele: Esbab-ı zahiriye eliyle gelen Nimetleri, o esbab hesabına almamak gerektir. Eğer o sebeb ihtiyar sahibi değilse - meselâ hayvan ve ağaç gibi- doğrudan doğruya o Nimeti Cenab-ı Hak hesabına verir. Madem o, lisan-ı hal ile **بِسْمِ اللَّهِ** der, sana verir. Sen de

Allah hesabına olarak **بِسْمِ اللَّهِ** de, al. Eğer o sebeb ihtiyar sahibi ise; o **بِسْمِ اللَّهِ** demeli, sonra ondan al, yoksa alma. Çünkü

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكُرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ Ayetinin mana-yı sarihinden başka bir mana-yı işaretî şudur ki: "**Mün'im-i Hakikî'yi hatıra getirmeyen ve Onun namiyla verilmeyen Nimeti yemeyiniz!**" demektir. O halde hem veren **بِسْمِ اللَّهِ** demeli, hem alan **بِسْمِ اللَّهِ** demeli. Eğer o **بِسْمِ اللَّهِ** demiyor fakat sen de almaya muhtaç isen; sen **بِسْمِ اللَّهِ** de, onun başı üstünde

Rahmet-i İlahiyyenin Elini gör, şükür ile öp, Ondan al. Yani Nimetten İn'ama bak, İn'amdan Mün'im-i Hakikî'yi düşün. Bu düşünmek bir şükürdür. Sonra o zahirî vasıtaya istersen Dua et. Çünkü o Nimet onun Eliyle size gönderildi.

Esbab-ı zahiriyyeyi perestî edenleri aldatan; iki şeyin beraber gelmesi veya bulunmasıdır ki, "**İktiran**" tabir edilir, birbirine illet zannetmeleridir.

Hem bir şeyin ademi, bir Nimetin madum olmasına illet olduğundan, tevehhüm eder ki: O şeyin vücudu dahi, o Nimetin vücuduna illettir. Şükrünü, minnetdarlığını o şeye verir, hataya düşer. Çünkü bir Nimetin vücudu, o Nimetin umum mukaddemetine ve şeraitine terettüb eder. Halbuki o Nimetin ademi, birtek şartın ademiyle oluyor. Meselâ: Bir bahçeyi sulayan cetvelin deliğini açmayan adam, o bahçenin kurumasına ve o Nimetlerin ademine sebeb ve illet oluyor. Fakat o bahçenin Nimetlerinin vücudu, o adamın hizmetinden başka, üzericalı şeraitin vücuduna tevakkufa beraber, illet-i hakikî olan Kudret ve İrade-i Rabbanîye ile vücuda gelir. İşte bu mağlatanın ne kadar hatası zahir olduğunu anla ve esbab-perestlerin de ne kadar hata ettiklerini bil!

Evet iktiran ayrıdır, illet ayrıdır. Bir Nimet sana geliyor; fakat bir insanın sana karşı ihsan niyeti, o Nimete mukarîn olmuş; fakat illet olmamış. İllet, Rahmet-i İlahiyedir. Evet o adam ihsan etmeye niyet etmeseydi, o Nimet sana gelmezdi. Nimetin ademine illet olurdu. Fakat mezkûr kaideye binaen; o meyl-i ihsan, o Nimete illet olamaz. Ancak üzericalı şeraitin bir şartı olabilir.

Meselâ: Risale-i Nur'un Şakirdleri içinde Cenab-ı Hakk'ın Nimetlerine mazhar bazı Zâtlar (Hüsrev, Re'fet gibi), İktiranı illetle iltibas etmişler; Üstadına fazla minnetdarlık gösteriyorlardı. Halbuki Cenab-ı Hak onlara Ders-i Kur'anîde verdiği Nimet-i İstifade ile, Üstadlarına ihsan ettiği Nimet-i İfadeyi beraber kılmuş, mukarenet vermiş. Onlar derler ki:

"Eğer Üstadımız buraya gelmeseydi, biz bu Dersi alamazdık. Öyle ise onun ifadesi, istifademize illettir." Ben de derim: "Ey kardeşlerim! Cenab-ı Hakk'ın bana da sizlere de ettiği Nimet beraber gelmiş, iki Nimetin illeti de Rahmet-i İlahiyedir. Ben de sizin gibi iktiranı illetle iltibas ederek, bir vakit Risale-i Nur'un sizler gibi Elmas Kalemlî üzerine Şakirdlerine çok minnetdarlık hissediyordum. Ve diyordum ki: Bunlar olmasaydı, benim gibi yarı ümmi bir bîçare nasıl Hizmet edecek? Sonra anladım ki, sizlere kalem vasıtasiyla olan Kudsi Nimetten sonra, bana da bu Hizmete muvaffakiyet ihsan etmiş. Birbirine iktiran etmiş, birbirinin illeti olamaz. **Ben size teşekkür değil, belki sizi tebrik ediyorum. Siz de bana minnetdarlığa bedel, Dua ve tebrik ediniz."**

Bu dördüncü mes'elede, gafletin ne kadar dereceleri bulunduğu anlaşılır.

Beşinci Mes'ele: Nasılkı bir Cemaatin malı bir adama verilse zulüm olur. Veya Cemaata aid vakıfları bir adam zabetse zulmeder. Öyle de: **Cemaatin sa'yleriyle hasıl olan bir neticeyi veya Cemaatin haseneleriyle terettüb eden bir Şerefi, bir Fazileti, o Cemaatin reisine veya ustادına vermek; hem Cemaata, hem de o ustاد veya reise zulümdür.** Çünkü enaniyeti okşar, gurura sevkeder. Kendini kapıcı iken, padişah zannettirir. Hem kendi nefrine de zulmeder. Belki bir şirk-i hafİYE yol açar.

Evet bir kal'ayı fetheden bir taburun ganîmetini ve muzafferiyet şerefini, binbaşısı alamaz. Evet Üstad ve mürşid, masdar ve menba telakki edilmemek gerektir. Belki mazhar ve ma'kes olduklarını bilmek lâzımdır. Meselâ: Hararet ve ziya, sana bir âyne vasıtasyyla gelir. Senden Güneş'e karşı minnetdar olmaya bedel, âineyi masdar telakki edip, Güneş'i unutup, ona minnetdar olmak, divaneliktir. Evet âyne muhafaza edilmeli, çünkü mazhardır.

İşte Mürşidin Ruhu ve Kalbi bir âyinedir. Cenab-ı Hak'tan gelen Feyze ma'kes olur, müridine aksedilmesine de vesile olur. Vesilelikten fazla Feyiz noktasında makam verilmemek lâzımdır. Hattâ bazı olur ki, masdar telakki edilen bir Üstad, ne mazhardır, ne de masdardır. Belki müridinin Safvet-i İhlasiyla ve kuvvet-i irtibatiyla ve ona hasr-ı nazar ile o mürid başka yolda aldığı füyuzatı, Üstadının Mir'at-ı Ruhundan gelmiş görüyor.

Nasılkı bazı adam, manyetizma vasıtasyyla bir cama dikkat ede ede Âlem-i Misale karşı hayalinde bir pencere açılır. O âyinede çok garaibi müşahede eder. Halbuki âyinede değil, belki âyneye olan dikkat-i nazar vasıtasyyla âyinenin haricinde hayaline bir pencere açılmış görüyor. **Onun içindir ki, bazan nâkis bir Şeyhin hâlis mûridi, Şeyhinden daha ziyade Kâmil olabilir ve döner Şeyhini İrşad eder ve Şeyhinin Şeyhi olur.**

ONDÖRDÜNCÜ NOTA: Tevhide dair "Dört küçük remiz"dir.

Birinci Remiz: Ey esbabperest insan! Acaba garib cevherlerden yapılmış bir acib kasrı görsen ki, yapılıyor. Onun binasında sarfedilen cevherlerin bir kısmı yalnız Çin'de bulunuyor. Diğer kısmı

Endülüs'te, bir kısmı Yemen'de, bir kısmı Sibirya'dan başka yerde bulunmuyor. Binanın yapılması zamanında aynı günde şark, şimal, garb, cenubdan o cevherli taşlar kolaylıkla celbolup yapıldığını görsen; hiç şübhən kalır mı ki; o kasrı yapan usta, bütün Küre-i Arz'a hükmeden bir Hâkim-i Mu'cizekârdır.

İşte herbir hayvan, öyle bir Kasr-ı İlahîdir. Hususan insan, o kasırların en güzel ve o sarayların en acibidir. Ve bu insan denilen sarayın cevherleri; bir kısmı Âlem-i Ervahtan, bir kısmı Âlem-i Misalden ve Levh-i Mahfuz'dan ve diğer bir kısmı da hava Âleminden, Nur Âleminden, anasır Âleminden geldiği gibi; hacatı Ebede uzanmış, emelleri Semayat ve Arzin aktarında intişar etmiş, rabitaları, alâkaları dünya ve Âhiret edvarında dağılmış bir saray-ı acib ve bir kasr-ı garibdir.

İşte ey kendini insan zanneden insan! Madem mahiyetin böyledir; seni yapan ancak O Zât olabilir ki: Dünya ve Âhiret birer menzil, Arz ve Sema birer sahife, ezel ve ebed dün ve yarın hükmünde olarak tasarruf eden bir Zât olabilir. Öyle ise insanın Mabudu ve Melcei ve Halaskârı O olabilir ki; arz ve Semaya hükümeder, dünya ve ukba dizginlerine mâliktir.

İkinci Remiz: Bazı eblehler var ki, güneşi tanımadıkları için, bir âyinede güneşi görse, âyneyi sevmeye başlar. Şedid bir his ile onun muhafazasına çalışır. Tâ ki içindeki güneşi kaybolmasın. Ne vakit o ebleh; güneş, âyinenin ölümesiyle ölmeliğini ve kırılmasıyla fena bulmadığını derketse, bütün Muhabbetini gökteki güneşe çevirir. O vakit anlar ki, âyinede görülen güneş; âyneye tâbi değil, Bekası ona mütevakkif değil. Belki güneşir ki, o âyneyi o tarzda tutuyor ve onun parlamasına ve Nuruna meded veriyor. Güneşin bekası onunla değil; belki âyinenin hayatdar parlamasının bekası, güneşin cilvesine tâbidir.

Ey insan! Senin Kalbin ve hüviyet ve mahiyetin, bir âyinedir. Senin fitratında ve Kalbinde bulunan şedid bir Muhabbet-i Beka, o âyne için değil ve o Kalbin ve mahiyetin için değil.. belki o âyinede istidada göre cilvesi bulunan Bâki-i Zülcelal'in Cilvesine karşı Muhabbetindir ki, belâhet yüzünden o Muhabbetin yüzü başka yere dönmüş. Madem öyledir.

يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي de. Yani madem Sen varsın ve Bâkisin; fena ve adem ne isterse bize yapsın, ehemmiyeti yok!..

Üçüncü Remiz: Ey insan! Fâtır-ı Hakîm'in senin mahiyetine koyduğu en garib bir halet şudur ki: Bazan dünyaya yerleşemiyorsun. Zindanda boğazı sıkılmış adam gibi "of, of" deyip dünyadan daha geniş bir yer istedigin halde, bir zerrecek bir iş, bir hatırlı, bir dakika içine girip yerleşiyorsun. Koca dünyaya yerleşemeyen Kalb ve Fikrin, o zerreccikte yerleşir. En şiddetli hissiyatınla o dakikacık, o hatırlıcıkta dolaşıyorsun.

Hem senin mahiyetine öyle manevî Cihazat ve Latifeler vermiş ki; bazıları dünyayı yutsa tok olmaz. Bazıları bir zerreyi kendinde yerleştiremiyor. Baş, bir batman taşı kaldırdığı halde; göz, bir saçı kaldıramadığı gibi; o Latife, bir saç kadar bir siklete, yani gaflet ve dalaletten gelen küçük bir halete dayanamıyor. Hattâ bazan söner ve ölürl. **Madem öyledir; hazer et, dikkatle bas, batmaktan kork. Bir lokma, bir kelime, bir dane, bir lem'a, bir işarette, bir öpmekte batma! Dünyayı yutan bütün Letaiflerini onda batırma. Çünkü çok küçük şeyler var, çok büyükleri bir cihette yutar.**

Nasıl küçük bir cam parçasında; gök, yıldızlarıyla beraber içine girip garkoluyor. Hardal gibi küçük kuvve-i hâfızanda, senin Sahife-i A'malinin ekseri ve sahaif-i ömrünün ağlebi içine girdiği gibi; çok cüz'î küçük şeyler var, öyle büyük eşyayı bir cihette yutar, istiab eder.

Dördüncü Remiz: Ey dünyaperest insan! **Çok geniş tasavvur ettiğin senin dünyan, dar bir kabir hükmündedir.** Fakat, o dar kabir gibi menzilin duvarları şişeden olduğu için birbiri içinde in'ikas edip göz görünceye kadar genişliyor. **Kabir gibi dar iken, bir şehir kadar geniş görünür.** Çünkü o dünyanın sağ duvarı olan geçmiş zaman ve sol duvari olan gelecek zaman, ikisi madum ve gayr-ı mevcud oldukları halde, birbiri içinde in'ikas edip gayet kısa ve dar olan hazır zamanın kanadlarını açarlar. Hakikat hayale karışır, madum bir dünyayı mevcud zannedersin. Nasıl bir hat, sür'at-i hareketle bir satılık gibi geniş görünürken, Hakikat-ı Vücudu ince bir hat olduğu gibi; senin de dünyan Hakikatça dar, fakat senin gaflet ve vehm ü hayalinle duvarları çok genişlemiş. O dar dünyada, bir musibetin tahrikiyle kımıldansan, başını çok uzak zannettiğin duvara çarparısın. Başındaki hayali uçurur, uykunu kaçırır. O vakit görüsün ki: **O geniş dünyan; kabirden daha dar, köprüden daha müsaadesiz.. Senin zamanın ve ömrün, berkten daha çabuk geçer; hayatın, çaydan daha sür'atli akar.**

Madem dünya hayatı ve cismanî yaşayış ve hayvanî hayat böyledir; hayvaniyetten çıkış, cismaniyeti bırak, Kalb ve Ruhun Derece-i Hayatına gir. Tevehhüm ettiğin geniş dünyadan daha geniş bir Daire-i Hayat, bir Âlem-i Nur bulursun.

İşte o Âlemin anahtarı, Marifetullah ve Vahdaniyet Sırlarını ifade eden *لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ* Kelime-i Kudsiyesiyle Kalbi söylettirmek, Ruhu islettirmektir...

ONBEŞİNCİ NOTA:Üç mes'uledir.

Birinci Mes'ele: İsm-i Hafız'in Tecelli-i Etemmîne işaret eden

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

Âyetidir. Kur'an-ı Hakîm'in bu Hakikatîna delil isterSEN, Kitab-ı Mübin'in mistarı üstünde yazılan şu Kâinat Kitabının Sahifelerine baksan, İsm-i Hafız'in Cilve-i A'zamını ve bu Âyet-i Kerimîn bir Hakikat-ı Kübrasının naziresini çok cihetlerle görebilîrsin. Ezcümle:

Ağaç, çiçek ve otların muhtelif tohumlarından bir kabza al. O muhtelif ve birbirine muhalif tohumların cinsleri birbirinden ayrı, nevileri birbirinden başka olan çiçek, ağaç ve otların sandukçaları hükmünde olan o kabzayı karanlıkta ve karanlık, basit ve camid bir toprak içinde defnet, serp. Sonra mizansız ve eşyayı farketmeyen ve nereye yüzünü çevirsen oraya giden basit su ile sula. Sonra senevî Haşrin Meydanı olan bahar mevsiminde gel, bak! İsrafîl-Vari Melek-i Ra'd; baharda Nefh-i Sur nev'inden yağmura bağırması, yer altında defnedilen çekirdeklerle Nefh-i Ruhla müjdelemesi zamanına dikkat et ki, o nihayet derece karışık ve karışmış ve birbirine benzeyen o tohumcuklar, İsm-i Hafız'in Tecellisi altında Kemal-i İmtisal ile hatasız olarak Fâtır-ı Hakîm'den gelen Evamîr-i Tekviniyeyi imtisal ediyorlar. Ve öyle tevfik-i hareket ediyorlar ki; onların o hareketlerinde bir Şuur, bir Basiret, bir Kasd, bir İrade, bir İlim, bir Kemal, bir Hikmet parladığı görünüyor.

Çünkü görüyorsun ki; o birbirine benzeyen tohumcuklar, birbirinden temayüz edip ayrılıyor. Meselâ bu tohumcuk, bir incir ağacı oldu. Fâtır-ı Hakîm'in Nimetlerini başlarımız üzerinde neşre başladı. Serpiyor, dallarının elli ile bizlere uzatıyor. İşte ona sureten benzeyen bu iki tohumcuk ise, gün âşkı namındaki çiçek ile, hercaî menekşe

gibi çiçekler verdi. Bizler için süslendi. Yüzümüze gülüyorlar, kendilerini bizlere sevdiriyorlar. Daha buradaki bir kısım tohumcuklar, bu güzel meyveleri verdi ve sünbüл ve ağaç oldular. **Güzel tad, koku ve şekilleri ile iştihamızı açıp, kendi nefislerine bizim nefislerimizi davet ediyorlar ve kendilerini müşterilerine feda ediyorlar.** Tâ nebatî hayat mertebesinden, hayvanî hayat mertebesine terakki etsinler. Ve hâkeza, kıyas et. Öyle bir surette o tohumcuklar inkişaf ettiler ki, o tek kabza, muhtelif ağaçlar ve mütenevvi çiçekler ile dolu bir bahçe hükmüne geçti.

فَارْجِعُ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ

Sırrını gösterir.

Herbir tohum, İsm-i Hafız'ın Cilvesiyle ve İhsanıyla ona pederinin ve aslinin malından verdiği ırsiyeti; iltibassız, noksansız muhafaza edip gösteriyor. **İşte bu hadsiz hârika muhafazayı yapan Zât-ı Hafız, Kiyamet ve Haşırde Hafıziyetin Tecelli-i Ekberini göstereceğine kat'ı bir işarettir.** Evet bu ehemmiyetsiz, zâil, fâni tavırlarda bu derece kusursuz, galatsız Hafıziyet Cilvesi bir hüccet-i katiadır ki; Ebedî Tesiri ve Azîm Ehemmiyeti bulunan Emanet-i Kübra Hamelesi ve Arzin Halifesi olan insanların ef'al, âsâr ve akvalleri ve hasenat ve seyyiatları, kemal-i dikkat ile muhafaza edilip, muhasebesi görülecek.

Âyâ bu insan zanneder mi ki, başı boş kalacak? Hâşâ!.. Belki insan, Ebede meb'ustur ve Saadet-i Ebediyeye ve Şekavet-i Daimeye namzeddir. Küçük-büyük, az-çok her amelinden muhasebe görecek. Ya taltif veya tokat yiyecek.

İşte Hafıziyetin Cilve-i Kübrasına ve mezkûr Âyetin Hakikatına şahidler hadd ve hesaba gelmez. Bu mes'eledeki gösterdiğimiz şahid; denizden bir katre, dağdan bir zerredir.

سُبْحَانَكَ لَا إِلَمْ لَنَا إِلَّا مَا عَلَمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

Zerre

(Hidayet-i Kur'aniyenin Şuâindan)

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hakk'a nâzır ve ona vâsil olan yollar, kapılar; Âlemin tabakaları, sahifeleri, mürekkebatı nisbetinde bir yekûn teşkil etmektedir. Âdi bir yol kapandığı zaman, bütün yolların kapanmış olduğunu tevehhüm etmek, cehaletin en büyük bir şahididir. Bu adamın meseli, gayet büyük askerî bir karargâhi hâvi büyük bir şehirde, karargâhin bayrağını görmediginden, sultanın ve askeriyeye aid bütün şeylerin inkârına veya teviline başlayan adamın meseli gibidir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Herşeyin bâtinini zahirinden daha âlî, daha kâmil, daha latif, daha güzel, daha müzeyyen olduğu gibi; hayatça daha kavî, şururca daha tamdır. Ve zahirde görünen Hayat, Şuur, Kemal ve saire ancak bâtından zahire süzülen zaîf bir tereşsuhtur. Yoksa bâtin camid, meyyit olup da İlim ve Hayatı dışarıya vermiş olduğuna zehaba ihtimal yoktur.

Evet karnın (miden) evinden; cildin, gömleğinden ve kuvve-i hâfızan, senin kitabından nakş ve intizamca daha yüksek ve daha garibdir. **Binaenaleyh Âlem-i Melekût, Âlem-i Şehadetten; Âlem-i Gayb, dünya ve Âhiretten daha âli ve daha yüksektir.** Maalesef nefsi emmare, heva-i nefş ile baktığı için zahirî hayatı, ünsiyetli bir perde gibi, meyyit ve zulmetli ve vahşetli zannettiği bâtin üstüne serilmiş olduğunu görüyor.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Senin yüzün, vechin o kadar küçüklüğü ile beraber geçmiş ve gelecek bütün insanların adedince kendisini onlardan ayıran ve tarif eden nişan ve alâmetleri hâvi olduğu gibi,

yüzünü teşkil eden esas ve erkânında da bütün insanlar ittifaktadır. Bütün insanlarda biri Tevafuk, diğeri Tehalüf olmak üzere iki cihet vardır. Tehalüf ciheti Sâniin muhtar olduğuna, Tevafuk ciheti ise Sâniin Vâhid-i Ehad olduğuna delalet ederler. Bu iki cihetin bir Kasîd'in Kasdiyla, bir Muhtar'ın İhtiyarıyla, bir Mûrîd'in İradesi ile, bir Alîm'in İlmiyle olmadığını tevehhüm etmek, muhalâtın en acibidir. ! **فَسْبُحَانَ اللَّهِ** Yüzün o küçük sahifesinde nasıl gayr-ı müte-nahî nişanlar dercedilmiştir ki, göz ile okunur da nazar ile, yani akıl ile görünmez.

İnsan nev'inde şu Tehalüf ile beraber buğday, üzüm, arı, karınca nevilerindeki Tevafuk, kör tesadüfun işi olmadığı güneş gibi aşıkârdır. Mademki kesretin böyle uzak, ince, geniş ahval ve etvarında da tesadüfun müdahalesine imkân yoktur. Ve tesadüfun elinden mahfuzdur. Ve ancak bir Hâkim'in Kasdi ve bir Muhtar'ın İhtiyarı ve Semi', Basîr bir Mûrîd'in iradesinin Daire-i Tasarrufundadır.

"Tesadüf, şirk ve tabiat"tan teşekkür eden fesad şebekesinin Âlem-i İslâmdan nefiy ve ihracına, Risale-i Nur'ca verilen karar infaz edilmiştir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Şeytanın ilka etmekte olduğu vesveselerden biri:

"Yahu, şu koyun veya inek, eğer Kadîr ve Alîm-i Ezelî'nin nakşî, mülkü olmuş olsa idi; bu kadar miskin bîçare olmazlardı. Eğer bâtinlerında, içlerinde Alîm, Kadîr, Mûrîd bir Sâniin Kalemi çalışmış olsaydı, bu kadar cahil, yetim, miskin olmazlardı." diyen ve cinnî şeytanlara ustâd olan ey şeytan-ı insî! Cenab-ı Hak, her şeye lâyıkını veriyor ve maslahata göre veriyor. Eğer Atâsı, În'amı bu kaideden hariç olsa idi, senin eşeğin kulağı senden ve senin Üstadlarından daha akıllı, daha Alîm olması lâzımdı. Ve senin parmağın içinde senin şuur ve iktidarından daha çok bir şuur, bir iktidar yaratırdı. Demek her şeyin bir haddi var. O şey, o had ile mukayyeddir.

Kader, her şeye bir miktar ve o mikdara göre bir kalîb vermiştir. Feyyaz-ı Mutlak'tan aldığı Feyze olan kabiliyeti o kalîba göredir. Malûmdur ki, dâhilden harice sözülen cüz-ü ihtiyarî mizanıyla, ihtiyaç derecesiyle, kabiliyetin müsaadesi ile Hâkimiyet-i Esmanın Nizam

ve tekabülüyle Feyz alınabilir. Maahaza, şemsin azametini bir kabarcıkta aramak, akıllı olanın işi değildir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsan, Hikmet ile yapılmış bir masnudur. Ve Sâniin gayet Hakîm olduğuna, yaptığı vuzuh-u delalet ile sanki mücessem bir Hikmet-i Nakkaşedir. Tecessûd etmiş bir İlm-i Muhtardır. İncimad etmiş bir Kudret-i Basîre olduğu gibi öyle bir fiilin mahsulüdür ki, istidadı irade ettiği şeyi kendisine veriyor. Öyle bir İn'am ve İhsanım kesifidir ki, bütün hacatına vâkiftir. Öyle bir Kaderin tersim ettiği bir surettir ki, bünyesine lâzım ve münasib şeyleri bilir. Bu malûmat ile her şeyin mâliki olan Mâlik'inden nasıl tegafül eder; ve bütün cinayetlerini bilen, hacatını gören, vaveylâlarını işten Semi', Basîr, Alîm, Mucîb olarak üstünde bir Rakib'in bulunmamasını nasıl tevehhüm edebilir?

Ey nefsi emmare! Ne için kendini hariç tevehhüm ediyorsun? Eğer Evamire imtisal dairesinden çıkarsan, ya herkesin ayağını öpercesine müraat ve ihtarım etmeyeceğe mecbur olursun. Veya ehemmiyet vermeyerek "Zalim-i Alelküll" olacaksın. Bu yük ağırdır, taşıyamayacaksın. En iyisi, ecnebi olan şirk terk ile Mülküllâhin dairesine gir ki, rahat edesin. Ve illâ, sefineye binip yükünü arkasına alan ebleh adam gibi olacaksın.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bir insanı yaratan Hâlik'ın, Âlemi müştemilâtıyla beraber yaratmasında bir bu'd, bir garabet yoktur. Zira bir insanın yaratılışı, içerisinde bulunan eşyanın yaratılmasından ibaret olduğu gibi, Âlemin de yaratılışı müştemilâtının yaratılışından ibarettir. Ve keza insan, Âleme bir enmuzec ve küçük bir fihristedir. Çünkü kavunun Hâlîkı, çekirdeğin Hâlîkînden başkası olması mümteni'dir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Senin iktidarın kısa, bekân az, hayatın mahdud, ömrünün günleri ma'dud ve her şeyin fânidir. Öyle ise, şu kısa, fâni ömrünü fâni şeylere sarfetme ki, fâni olmasın. Bâki şeylere sarfet ki, Bâki kalsın.

Evet yaşadığın ömürden dünyada göreceğin istifade ancak yüz sene olur. Bu yüz sene ömrünü yüz tane hurma çekirdeği farzedelim. Bu çekirdekler iska edilip muhafaza edilirse, ilâ-**مَا شَاءَ اللّهُ** semere verecek yüz tane ağaç olur. Aksi takdirde ateşe atıp yakmaktan

başka bir istifadeyi temin etmez. **Kezalik senin o yüz senelik ömrün de, Şeriat Suyu ile iska ve Âhirete sarfedilirse, Âlem-i Bekada ilelebed semereelerinden istifade edeceksin. Binaenaleyh semeredar yüz tane hurma ağacını terk ve yüz tane çekirdeklerine kanaat ile aldanırsa, o adam, Hutame'ye (Cehenneme) hatab olmaya lâyiktür.**

İ'lem Eyyühel-Aziz! Evham, şübehat, dalaletin menşe' ve mahzenlerinden biri: Nefis, kendisini Kader ve Sîfât-ı İlahiyenin Tecelliyat Dairesinden hariç addeder. Sonra Tecelliyyata mazhar olanlardan birisinin mevkiinde kendisini farzeder. Onda fena olur. Sonra başlar bazı teviller ile o şeyi de Allah'ın Mulkünden, Tasarrufundan çıkartır. Kendisinin girmiş olduğu şirk-i hafİYE girdirir. Ve şirk-i hafiden aldığı bazı halleri o masuma da aksettirir.

Hülâsa: Nefs-i emmare, devekuşu gibi aleyhine olan şeyi lehine zanneder. Veya sofestaî gibi münakaşa edenleridir ki, vekilleri birbirini reddeder. Taâruzan, tesakutan kabilinden: "Hiç birisi de Hak değildir" diye hükmeder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Gafil nefis, Âhireti dünyanın bitişliğinde ve dünya ile bağlı bir menzil zannediyor. Bu itibarla nefsin elinde iki silâh vardır. Dünyanın zeval ve fenasının eleminden kurtulmak için Âhireti düşünmekle ümidvar olur. Âhiret için lâzım olan a'mal küllefetine gelince, gaflet veya tegafül ile ondan da kendisini kurtarır. Ölmüş olanların hayatı olmadıklarını düşünmüyor. Ancak sefere gidenler gibi, görünmüyورlarsa da hayattadırlar, diye zanneder. Ve ölüme o kadar ehemmiyet vermiyor. Bazı dünyevî işlerini ebedîleştirmek için şöyle bir desisesi de vardır ki: "Matlublarımın dünyada semereleri olmasa da, Esasları Âhiret ile muttasıl ve Âhirette faideleri vardır" diye müteselli oluyor. Meselâ: İlim gibi, "Dünyada menfaati olmasa bile Âhirette faidesi vardır" diye iyi ciheti göstermekle, kötü ciheti altında yutturur.

Hülâsa: Nefis, devekuşu gibidir. Şeytan sofestaî, heva da bektaşıdır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Halk-ı Eşya hakkında "Mûcibe-i Külliye" sadık olmadığı takdirde "Sâlibe-i Külliye" sadık olur. Yani ya bütün eşyanın Hâlkı Allah'tır veya Allah hiç bir şeyin Hâlkı değildir. Çünkü eşyanın arasında muntazam tesanüd ile Halk ve Yaratmak,

tecezziyi kabul etmez bir külldür, baziyet yoktur. Ya Mûcibe-i Külliye olacaktır veya Sâlibe-i Külliye olacaktır. Başka ihtimal yok. Her şedyde illetin ademini tevehhüm eden vehmin vâhî hükmünde bir kıymet yok. Binaenaleyh edna bir şeyde Hâlîkiyet Eseri göründüğü zaman, bütün eşyada tahakkuk eder.

Ve keza Hâlîk ya birdir veya gayr-ı mütenahîdir, evsat yoktur. Zira Sâni' Vâhid-i Hakikî olmazsa, kesîr-i hakikî olacaktır. Kesîr-i hakikî ise gayr-ı mütenahîdir.

Maahaza, Nuru neşredenin nursuz, İcad edenin vücdusuz, icab ettirenin vücubsuz olması muhaldır.

Ve keza İlim Sifatını ihsan edenin İlimsiz, Şuuru ihsan edenin şuursuz, İhtiyarı verenin ihtiyarsız, İradeyi verenin iradesiz, Kâmil şeylerin Sânii gayr-ı kâmil olduğunu telakki etmek muhaldır.

Ve keza aynı tersim, basarı tasvir ve nazarı tenvir edenin basarsız olduğunu düşünmek, ancak Basar ve Basiretten mahrum olan adamın işidir. Maahaza masnudaki Kemalât, tamamen Sâni'deki Kemalden akan bir Feyizdir. Fakat kuşlardan yalnız sineği gören, tanıyan bir mikrop, kartalı gördüğü zaman "Bu kuş değildir." der. Çünkü sinekteki şeyler onda yoktur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Nefs-i nâtikanın en yüksek matlubu devam ve Bekadir. Hattâ vehmî bir devam ile kendisini aldatmazsa hiçbir lezzet alamaz. Öyle ise ey devamı isteyen nefis! **Daimî olan bir Zât'in Zikrine devam eyle ki, devam bulasın. Ondan Nur al ki sönmeyeşin. Onun Cevherine sadef ve zarf ol ki kıymetli olasın. Onun Nesim-i Zikrine beden ol ki, hayatdar olasın. Esma-i İlâhiyeden birisinin Hayt-ı Şuaiyla temessük et ki, adem deryasına düşmeyeşin.**

Ey nefis! Seni tutup düşmekten muhafaza eden Zât-ı Kayyum'a dayan. Senin mevcudiyetinden dokuz yüz doksan dokuz parça Onun uhdesindedir. Senin elinde yalnız bir parça kalır. En iyisi o parçayı da Onun Hazinesine at ki rahat olasın.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Sen kendi vücdunu yapmaya kadir değilsin. Ve elin onu İcad etmekten kasırdır. Başkaları dahi o işten âciz ve kasırdırlar. İstersen tecrübe et bakalım. Şecere-i Kelimat denilen bir lisanı veya muhaberat ve ezyvak santralı olarak bir ağızı yap. Elbette yapamayacaksın.

Öyle ise Allah'a şirk yapma! إِنَّ الشَّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Şu görünen Âlem, İlahî bir dükkân ve bir mahzendir. İçerisinde envaen türlü türlü mensucat kumaşlar, me'kulât yemekler, meşrubat şerbetler vardır. Bir kısmı kesif bir kısmı latif, bir kısmı zâil, bir kısmı daimî, bir kısmı katı bir lüb, bir kısmı mâyi ve hâkeza her çeşit bulunur. Lâkin bir kısmı İcadî bir nesmdir. Bir kısmı da Tecelliyyata bir nakiştir. Felasifenin dalaletince, İcad ile nakış birdir. Ve o dükkân sahibi de mûcib-i bizzâttr.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Enaniyetten neş'et eden şirk-i hafî katıldıktığı zaman, esbab şirkine inkilab eder. Bu da devam ederse, küfre tahavvül eder. Bu dahi devam ederse, ta'tile yani hâliksızlığa incirar

eder. **آلْعِيَادُ بِاللهِ ! ...**

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın hilkatinden maksad, mahfî Hazine-i İlahiyyeyi keşif ile göstermek ve Kadîr-i Ezelî'ye bir bürhan, bir delil, bir Ma'kes-i Nuranî olmakla Cemal-i Ezelînin Tecellisi için şeffaf bir mir'at, bir âyine olmaktadır. Hakikaten Semavat, arz ve cibalın hamlinden âciz kaldıkları emaneti insan hamlettiği cihetle cilâlanmış, cilvelenmiş bir şekele girmiştir. Çünkü o emanetin mazmunlarından biri de insanın Sîfât-ı İlahiyyeyi fehmetmek için bir vâhid-i kıyasî vazifesini görmektir. **İnsanın hilkatinden maksad bu gibi şeyler olduğu halde, kîsm-ı ekserîsi perde olurlar, sed olurlar.** Vazifesi feth ve açmak iken kapatıyor, bağlıyor. Ziya ve ışığı neşr iken söndürüyor. Allah'ı Tevhid etmek yerine şirk yapıyor. Ve keza Nur-u İmanla Allah'a bakıp mülkü ona teslim etmekle -itikaden- mükellef iken, "Ene" rasadiyla halka bakarak Allah'ın Mülkünü onlara taksim ediyor. **Hakikaten**

إِنَّ الْأِنْسَانَ لَظَلْمٌ جَهُولٌ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Ey nefis! Eğer Takva ve Amel-i Sâlih ile Hâlkını razı etti isen, halkın rızasını tâhsile lüzum yoktur; o kâfi-dir. Eğer halk da Allah'ın hesabına rıza ve muhabbet gösterirlerse, iyidir. Şayet onlarındaki dünya hesabına olursa kıymeti yoktur. Çünkü onlar da senin gibi âciz kullardır. Maahaza ikinci şikki takib etmekte şirk-i hafî olduğu gibi, tâhsili de mümkün değildir. Evet bir maslahat için sultana müracaat eden adam, sultani irza etmiş

ise, o iş görülür. Etmemiş ise halkın iltimasıyla çok zahmet olur. Maamafih yine sultanın izni lâzımdır. İzni de rızasına mütevakkiftir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Vâcib-ül Vücid Zâtında, mahiyetinde mümkünne benzemediği gibi, ef'alinde de benzemiyor. Çünkü Vâcib-ül Vücid'un Kudrette nisbeten yakın-uzak, az-çok, küçük-büyük, ferd-nev', cüz'-küll aralarında fark yoktur. Ve keza onun fiilinde bizzât mübaşeret yoktur. Fakat mümkünne Kudreti bu derece değildir. Bunun için nefis, Vâcib-ül Vücid'un ef'alini fiillerine benzetemiyor. Hakikatını fehmetmekte akıl mütehayyir kalıyor. Fiili fâilsiz zannediyor.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Arslan gibi hayvanların dış ve pençelerine bakılırsa, iftiras ve parçalamak için yaratılmış oldukları anlaşılır. Ve kavunun, meselâ, letafetine dikkat edilirse, yemek için yaratılmış olduğu hissedilir. **Kezalik insanın da istidadına bakılırsa, Vazife-i Fitriyesinin Ubudiyet olduğu anlaşıldığı gibi; Ruhanî Ulviyetine ve Ebediyete olan derece-i iştiyakına da dikkat edilirse, en evvel insan bu Âlemden daha latif bir Âlemde Ruhen yaratılmış da, teçhizat almak üzere muvakkaten bu Âleme gönderilmiş olduğu anlaşılır.**

Ve keza insan, hilkat semeresi olduğundan anlaşılır ki: **İnsanlardan bir çekirdek var ki, Cenab-ı Hak Şecere-i Hilkati o çekirdekten inbat etmiştir. O çekirdek de ancak ve ancak bütün Ehl-i Kemalin ve belki nev'-i beşerin nisfinin ittifakıyla Efdal-ül Halk, Seyyid-ül Enam Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'dır.**

İ'lem Eyyühel-Aziz! Siyah ve beyaz nakışlar ile nakışlı bir imame ile küre-i arzin kafasını saran Semavat ve arzin nâzım ve hâlikî olan Allah'ın Uluhiyetine lâyık midir ki, Âlemin bazı safahatını miskin bir mümkünne tevdî' ve tefviz etsin. Arşın sahibinden maada, Arşın altındaki şeylere bizzât tasarruf eden imkân dairesinde kimse var mıdır! Kellâ. Çünkü o Kudret kısa ve kasır olmayıp muhit bir Kudret olduğundan, açık bir yer, bir delik kalmıyor ki, gayr müdahale etsin. Maahaza Ceberutiyet ve İstiklaliyetin İzzeti ve kendini sevdirmek ve tanittırmak Muhabbeti, gayre müsaade etmiyor ki, arada İbadullahın enzarnı kendine celbeden ismî bir vasıta bulunsun. Maahaza küll ile cüz'de, nev' ile ferdde yapılan tasarrufat, birbirinin içinde mütedâhil ve yekdiğerine mütesanid olduğundan, o tasarrufları ayrı ayrı fâillere vermek mümkün değildir. Meselâ: Âlemin nizam, intizam ve tasarrufunda arzin tedbiri dâhildir. Arzin

tedbirinde insanın da tedbiri dâhildir. Ve aynı zamanda bu tasarrufat yapılırken, başka nevilerin de şuunatına bakılır. Ve hüceyrat-ı bedeniye ile zerrat dahi yaratılıyor. Ve hâkeza bütün bu tasarrufat bütün safahata aynı Kudretle yapılır. Nasılkı şemsin nurundan, katre ve kabarcıklara varıncaya kadar hiç bir şey hariç kalıyor. Bütün eşya o nur ile tenevvür ediyor.

Kezalik bütün tasarrufat, Kudret-i Ezeliyeye aittir. Başka bir şeyin müdahalesi yoktur. Küreden zerreye varıncaya kadar o Kudretin tasarrufundan hariç değildir.

Hülâsa: Arının dimağını, mikrobun gözünü tanzim eden Zât, senin ef'al ve a'malini mühmel, başıboş, hesabsız, kitabsız bırakmayarak "İmam-ı Mübin"de yazar. Ona göre muhaseben olacaktır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Her bir masnuda, her bir zerrede görünen tasarruf-u mutlak, Kudret-i muhita ve Hikmet-i basîrenin delalet ve şehadetleriyle sabittir ki, bütün eşyanın Sânii, vâhiddir, şeriki yoktur. Ne Kudretinde inkışam var, ne iktidar ve ihtiyarında tecezzi vardır. Binaenaleyh Sâni' ancak Vâcib-ül Vücad olacaktır ki, Kaderin mizaniyla yürüyen Kudrette bir nihayet yoktur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Sinek, örümcek, pire gibi küçük hayvanlar, fil, camus, deve gibi büyük hayvanlardan daha zeki, hilkatçe daha güzel, san'atça daha tam oldukları halde, bunların ömrü kısa onlarındaki uzun, bunların zahiren menfaatleri yok, onlarındaki var. İşte bu hal, hilkat-i eşyada Sâniin kûlfeti olmadığına ve her şeyin vücuda gelmesi ancak **كُنْ** Emriyle olduğuna bahir bir bürhandır.

يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ **Evet Allah**

İlmi, İradesi, Kudreti ve sair Sıfatıyla muhittir. Daire-i İhatasından hariç bir şey yoktur. Fakat insan cüz'i ve kısa zihniyle Allah'ın Azametine ve şemsin etrafında seyyarlığı tecdîr ettiğine bakarken, meselâ arı gibi, küçük hayvanlar ile iştigal etmesini uzak görüyor.

Çünkü Vâcib-ül Vücdû'u, mümkünne kıyas ediyor. Halbuki bu kıyasa göre küçük hayvanlara büyük bir zulüm olur. Çünkü onlar da

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

kaziyesince Hâliklarını tesbih etmekle, Allah'tan maada kimseyi Rab tanımıyorlar. **Binaenaleyh büyüğün küçüğü tekebbür etmeye hakkı yoktur.**

İ'lem Eyyühel-Aziz! Umumî olan bir İn'am ile İnayet-i Şahsiye arasında münafat yok. Meselâ: Bir ziyafete yapılan umumî bir davet altında şahıslar da davet edilmiş olur. Yani, bu ziyafet umumî olduğundan davet umumiyyette kalır, şahıslar nazara alınmıyor, denilemez. Binaenaleyh Allah'in Nimetleri vakıf malı veya nehir suyu gibi umumî olup, in'amında şahıslar kasdedilmemiş değildir. Ancak o umumiyyette hususiyet de maksuddur. Binaenaleyh eşhas o Umumî İn'amda kasdedilmediklerinden o Nimetlere karşı şükretmeye mükellef olmadıklarına zehab etmek hatadır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Yarın seni zillet ve rezalatlere maruz bırakmakla terkedelecek olan dünyanın sefahetini bugün Kemal-i İzzet ve şerefle terkedersen pek aziz ve yüksek olursun. Çünkü o seni terketmeden evvel sen onu terkedersen, hayrını alır, şerrinden kurtulursun. Fakat vaziyet ma'kuse olursa, kaziye de ma'kuse olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Fîsk çamuruyla mülevves olan medeniyet, insanları da o çamur ile telvis ediyor. Ezcümle: Riyayı şan ü şeref ile iltibas etmiş. İnsanları da o pis ahlâka sevkediyor. Hakikaten insanlar o riyaya öyle alışmışlar ki, şahıslara yaptıkları gibi milletlere hattâ unsurlara bile yapıyorlar. Gazeteleri o riyaya dellâl, tarihleri de alkışçı yapmışlardır. Bu yüzden şahsî hayatlar "hamiyet-i cahiliye" ünvanı altında unsurî hayatlara feda edilmektedir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Nübûvvet-i Ahmediyeyi (A.S.M.) isbat eden delillerden biri de Tevhiddir. Evet meratibiyle Tevhid bayrağını Kâinatin en üst tepesi üstünde dikmiş olan ve enzar-ı Âleme karşı makamlarıyla beraber Tevhide dellâllik eden ve Enbiyanın mücmel bırakıkları Hakaiki tafsîlâtıyla beyan eden ve açıklayan ancak ve ancak Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'dır. Binaenaleyh Tevhidin Hakikat ve Kuvveti nisbetinde Nübûvvet-i Ahmedîye (A.S.M.) Hak ve Hakikattir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Sath-ı Âlemde kurulan şu Sergi-yi Îlahîde teşhir edilen tezyinata, Kemalâta, güzel manzaralara ve Rububiyetin haşmetiyle Uluhiyetin Azametine bir müşahid, bir mütenezzih, bir mütehayyir, bir mütefekkir lâzımdır ki, o güzellikleri görsün; o manzaralar arasında tenezzüh etsin; o hârika nakişlara, zînetlere tefekkür ile hayran olsun. Sonra o sergiden Sâni'in Celaline, Mâlikinin iktidar ve Kemalâtına intikal ile Onun Azametine Secde-i Hayret etsin. **Bu vazifeyi îfa edecek insandır.** Çünkü insan gerçi cahil, zulmetli bir şeydir amma, öyle bir istadı vardır ki, Âleme bir enmuzec ve bir nümune olmaya liyakatı vardır. Hem o insanda öyle bir emanet vedia bırakılmıştır ki, onun ile gizli defineyi bulur, açar. Hem o insandaki kuvvetler tahdid edilmeyerek mutlak bırakılmıştır. Buna binaen külli bir nevi şuur sahibi olur ki, Sultan-ı Ezel'in Azamet ve Haşmetinin şasaasını idrak ediyor.

Evet maşukun hüsnü, aşıkın nazarını istilzam ettiği gibi, Nakkaş-ı Ezel'in Rububiyeti de insanın nazarını iktiza eder ki, hayret ve tefekkür ile takdir ve tahsinlerde bulunsun.

Evet gül ve çiçeklerin yüzlerini güzelleştiren Zât, nasıl o güzel yüzlere arılardan, bülbüllerden istihsan aşıkları İcad etmesin. Ve güzellerin güzel yüzlerinde güzelliği yaratan, elbette o güzelliğe müştakları da yaratır.

Kezalik bu Âlemi şu kadar zînetler ile, nakişlar ile tezyin eden Mâlik-ül Mûlk, elbette ve elbette o hârika, antika, Mu'cize manzaraları, zînetleri, Seyircilerden, Müşahidlerden, Âşık ve Müştaklardan, Ârif Dellâllardan hâli bırakmayacaktır. İşte câmiiyeti dolayısıyla İnsan-ı Kâmil, Halk-ı Eflake İlle-i Gaiye olduğu gibi, Halk-ı Kâinata da semere ve netice olmuştur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Eşya arasındaki Tevafuk, Sâniin Vâhid, Ehad olduğuna delalet ettiği gibi, aralarında bulunan muttazam tehalüf de, Sâniin Muhtar ve Hakîm olduğuna şehadet eder. Meselâ: Hayvanların bilhassa insanların Esas a'zalarındaki Tevafuk, bilhassa çift a'zalardaki Temasûl, Hâlikin Vahdetine bürhan olduğu gibi, keyfiyetler ve şekillerdeki tehalüf de Hâlikin ihtiyar ve Hikmetine delalet eder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Mahlukatın en zalimi insandır. İnsan, kendi nefsine olan şiddet-i muhabbetten dolayı kendisine hizmeti ve

menfaati olan şeyleri hem sever, hem kıymet verir. Semeresinden istifade gördüğü şeylere abd ve köle olur. Aksi halde ne sever ve ne kıymet verir. Ve keza hayatın İcadında ille-i gaiyenin yalnız hayat olduğunu bilir. Cenab-ı Hakk'ın İcad ettiği "Hayy"larda hedef ittihaz ettiği binlerce Hikmetlerinden haberi yok. Acaba imkân ve ihtimalden hariç midir ki, Âlemde görünen şu eşya-yı hârika daha garib, daha hârika ve daha Mu'cize Melekûtî, berzahî, misalî şeylere bazı nümune ve bazı Esaslar olmasın?

İ'lém Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hak Kâinatı teşkil eden zerratı, Şeriat-ı Fîtriyesine müsahhar ve muti' ve Evamir-i Tekviniyesine de münkad ve mümessil kılmıştır. Bir arı, **نَسْكَنْ** Emrine imtisalen matlub bir şekele girdiği gibi, herhangi bir hayvan da aynı Emre imtisalen irade edilen vaziyetlere girer.

İ'lém Eyyühel-Aziz! Şems, kamer, yıldız, arz gibi ecramı kabzasında tutan Kudret, o ecramı öyle bir sühuletle tanzim etmiştir ki, dağılan tesbih tanelerini ipe dizen adam gibi, ne bir acz görmüştür ve ne başkasının yardımına ihtiyaçlığını olmuştur.

İ'lém Eyyühel-Aziz! Bir katre su, bir deniz suyu ile müttehiddir. Çünkü ikisi de sudur. Nehir suyu ile de müttehiddir. Çünkü ikisinin de menşeleri Semadır. Ve keza bir küçük balık balina balığı ile müttehiddir. Çünkü ünvanları birdir. Kezalik Esma-i İlahiyyeden bir hüceyreye veya bir mikroba tecelli eden isim, Kâinatı ihata eden isim ile müttehiddir. Çünkü müsemmaaları birdir. Meselâ: Bütün Kâinata taalluk ve tecelli eden **Alîm** İsmiyle bir zerreye taalluk eden **Hâlik** İsmi, müsemmaada müttehiddirler. Hurma ağacına taalluk eden **Musavvir** İsmiyle de, semeresine taalluk ve tecelli eden **Münşi** İsmi, müsemmaada müttehiddirler. Zâten en büyük şeye tecelli eden isim ile en küçük bir şeye Tecelli etmemesi muhaldir.

İ'lém Eyyühel-Aziz! Mümkin ünvanı altındaki eşyanın vücutunda tegayyür var. Yani keyfiyetleri, halleri değişir. Binaenaleyh mümkün olan bir şeyin daima bir halde tevakkuf ve sükût etmekle atalette kalması, o şeyin ahval ve keyfiyetleri için bir nevi ademdir. Çünkü o şeyin istikbal halleri ademde kalır, yol bulup vücuda gelemez. Adem ise büyük bir elem ve bir şerr-i mahzdır. Binaenaleyh faaliyyette lezzet olduğu gibi, ahval ve Şuunatta da bir tebeddül

olup, bu tahavvül ve tebeddülden neş'et eden teessürat, teellümat, bir cihetten çirkin ise de birkaç cihetten de güzeldir.

Evet bir şeyin şekillerinde vukua gelen devir ve teslim sırasında gidenler müteessir, gelenler de memnun olurlar. Ve bu sayede hayat tasaffi eder, temizlenir. Vücut da teceddüd eder.

Semme

(Hidayet-i Kur'aniyenin Nesîminden)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلَى رَحْمَتِهِ عَلَى الْعَالَمِينَ بِرِسَالَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ مُحَمَّدٌ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

I'lem Eyyühel-Aziz! Şu Âlem, görünen ve görünmeyen bütün tabakat ve enva'ıyla **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** diye Tevhidi ilân ediyor. Çünkü aralarındaki tesanûd böyle iktiza ediyor. Ve o tabakatla enva', bütün erkâniyla **لَا رَبَّ إِلَّا هُوَ** diye İlân-ı Şehadet ediyor. Çünkü aralarındaki müşabehet böyle istiyor. Ve o erkân bütün a'zasıyla **لَا مَالِكَ إِلَّا هُوَ** diye şahadelerini ilân ediyorlar. Çünkü aralarındaki Temasül böyle iktiza eder. Ve o a'za bütün eczasıyla **لَا مُدَبِّرَ إِلَّا هُوَ** diye şahadet eder. Çünkü aralarında Teavün ve Tedahül vardır. Ve o ecza bütün cüz'iyatıyla **لَا مُرَبِّي إِلَّا هُوَ** diye olan şahadetini ilân eder. Çünkü aralarındaki Tevafuk, kalemin bir olduğuna delalet ediyor. O cüz'iyat bütün hüceyratıyla **لَا مُتَصَرِّفٌ فِي الْحَقِيقَةِ إِلَّا هُوَ** diye şahadet eder. Ve o hüceyrat bütün zerratıyla **لَا كَاظِمٌ إِلَّا هُوَ** diye İlân-ı Şehadet eder. Çünkü cevahir-i ferd arasındaki hayatın bir olduğu böyle iktiza eder. Ve o zerrat bütün esîriyle **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** cevheresiyle İlân-ı Tevhid eder. Çünkü esîrin besateti, sükûnu, intizamla Emr-i Hâlika sur'at-i imtisali, böyle iktiza eder.

I'lem Eyyühel-Aziz! Hiç bir insanın Cenab-ı Hakk'a karşı **hakk-ı itirazı yoktur** ve şekva ve şikayeteye de haddi yoktur. Çünkü şikayet eden ferdin hilaf-ı hevesini iktiza eden Nizam-ı Âlemde binlerce Hikmet

vardır. O ferdi irza etmekte, o bin Hikmetin iğdabı vardır. Bir ferdi razi etmek için, bin Hikmet feda edilemez.

وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَ هُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ

Eğer her ferdin keyfine göre hareket edilirse, dünyanın Nizam ve İntizamı fesada gider.

Ey müteşekki! Sen nesin? Neye binaen itiraz ediyorsun? Cüz'î hevesini Külliyat-ı Kâinata mühendis mi yapıyorsun? Kokmuş olan zevkini Nimetlerin derecelerine mikyas ve mizan mı yapıyorsun? Ne biliyorsun ki, zannettiğin Nimet nikmet olmasın. Senin ne kıymetin var ki, sineğin kanadına müvazi olmayan hevesini tatmin ve teskin için, felek çarklarıyla hareketten teskin edilsin!..

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cesedin bir uzungundaki bir hüceyrerde yapılan tasarruf, en evvel cesedi tasavvur etmeye mütevakkiftir. Çünkü küllün nakışlarıyla, ahvalıyla cüz'ün çok alâka ve münasebetleri vardır. Öyle ise, cüzde tasarruf, Hâlik-ı Küll'ün Emri altındadır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Hevam, balık gibi küçük hayvanların yumurtalarını, haşerat ve nebatın tohumlarını, pek büyük bir Rahmetle, bir Lütuf ile, bir Hikmetle hifzededen Sâni'-i Hakîm'in Hâfiziyyetine lâyik midir ki, Âhirette semere veren ağaçlara çekirdek olacak a'malinizi hifzetmesin, ihmâl etsin? Halbuki sen Hâmil-i Emanet, Halife-i Arzsın.

Evet her bir zîhayatta bulunan hîfz-ul hayat hissi, vücudun ebedî bir Bekaya İsm-i Hayy, Hafız, Bâki'nin Tecellisiyle incirar edeceğine delalet eder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bir incir tohumunu tavirdan tavıra hifzededen, devirden devire himaye eden, inhilalden vikaye eden ve o tohumda incir ağacının teşkilâtına lâzım olan Esasları Kemal-i ihtiyam ile muhafaza eden, elbette ve elbette, Halife-i Arz ünvanını alan nev'-i beşerin a'malını ihmâl etmez, hifzeder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Lafızların tebeddülüyle mana tebeddül etmez, bâki kalır. Kabuk parçalanır, lüb bâki ve sağlam kalır. Libası yırtılır, cesedi sağlam, bâki kalır. Cesed ölüp dağlırsa da Ruh bâki

kalır. Cisim ihtiyarlanırsa, enaniyet genç kalır. Çokluk, Cemaat dağılır amma, vâhid-i ferd bâki kalır. Kesret bozulur, Vahdet bâkidir. Madde kırılır, Nur bâkidir. Binaenaleyh ömrün bidayetinden sonuna kadar devam eden mana, çok cesedleri tebeddül ve tavırdan tavıra intikal ve devirden devire yuvarlandığı halde Vahdetini, Bekasını muhafaza ettiği gibi, ölüm hendeğini de atlayarak sâlimen ebed yoluna devam edecektir.

Maahaza her vakit "**Fenaya hazır ol**" Emrini intizar eden zâil ve bekasız maddiyatta, şu Hıfz ve Muhafaza Düsturu Beka ile çok münasebetdar olan Ruh ve manada da câridir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Uluhiyetin Azameti, İzzeti, İstiklaliyeti, her şeyin, -küçük olsun büyük olsun, yüksek olsun alçak olsun- Taht-ı Tasarrufunda bulunduğu istiyor. Senin hissetin veya hakaretin, Onun Tasarrufundan hariç kalmasına sebeb olamaz. Çünkü senin Ondan bu'dun varsa da Onun senden bu'du yoktur. Veya senin bir sıfatının hakareti vücudunun hakareti istilzam etmez. Veya mülk cihetinin mülevves olması, Melekût cihetinin de mülevves olmasını iktiza etmez. Ve keza Hâlik'in Azameti, çirkin şeylerin tasarrufundan çıkışmasını istilzam etmez. Bilakis Azamet-i Hakikiye, İcad hususunda infiradi, tasarruf cihetiyle de ihatayı iktiza eder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Maddî olan bir şey, kesafeti ne kadar fazla olursa o nisbettte ince ve gizli şeyleri göremez ve onları idraktan kasırdır. Fakat Nur ve Nuranî şeyler, ne kadar Nuraniyyette terakki ederse, o nisbettte ince ve gizli şeylere nüfuzu tam ve keskin olur. Ve keza ne kadar latif olursa, o derece maddiyatın içlerini keşfeder (Röntgen şuaî gibi). Mümkinatta mes'ele bu merkezde ise; Vâcib,

Vâhid olan Nur-ul Envâr ne derece *نَافِذُ الْخَفَائِيَا عَالِيٌّ بِالْأَسْرَارِ* olacağı, bir derece anlaşıldı. Öyle ise Azameti, tam manasıyla ihata, nüfuz, şümülü iktiza ve istilzam eder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Ekseriyet-i mutlakayı teşkil eden avam-ı nâsin fehimleri Kur'anca o kadar müraat edilmişdir ki, birkaç dereceyi, birkaç ciheti ihtiva eden bir mes'elede avamın fehimlerine en me'nus en karib ciheti ve nazarlarına en väzih, en zahir dereceyi söylüyor. Çünkü öyle olmasa, delilin neticeden haffî olması lâzımgelir.

Kur'an'ın Kâinattan yaptığı bahis, Hâlik'in Sıfatlarını isbat ve izah içindir. Binaenaleyh ne kadar cumhurun fehmîne yakın olursa, Îrşada daha lâyik ve daha muvafik olur. Meselâ: Hâlik'in Tasarrufatına delalet eden Âyetlerden en zahir, en aşıkâr olan tabakayı

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ الْسِنَّتِكُمْ وَالْوَانِكُمْ

Âyetiyle zikretmiştir. Halbuki bu tabakanın arkasında vücuhun taayyünat, teşâhhusat tabakası vardır. Evvelki tabakanın fehmi, ikinci tabakanın fehminden daha yakındır. Ve keza en aşıkâr dereceyi

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ Âyetiyle zikret-

miştir. Bu derecenin arkasında, arzin şems etrafında Emir ve İrade-i İlahî Kanunuyla tahrik ve tedviri derecesi de vardır. Lâkin bu derece, evvelki dereceden bir derece mahfi olduğundan terkedilmiştir.

وَجَعَلْنَا الْجِبَالَ أَوْتَادًا Cümlesiyle en okunaklı sahifeyi

göstermiştir. Halbuki bu sahifenin arkasında "Direk ve kazıklar ile tehlikeden muhafaza edilen bir sefine gibi, arz da içerisinde vukua gelen herc ü mercden dolayı parçalanmak tehlikesinden korumak için dağlar ile kazıklanmış" sahifesi de vardır. Fakat bu sahife, avam-ı nâşça o kadar okunaklı olmadığından terkedilmiştir. Ve bu sahifenin altında da şöyle bir haşiye vardır: Hayatı besleyip sağlamak üzere dağlar arza direk yapılmıştır. Çünkü dağlar suların mahzenidir. Havanın tarağıdır, tasfiye ediyor. Toprağın hâmisidir, denizin istilâsına vikaye ediyor. Zâten hayatın direkleri bu unsurlardır.

Bu Sırra binaendir ki, Şeriatça hilâlin tulû' ve gurubu nazara alınmıştır. Çünkü bu ise, ayları günleri hesab etmekten avamca daha kolaydır. Ve yine o Sırra binaendir ki, ezhan-ı avamda tesbit ve takrir için Kur'anda tekrarlar vukua gelmiştir.

İlem Eyyühel-Aziz! Âyetlerin bahsettikleri Hakikatler, şiirlerin bahsettikleri hayalattan pek väsi ve pek yüksektir. Bu itibar ile şiirden addedilmemiştir. Hem de, Âyetler, Sahibinin Şuunat ve ef'alinden bahseder. Şiir ise, fuzulî olarak gayordan bahseder. Hem de filcümle âdi şeýlerden bahsi hârikulâdedir. Şiirin hârikulâdelerden bahsi, alelekser âdidir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Hâlikin Vahdetini gösteren âyineler ve delillerini okutan sahifelerin pek çok çeşitleri olduğu gibi merkezleri bir ve birbirinin içine dâhil olmuşlardır. Binaenaleyh bir âyinede göründü veya bir sahifede okundu mu, hepsinde görünür ve okunur. Fakat birisinde görünmemesi, hepsinde görünmemesini istilzam etmez.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bir kelimeyi yazan harfini yazanın gayrısı, bir sahifeyi yazan satırı yazanın gayrısı, kitabı yazan sahifeyi yazanın gayrısı olması mümkün olmadığı gibi; **karıncayı Halk eden cins-i hayvanı halkedenin gayrısı, hayvanı yaratan arzı Yaratılanın gayrısı, arzı halkeden, Rabb-ül Âlemîn'in gayrısı olması muhaldır.**

Rububiyet-i Âmmenin işaretlerindendir ki, Kâinat Kitabında öyle büyük harfler vardır ki, o harflerin bir kısmında bir kelime yazılıdır. Bir kısmında bir kelâm, bir kısmında bir kitab yazılıdır. Meselâ: O kitabda bahr, şecer, arz birer harf makamındadırlar. Birinci harfte semek kelimesi, ikincisinde şecer kelâmı, üçüncüsünde hayvan kitabı yazılmıştır. Hattâ, **سَيْسَيْن** Suretinde tam **سَيْسَيْن** Suresi yazıldığı gibi, bazı masnuatta, bir kelime olan isminde, çekirdeğinde o masnuun Suresi ve Kitabı yazılmıştır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Yıldızlar, şemsler arasında mümaselet olduğu gibi filcümle müsavat da vardır. Binaenaleyh onlardan biri ötekilere Rab olamaz. Ve onlardan birine Rab olan, hepsine de Rab olur. Ve keza her seye de Rab olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın bir ferdinde bir Cemaat-ı Mükellefîn bulunur. Evet her bir uzuv, bir şey için yaratılmıştır. O uzvu, o şeyde kullanmakla mükelleftir. Meselâ, her bir hasse için bir **İbadet** vardır. Onun hilafında kullanılması **dalalettir**. Meselâ, baş ile yapılan Secde Allah için olursa **İbadettir**, gayrısı için **dalalettir**. **Kezalik şuaranın hayalen yaptıkları hayret ve muhabbet secdeleri dalalettir..** Hayal, onun ile fâsık olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanları fikren dalalete atan sebeplerden biri; ülfeti, İlîm telakki etmeleridir. Yani melufları olan şeyleri kendilerince malûm bilirler. **Hattâ ülfet dolayısıyla âdiyata teemmul edip ehemmiyet vermezler.** Halbuki ülfetlerinden dolayı malûm zannettikleri o âdi şeyler, birer hârika ve birer Mu'cize-i Kudret oldukları

halde, ülfet saikasıyla onları teemmüle, dikkate almıyorlar; tâ onların fevkinde olan Tecelliyat-ı Seyyaleye im'an-ı nazar edebilsinler. Bunların meseli deniz kenarında durup, denizin içerisindeki hayvanata ve sair garib hâlâtına bakmayarak, yalnız rüzgâr ile husule gelen dalgalara ve şemsin şuaatından peyda olan parlıtısına dikkat etmekle Mâlik-ül Bihar olan Allah'ın Azametine delil getiren adamın meseli gibidir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanların arza aid malûmat ve müsellemat-ı bedîhiyatları ülfete mebnîdir. Ülfet ise, cehl-i mürekkeb üstüne serilmiş bir perdedir. Hakikate bakılırsa zannettikleri İlim, cehildir. Bu Sırra binaendir ki, Kur'an Âyetleriyle insanların nazarını melufatları olan şeylere çeviriyor. Âyetler, necimler gibi ülfet perdesini deler atar. İnsanın kulağından tutar, başını eğdirir. O ülfetin altındaki Havarik-ul Âdât Mu'cizeleri o âdiyat içerisinde gösterir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Aralarında münasebet, muamele, hattâ mükaleme bulunan iki şeyin, birbirine müşabih veya müsavi olmasını istilzam etmez. Meselâ: Yağmurun bir katresi veya semerenin bir çiçeğinin, -küçüklüğüyle beraber- şems ile münasebeti ve muamelesi vardır.

Binaenaleyh ey insan! Senin hakaretin, seni Hallak-ı Âlem'in Nazar-ı Înayetinden setredecek bir sebep olamaz.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Denizlerde vukua gelen medd ve cezir gibi, Evliya arasında da Bast-ı Zaman, (Haşîye) Tayy-ı Mekân mes'elesi

(Haşîye): Bast-ı Zaman Sırıyla çok seneler hükmünde olan birkaç dakikalık Zaman-ı Mi'râc, bu Hakikatın vücdunu isbat eder ve bilfiil vukuunu gösteriyor. Mi'râcın birkaç saat müddeti, binler seneler hükmünde vüs'ati ve ihatası ve uzunluğu vardır. Çünkü Mi'râc yoluyla Beka Âlemin'e girdi. Beka Âleminin birkaç dakikası, bu dünyanın binler senesini tazammun etmiştir. Hem bu Hakikata binaen bazı Evliya bir dakikada bir günlük işi görmüş. Bazıları, bir saatte bir senelik vazifesini yapmış. Bazıları, bir dakikada bir Hatme-i Kur'anîyeyi okumuş oldukları gibi, Risale-i Nur'un te'lifinde de bu Bast-ı Zaman Hakikatı çok defa vukua gelmiş. Ezcümle:

Ondokuzuncu Mektub yüzelli sahifedir. Üçyüzden fazla mu'cizatı, kitablara müracaat edilmeden ezber olarak dağ, bağ köşelerinde dört gün zarfında her gün üçer saat meşgul olmakla mecmuu oniki saatte te'lif edilmesi.. Ramazan Risalesi, kırk dakikada te'lif edilmesi.. Yirmisekizinci Söz, yirmi dakikada te'lif edilmesi..

şöhret bulmuştur. Ezcümle Kitab-1 Yevakit'in Rivayetine göre, İmam-ı Şa'ranî bir günde iki buçuk defa kocaman Fütuhat-1 Mekkiye namındaki büyük mecmayı mütalaa etmiştir. Bu gibi vukuat, istiğrab ile inkâr edilmesin. Zira bu gibi garib mes'eleleri tasdike yaklaşır misaller pek çoktur. Meselâ rü'yada bir saat zarfında bir senenin geçtiğini ve pek çok işler görüldüğünü görüyorsun. Eğer o saatte o işlere bedel Kur'an okumuş olsa idin, birkaç Hatim okumuş olurdun. Bu halet Evliya için Halet-i Yakazada inkişaf eder. Zaman inbisat eder. Mes'ele Ruhun Dairesine yaklaşır. Ruh zâten zaman ile mukayyed değildir. Ruhu cismaniyetine galib olan Evliyanın işleri, fiilleri Sür'at-1 Ruh mizanıyla cereyan eder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bir bürhan ile elde edilen Netice-i Tevhidi bazı insanlar isti'zam ile dar zihinlerine sıkıştıramazlar veya bozuk hayalleri tahammül edemez. Bu hale karşı o kat'î, sahib bürhanı reddetmek üzere "Bu neticeyi, bu kadar Azametile şu bürhan (onu) intac edemez." diye bahaneler ile kabul etmez. O miskin bilmez mi ki, neticenin kayyumu İmandır. Bürhan, ancak onu görmek için bir menfezdir veya bir süpürge gibi o neticeye konan vehimleri süpürür. Maahaza bürhan bir değildir, bin değildir. Zerrat-1 Âlem adedince bürhanlar vardır.

فَسُبْحَانَ اللَّهِ ! مُلْكٌ وَ مَلَكُوتٌ

incendir, aralarındaki mesafe ne kadar büyktür. Dünya ile Âhiret arasındaki yol ne kadar kısa ve ne kadar uzundur. İlim ile cehil arasındaki hicab ne kadar latif ve ne kadar kalındır. İman ile kûfîr arasındaki berzah ne kadar şeffaf ve ne kadar kesiftir. İbadetle masiyet arasındaki mesafe ne kadar kısadır. Halbuki araları Cennet ile Nâr'ım araları kadardır. Hayat ne kadar kısa, emel ne kadar uzundur. Evet hal ile mazi arasında öyle ince bir perde vardır ki, Ruhun

Bast-1 Zamanın vukuunu isbat etmiştir.

قَالَ قَاعِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَيْثُتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ

Âyeti Tayy-1 Zamanı gösterdiği gibi

وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَالْفِ سَنَةٌ مِمَّا تَعْدُونَ

Âyeti de Bast-1 Zamanı gösterir.

mazı cihetine geçmesine mani değildir. Cesede nisbeten bitmez bir mesafedir.

Kezalik Mülk ile Melekût, dünya ile Âhiret arasında Ehl-i Kalb için şeffaf, ehl-i heva için kesif ince bir perde vardır. Kezalik gece ile gündüz arasında latif bir perde var ki, gözün kapanmasıyla gece olup, açılmasıyla gündüz olduğu gibi; nefsin Âlem-i Maneviyat'a gözü kapanırsa ebedî bir gece içinde kalır; gözü Maneviyat'a açılırsa neharı inkişaf eder.

Kezalik Allah'ın hesabına Kâinata bakan adam her ne müşahede ederse İlimdir. Eğer gafletle esbab hesabına bakarsa, İlim zannettiği şey de cehl olur.

Kezalik İman ve Tevhid ile bakan, Âlemi Nurlu görür ve illâ Âlemi zulümât içerisinde görecektir.

Kezalik ef'al-i beşer için iki cihet vardır. Eğer Niyet ile Allah'ın hesabına olursa, Tecelliyyata ma'kes, şeffaf, parlak olur. Eğer Allah hesabına olmasa, zulmetli bir manzarayı göstermiş olur.

Kezalik Hayatın da iki vechi vardır. Biri siyah, dünyaya bakar. Diğeri şeffaf, Âhirete nâzırdır. Nefis, siyah vechin altına girer. Şeffaf vechi terettüb eden Saadet-i Ebediyeyi ister.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kâinatın miftahı, anahtarı insanın elindedir. Âlemin kapıları açık ise de manen kapalıdır. Cenab-ı Hak bütün o kapıları ve kenz-i mahfiyi açan "Ene" namında bir miftahı insanın eline vermiştir. Fakat, ene de kapısı kapalı bir bilmecedir. Bunun kapısı açılıyorsa Kâinatın da kapıları açılıyor.

Evet Cenab-ı Hak insana bir benlik, bir nevi hürriyet vermiştir ki, Cenab-ı Hakk'ın Rububiyetine aid evsafi bilmek için mevhüm, farazî bir vâhid-i kıyası yapsın.

Mahiyet-i Beşerde pek ince bir ip, insanın vücutunda şuurlu bir kıl, şahsin kitabında bir (elîf) kıymetinde ve miktarında olan "Ene"nin iki vechi vardır. Biri hayra bakar. Bu vecihle yalnız kabil-i feyizdir, fâil değildir. Diğer vechi ise şerre bakar. Bu vecihle kendisini fâil bilir.

Ene'nin mahiyeti mevhûmedir, Rububiyeti hayalîdir. Vücudu bir şeye hâmil olamaz. Ancak mizan-ül hararet gibi, Vâcib-ül Vücud'un

Rububiyetine aid Sîfât-ı Mutlaka-i Muhitayı bilmek için bir mizan vazifesini görüyor.

Eğer insan benliğine mizan nazarıyla bakarsa, Kâinattan zihnine akıp gelen âfâkî malûmatı kendi malûmatı ile, Tasarrufat ve Sîfât-ı İlahiyeyi de kendi sıfatıyla tasdik eder. Yine merciine iade eder. Ve bu sayede **قَدْ أَفْلَحَ مَنْ رَكِيْهَا** daki **مَنْ** şümulüne dâhil olarak bihakkın emaneti îfa etmiş olur. Fakat kendisine müstakil nazarıyla bakmakla kendisini mâlik itikad ederse **قَدْ خَابَ مَنْ دَسِّيْهَا** nin şümulüne dâhil olmakla emanette hıyanet etmiş olur. Zira Semavat ve Arzin, hamlinden korkarak imtina' ettikleri cihet "**Ene**" nin bu cihetidir. Çünkü dalaletler, şirkler, şerler bu cihetten doğarlar. Eğer vaktiyle o "**Ene**"nin şiddetli bir terbiye ile başı kırılmaz ise büyür, insanın vücutunu yutar.

Eğer milletin de enaniyeti inzimam ederse, Sâniin Emrine karşı mübarezeye çıkar. Tam manasıyla bir şeytan olur. Sonra halkı da kendisine kıyas eder, esbabı da o kıyasa dâhil eder, büyük bir şirkedüser. **الْعِيَادُ بِاللهِ**

Mühim bir mes'ele: "**Ene**" nin iki vechi vardır. Bir vechini Nübüvvet almıştır. Bir vechini de felsefe almıştır.

Birinci vecih, Ubudiyet-i Mahzaya menşe'dir. Mahiyeti harfiye olup, müstakil değildir. Vücudu tebaî olup, aslı değildir. Mâlikiyeti vehmî olup, hakikî değildir. Vazifesi, Hâlk'ın Sıfatını fehmetmek için bir mizan ve bir mikyas olmaktadır. Enbiya (Aleyhimüsselâm) enaniyetin bu vechine bakmakla, mülkü tamamen Allah'a teslim ederek ne mülkünde, ne Rububiyetinde, ne Uluhiyetinde şeriki olmadığına hükmetmişlerdir. Ene'nin bu vechinden Cenab-ı Hak Şecere-i Tûbâ-i Ubudiyeti inbat edip; dal ve budakları Kâinat bahçesinde Enbiya, Evliya, Siddîkîn gibi Mübarek Semereleri vermiştir.

İkinci vecih alan felsefe, ene'nin vücutunu aslı ve kendisini müstakil ve mâlik-i hakikî olduğunu zu'metmişlerdir. Vazifesi de yalnız hubb-u zâtıyla tekemmül-ü hayattır. **Ene**'nin bu siyah yüzünden envaen şirkler, dalaletler çıkmıştır. Ezcümle : kuvve-i behimiye dalında

sanemler doğmuşlardır. Kuvve-i gazabiye gusnundan firavunlar, nemrudlar çıkmıştır. Kuvve-i akliyeden dehriyyun, maddiyyun, felasife çıkmışlardır ki, Vâcib-ül Vücud'a bir mahluk-u vâhidi verir. Bâki kalan mülkünü gayra taksim ederler.

Hülâsa: Ene, haddizâtında bir hava, bir buhar gibi iken, verilen ehemmiyete göre mâyi haline gelir. Sonra ülfetle kalınlaşır. Sonra gaflet ve isyan ile öyle kalınlaşır ki, sahibini yutar. Halkı, esbabı da kendisine kıyas ederek Hâlik'in Evamirine mübarezeye başlar. Küçük Âlemde yani insanda ene, büyük insanda yani Kâinatta tabiata benziyor. İkisi de tagutlardandır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Hayrat ve Hasenatın hayatı Niyet iledir. Fesadı da ucb, riya ve gösteriş iledir. Ve fitrî olarak Vicdanda şuur ile bizzât hissedilen Vicdaniyatın Esası, ikinci bir şuur ve Niyet ile inkîta' bulur.

Nasılık amellerin hayatı Niyet iledir. Onun gibi, Niyet bir cihetle fitrî ahvalin ölümüdür. Meselâ: Tevazua niyet onu ifsad eder, tekebbüre niyet onu izale eder, feraha niyet onu uçurur, gam ve kedere niyet onu tahrif eder. Ve hâkeza kıyas et.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kâinat bir şeceredir. Anasır onun dallarıdır. Nebatat yapraklarıdır. Hayvanat onun çiçekleridir. İnsanlar onun semereleridir. Bu semerelelerden en ziyadar, nurlu, ahsen, ekrem, eşref, eltaf Seyyid-ül Enbiya Ve-l Mürselîn, İmam-ül Müttakin, Habib-i Rabb-ül Âlemîn Hazret-i Muhammed'dir.

عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلَوَاتِ مَادَامَتْ الْأَرْضُ وَ السَّمَاوَاتُ

بِنِعْمَةِ اللَّهِ فِي بَحْرِ مِنَّةِ اللَّهِ مَنْصُورِينَ إِسْلَمِ اللَّهِ مَحْظُوظِينَ بِعِنَايَةِ اللَّهِ
مَحْفُوظِينَ بِحِمَايَةِ اللَّهِ عَنْ كُلِّ شَاغِلٍ يُشْغِلُ عَنِ اللَّهِ فَيَا نُورَ الْأَنْوَارِ وَيَا
عَالِمَ الْأَسْرَارِ وَيَا مُدَبِّرَ الْأَيَّلِ وَالنَّهَارِ يَا مَلِكُ يَا عَزِيزُ يَا قَهَّارُ يَا رَحِيمُ يَا
وَدُودُ يَا غَفَّارُ يَا عَلَامَ الْفُلُوبِ يَا مُقْلِبَ الْقُلُوبِ وَالْأَبْصَارِ يَا سَتَارَ
الْعُيُوبِ يَا غَفَّارَ الذُّنُوبِ إِغْفِرْلِي ذُنُوبِي وَارْحَمْ مَنْ ضَاقَتْ عَلَيْهِ الْأَسْبَابُ
وَغُلِقَتْ دُونَهُ الْأَبْوَابُ وَتَعَسَّرَ عَلَيْهِ سُلُوكُ طَرِيقِ أَهْلِ الصَّوَابِ وَ
اَنْصَرَمَتْ أَيَّامُهُ وَنَفْسُهُ رَاتِعَةٌ فِي مَيَادِينِ الْغَفَلَةِ وَالْمَعْصِيَةِ وَدَنِيَّ
الْأَكْتَسَابِ فَيَا مَنْ إِذَا دُعِيَ أَجَابَ وَيَا سَرِيعَ الْحِسَابِ وَيَا كَرِيمُ يَا
وَهَابُ إِرْحَمُ مَنْ عَظَمَ مَرَضُهُ وَعَرَّ شِفَائَهُ وَضَعَفَتْ حِيلَتُهُ وَقَوَىَ بَلَائِهِ وَ
أَنْتَ مَلْجَئُهُ وَرَجَائُهُ إِلَيْكَ أَرْفَعُ بَثَّيَ وَحُرْفِي وَشِكَائِي إِلَيْكَ حُجَّتِي
حَاجَتِي وَعُدَّتِي فَاقَتِي وَانْقِطَاعُ حِيلَتِي إِلَيْكَ قَطْرَةٌ مِنْ بِحَارِ جُودِكَ تُغْنِيَنِي
وَذَرَّةٌ مِنْ تَيَارِ عَفْوِكَ تَكْفِيَنِي يَا وَدُودُ يَا وَدُودُ يَا وَدُودُ يَا ذَا الْعَرْشِ
الْمَجِيدُ يَا مُبِدِئُ يَا مُعِيدُ يَا فَعَالًا لِمَا يُرِيدُ أَسْأَلُكَ بِنُورٍ وَجِهَكَ الَّذِي مَلَأَ
أَرْكَانَ عَرْشِكَ وَأَسْأَلُكَ بِقُدْرَتِكَ الَّتِي قَدَرْتَ بِهَا عَلَى جَمِيعِ خَلْقِكَ وَ
بِرَحْمَتِكَ الَّتِي وَسَعَتْ كُلَّ شَيْءٍ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ يَا مُغِيثُ أَغْثُنَا وَأَغْفِرُ
جَمِيعَ ذُنُوبِي وَسَقَطَاتِ لِسَانِي فِي جَمِيعِ عُمُرِي بِرَحْمَتِكَ
يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ آمِينَ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

إِلَيْهِ الْذُنُوبُ أَخْرَسْتِنِي وَكَثْرَةُ الْمَعَاصِي أَخْجَلْتِنِي وَشِدَّةُ الْغُفْلَةِ أَخْفَتْ صَوْتِي
فَادْقُ بَابَ رَحْمَتِكَ وَأُنَا دِيٍ فِي بَابِ مَغْفِرَتِكَ بِصَوْتِ سَيِّدِي وَسَنَدِي الشَّيْخِ عَبْدِ
الْقَادِيرِ الْكَيْلَانِي وَنِدَاءِ الْمَقْبُولِ الْمَانُوسِ عِنْدَ الْبَوَابِ بِيَا مَنْ وَسَعَتْ رَحْمَتُهُ كُلَّ
شَيْءٍ وَيَا مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَيَا مَنْ لَا يَضُرُّهُ شَيْءٌ وَلَا يَنْفَعُهُ شَيْءٌ وَلَا يَغْلِبُهُ
شَيْءٌ وَلَا يَعْزُبُ عَنْهُ شَيْءٌ وَلَا يُؤْدُهُ شَيْءٌ وَلَا يَسْتَعِينُ بِشَيْءٍ وَلَا يُشْغِلُهُ شَيْءٌ عَنْ شَيْءٍ
وَلَا يُشِيهُهُ شَيْءٌ وَلَا يُعِجزُهُ شَيْءٌ اغْفِرْلِي كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى لَا تَسْعَلَنِي مِنْ شَيْءٍ يَا مَنْ هُوَ
آخِذُ بِنَاصِيَةِ كُلِّ شَيْءٍ وَبِيَدِهِ مَقَالِيدُ كُلِّ شَيْءٍ وَيَا مَنْ هُوَ الْأَوَّلُ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ
وَالآخِرُ بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ وَالظَّاهِرُ فَوْقَ كُلِّ شَيْءٍ وَالْبَاطِنُ دُونَ كُلِّ شَيْءٍ وَالْقَاهِرُ فَوْقَ
كُلِّ شَيْءٍ اغْفِرْلِي كُلَّ شَيْءٍ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَيَا عَلِيمًا بِكُلِّ شَيْءٍ وَمُحِيطًا
بِكُلِّ شَيْءٍ وَبَصِيرًا بِكُلِّ شَيْءٍ وَيَا شَهِيدًا عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَرَقِيبًا عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَلَطِيفًا
بِكُلِّ شَيْءٍ وَخَيِيرًا بِكُلِّ شَيْءٍ اغْفِرْلِي كُلَّ شَيْءٍ مِنَ الذُّنُوبِ وَالْخَطِيئَاتِ حَتَّى لَا
تَسْعَلَنِي عَنْ شَيْءٍ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِعِزَّتِكَ وَبِجَلَالِ عِرْتَكَ
وَبِقُدرَةِ سُلْطَانِكَ وَبِسُلْطَانِ قُدْرَتِكَ مِنَ الْقَطْيَعَةِ وَالْأَهْوَاءِ الرَّدِيَّةِ يَا جَارَ
الْمُسْتَجِيرِينَ أَجِرْنِي مِنَ الشَّهَوَاتِ الشَّيْطَانِيَّةِ وَطَهِرنِي مِنَ الْقَادُورَاتِ الْبَشَرِيَّةِ وَ
صَفِّنِي بِحُبِّ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمُحَبَّةِ الصِّدِّيقِيَّةِ مِنْ صَدَاءِ
الْغُفْلَةِ وَأَوْهَامِ الْجَهْلِ حَتَّى تَفْنَى الْأَنَانِيَّةُ وَيَبْقَى الْكُلُّ لِلَّهِ وَبِاللَّهِ وَإِلَى اللَّهِ وَ
مِنَ اللَّهِ غَرْقًا

Onuncu Risale

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Şu Âyet-i Kerimenin yüksek Semasına çıkışır Sırrını fehmetmek için yedi basamaklı bir merdiven kuruyoruz.

Birinci Basamak: Semavatın, Melaike ile tesmiye edilen münasib sâkinleri vardır. Çünkü Küre-i Arzin Semaya nisbeten küçüklüğü ve hakaretiyle beraber zevilhayat ile dolu olması, Semavatın o müzeyyen burçları zevil-idrak ile dolu olmasını tasrih ediyor. Ve keza Semavatın bu kadar zînetlerle tezyin edilmesi, behemehal zevil-idrakin takdir ve istihsan ile nazar-ı hayretlerini celbetmek içindir. Çünkü hüsnü zînet, âşıkların celbi içindir. Yemek ve taam da aç olanlara yapılır. Maahaza ins ve cin o vazifeyi ifaya kâfi değildir. Ancak gayr-ı mahdud oraya münasib Melaike ve Ruhanîler o vazifeyi îfa edebilir.

İkinci basamak: Arzin Semavatla alâkası, muamelesi olup aralarında çok büyük irtibat vardır. Evet arza gelen ziya, hararet, Bereket vesaire, Semavattan geliyor. Arzdan da Semaya Dualar, İbadetler, Ruhlar gidiyor. Demek aralarında cereyan eden ticârî muameleden anlaşılıyor ki; arzin sâkinleri için Semaya çekmeye bir yol vardır ki, Enbiya, Evliya, Ervah cesedlerinden tecerrûd ile Semavata uruc ederler.

Üçüncü basamak: Semavatta devam ile cereyan eden sükûn, sükût, Nizam, İntizam, Ittiraddan hissedildiğine nazaran, Semavat Ehli, Arz Sâkinleri gibi değildirler. Evet arzda bulunan nifak, şikak, ihtilaf, ezdadin içtimai, hayır ve şerrin ihtilatı gibi şeyler, Semavatta

yoktur. Bu sayede Semavatta Nizam ve İntizamı bozacak bir hal yoktur. Sâkinleri verilen Emirlere Kemal-i İtaatle imtisal ediyorlar.

Dördüncü basamak: Cenab-ı Hakk'ın iktizaları, Hükümleri mütegayir bazı Esmaları vardır. Meselâ: **Bedir** gibi bazı gazâlarda Ashab-ı Kiram'a yardım etmek üzere küffar ile muharebe etmek için Melaikenin Semadan Înzâlini iktiza eden İsmi, Melaike ile şeyatîn - yani Semavî olan Ahyar ile arzî eşrar- arasında muharebenin vukuunu istib'ad değil, iktiza eder. Evet Cenab-ı Hak Melaikeye bildirmeksizsin şeytanları def' veya ihlâk edebilir. Fakat Satvet ve Haşmetinin iktizası üzerine bu kabil mücazatın müstehaklarına ilân ve teşhiri, Azametine läyiktir.

Beşinci basamak: Ruhanîlerin Ahyarı, Semada bulunduklarından, eşrarı da letafetlerine güvenerek onları takilden iltihak etmek istediklerinde, Ehl-i Sema, onları şeraretleri için kabul etmeyerek def'ediyorlar. Maahaza, bu gibi manevî mübarezeleri Âlem-i Şehadete, bilhassa vazifesi şehadet ve müşahede olan insana ilân ve teşhirine Recm-i Nûcum alâmet ve nişan kılınmıştır.

Altıncı basamak: Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan, nev'-i beseri itaate İrşad, isyandan zecr ve men'etmek üzere kullandığı Üslûb-u Âlisine bak:

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ فَانْفُذُو لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا سُلْطَانٍ

Yani: "Ey ins ve cin Cemaati! Mülkümden hariç bir memlekete çıkip kurtulmak için Semavat ve arzin aktarından çıkmaya kuvvetiniz varsa çıkışınız. Amma ancak bir Sultanla çıkışınız."

Kur'an-ı Kerim bu Âyet ile pek geniş Sultanat-ı Rububiyete karşı ins ve cinnin aczlerini ilân zîmnâda nida ediyor: "Ey insan-ı hakir, sagir, âciz! Ne suretle, şeytanları recmeden Melaike ile necimlerin, şemslerin, kamerlerin itaat ettikleri Sultan-ı Ezel'e isyan ediyorsun! Nasıl kocaman yıldızları mermi, kurşun yerinde kullanabilen bir askere sahib olan bir Sultana karşı isyan etmeye cesaret ediyorsun!"

Yedinci basamak: Yıldızların pek küçük efradı olduğu gibi, pek büyükleri de vardır. Semanın vechini, yüzünü ziyanlıdan her şey

yıldızdır. Bu neviden bir kısmı, Semaya zînet olmuştur. Bir kısmı da şeytanları recmetmek için Semavî Mancınıklardır. Semada yapılan bu Recm, Sema gibi en väsi dairelerde bile vukua gelen mübareze hâdisesini insanlara göstermekle insanların müfîlerini âsilerle mübarezeye teşvik ile alıştırmaktır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanı hayvandan ayıran şeylerden:

Biri, mazi ve müstakbel ile alâkadar olmasıdır. Hayvan bu iki zamanı bîhakkın düşünecek bir idrake mâlik değildir.

İkincisi, gerek enfüsî, gerek âfâkî, yani dâhilî ve haricî şeylere taalluk eden idraki, küllî ve umumîdir.

Üçüncüüsü, inşaata lâzım olan mukaddemeleri keşf ve tertib etmektir. Meselâ: Bir evin yapılması için lâzım olan taş, ağaç, çimento misillü lüzumlu mukaddemeleri ihmaz ve tertib etmek gibi.

Binaenaley, insanın en evvel ve en büyük vazifesi, Tesbih ve Tahmîddir. Evvelâ mazi, hal ve istikbal zamanlarında görmüş veya görecek **Nimetler Lisanıyla**, sonra nefsinde veya haricinde görmekte olduğu **În'amalar Lisanıyla**, sonra mahlukatın yapmakta oldukları **Tesbihati şahadet** ve **Müşahede Lisanıyla Sânii hamd ü sena etmektir**.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hakk'ın Atâ, Kaza ve Kader namında üç Kanunu vardır. Atâ, Kaza Kanununu, Kaza da Kaderi bozar.

Meselâ: Bir şey hakkında verilen karar, Kader demektir. O kararın infazı, Kaza demektir. O kararın ibtaliyle hükmü Kazadan afvetmek, Atâ demektir. Evet yumuşak bir otun damarları katı taşı deldiği gibi, Atâ da Kaza Kanununun kat'iyyetini deler. Kaza da ok gibi Kader Kararlarını deler. Demek Atânın Kazaya nisbeti, Kazanın Kadere nisbeti gibidir. Atâ, Kaza Kanununun şümüllünden ihraçtır. Kaza da Kader Kanununun külliyetinden ihraçıdır. Bu Hakikate vâkîf olan **Ârif**:

"Ya Îlahî! Hasenatîm Senin Atâ'ndandır. Seyyiatîm da Senin Kaza'ndandır. Eğer Atâ'n olmasa idi, helâk olurdum" der.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Esma-i Hüsnayı tazammun eden bazı fezlekeler ile Âyetlere hâtime verilmekte ne gibi bir Sîr vardır?

Evet Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan, bazan Âyât-ı Kudreti Âyetlerde basteder. Sonra içerisinde Esmayı çıkarır. Bazan mensucat toplar gibi

açar dağıtır. Sonra toplar, Esmada tayyeder. Bazan da ef'alini tafsil ettikten sonra İsimler ile icmal eder. Bazan da halkın a'malını tehdidane söyler. Sonra Rahmete işaret eden İsimler ile teselli eder. Bazan da bazı makasıl-1 cüz'iyeyi zikrettikten sonra o makasısı takdir ve isbat için bürhan olarak Kavaid-i Külliye hükmünde olan İsimleri zikrediyor. Bazan da maddî cüz'iyatı zikreder. Sonra Esma-i Külliye ile icmal eder ve hâkeza...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Acz de aşk gibi Allah'a îsal eden yollardan biridir. Amma acz yolu, aşktan daha kısa ve daha Selâmettir.

Ehl-i Sülük, Tarîk-1 Hafada Letaif-i Aşere üzerine, Tarîk-i Cehrde Nûfus-u Seb'a üzerine sülük etmişlerdir. Bu fakir, âciz ise dört hatveden ibaret; hem kısa, hem sehl bir Tarîkî, Kur'anın Feyzinden istifade etmiştir.

Birinci hatve: *فَلَا تُزَكِّوْا أَنْفُسَكُمْ* Âyetinden,

İkinci hatveyi: *وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَيْهُمْ أَنْفُسَهُمْ* Âyetinden;

Üçüncü hatveyi:

مَا آصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا آصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ

Âyetinden;

Dördüncü hatveyi: *كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهُهُ* Âyetinden ahzetiştir. Bunların izahı:

Birinci Hatve: İnsan yaratılışında kendi nefsine muhib olarak yaratılmıştır. Hattâ bizzât nefsi kadar bir şeye sevgisi yoktur. Kendisini, ancak Mabuda lâyiğ senalar ile medhediyor. Nefsinin bütün ayıblardan, kusurlardan tenzih etmekle, -haklı olsun haksız olsun- Kemal-i şiddetle müdafaa ediyor. Hattâ Cenab-1 Hakk'ı hamd ve sena için kendisinde yaratılan cihazatı, kendi nefsine hamd ü sena için sarfediyor ve

مَنْ اتَّخَذَ إِلَهًا هَوَيْهُ deki *مَنْ* şümulüne dâhil

oluyor. Bu mertebede nefsin tezkiyesi, ancak adem-i tezkiyesiyle olur.

İkinci Hatve: Nefis Hizmet zamanında geri kaçar. Ücret vaktinde ileri safâ hücum ediyor. Bu mertebede onun tezkiyesi, yaptığı fiili aksetmekle olur. Yani işe, Hizmete ileriye sevkedilmeli, ücret tevziinde geriye bırakılmalıdır.

Üçüncü Hatve: Kendi nefsinde, torbasında, kusur, naks, acz, fâkr'dan maada bir şeyi bırakmamalıdır. Bütün mehasin, iyilikler, Fâtır-ı Hakîm tarafından În'am edilen Nimetler olup hamdi iktiza eder. Fahri istilzam etmediklerini itikad ve telakki edilmelidir. Bu mertebede onun tezkiyesi; Kemalinin adem-i kemalinde, Kudretinin aczinde, Ginasının faktöründe olduğunu bilmekten ibarettir.

Dördüncü Hatve: Kendisi istiklaliyet halinde fâni, hâdis, madum olduğunu ve Esma-i İlahiyeye âyinedarlık ettiği halde şahid, meşhud, mevcud olduğunu bilmekten ibarettir. Bu mertebede onun tezkiyesi; vücutunda ademini, ademinde vücutunu bilmekle **لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ** yü kendisine Vird ittihaz etmektir.

Ve keza Vahdet-ül Vücut ehli, Kâinatı nefyetmekle i'dam ediyorlar. Vahdet-üs Şühud halkı ise, bütün mevcudatı, -kürek cezahılar gibi- nisyan zindanında ebedî hapse mahkûm ediyorlar.

Kur'anın ifham ettiği tarîk, Kâinatı, mevcudatı hem i'damdan, hem hapisten kurtarır. Esma-i hüsnaya mazhariyetle âyinedarlık etmek gibi vazifelerde istihdam ediyor. Fakat Kâinatı, istiklaliyetten ve kendi hesabına çalışmaktan azlediyor.

Ve keza insanın vücutunda birkaç daire vardır. Çünkü hem nebatîdir, hem hayvanîdir, hem insanîdir, hem İmanî. Tezkiye muamelesi bazan Tabaka-i İmaniyede olur. Sonra tabaka-i nebatiyeye iner. Bazan da yirmidört saat zarfında her dört tabakada muamele vaki' olur. İnsanı hata ve galata atan, bu dört tabakadaki farkı riayet etmemektir.

خَلَقَ لَنَا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ya istinaden insaniyetin mide-i hayvaniye ve nebatiyeye münhasır olduğunun zanniyla galat ediyor. Sonra bütün gayelerin nefsine aid olduğunun hasıyla galat ediyor.

Sonra, her şeyin kıymeti menfaati nisbetinde olduğunun takdiriyle galat ediyor. Hattâ Zühre yıldızını kokulu bir zühreye mukabil almaz. Çünkü kendisine menfaati dokunmuyor.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Ubudiyet, sebkat eden Nimetin neticesi ve onun fiatıdır. Gelecek bir Nimetin mükâfat mukaddemesi ve vesilesi değildir. Meselâ: İnsanın en güzel bir surette yaratılışı, Ubudiyeti iktiza eden sâbık bir Nimet olduğu ve sonra da, İmanın İ'tasiyla kendisini sana tarif etmesi, Ubudiyeti iktiza eden sâbık Nimetlerdir. Evet nasıl ki midenin İ'tasiyla bütün mat'umat İ'ta edilmiş gibi telakki ediliyor; hayatın İ'tasiyla da, Âlem-i Şehadet müştemil bulunduğu Nimetler ile beraber İ'ta edilmiş gibi telakki ediliyor.

Ve keza nefş-i insanının İ'tasiyla, bu mide için Mulk ve Melekût Âlemleri Nimetler Sofrası gibi kılınmıştır. Kezalik İmanın İ'tasiyla, mezkûr sofralar ile beraber, Esma-i Hüsnada iddihar edilen defineleri de sofa olarak verilmiş oluyor. Bu gibi ücretleri peşin aldıktan sonra, devam ile hizmete mülazim olmak lâzımdır. Hizmet ve amelden sonra verilen Nimetler mahza onun fazlândandır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Enva'in efragında, bilhassa haşerat ve hevam kısmında görünen fevkâlâde çoklukta müşahede edilen hârikulâde gayr-i mütenâhî bir cûd u sehayet vardır. Kemal-i İttikan ve İntizam ile bütün enva'da bulunan şu kesret-i efrag, Tecelliyat-ı İlahiyyenin gayr-i mütenâhî olduğuna ve Cenab-ı Hakk'in mahiyeti her şeye mübâyin olduğuna ve bütün eşya Onun Kudrette nisbeten mütesavi olduğuna sarahaten delalet eder.

Evet bu Cûd-u İcad Sâniin Vücubundandır. Nevide Celâlîdir, ferdde Cemâlîdir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın yaptığı san'atlara sühulet ve suubet dereceleri, onun İlîm ve cehliyle ölçülür. Ne kadar san'atlarda bilhassa ince ve latif cihazatta ilmî mehareti çok olursa, o nisbetté kolay olur. Cehli nisbetinde de zahmet olur. Binaenaleyh eşyanın hilkatinde sur'at-i mutlaka ile vüs'at-i mutlaka içinde görünen Sühulet-i Mutlaka, Sâniin İlmine nihayet olmadığına Hads-i Katî ile delalet eder.

وَمَا آمَرْنَا إِلَّا وَاحِدَةً كَلْمَحٍ بِالْبَصَرِ

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın fitraten mâlik olduğu câmiiyetin acaibindendir ki: Sâni'-i Hâkim şu küçük cisimde gayr-ı mahdud Enva'-ı Rahmeti tartmak için gayr-ı ma'dud mızanlar vaz'etmiştir. Ve Esma-i Hüsnanın gayr-ı mütenahî Mahfi Definelerini fehmetmek için gayr-ı mahsur cihazat ve âlât yaratmıştır. Meselâ: Mesmuat, Mubsırat, Me'kulât Âlemelerini ihata eden insandaki duygular, Sâni'in Sıfat-ı Mutlakasını ve geniş Şuunatını fehmetmek içindir.

Ve keza hardaleden daha küçük kuvve-i hâfızasında öyle bir Latife-i Müdrike bırakılmıştır ki o hardalenin tazammun ettiği geniş Âlemde o Latife daimî seyr ve cevelan etmekte ise de sahiline vâsil olamaz. Maahaza, bazan bu büyük Âlem o Latifeye o kadar darlaşır ki, Âlem o Latifenin karnında bir zerre gibi olur. Ve o Latifeyi, bütün seyahat meydanlarıyla, mütalaa ettiği kitaplarıyla o hardale dahi yutar, yerinde oturur, karnı da ağrımaz. İşte, insanın mütefavit mertebeleri bu sıldan anlaşılır.

Evet bazı insanlar zerrede boğulurlar. Bazısında da dünya boğulur. Bazılar da, kendilerine verilen anahtarlardan birisiyle kesretin en geniş bir Âlemini açar fakat içinde boğulur. Sahil-i Vahdet ve Tevhide zorla vâsil olur. **Demek, insanın Seyr-i Ruhanîsinde çok tabakalar vardır. Bir tabakada, insanlara Huzur u Tevhid pek sühuletle nasib ve müyesser olur. Bir tabakasına da, gaflet ve evham öyle istilâ eder ki, kesret içinde garkolmakla tam manasıyla Tevhidi unutmuş olur. Sukutu Suud, tedenniyi Terakki, cehl-i mürekkebi Yakîn, uykunun son perdesini İntibah zan ve tevehhüm eden bir kısım medenîler ikinci tabakadaki insanlardandır. Onlar, Hakaik-i İmaniyeyi derketmekte bedevilerin bedevileridir.**

İ'lem Eyyühel-Aziz! İsm-i Celal, alelekser nevilerde, külliyyatta Tecelli eder. İsm-i Cemal ise mevcudatın cüz'iyatına Tecelli eder. Bu itibarla nevilerdeki Cûd-u Mutlak, Celalin Tecellisidir. Cüz'iyatın nakışları, eşhasın güzellikleri Cemalin Tecelliyatındandır.

Ve keza Celal, Vâhidiyetin Tecellisinden, Cemal dahi Ehadiyetin Tecellisinden zahir olur. Bazan da Cemal, Celalden Tecelli eder. **Evet Cemalin gözünde Celal ne kadar Cemildir, Celalin gözünde dahi Cemal o kadar Celildir.**

İ'lem Eyyühel-Aziz! Basar masnuatı görüp de, Basiret Sâni görmezse çok garib ve pek çirkin düşer. Çünkü o halde Sâniin manen,

Kalben görünmemesi, ya Basiretin fikdanındandır veya Kalb gözünün kör olmasındandır veya pek dar olduğundan mes'eleyi azametile kavramadığındandır. Veya bir hızlan'dır. Ve illâ Sâniin inkâri, Basarın şuhudunu inkârdan daha ziyade münkerdir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bir tarlaya zer'edilen bir tohum, manevî bir sur ve bir duvardır. O tarlayı tohum sahibine mal eder. Başkasının tasarrufuna mani olur. Kezalik küre-i arz tarlasına zer'edilen nebatat, hayvanat tohumları manevî bir sur ve bir seddir ki, şirketi men'ediyor; gayrı, müdahaleden tardeder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Tabiatları latif, ince ve latif san'atlara meftun bazı insanlar, bilhassa has bahçelerinde pek güzel hendesevari bir şekilde şekilleri, arkları, havuzları, şadırvanları yaptırmakla bahçelerine pek muntazam bir manzara verirler. Ve o letafetin, o güzelliğin derecesini göstermek için bazı çirkin kaya, kaba, gayr-ı muntazam -mağara ve dağ heykelleri gibi- şeyleri de ilâve ediyorlar ki, onların çirkinliğiyle, adem-i intizamiyla bahçenin güzelliği, letafeti fazlaca parlasın.

إِنَّمَا الْأَشْيَاءُ تُعْرَفُ بِاَنْدَادِهَا Lâkin müdakkik bir

kimse, o ezdadı cem'eden bahçenin manzarasına baktığı zaman anlar ki, o çirkin kaba şeyler kasden yapılmıştır ki; güzellik, intizam, letafet artsın. **Zira güzelin güzelliğini arttıran, çirkinin çirkinliğidir.** Demek bahçenin tam intizamını ikmal eden, o çirkinlerdir. Ve o çirkinlerin adem-i intizamı nisbetinde bahçenin intizamı artar.

Kezalik dünya bahçesinde Nizam ve İntizamın son sisteminde bulunan mahlukat ve masnuat arasında -hayvanlarda olsun, nebatatta olsun, cemadatta olsun- bazı çirkin, İntizamdan hariç şeyler bulunur. Bunların çirkinliği, intizamsızlıklarları, dünya bahçesinin güzelliğine, İntizamına bir zînet, bir süs olmak üzere Sâni'-i Hakîm tarafından kasden yapılmış olduğunu, pek yüksek, geniş, şâirane bir hayal ile dünyanın o bahçe manzarasını nazar altına alabilen adam görebilir.

Maahâza, o gibi şeyler kasdî olmasaydı, şekillerinde Hikmetli tehalûf olmazdı. Evet tehalûfte Kasd ve İhtiyar vardır. Her insanın bütün insanlara sîmaca muhalefeti buna delildir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanı fitraten bütün hayvanlara tefevvuk ettiren câmiiyetinin meziyetlerinden biri, zevilhayatın Vâhib-ül Hayat'a olan Tahiyye ve Tesbihlerini fehmetmektedir. **Yani insan kendi kelâmını fehmettiği gibi, İman kulağıyla zevilhayatın da, belki cemadatın da bütün Tesbihlerini fehmeder.** Demek her şey sağır adam gibi yalnız kendi kelâmını anlar. İnsan ise, bütün mevcudatın lisanlarıyla tekellüm ettikleri Esma-i Hüsnanın delillerini fehmeder. Binaenaleyh herşeyin kıymeti, kendisine göre căz'ıdır. İnsanın kıymeti ise küllîdir. Demek bir insan, bir ferd iken bir nevi gibi olur.

وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ

***

İ'lem Eyyühel-Aziz! Zahir ile bâtin arasında müşabehet varsa da, Hakikate bakılrsa aralarında büyük uzaklık vardır.

Meselâ: Âmiyane olan Tevhid-i Zahirî, **hiçbir şeyi Allah'ın gayrisine isnad etmemekten ibarettir.** Böyle bir nefiy, sehl ve basittir. Ehl-i Hakikatın Hakikî Tevhidleri ise, her şeyi **Cenab-ı Hakk'a isnad etmekle beraber her şeyin üstünde bulunan mührünü, sikkesini görüp okumaktan ibarettir. Bu, Huzuru isbat, gafleti nefyeder.**

İ'lem Eyyühel-Aziz! Hayat-ı dünyeviyeye kasden ve bizzât teveccûh edip bağlanan kâfirin, imhal-i ikabında ve bilakis terakkiyat-ı maddiyede muvaffakiyetindeki Hikmet nedir?

Evet o kâfir, kendi terkibiyle, sıfatıyla Cenab-ı Hak'ça nev'-i besere takdir edilen Nimetlerin tezahürüne -şuuru olmaksızın- hizmet ediyor. Ve güzel Masnuat-ı İlahiyyenin mehasinini bilâ-şuur tanzim ediyor. Ve kuvveden fiile çıkartmakla Garabet-i San'at-ı İlahiyyeye nazarları celbediyor. Ne faide ki farkında değildir. Demek o kâfir, saat gibi kendi yaptığı amelden haberi yok. Amma vakitleri bildirmek gibi nev-i besere pek büyük bir hizmeti vardır. Bu Sırra binaen dünyada mükâfatını görür.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Tevfik-i İlâhî Refiki olan adam, Tarîkat berzâhına girmeden zâhirden Hakikate geçebilir. Evet Kur'andan, Hakikat-ı Tarîkatı -tarîkatsız- feyiz suretiyle gördüm ve bir parça aldım. Ve keza maksud-u bizzât olan İlimlere Ulûm-u Aliyeyi okumaksızın îsal edici bir yol buldum.

Seri-üs Seyr olan bu zamanın evlâdına, kısa ve Selâmet bir Tarîki ihsan etmek, Rahmet-i Hâkimenin Şânındandır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanı gaflete düşürtmekle Allah'a Ubudiyetine mani olan, cüz'î nazarını cüz'î şeylere hasretmektir. Evet cüz'iyat içerisinde düşüp cüz'ılere hasr-ı nazar eden, o cüz'î şeylerin esbabdan sudûruna ihtimal verebilir. Amma başını kaldırıp nev'e ve umuma baktığı zaman, edna bir cüz'înin en büyük bir sebebden sudûruna cevaz veremez. Meselâ: Cüz'î Rızkını bazı esbaba isnad edebilir. Fakat menşe-i rizik olan arzin, kış mevsiminde kupkuru, kıraç olduğuna, bahar mevsiminde Rızk ile dolu olduğuna baktığı vakit, arzı ihya etmekle bütün zevilhayatın Rızıklarını veren Allah'dan maada kendi Rızkını verecek bir şey bulunmadığına kanaati hasıl olur. Ve kezaevindeki küçük bir ışığı veya Kalbinde bulunan küçük bir nuru bazı esbaba isnad edebilirsin. Amma o ışığın, şemsin ziyasıyla, o Nurun da Menba'-ul Envâr'ın Nuruyla muttasıl olduğuna vâkîf olduğun zaman anlarsın ki; **kalbini ışıklandıran, Kalbini tenvir eden ancak leyl ve neharı birbirine Kalbeden Fâtır-ı Hakîm'dir.**

Ve keza senin vücudunun zuhur ve vuzuhca Hâlik'in vücuduna nisbeti, Hâlik'ın Vücuduna delalet edenlerin nisbeti gibidir. Çünkü sen bir vecihle kendi vücuduna delalet ediyorsun. Amma Hâlik'in Vücuduna, bütün mevcudat, bütün zerratıyla delalet ediyor. Öyle ise Onun Vücudu senin vücudundan, Âlemin zerratı adedince zuhur dereceleri vardır.

Ve keza seni nefsin sevmeye sevkeden esbab:

1- Bütün lezzetlerin mahzeni nefistir

2- Vücudun merkezi ve menfaatin madeni nefistir

3- İnsana en karib -yakın- nefistir, diyorsun. Pekâlâ. Fakat o fâni lezzetlere mukabil, lezaiz-i bâkiyeyi veren Hâlik'i daha ziyade Ubudiyetle sevmek lâzım değil midir? Nefis vücuda merkez olduğundan Muhabbete lâyik ise, o vücudu İcad eden ve o Vücudun Kayyumu olan Hâlik, daha fazla muhabbete, Ubudiyete müstehak olmaz mı? Nefsin maden-i menfaat ve en yakın olduğu, sebeb-i muhabbet olursa, bütün hayırlar, rızıklar elinde bulunan ve o nefsi yaratan Nâfi', Bâki ve daha karib olan, daha ziyade Muhabbete lâyik değil midir? Binaenaleyh bütün mevcudata inkısam eden Muhabbetleri cem ve Muhabbetin ile beraber Mahbub-u Hakîkî olan Fâtır-ı Hakîm'e ihsa etmek lâzımdır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Senin önünde çok korkunç büyük mes'eleler vardır ki, insana ihtiyata, ihtiyamaya mecbur eder.

Birisı: Ölümdür ki, insana dünyadan ve bütün sevgililerinden ayıran bir ayrılmaktır.

İkincisi: Dehşetli korkulu Ebed Memleketine yolculuktur.

Üçüncüsü: Ömür az, sefer uzun, yol tedariki yok, kuvvet ve Kudret yok, acz-i mutlak gibi elîm elemelere maruz kalmaktır. Öyle ise, bu gaflet ü nisyan nedir? Devekuşu gibi başını nisyan kumuna sokar, gözüne gaflet gözlüğünü takarsın ki Allah seni görmesin. Veya sen Onu görmeyesin. Ne vakte kadar zâ'ilat-ı fâniyeye ihtimam ve Bâkiyat-ı Daimeden tegafül edeckesin?

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hakk'a hamdler, şükürler olsun ki; mesail-i nahviyeden "isim" ile "harf" arasındaki manevî fark ile çok mühim mes'eleleri bana öğretmiştir. Şöyle ki:

Harf, gayrın manasını izah için bir alet, bir hâdim olduğu gibi; şu mevcudat da, Esma-i Hüsnanın Tecelliyatını izhar, ifham, izah için bir takım İlahî Mektublardır ki, içlerinde yazılı delail, berahin, havarik Mu'cize-i Kudrettir. Mevcudat bu vecihle nazara alınması; İlim, İman, Hikmettir. Şayet isim gibi müstakil ve maksud-u bizzât cihetiyle bakılrsa, küfran ve cehl-i mürekkeb olur.

Ve keza mesail-i mantikiyeden "küllî" ile "küll" arasındaki fark ile Rububiyete dair çok mes'eleleri öğrenmiş bulunuyorum. Cemal ile Ehadiyet كُلُّ ذُو جُزْئَاتٍ şümulüne dâhildir. Celal ve Vâhidiyet كُلُّ ذُو أَجْزَاءٍ ünvanına dâhildir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Dünya, Âlem-i Âhirete bir fihriste hükümdedir. Bu fihristede Âlem-i Âhiretin mühim mes'elelerine olan işaretlerden biri, cismanî olan Rızıklardaki lezzetlerdir. Bu fâni, rezil, zelil dünyada bu kadar Nimetleri ihsas ve ifaza etmek için insanın vücutunda yaratılan havass, hissiyat, cihazat, a'za gibi âlât ve edevatından anlaşılır ki,

Âlem-i Âhirette de تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا أَلْأَهَارُ kasırların

altında, Ebediyete lâyik cismanî ziyafları olacaktır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın havf ve Muhabbeti halka teveccüh ettiği takdirde, havf bir bela, bir elem olur. Muhabbet bir musibet gibi olur. Zira o korktuğun adam, ya sana merhamet etmez veya senin istirhamlarını işitmeyez. Muhabbet ettiğin şahıs da, ya seni tanımaz veya Muhabbetine tenezzül etmez. Binaenaleyh havfin ile muhabbetini dünya ve dünya insanlarından çevir. Fâtır-ı Hakîme tevcih et ki, havfin Onun merhamet kucağına -çocuğun anne kucağına kaçtığı gibi- leziz bir tezellül olsun. Muhabbetin de Saadet-i Ebediyeye vesile olsun.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Sen Şecere-i Hilkatin ya bir semeresi veya bir çekirdeğisin. Cismin itibariyle küçük, âciz, zaif bir cüzsün. Lâkin Sâni'-i Hakîm lütfıyla, Latif San'atıyla seni cüzlükten küllüğe çıkartmıştır.

Evet cismine verilen Hayat sayesinde, geniş duyguların ile Âlem-i Şehadet üzerinde cevelan etmekle filcümle căz'iyet kaydından kurtulmuşsun. Ve keza İnsaniyet İ'tasıyla bilkuvve "küll" hükmündesin. Ve keza İman ve İslâmiyet İhsanıyla bilkuvve "külli" olmuşsun. Ve keza Marifet ve Muhabbetin İn'amıyla muhit bir Nur olmuşsun.

Binaenaleyh dünyaya ve cismanî lezaize meyledersen, âciz, zelil bir căz'î olursun. Eğer cihazatını İnsaniyet-i Kübra denilen İslâmiyet hesabına sarfedersen, bir külli ve bir küll olursun.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bu kadar elîm firak ve ayrılıklara maruz kalmakla çektiğin elemlerin sebebi ve kabahati sendedir. Çünkü o Muhabbetleri gayr yerinde sarfediyorsun. Eğer o Muhabbetleri cem' edip Vâhid-i Ehad'e tevcih ve Onun Hesabıyla, izniyle sarfedersen, bütün mahbubların ile beraber bir anda birleşip sevinçlere, memnuniyetlere mazhar olacaksın.

Evet bir sultana intisab eden bir adam, o sultanın, her şeyle alâkadar, her mekânda herkesle muhaberesi, alâkası zımnında, o adam da bir cihette, bir derece alâkadar olabilir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Meselâ: Kamerin ahvaline veya istikbalin Hakikatine dair i'ta-i malûmat eden adama, bütün mâmelekini ona feda etmeye hazırlı . Amma daire-i mülkünde bir arı hükmünde

bulunan kamerin Hâliktan haber getiren ve ezel, ebede, Hayat-ı Ebediyeye, Hakaik-i Esasiyeye, Azîm Mes'elelere dair malûmat Î'ta eden ve seni manevî perişaniyetlerden, dalaletlerden kurtarıp kesretten Vahdete doğru yol gösteren ve Hayat-ı Ebediyeye İmanla Mâ-ül Hayatı sana içirtmekle firak ve ayrılmak ateşlerinden kurtaran; ve Hâlikin marziyatını, metalibini tarif eden ve Sultan-ı Ezel, Ebed'in muhaberesine tercümanlık yapan Resul-i Rahman'ı dinlemeye ve o Muhibbir-i Sadık'a İman ile Teslim olmaya mani olan nefsin heva ve hevesini terketmiyorsun!..

İ'lem Eyyühel-Aziz! Görüyoruz ki: Sâni'-i Hakîm, Kemal-i Hikmetiyle pek âdi şeylerden pek hârika mu'cize-i mensucat yapıyor. Ve keza abesiyet ve israfa mahal bırakılmamak üzere, bir ferdi envaen vazifeler ile tavzif ediyor. Hattâ insanın başında, insanın muvazzaf olduğu vazifeleri görmek için her vazifeye göre birer tırnak kadar maddî bir şeyin bulunması îcabetseydi, bir başın Cebel-i Tur büyülüğünde olması lâzım gelirdi ki, ashab-ı vezaife yer olsun.

Ve keza lisan sair vezaifiyle beraber Erzak Hazinesine ve Kudretin Matbahında pişirilen bütün taamlara müfettiştir. Ve bütün taamların tatlarını yakîn eden, bilen bir ehl-i vukuftur.

İşte bu Faaliyet-i Hakîmiyeden anlaşılıyor ki; zamanın seyliyle beraber gelip geçen eşya-yı seyyaleden ve geçen günlerden senelerden, asırlardan, leyl ve neharın takallübü ile pek çok Mensucat-ı Gaybiye ve Uhreviye yapılmaktadır. Evet Âlemin Führistesî hükmünde olan insan fabrikasında dokunan mensucat o Hakikati tenvir eder. Öyle ise, bu fâni dünyada mevt, fena, devair-i gaybiyede safi bir Bekaya intikal ederek bâki kalır. Evet Rivayetlerde vardır ki; **insannın ömür dakikaları insana avdet ederler. Ya gaflette muzlim olarak gelirler veya hasenat-ı muzie ile avdet ederler."**

İ'lem Eyyühel-Aziz! Görüyoruz ki: Sâni'-i Hakîmin, efrad ve cüz'iyatın tasvirinde büyük büyük tefennünleri vardır. Evet hayvanların pek büyük ve pek küçükleri olduğu gibi, kuşlarda, balıklarda, meleklerde ve sair ecramda, Âlemlerde dahi pek küçük ve pek büyük ferdleri vardır. Cenab-ı Hakk'ın şu tefennünde takib ettiği Hikmet:

1- Tefekkür ve İrşad için bir lütuf, bir teshilattır.

2- Kudret Mektubları okunup fehmetmekte bir kolaylıktır.

3- Kudretin Kemalini izhar etmektedir.

4- Celalî ve Cemalî her iki nevi san'atı ibraz etmektedir.

Maahaza, pek ince yazıları herkes okuyamaz ve pek büyük şeýler de nazar-ı ihataya alınamaz. İşte İrşadı teshil ve tamim için bir kısmını küçük harfler ile, bir kısmını da büyük harflerle yazmakla İrşadın iktizası yerine getirilmiştir.

Amma şeytanın talebesi olan nefs-i emmare, cismin küçüklüğünü san'atın küçüklüğüne atf etmekle, esbabdan sudûrunu tecvîz ediyor. Ve pek büyük cisimler dahi Hikmet ile yaratılmamış iddiasında bulunarak bir nevi abesiyyete isnad ediyor.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Gerek vucûdda, gerek Rızıkta ifrat derecesinde mebzûliyet vardır. Bu ise, Hikmetten uzak, abesiyyete yakın görünür. Evet eğer yaratılan şey bir gaye için yaratılıyorsa hâkkin var; amma gayeler pek çoktur. Binaenaleyh bir gayeye nazaran abesiyyet hissedilse bile, gayelerin mecmuuna nazaran Ayn-ı Hikmet ve Ayn-ı Adalettir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın san'atıyla Hâlikin San'atı arasındaki fark: İnsan kendi san'atının arkasında görünebilir, amma Hâlik'in Masnuu arkasında yetmişbin perde vardır. Fakat, Hâlikin bütün Masnuatı def'aten bir nazarda görünebilirse, siyah perdeler ortadan kalkar, nuranîler kalır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Hayvanattan olsun nebatattan olsun tevellüd ile tenasül şümülüne dâhil olan her ferd vech-i arzı istilâ ve tasallut etmek niyetindedir ki, arzı kendisine ve züriyyetine has ve hâlis bir Mescid yapmakla Fâtır-ı Hakîm'in Esma-i Hüsnasını izhar ile Hâlikâna gayr-ı mütenahî bir İbadette bulunsun.

Evet kuşların, balıkların, karıncaların yumurtalarında, eşcar ve sebzevatın semeratında ve o semeratın tohumlarındaki ifrat derecesini bulan kesret o vaziyeti tenvir eder. Lâkin Âlem-i Şehadetin darlığına ve müstakbel İbadetlerin Allâm-ül Guyub'un İlminde mevcud olduğuna binaen, niyetten file henüz çıkmayan onların İbadetleri kabul edilmiştir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'an-ı Kerim, bazan bir şeyin müteaddid gayelerinden insanlara aid bir gayeyi Zikre tahsis eder. Bu ihtar

içindir, inhisar için değildir. Yani, o şeyin gayeleri, zikredilen gayeye münhasır değildir. Ancak o şeyin Nizam ve İntizam ve sair faydalarına insanın nazarı dikkatini celbetmek için insanlara racı' o faideyi zikreiyor. **Meselâ:**

وَالْقَمَرَ قَدَرْنَاهُ عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ لِتَعْلَمُوا مَا نَزَّلْنَا

Âyet-i Kerime ile zikredilen faide, takdir-i kamerin binlerce faidelerinden biridir. Yoksa, takdir-i kamer bu faideye münhasır değildir. Yani, kamer yalnız bu gaye için değildir. Bu gaye onun gayelerinden biridir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hakk'a mahsus taklidi mümkün olmayan en bahir Tevhid sikke ve mühiürlerinden biri, gayr-ı ma'dud muhtelif eşyayı basit bir şeyden halketmektir. Evet pek basit olan şu topraktan binlerce enva', muhtelif nebatat, gayr-ı mütenahî bir Kudret ile, bir İlim ile, pek büyük bir İttikan, bir sühuletle yaratılmakta olduğu Tevhidin öyle bir bürhanıdır ki; hem taklidi, hem tenkidi imkân haricidir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Hayat-ı insaniyenin vezaifinden biri de kendi cüz'î sıfatlarını şuunatını, Hâlikin küllî Sıfatlarını, Şuunatını fehmetmek için bir mikyas yapmaktadır. Amma, Âlem-i Âhirette Haşirdeki Şuunat-ı Azîmesini ve Kiyamette emvatin İhyasıyla ahval-i umumiyesini fehmetmek için, ancak güz mevsiminin kiyametiyle baharların haşrı, Haşır ve Kiyamet-i Kübrada Hâlik'in Şuunatına mikyas olabilir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Müslümanları lehviyat-ı nevmiye mesabesinde olan dünya hayatına davet etmekle, Cenab-ı Hakk'ın helâl ettiği tayyibat dairesinden, haram ettiği habisat mezbelesine teşvik eden adamın meseli öyle bir sarhoşa benzer ki:

Parçalayıcı arslan ile, ünsiyetli ehlî atı birbirinden tefrik edemiyor. Sehma ağacı ile jimnastik ağacını birbirinden ayıramıyor. Kanlı yarayı kırmızı gülden temyiz edemediği halde, kendisini mürşid bilerek İrşad ve nasihata çıkıyor.

Esna-yı İrşadda bir adama rastgelir. Zavallı adamın arka tarafında korkunç bir arslan duruyor. Ön tarafında da sehma ağacı kurulduğu gibi, her iki yanında da dehşetli yaralar var. Fakat adam çağınızın

elinde iki ilaç vardır. Ve lisaniyla Kalbinde iki Tılsım vardır. Onları istimal ederse şifayab olur. Ve o arslan, ata inkılab eder; burak gibi bineği olur. O sehpası ağacı da; daima teceddüd etmekte olan ahval-i alemi, seyyal manzaraları seyretmeyeçe âlet ve vasıta olur. O sarhoş herif, o zavallı adamcağıza diyor:

- "Yahu nedir o ilaçları, Tılsımları saklıyorsun? Onları at keyfine bak."

Adamcağız:

- "Yok baba! Bu ilaçlar ve Tılsımların hıfz ve himayelerindeyim. Onlardan almakta olduğum haz, lezzet, keyif bana kâfidir. Fakat o arslan gibi parçalayıcı ölümü öldürebilirsen ve sehpayı kırmakla kabir ağzını kapatabilirsen ve hayatımın maruz kaldığı fena ve zevl yaralarını bir Hayat-ı Bâkiyeye tebdil etmekle tedavi edebilirsen, pekâlâ seninle beraber dans oynayalım. Ve illâ gözüüm önünden def'ol git. Sen ancak kendin gibi sarhoşları kandırabilirsin. Ben sarhoş değilim. Dünyanıza, keyfinize ihtiyacım yok. Çünkü:

حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ◇ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرِ

bana yeter."

İ'lem Eyyühel-Aziz! Felsefe talebesiyle medeniyet tilmizleri, Müslümanları ecnebi âdetlerine ittiba ile Şeair-i İslâmiyeyi terk etmeye davet ettiklerinde, Kur'an Nurcuları böylece müdafaaada bulunurlar: "Eğer dünyadan zevl ve ölümü ve insandan acz ve fakrı kaldırırmaya iktidaramız varsa, pekâlâ, Dini de terk ediniz, Şeairi de kaldırınız. Ve illâ dilinizi kesin, konuşmayıınız. Bakınız arkamızda pençelerini açmış hücumu hazır ecel arslanı tehdid ediyor. Eğer İman kulağıyla Kur'anın Sadâsını dinleyecek olursan o ecel arslanı bir Burak olur. Bizleri Rahmet-i Rahmana ullaştıracaktır. Ve illâ o ecel, yırtıcı bir hayvan gibi bizleri parçalar. Bâtil itikadınız gibi, ebedî bir firak ile dağıtacaktır. Ve keza önumüzde i'dam sehpaları kurulmuştur. Eğer İman, ikanla Kur'anın İrşadını dinlersen, o sehba ağaçlarından, Sefine-i Nuh gibi Sahil-i Selâmete, yani Âlem-i Âhirete ullaştırıcı bir sefine yapılacaktır.

Ve keza sağ yanımızda fakr yarası, solda da acz, za'f cerihası

vardır. Eğer Kur'anın İlâçlarıyla tedavi edersen, fakrımız Rahmet-i Rahmanın ziyafetine şevk u iştiyaka inkılab edecektir. Acz ve za'fımız da Kadîr-i Mutlak'ın Dergâh-ı İzzetine iltica için bir davet tezkeresi gibi olur.

Ve keza bizler uzun bir seferdeyiz. Buradan kabre, kabirden Haşre, Haşirden Ebed Memleketine gitmek üzereyiz. O yollarda zulümü dağıtacak bir Nur ve bir erzak lâzımdır. Güven-diğimiz Akıl ve İlimden ümid yok. Ancak Kur'an'ın Güneşinden, Rahman'ın Hazinesinden tedarik edilebilir. Eğer bizleri bu seferden geri bırakacak bir çareniz varsa, pekâlâ. Ve illâ süküt ediniz, Kur'anı dinleyelim bakalım ne emrediyor:

فَلَا تَنْرَنُّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغْرِنُّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ

Hülâsa: Ayık olan sana tâbi olmaz. Ancak siyaset şarabıyla veya şöhret hırsıyla veya rikkat-ı cinsiye ile veya felsefenin dalaleti ile veya medeniyetin sefahetiyle sarhoş olanlar senin meşreb ve mesleğine tâbi olurlar. Fakat insanın başına indirilen darbeler ve yüzüne vurulan tokatlar, onun sarhoşluğunu izale ile ayıltacaktır.

Ve keza insan hayvan gibi yalnız zaman-ı hal ile mübtela ve meşgul değildir. Belki müstakbelin korkusu ve mazinin hüzün ve kederi ile hâl elemlerine maruzdur. Fakat kendisini şakî, dâll, ahmaklardan addetmeyen adam, Kur'anın şu Beşaretini dinlesin:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ
لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ
هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَالثَّيْمٰنَ وَالزَّيْتُونِ وَطُورِ سِينِينَ

ilâ âhiri Sure...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Her bir masnu'da tahakkuk eden Kemal-i San'at, Sâniin her mekânda ve her masnuun yanında bulunmasına delalet ettiği gibi; hiç bir mekânda ve hiç bir masnuun yanında bulunmamasına da delalet eder.

Ve keza insan, her bir şeye muhtaç olduğu cihetle her şeyin Melekûtu elinde ve her şeyin hazinesi yanında olan Zât-ı Akdesden maada kimseye İbadet edemez.

Ve keza insan Vücud, İcad, Hayır, Efal cihetiyle pek küçük, nâkış olmakla karıncadan, arıdan edna, örümcekten daha zaiftir. Fakat adem, tahrib, şer, infial cihetiyle Semavat, Arz, cibalden daha büyütür. Meselâ: **Hasenat yaptığı zaman, habbe habbe yapar. Seyyiat yaparsa kubbe kubbe yapar.** Evet meselâ küfür seyyiesi bütün mevcudatı tahrir eder, kıymetten düşürür.

Ve keza insanın bir cihetle kıl kadar bir ihtiyacı, zerre kadar bir iktidarı, şua kadar bir hayatı, dakika kadar bir ömrü, cüz'î bir cüz kadar mevcudiyeti varsa da, diğer cihetle hadsiz bir acz ve fakri da vardır. Kadîr-i Mutlak ve Ganiyy-i Mutlakin Tecelliyatına geniş bir ma'kes olur.

Ve keza insan hayat-ı dünyeviye cihetiyle bir çekirdek olup, pek büyük semere ve sünbüller vermek için kendisine tevdî edilen cihazatı, bazı maddeleri elde etmek için tavuk gibi toprakları, gübreleri, necisleri eşmeye sarfeder, faidesiz tefessûh eder. Ve Hayat-ı Maneviye cihetiyle emelleri ebede kadar uzanan bir Şecere-i Bâkiyedir.

Ve keza insan fiil ve sa'yi cihetiyle zaîf bir hayvan olup daire-i sa'yi pek dardır. İnfial, Sual, Dua cihetiyle Rahman-ı Rahîm'in Aziz bir Misafiridir. Dairesi hayal kadar genişstir.

Ve keza insanın hayat-ı hayvaniyeden aldığı lezzet bir serçe kuşunun lezzeti kadar değildir. Çünkü insanda hüzün, keder, korku var, onda yoktur. Fakat cihazat, hissiyat, duygular, istidadlar itibariyle hayvanların en a'lâsından fazla lezzet alır. İnsanın şu vaziyetine dikkat edilirse anlaşılır ki: Bu kadar cihazat, bu hayat için olmayıp, ancak bir Hayat-ı Bâkiye için kendisine verilmiştir.

Ve keza insan Saltanat-ı Rububiyetin mehasinine nâzır ve Esma-i Kudsiyenin Cilvelerine dellâl ve Kalem-i Kudretle yazılan Mektubat-ı İlahiyyeyi mütalaa ile mütefekkir olduğu cihetle, Eşref-i Mahlukat ve Halife-i Arz olmuştur.

* * *

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsandaki kusur sonsuz olduğu gibi, acz, fakr ve ihtiyacına da nihayet yoktur. İnsana tevdî edilen açlık ile Nimetlerin lezzetleri tebarûz ettiği gibi; insandaki kusur, Kemalât-ı Sübhaniye derecelerine bir mirsaddır. İnsandaki fakr, Gîna-i Rahmetin derecelerine bir mikyastır. İnsandaki acz, Kudret ve Kibriyasına bir mizandır. İnsandaki tenevvü-ü hacat, Enva'-ı Niam ve İhsanatına bir merdivendir. Öyle ise fitratından gaye Ubudiyettir. Ubudiyet ise,

Dergâh-ı İzzetine kusurlarını **سُبْحَانَ اللَّهِ وَإِسْتَغْفِرُ اللَّهِ** ve ile ilân etmektir.

* * *

إِنَّ الْأَمْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ وَإِنَّ الْفُجَارَ لَفِي جَحَّمٍ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Her bir insan için hayat seferinde iki yol vardır. Bu iki yoluñ uzunluğu kısalığı birdir. Amma birisinde Ehl-i Şuhud ve Ehl-i Vukufun Şehadet ve Tasdikleriyle onda dokuz menfaat ihtimali var. İkinci yolda mes'ele ma'kusedir. Onda dokuz zarar

ihtimali vardır. İkinci yol ile gidenin ne silâhi var, ne zahîresi. Tabîî yolda pek çok korkulara maruz kalacağı gibi ihtiyaçlarını def için çoklara minnet altında kalır. Fakat birinci yola sülük edenin, hem silâhi, hem erzakı beraberdir. Pek serbestane gider. Birinci yol Kur'an yoludur, ikinci yol ise dalalet yoludur.

Evet Ehl-i Şuhudun, Ehl-i Vukufun tasdik ve şehadetleriyle sabittir ki, İman yükünyüle yürüyen emn ü eman içindedir. Ve bilâhere merkez-i hükümete ulaştığında onda dokuzu büyük mükâfatlara mazhar olacaklardır. Fakat, dalalet zulümati içinde yürüyenler esna-yı seferde korkudan, açlıktan her şeye ve herkese tezellül ettikten sonra, mahall-i hükümete vâsıl olduğunda onda dokuzu ya i'dam veya ebedî hapse mahkûm olacaklardır. Binaenaleyh aklı olan, zararlı bir şeyi, dünyevî, edna bir hiffet için tercih etmez.

Ehl-i Şuhud dediğimizden maksad, Evliyaullahtır. Zira Velayet sahibi, avamın itikad ettiği şeyleri gözle müşahede ediyor. Kur'an yolu ile gidenlerin silâh ve zahîreleri ise; **Kadîr-i Mutlak'a, Ganiyy-i Kerim'e olan Tevekkül onları temin eder. Zira Tevekkül, İstinad ve İstîmidâd Noktalarını tazammun ediyor. Bu noktalar da Kelime-i Tevhidi istilzam ediyor. Kelime-i Tevhid de Namazı iktiza ediyor. Namaz dahi Ubudiyetin Esas bir Rüknüdür. Ubudiyeti emreden tekliftir. Mükellefiyetini îfa edenin, mükellefiyet müddetince, mükellefiyet-i askeriye gibi yemekleri, libasları ve sair hayat lâzimeleri Hazine-i Rahmandan verilir. Mükellefiyet-i askeriye iki buçuk senedir. Amma Mükellefiyet-i Ubudiyet, müddet-i ömürdür.**

* * *

وَمَا هُنْهُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُ وَلَعِبٌ

وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لِهِيَ الْحَيَاةُ

I'lem Eyyühel-Aziz! İnsan bir yolcudur. Sabavetten gençliğe, gençlikten ihtiyarlığa, ihtiyarlıktan kabre, kabirden Haşre, Haşirden Ebede kadar yolculuğu devam eder. Her iki hayatın levazimatı, Mâlik-ül Mülk tarafından verilmiştir. Fakat o levazimatı, cehlinden dolayı tamamen bu hayat-ı fâniyeye sarfediyor. Halbuki, o levazimatın lâakal onda biri dünyevî hayatı, dokuzu Hayat-ı Bâkiyeye sarfetmek gerektir. Acaba birkaç memleketi gezmek için hükümetten yirmidört lira harcırâh alan bir memur, ilk dahil olduğu memlekette yirmiüç

lirayı sarfederse, öteki yerlerde ne yapacaktır? Hükûmete ne cevab verecektir? Böyle yapan kendisine akıllı diyebilir mi? Binaenaleyh Cenab-ı Hak her iki hayat levazimatını elde etmek için yirmidört saatlik bir vakit vermiştir. Çoğunu aza, azını çoga vermek suretiyle, yirmiüç saat kısa ve fâni olan dünya hayatına, hiç olmazsa bir saatı da beş Namaza ve Bâki ve Sonsuz Uhrevî Hayata sarfetmek lâzımdır ki dünyada paşa, Âhirette geda olmasın!

İ'lem Eyyühel-Aziz! Gafil olan insan, kendi vazifesini terkeder, Allah'ın Vazifesiyle meşgul olur. Evet insan, gafletten dolayı iktidarı dâhilinde kolay olan Ubudiyet Vazifesinin terkiyle, zaîf Kalbiyle Rububiyet vazife-i sakîlesinin altına girer, altında ezilir. Ve aynı zamanda bütün istirahatını kaybetmekle âsi, şakî, hâin adamların partisine dâhil olur.

Evet insan bir askerdir. Askerlik vazifesi başka, hükûmetin vazifesi başkadır. Askerlik vazifesi Talim, Cihad gibi Din ve vatanı koruyacak işlerdir. Hükûmetin vazifesi ise, erzakını, libasını, silâhını vermektedir. Binaenaleyh erzakını temin için askerlige aid vazifesini terk edip ticaretle -meselâ- iştigal eden bir asker, şakî ve hâin olur. **Bu itibarla insanın Allah'a karşı Ubudiyet, vazifesidir. Terk-i Kebair Takvasıdır. Nefis ve şeytanla uğraşması, Cihadıdır.**

Amma gerek nefsine, gerek evlâd ve taallukatına hayat malzemesini tedarik etmek Allah'ın Vazifesidir. Evet madem Hayatı veren odur. O Hayatı koruyacak levazimatı da o verecektir. Yalnız, hükûmetin asker için ofislerde cem'ettiği erzakı askerlere taşıttırdığı, temizlettirdiği, öğütürdüğü, pişirttiği gibi, Cenab-ı Hak da Hayat için lâzım olan levazimatı küre-i arz ofisinde yaratıp cem'ettikten sonra, o erzakın toplanmasını ve sair ahvalini insana yaptırır ki, insana bir meşguliyet, bir eğlence olsun ve atalet azabından kurtulsun.

Ey insan! Rahm-ı maderde iken, tıfl iken, ihtiyar ve iktidardan mahrum bir vaziyette iken, seni pek leziz Rızıklar ile besleyen Allah, sen hayatı kaldırcı o Rızkı verecektir. Baksana! Her bahar mevsiminde sath-ı arzda yaratılan Enva'-ı Erzakı kim yaratıyor ve kimler için yaratıyor? Senin ağızına getirip sokacak değil ya! Yahu, eğlencelere, bahçelere gidip dallarda sallanan o güleç yüzlü leziz meyveleri koparıp yemek zahmet midir? Allah insaf versin!

Hülâsa: Allah'ı ittiham etmekle işini terk edip Allah'ın işine karmaşma ki nankör âsiler defterine kaydolmayasın.

* * *

أَدْعُونَّكُمْ أَسْتَجِبْ لَكُمْ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bazı Dualar icabete iktiran etmez, diye iddiada bulunma. Çünkü Dua bir İbadettir. İbadetin semeresi Âhirette görünür. Dünyevî maksadlar ise, Namaz vakitleri gibi, Dualar İbadeti için birer vakittirler. Duaların semeresi değillerdir. Meselâ: Şemsin tutulması Küsuf Namazına, yağmursuzluk Yağmur Namazına birer vakittir.

Ve keza zalimlerin tasallutu ve belaların nüzülü, bazı hususî Dualara vakittir. Bu vakitler bâki kaldıkça, o Namazlar, o Dualar yapılır. Eğer bu vakitlerde dünyevî maksadlar hasıl olursa, zâten

نُورٌ عَلَى نُورٍ. Ve illâ, icabet Duaya iktiran etmedi, diyemezsin. Ancak, henüz vakit inkıza etmemiş, Duaya devam lâzımdır, diyebilirsin. Çünkü o maksadlar Duaların mukaddemesidir, neticesi değillerdir. Cenab-ı Hakk'ın Duaların icabetine va'detmesi ise, icabet Ayn-ı Kabul değildir. Yani, icabet kabulü istilzam etmez. Duaya her halde cevab verilir. Cevabsız bırakılmaz. Matluba olan is'af ise, Mucîbin Hikmetine tâbidir. Meselâ: Doktoru çağrırdığın zaman, herhalde: "Ne istersin" diye cevab verir. Fakat: "Bu yemeği veya bu ilâcı bana ver" dediğin vakit, bazan verir, bazan hastalığına, mızacına mülayim olmadığından vermez.

Adem-i kabul esbabından biri de, Duayı İbadet kasdıyla yapmayıp, matlubun tahsiline tahsis ettiğinden aks-ül amel olur. O Dua İbadetinde İhlas kırılır, makbul olmaz.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Înkılablar neticesinde, her iki taraf arasında geniş geniş dereler husule geliyor. O dereeler üzerinde her iki Âlemle münasebettar köprüler lâzımdır ki, her iki Âlem arasında gidiş geliş olsun. Lâkin o köprülerin inkılabat cinslerine göre şekilleri, mahiyetleri mütebayin; İslimleri mütenevvi olur. Meselâ: uyku, Âlem-i Yakaza ile Âlem-i Misal arasında bir köprüdür. Berzah, dünya ile Âhiret arasında ayrı bir köprüdür. Ve misal, Âlem-i Cismanî ile Âlem-i Ruhanî arasında bir köprüdür. Bahar, kış ile yaz arasında

ayrı bir nevi köprüdür. Kıyamette ise, inkılab bir değildir. Pek çok ve büyük inkılablar olacağından, köprüsü de pek garib, acib olması lâzım gelir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın ba'de-l mevt Hâlik-ı Rahman ve Rahîm'e rücuu hakkında ilânat yapan şu

إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ وَإِلَيْهِ مَأْبِ

gibi Âyetlerde büyük bir beşaret ve teselli olduğu gibi, ehl-i isyana da büyük tehdidleri ima vardır.

Evet bu Âyetlerin sarahatine göre: **Ölüm; zeval, firak, adem kapısı ve zulümât kuyusu olmayıp; ancak Sultan-ı Ezel ve Ebed'in Huzuruna girmek için bir medhaldır. Bu beşaretin işaretiyile Kalb adem-i mutlak korkusundan, eleminden kurtulur.** Evet küfrün tazammun ettiği Cehennem-i Maneviye bak!

أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عِبْدِي بِـ Hadîs-i Kudsîsi Sîrrînca, Cenab-ı Hak kâfirin zan

ve itikadını daimî bir azab-ı elîme Kalb eder. Sonra, İman ve Yakîn ile, Cenab-ı Hakk'ın Likasından sonra, Rızasından sonra, Rû'yetinden sonra Mü'minler için hasıl olan Lezzetlerin derecelerine bak! Hattâ Cehennem-i Cismanî, Ârif olan Mü'min için, âsiye kâfirin Cehennem-i Manevîsine nisbeten cennet gibidir.

Arkadaş! Âlem-i Bekaya delalet eden berahinden maada, arkasında saflar teşkil edip Dualarına bir ağızdan **آمِين!** söyleyen Enbiya, Evliya, Sîddîkîn Îmamları, Mahbub-u Ezelî'nin Habib-i Ekremi Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'ın Tazarruatı, Duaları, Âlem-i Bekada insanın Bekasına pek büyük bürhan ve kâfi bir vesiledir. Çünkü; Kâinatı serapa istilâ eden şu Hüsünler, Güzellikler, Cemaller, Kemaller; o Habib'in Tazarruatını işitmemeck veya kabul etmemek kadar çirkin, kabih, kusur, naks addedilecek bir şeye müsaade eder mi? Cenab-ı Hak bütün nekaisten, çirkin şeylerden münezzehzeh, müberra değil midir? Elbette münezzehtir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hakk'ın verdiği Nimetleri söyleyip ilân ve Tahdis-i Nimet etmek, bazan gurura ve kibre incirar eder. Tevazu kasdıyla da o Nimetleri ketmetmek iyi değildir. Binaenaleyh

ifrat ve tefritten kurtulmak için İstikamet Mızanına müracaat edilmeli. Şöyled ki:

Her bir Nimetin iki veci vardır. Bir veci insana aiddir ki insanı tezyin eder, medar-ı lezzeti olur. Halk içinde temayüze sebeb olur. Mucib-i fahr olur, sarhoş olur. Mâlik-i Hakîkîyi unutur. En nihayet kibir ve gurur kuyusuna düşürtür.

İkinci veci ise, İn'am edene bakar ki, Keremini izhar, Derece-i Rahmetini İlân, İn'amını İfşa, Esmasına Şehadet eder. Binaenaleyh tevazu, ancak birinci vecihle tevazu olabilir. Ve illâ küfranı tazammun etmiş olur. Tahdis-i Nimet dahi, ikinci vecihle manevî bir şükür olmakla memduh olur. Yoksa kibir ve gururu tazammun ettiğinden mezmundur. Tevazu ile Tahdis-i Nimet söylece bir içtimaları var:

Bir adam hediye olarak bir palto birisine veriyor. Paltoyu giyen adama başka bir adam "**Ne kadar güzel oldun.**" dediğine karşı "**Güzellik paltonundur.**" dediği zaman, tevazu ile Tahdis-i Nimeti cem'etmiş olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Ücret alındığı zaman veya mükâfat tevzi edildiği vakit, rekabet, kıskançlık mikrobu oynamaya başlar. Fakat iş zamanında, Hizmet vaktinde o mikrobusun haberi olmuyor. Hattâ tenbel olan adam çalışkanı sever. Zaîf olan kavîyi takdir ve tahsin eder. Fakat çalışmasını ister ki, iş hafif olsun, zahmetten kurtulsun.

Dünya da Umûr-u Diniyeye ve A'mal-i Âhirete iş ve Hizmet için kurulmuş bir fabrika olduğu cihetle ve o fabrika içerisinde işlenen ve yapılan İbadetlerin semeresi öteki Âlemde göründüğüne nazaran İbadetlerde rekabet edilmemelidir. Olduğu takdirde ihlası kaybolur. Ve o rekabeti yapan, halkın takdir ve tahsinleri gibi dünyevî bir mükâfatı düşünür. Zavallı düşünmüyor ki, o düşünce ile amelini adem-i ihsas ile ibtal eder. Çünkü sevab i'tasında ve ücret aldığında, nâsı Rabb-i Nâs'a şerik yapar ve halkın nefretlerine hedef olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Keramet ile istidrac manen birbirine mübâyindir. Zira Keramet, Mu'cize gibi Allah'ın Fiilidir. Ve o Keramet sahibi de Kerametin Allah'tan olduğunu bilir ve Allah'ın kendisine Hâmi ve Rakib olduğunu da bilir. Tevekkül ü Yakîni de fazlalaşır. Lâkin bazan Allah'ın İznıyla Kerametlerine şuuru olur, bazan olmaz. Evlâ ve eslemi de bu kısımdır.

İstidrac ise, gaflet içinde iken eşya-yı gaybiyenin inkişafından ve garib fiilleri izhar etmekten ibarettir. Fakat bu istidrac sahibi, nefsinde istinad ve iktidarına isnad etmekle enaniyeti, gururu öyle fazlalaşır ki

إِنَّا أُوتَيْتُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ okumaya başlar. Lâkin o inkişaf, Tasfiye-i Nefs ve

Tenevvür-ü Kalb neticesi olduğu takdirde, ehl-i istidrac ile Ehl-i Keramet arasında Tabaka-i Ulâda fark yoktur. Tam manasıyla fenaya mazhar olanlar ise, onlara da Allah'ın izniyle eşya-yı gaybiye inkişaf eder. Ve onlar da, o eşyayı Fena Fillah olan havaslarıyla görürler. Bunun istidracdan farkı pek zahirdir. Zira zahire çıkan bâtinlerinin Nuraniyeti, müraîlerin zulümatiyla iltibas olmaz.

* * *

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Tesbihat, İbadat, gayr-ı mahdud enva'larıyla her şeyde vardır. Fakat, her şeyin kendi Tesbihat ve İbadetini bütün vecihlerini daima bilip şuur edinmesi lâzım değildir. Çünkü husul huzuru istilzam etmez. Tesbih ve İbadet edenler, yalnız yaptıkları amelin mahsus bir Tesbih veya sıfatı malûm bir İbadet olduğunu bilirlerse kâfidir. Zâten Mabud-u Mutlak'ın İlmi kâfidir. İnsandan maada mahlukatta teklif olmadığından, onlara niyet lâzım değildir. Ve keza amellerinin sıfatını bilmek de lâzım değildir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsan-ı Mü'minin kıymeti, ihtiva ettiği San'at-ı Âliye ile Esma-i Hüsnadan in'ikas eden cilvelerin naklıları nisbetindedir. İnsan-ı kâfirin kıymeti ise, et, kemikten ibaret fâni ve sâkit maddesinin kıymetile ölçülür. **Kezalik bu Âlem de, eğer Kur'anın tarif ettiği gibi Mana-yı Harfiyle, yani Cenab-ı Hakk'ın Azametine bir âlet nazarıyla bakılırsa, o nisbettte kıymettar olur.** Eğer felsefenin dediği gibi, mana-yı ismiyle yani hiç bir fâil, Hâlik ile bağlı olmayıp müstakill-i bizzât nazarıyla bakılırsa, kıymeti camide, mütegayyir maddesinde münhasır kalır. Kur'andan istifade edilen İlmin felsefe ilminden ne derece yüksek olduğu, şu misal ile tebarüz eder:

وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا Bu Hükm-ü Kur'anî Esma-i Hüsnanının

cilvelerine bakmak için bir pencere açıyor. Şöyled ki:

**Ey insan! Bu şems, azametiyle beraber size müsahhardır.
Meskenlerinize Nur veriyor. Yemeklerinizi hararetiyle pişirtiyor.
Sizin öyle Azîm, Rahîm bir Mâlikiniz var ki, bu şems Onun bir
lâmbası olup misafirhanesinde sâkin misafirlerini ziyalandırıyor.**

Felsefenin hikmetince, şems büyük bir ateştir, yerinde dönüyor. arz ile seyyarat, ondan uçan parçalardır. Cazibe ile şemse merbut kalarak medarlarında hareket ediyorlar.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın Cenab-ı Hak'tan hiç bir Hakkı taleb etmeye Hakkı yoktur. Bilakis daima Ona şükretmeye med-yundur. Çünkü mülk Onundur. İnsan Onun memluküdür.

* * *

MU'CİZE-İ KÜBRADAN BİRKAÇ KATREYİ TAZAMMUN EDEN ONDÖRDÜNCÜ REŞHA

BİRİNCİ KATRE: Nübüvvet-i Ahmedîye'yi (A.S.M.) isbat eden deliller ne ta'dad ve ne tahdid edilemez. Ehl-i Tahkik ve Yüksek İnsanlarca, beyanları hakkında yapılan tasnifler pek çoktur. Acz ve kusurum ile "Şuaat" adlı Eserimde o şemsin bazı şuları beyan edildiği gibi, "Lemaat" adlı ikinci bir Eserimde Kur'anın İ'cاز dereceleri, kırka iblağ edilmiştir. Ve o Vücuh-u İ'cazdan Belâgat-ı Nazmiyeye aid bir vecih de "İşarat-ül İ'caz" nam Eserimde beyan edilmiştir. İştihası olanlara o üç Kitabı tavsiye ediyorum.

İKİNCİ KATRE: Geçen Derslerden anlaşıldığı üzere Hâlik-ı Arz ve Semavatın, nev'-i beşerin ıslah ve terbiyesi için İnzâl ettiği Kur'anın pek çok vazife ve makamları vardır.

Evet Kur'an Kâinatın bir Tercüme-i Ezeliyesidir. Ve Kâinatın kendi lisanlarıyla okudukları Âyât-ı Tekviniyenin Tercümanıdır. Ve şu Kitab-ı Âlemin Tefsiri olduğu gibi; Arz, Semavat sahifelerinde müstetir Esma-i Hüsnanın Definelerini Keşşafdır. Ve şu Âlem-i Şehadete Âlem-i Gaybdan bir Lisandır. Ve Âlem-i İslâmın Güneşi olduğu gibi, Âlem-i Âhiretin de Haritasıdır. Ve Cenab-ı Hakk'ın Zâtına, Sifâtına, Esmasına, Şuunatına bir Bürhan ve bir Tercümandır. Ve keza nev'-i beşerin Şeriat Kitabı, Hikmet Kitabı, Dua Kitabı, Davet Kitabı, İbadet Kitabı, Emir Kitabı, Zikir Kitabı, Fikir Kitabı olmakla, zahiren bir Kitab şeklinde ise de, ihtiva ettiği fünum ve Ulûm cihetile binlerce Kitab hükmündedir.

ÜÇÜNCÜ KATRE: Tekrarat-ı Kur'aniyedeki İ'cazın bir lem'asını beyan zımnında "Altı Nokta"dan ibarettir.

Birinci Nokta: Kur'an bir Zikir Kitabı, bir Dua Kitabı, bir Davet Kitabı olduğuna nazaran, Surelerinde vukua gelen tekrar, belâgatça Ayn-ı İsabet ve Ayn-ı Hikmettir. Çünkü Zikir ve Duadan maksad

Sevabdır ve Merhamet-i İlahiyeyi celbetmektir. Malûmdur ki, bu gibi hususlarda fazlasıyla tekrar lâzımdır ki, o nisbetté Sevab kazanılsın ve Merhamet celbedilsin. Hem de Zikrin tekrarı Kalbi tenvir eder. Duanın tekrarı bir takrirdir. Davet dahi, tekrarı nisbetinde tesiri, te'kidi vardır.

İkinci Nokta: Kur'an bütün beşerin tabakatına Hitab ve Deva olduğu için, zeki-gabî, takî-şakî, zâhid gayr-ı zâhid, bütün insan tabakaları şu Hitab-ı İlahiyeye mazhar ve bu Eczahane-i Rahmaniyeden ilâç almaya hakları vardır. Halbuki Kur'anı tamamen ve daima okumak herkese müyesser değildir. Bunun için, lüzumlu olan maksadlar, hüccetler bilhassa uzun Surelerde tekrar edilmiştir ki her bir Sure hemen hemen bir küçük Kur'an hükmünde olsun ki herkes sühuletle istediği vakit istediği Sureyi okumakla tam Kur'anın Sevabını kazanıbsın. Evet

وَلَقَدْ يَسَرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ olan Âyet-i Kerime bu

Hakikatı isbat ediyor.

Üçüncü Nokta: Cismanî ihtiyaçlar vakitlerin ihtilaflarıyla tebeddül eder. Noksan ve fazlalaşır. Meselâ: Havaya olan ihtiyaç her anda var. Suya olan ihtiyaç, midenin harareti zamanlarında olur. Gıdaya olan hacet, her günde olur. Ziyaya olan ihtiyaç, alelekserhaftada bir defa lâzımdır. Ve hâkeza...

Kezalik manevî ihtiyaçlar da vakitleri muhtelif ve mütefavittir.

Her anda **الله** **kelimesine ihtiyaç vardır. Her vakit "Besmele"**ye

her saatte **لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ** **a ihtiyaç vardır.** Ve hâkeza...

Binaenaleyh; Âyetlerin, Kelimelerin tekrarı, ihtiyaçların tekrarından ileri geliyor. Ve keza o gibi hükümlere olan ihtiyacın şiddetine işaretettir.

Dördüncü Nokta: Bilirsiniz ki; Kur'an bu metin Din-i Azîmin Esasatını ve İslâmiyetin Erkânını tesis ettiği gibi, içtimaat-ı beşeriyyeyi tebdil eden bir Kitabdır. Malûmdur ki: Müessis olan zât, vaz'ettiği Esasları güzelce yerleştirmek için tekrarlara çok ihtiyacı olur. Evet tekrar edilen şey sabit kalır, takarrur eder, unutulmaz. Ve keza Kur'an beşerin muhtelif tabakalarından kalî veya halî yapılan suallere lâzım olan cevapları veren umumî bir Mürşid-i Mücibdir. Malûm ya, sual tekerrür ederse cevab da tekerrür eder.

Beşinci Nokta: Bilirsiniz ki, Kur'an pek büyük mes'elelerden bahseder. Ve Kalbleri İman ve Tasdike davet eder. Ve çok ince Hakikatlerden bahis açar. Akılları; Marifete, Dikkate tahrik eder. Binaenaleyh o mesailin, o ince Hakaikin, Kalblerde, Efkârda tesbit ve takrirî için Suver-i Muhtelifede türlü türlü üslûblarla tekrara ihtiyaç vardır.

Altıncı Nokta: Bilirsiniz ki, her Âyet için bir zahir var, bir bâtin var; bir had var, bir muttala' var. Ve her bir kıssa için çok vecihler, hükümler, faideler, maksadlar vardır. Binaenaleyh muayyen bir Âyet her yerde öbür münasib bir vecih için, bir faide için zikredilebilir. Bu itibarla, zahiren tekrar görünse bile Hakikatte tekrar değildir.

DÖRDÜNCÜ KATRE: Kur'anın felsefi mesail-i kevniyenin bir kısmında ihmâl ile, bir kısmında ibham ile, öteki kısmında icmal ile işaret ettiği derece-i i'cazi "Altı Nükte" zîmnâda izah ediyoruz.

Birinci Nükte: S: Ne için Kur'an da, Hikmet ve felsefe gibi Kâinattan bahsetmiyor?

C: Felsefe Hakikattan udûl etmiş, Kâinata mana-yı ismiyle bakarak, Kâinatı Kâinat hesabına istihdam ediyor. Kur'an ise, Haktan Hak ile nâzil olmuş, Hakikata gidiyor. Mevcudata Mana-yı Harfiyle bakarak Hâlikîn'in Hesabına istihdam ediyor.

S: Ulvî ve süflî ecramın mahiyetleri, şekilleri, hareketleri hakkında fennin verdiği beyanat gibi beyan lâzım iken, mübhem bırakılmıştır?

C: Bu gibi mes'elelerde ibham daha mühimdir. Ve icmal daha cemîl ve güzeldir. Çünkü Kur'an, istitradî ve tebaî olarak Cenab-ı Hakk'ın Zâtına, Sıfatına istidlal için Kâinattan bahsediyor. İstidlalin birinci şartı, delilin neticeden daha zahir ve malûm olması lâzımdır. Eğer fencilerin iştihâsi gibi "**Şemsin sükûnuna, arzin hareketine bakmakla Allah'ın Azametini anlayınız.**" demiş olsayıdı, delil müddeadan daha haffî olurdu. Ve insanların ekserisi, ekser zamanlarda fehmedemediklerinden inkâra zehab ederlerdi. Halbüki, İrsâd ve Hidayet zamanlarında cumhurun derece-i fehimleri nazara alınarak ona göre söz söylemek îcâbeder. Maahaza ekseriyete yapılan müraattan, ekalliyette kalanın mahrumiyeti neş'et etmez. Çünkü onlar da istifade ediyorlar. Amma mes'ele makuse olursa, ekseriyet mahrum kalır, istifade edemez. Çünkü fehimleri kasırdır.

Ve sâniyen: Belâgat-ı İrşadiyenin şe'nindendir ki, avamın nazarına, âmmenin hissine, Cumhurun fehmine göre hareket yapılsın ki; nazarları tevahhuş, fikirleri kabulden imtina' etmesin. Binaenaleyh cumhura olan hitabın en beligi zahir, basit, sehl olmasıdır ki âciz olmasınlar. Muhtasar olsun ki, melûl olmasınlar. Mücmel olsun ki, lüzumlu olmayan tafsilden nefret etmesinler.

Ve sâlisen: Kur'an mevcudatın ahvalinden ancak Hâlikları için bahseder. Mevcudatın Zâtlarına aid değildir. Bu itibarla Kur'anca en mühim, Kâinatın Hâlik'a nâzır olan ahsenidir. Fen ise, Hâlik'i işe katmıyor. Kâinatın ahvalinden bizâtiha bahsediyor. Ve keza Kur'an bütün insanlara hitab eder. Ve ekseriyetin fehmini müraat eder ki, tahkiki bir marifet sahibi olsunlar. Fen ise, yalnız fenciler ile konuşur. Avamı nazara almıyor. Avam taklidde kalıyor. Bu itibarla fennin tafsîlâtını ihmâl veya ibham, Maslahat-ı âmme ve Menfaat-i Umumiyyeye nazaran, Ayn-ı Îsabet ve Ayn-ı Hikmettir.

Ve râbian: Kur'an bütün zamanları tenvir ve bütün insanları İrşad eden bir Kitabdır. Bu itibarla İrşadın Belâgatı icabînca, ekseriyeti, nazarlarında bedîhî olan mes'elelere karşı mükâbereye, mugalataya îka' ve icbar etmemek lâzımdır. Ve onlarca mahsus, meşhud, maruf olan bir şeyi lüzumsuz yerde tağyir etmemek lâzımdır. Ve keza vazife-i asliyeye ekseriyete lâzım olmayan şeyin ihmâl veya icmali lâzımdır. Mes'ele, şemsin zâtından, mahiyetinden bahsetmek değildir. Ancak, Âlemi tenvir etmekle, Hilkatin Nizam Merkezi ve Âleme Mihver olması gibi hârika şeyleri ihtiva eden vazifesinden bahsetmekle, Hâlikin Azamet-i Kudretini efkâr-ı âmmeye ibraz etmektir.

﴿وَجَعَلْنَا الشَّمْسَ سِرَاجًا﴾ İkinci Nükte:

S: Ne için şems "sirac"la tavsif edilmiştir. Halbuki ehl-i fence, şems arza tâbi değildir ki ona sirac olsun. Belki arz ile seyyarat kendisine tâbi olan bir merkezdir?

C: "Sirac" tabiri şöyle bir tasvire işaretettir ki: Âlem bir saray gibidir. Mevcudatı, o sarayın müştemilâti, tezyinatı makamında olduğu gibi, şems de, o saray halkını tenvir eden İlâhî bir lüküstür. Ve keza "Sirac" tabiri Cenab-ı Hakk'ın Rububiyetinden doğan Vüs'at-ı Rahmetine ve o Rahmet içinde Derece-i În'am ve İhsanına bir İhtar ve Azamet-i Saltanatı içinde Vahdaniyetine bir İlândır ki, müşriklerin

mabud ittihaz ettikleri kocaman şems, Âlem Sarayında lüküs vazifesiyle muvazzaf müsahhar bir memur ve bir hizmetkârdır. Malûmdur ki, lâmba hizmetini gören camid bir şeyin ibadete, yani mabud olmaya hiç liyakatı var mıdır?

Üçüncü Nükte: Kur'an'ın takib ettiği Makasîd-1 Esasiye ve Anasîr-1 Asliye: Ubudiyetle Tevhid, Risalet, Haşir, Adalet olmak üzere dörttür. Diğer bahsettiği mes'eleler ancak bu maksadlara vesilelerdir. Bu itibarla vesilelerde yapılacak tafsîlât, ol babdaki kavaide muhaliftir. Çünkü **malayani ile iştigal, maksadı geri bırakıyor**. Bunun içindir ki, bazı mesail-i kevniyede Kur'an-1 Mu'ciz-ül Beyan ihmâl veya ibham veya icmal yapmıştır. Ve keza Kur'anın muhatablarından kîsm-1 ekseri avamdır. Avam sınıfının Hakaik-i İlahiyeninince ve müşkil kısmına fehimleri kadir değildir. Ancak temsil ve icmaller ile fehimlerine yakınlaştmak lâzımdır. Bunun içindir ki Kur'an, kesret ile temsilleri Zikrediyor. Ve istikbalde keşfedilecek bazı mesailde de icmal yapıyor.

Dördüncü Nükte: Bu Nükte Mütercim tarafından tayyedilmiştir.

Beşinci Nükte: Müellif-i Muhteremi tarafından tayyedilmiştir.

ALTINCI KATRE: Kur'an başka Kelâmlar ile mukayese edilmez. Aralarında münasebet yoktur. Evet Kelâmın Ulviyetine, Kuvvetine, Hüsnüne, Cemaline Kuvvet veren **Mütekellim, Muhatab, Maksad, Makam** olmak üzere dört şeydir. Ediblerin zannettikleri gibi yalnız makam değildir. Demek, bir Kelâmın Derece-i Kuvvetini anlamak istediği zaman; fâiline, muhatabına, gayesine, mevzuuna bak. Bunların dereceleri nisbetinde kelâmın derecesi anlaşılır.

Evet meselâ: O Kelâm Emir veya nehiy olursa, İrade ve Kudreti tazammun ettiğinden derecesine göre tezauf ediyor. Meselâ: Kur'anın

يَا أَرْضُ ابْلَعِ مَاءِكِ وَيَا سَمَاءَ أَقْلِعِي Ayetiyle, Sema ve Arza verdiği Emrin tazammun ettiği yüksek ve kat'î irade ve Kudret ile derhal Semaî sehab çekilir, arz da suyunu yutar. Ve keza Arz ve Semaya

إِئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا Ayetiyle verilen Emri itaatla kabul etmelerinden,

o Emirdeki İrade ve Kudretin Derece-i Kuvveti ve dolayısıyla Kelâmin Derece-i Ulviyeti tebarüz eder. Fakat, insanların camidata verdikleri Emirler, mütekellimindeki irade ve kudretin za'fiyeti nisbetinde ruhsuz, hayalî hezeyanlardan farkları yoktur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hakk'ın "**A'lem, Ekber, Erham, Ahsen**" gibi Esma ve Sîfât ve Ef'alinde kullanılan İsm-i Tafđil Tevhide naks değildir. Çünkü maksad, bizzât ve hakikî bir mevsufu gayr-ı hakikî veya aklî bir imkânla veya vехmî bir mevsufla tafđil etmektedir.

Ve keza İzzet-i İlahiye de münaffî değildir. Çünkü maksad, Sîfat ve Ahval-i İlahiye ile mahlukatın sıfat ve ef'ali arasında bir müvazene yapmak değildir. Yani, ikisini bir seviyede tuttuktan sonra, bunu ona tafđil etmek değildir ki, Sîfat-ı İlahiye bir naks olsun.

Evet masnuattaki Kemalât, Cenab-ı Hakk'ın Kemalinden in'ikas eden bir gölge olduğuna nazaran, masnuat, Sîfât-ı İlahiye ile müvazene hakkına mâlik değildir.

Süle

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bütün Esma-i Hüsnanın ifade ettiği manalar ile bütün Sıfat-ı Kemaliyeye Lafza-i Celal olan **الله** bil'iltizam delalet eder. Sair İsm-i Haslar yalnız müsemmalarına delalet eder. Sıfatlara delaletleri yoktur. Çünkü Sıfatlar, müsemmalarına cüz olmadığı gibi aralarında lüzum-u beyyin de yoktur. Bu itibarla ne tazammunen ve ne iltizamen Sıfatlara delaletleri yoktur. Amma Lafza-i Celal bil-mutabakat Zât-ı Akdes'e delalet eder. Zât-ı Akdes ile Sıfat-ı Kemaliye arasında lüzum-u beyyin olduğundan Sıfatlara da bil-iltizam delalet eder. Ve keza Uluhiyet ünvanı Sıfât-ı Kemaliyeyi istilzam etmesi, İsm-i Has olan **الله** in da o Sıfatı istilzam ettiğini istilzam ediyor.

Ve keza **الله** Kelimesi de nefiyden sonra Sıfatlar ile beraber düşünülür.

Binaenaleyh **لَا إِلَهَ إِلَّا الله** Kelâmi, Esma-i Hüsnanın adedince

Kelâmları tazammun ediyor. Bu itibarla, şu Kelime-i Tevhid Kelâmi, delalet ettiği Sıfatlar itibariyle bir Kelâm iken bin Kelâm oluyor.

لَا خَالِقَ إِلَّا اللهُ، لَا فَاطِرَ، لَا رَازِقَ، لَا قَيْمَ إِلَّا اللهُ gibi... Binaenaleyh terakki etmiş olan Zâkir bir Zât, bu Kelâmi söyleşen içindeki binlerce Kelâmları söylemiş oluyor.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Mademki her şeyin Allah'tan olduğunu bilişin ve Ona iz'anının vardır. Zararlı menfaatli her şeyi tahsin ve hüsnü rıza ile kabul etmek lâzımdır. Ve illâ, gaflete düşmeye mecbur olursun. Bunun için esbab-ı zahiriye vaz'edilmiş ve gözlere de gaflet perdesi örtülmüştür. Kâinat hâdiselerinden insanın heva ve

hevesine muhalif olan kısım, muvafık olan kısımdan daha çoktur. Eğer heva sahibi, bu esbab-ı zahiriyyeyi görüp Müsebbib-ül Esbab'dan gaflet etmese, itirazlarını tamamen Allah'a tevcih eder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Dualar üç kısımdır.

Birisı: İnsanın lisaniyla yaptığı Kavlî Dualardır. Savt ve sadâlı hayvanatın, -meselâ- açıklıkları zaman kendi hususî lisaneleriyle çıkardıkları sadâlar dahi Kavlî Dualardandır.

İkinci Kısıم: Nebatat, eşcarın bilhassa bahar mevsiminde lisan-ı ihtiyaçla yaptıkları İhtiyacî Dualardır.

Üçüncüüsü: Tahavvül, tekemmül şe'ninde olan şeylerin, lisan-ı istidad ile hissedilen İstidadî Dualarıdır. **Evet her şey Cenab-ı Hakk'ı Tesbih ettiği gibi lisaniyla, ihtiyaciyla, istadıyla dahi Allah'a Dua eder.**

İ'lem Eyyühel-Aziz! Çekirdek ağaç olmazdan evvel, yumurta kuş olmazdan evvel, habbe başak vermezden evvel binlerce imkân ve ihtimaller içerisinde ve binlerce suret ve şekillere girmek kabiliyetinde iken; o eğri-büğrü ihtimaller, yollar içinden çekilip doğru ve müstakim müntec bir şekle, bir vaziyete sevkedilmelerinden anlaşılır ki, o tohumlar, evvelce de Allâm-ül Guyub'un Terbiye, Tedvir, Tedbiri altında imişler. Sanki o tohumların her birisi, Kudret Kitablarından istinsah edilmiş küçük bir tezkeredir. Yahut bir fihristedir, İlml-i Ezelîden alınmıştır. Yahut Kader Kitablarından yazılmış bazı Düsturlardır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Mü'min olan Zât, Mana-yı Harfiyle, yani gayre bir hâdim ve bir âlet sıfatıyla Kâinata bakıyor. Kâfir ise, mana-yı ismiyle, yani müstakil bir "Ağa" nazarıyla Âleme bakıyor. Bu itibarla her bir masnuda, iki cihet vardır. Bir ciheti, kendi zât ve sıfatından ibarettir. Diğer ciheti, Sânia ve Esma-i Hüsnadan kendisine olan Tecelliyyata bakar.

İkinci cihetin dairesi daha geniş ve mealce daha kâmildir. Zira, bir harf kendi Zâtına bir harf miktarı -o da bir vecihle- delalet eder. Kâtibine çok vecihler ile delalet eder. Ve kâtibini, bakanlara tarif ve tavsif eder.

Kezalik Kudret-i Ezelî Kitabından olan bir masnu, kendi nefsine

kendi cirmi kadar ve bir vecihle delalet eder. Amma Nakkaş-ı Ezelî'ye pek çok vücuhla delalet eder. Ve kendisine Tecelli eden Esmadan uzun bir Kasideyi inşad eder. Kavaid-i mukarreredendir ki: "Mana-yı Harfi, kasdî hükümlere mahkûm-u aleyh olamaz. Ve o Mana-yı Harfinin inceliklerine tedkitat yapılamaz. Fakat mana-yı ismî, sadık, kâzib her hükmeye mahal olur." Bu Sırra binaendir ki mana-yı ismî ile Kâinata bakan felasifeden kitablarında Kâinata aid hükümler, Nefs-ül Emirde örümceğin nescinden zaif ise de, zahire göre daha muhkem görünüyor.

Ehl-i Kelâm, felsefî mes'elelerde ve ulûm-u kevniyeye Mana-yı Harfiyle, istidlal için tebaî bir nazar ile bakıyor. Hattâ şemsin sirac olması, arzin besik, cibalın evtad olması, Ehl-i Kelâmin müddealarını isbata kâfidir. Hattâ Ehl-i Kelâmin re'yleri, hiss-i umumîye ve tearûf-ü âmme mutabık olduktan sonra, vakıa mutabık olmasa bile onların müddeasına zarar vermez ve tekzibe de müstehak olmazlar. Bunun içindir ki, Ehl-i Kelâmin re'yleri mesail-i felsefiyede edna ve zaîf görünür. Amma esail-i İlahiyyede demirden daha metindir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hakk'ın günahkârları afvetmesi Fazldır, tazib etmesi Adldır. Evet zehiri içen adam, Âdetullah'a nazaran hastalığa, ölüme kesb-i istihkak eder. Sonra hasta olursa, adldır. Çünkü cezasını çeker. Hasta olmadığı takdirde, Allah'ın Fazlına mazhar olur. Masiyet ile azab arasında kavî bir münasebet vardır. Hattâ ehl-i itizal, masiyyet hakkında, doğru yoldan udûl ile masiyyeti, şerri Allah'a isnad etmediğleri gibi, masiyyet üzerine tazibin de vâcib olduğuna zehab etmişlerdir. Şerrin azabı istilzam ettiği, Rahmet-i İlahiyyeye münafî değildir. Çünkü şer, Nizam-ı Âlemin kanununa muhaliftir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsan nisyandan alındığı için, nisyana mübteladir. Nisyanın en kötüsü de nefsin unutulmasıdır. Fakat Hizmet, Sa'y, Tefekkür zamanlarında nefsin unutulması, yani nefse bir iş verilmemesi dalalettir. Hizmetler görüldükten sonra neticede, mükâfat zamanlarında nefsin unutulması Kemaldir. Bu itibarla ehl-i dalal ile Ehl-i Kemal, nisyan ve tezekkiürde müteakistirler. Evet dâll olan kimse, bir iş ve bir İbadet teklifinde başını havaya kaldırarak firavunlaşır. Lâkin mükâfatın, menfaatin tevziinde bir zerreyi bile terketmez. Amma nefsin unutan Ehl-i Kemal Sa'y, Tefekkür, Sülûk

zamanlarında herşeyden evvel nefsini ileri sürüyor; fakat neticelerde, faidelerde, menfaatlerde nefsini unutmakla en geriye bırakıyor.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Mü'minler İbadetlerinde, Dualarında birbirine dayanarak Cemaatle kıldıkları Namaz ve sair İbadetlerinde büyük bir Sır vardır ki; her bir ferd, kendi İbadetinden kazandığı miktardan pek fazla bir Sevab Cemaatten kazanıyor. Ve her bir ferd ötekilere Duacı olur, Şefaatçı olur, tezkiyeci olur, bilhassa Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâma... Ve keza her bir ferd arkadaşlarının saadetinden zevk alır ve Hallak-ı Kâinata Ubudiyet etmeye ve Saadet-i Ebediyeye namzed olur.

İşte Mü'minler arasında, Cemaatler sayesinde husule gelen şu ulvî, manevî Teavün ve birbirine yardımlaşmak ile hilafete haml, emanete mazhar olmakla beraber mahlukat içerisinde mükerrem ünvanını almıştır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bir şeyden uzak olan bir kimse, yakın olan adam kadar o şeyi göremez. Ne kadar zeki olursa olsun, o şeyin ahvali hakkında ihtilafları olduğu zaman yakın olanın sözü muteberdir. Binaenaleyh Avrupa feylesofları maddiyatta şiddet-i tevaggulden dolayı İman, İslâm ve Kur'anın Hakaikinden pek uzak mesafelerde kalmışlardır. Onların en büyüğü, yakından Hakaik-i İslâmiyeye vukufu olan âmi bir adam gibi de değildir. Ben böyle gördüm, Nefs-ül Emir de benim gördüğümü tasdik eder. Binaenaleyh şimşek, buhar gibi fennî mes'eleleri keşfeden feylesoflar, Hakkın Esrarını, Kur'an Nurlarını da keşfedebilirler diyemezsin. Zira onun aklı gözündedir. Göz ise, Kalb ve Ruhun gördüklerini göremez. Çünkü Kalblerinde can kalmamıştır. Gaflet o Kalbleri tabiat bataklığında çürütmüştür.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Sem', basar, hava, su gibi umumî Nimetler daha ehemmiyetli, daha kıymetli olduklarına nazaran, hususî şahsî Nimetlerden kat kat fazla şükre istihkak ve liyakatları vardır.

Binaenaleyh o gibi umumî Nimetlere karşı nankörlük edip şükran etmemek, en büyük küfran-ı nimet sayılır. Hal bu merkezde iken, bazı insanlar şahıslarına aid hususî Nimetlere karşı Allah'a şükrederlerse de, şu umumî Nimetler onlara şümülü yokmuş gibi fikirlerine bile gelmiyor. Halbuki **en büyük Nimet, âmm ve daimî**

olan Nimetlerdir. Umumiyet kemal-i ehemmiyete delil olduğu gibi, devam da ulviyet ve kıymete delalet eder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'ın bazı Âyetlerinin tekrarını iktiza eden Hikmetler, bazı Ezkâr ve Duaların da tekrarını iktiza eder. Zira Kur'an, Hakikat ve Şeriat, Hikmet ve Marifet Kitabı olduğu gibi; Zikir, Dua ve Davetin de Kitabıdır. Duada tekrar, Zikirde tezkâr, Davette te'kid lâzımdır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'anın yüksek meziyetlerinden biri de şudur ki: Kesrete aid bahislerden sonra Vahdet tezkirelerini yazıyor. Tafsilden sonra icmal yapıyor. Cüz'iyatın bahislerinden sonra Rububiyet-i Mutlakanın Düsturlarını, Sıfat-ı Kemaliyenin Namuslarını Fezlekeler ile Zikrediyor. Bu gibi Fezlekelerin, Âyetlerin sonundaki faideleri, Âyetlerin ortalarında zikredilen mukaddemelere neticeler hükmündedirler. Veya illet olurlar; tâ ki samiin fikri Âyetlerde zikredilen cüz'iyat ile meşgul olup Uluhiyet-i Mutlaka mertebesinin Azametini unutmasın ki, Ubudiyet-i Fikriyesine halel gelmesin.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Velilerin Himmetleri, imdadları, manevî fiilleriyle Feyiz vermeleri hâlî veya fiili bir Duadır. Hâdi, Mugis, Muin ancak Allah'tır. Fakat insanda öyle bir Latife, öyle bir halet vardır ki, o Latife lisaniyla her ne sual edilirse, -velev ki fâsık da olsun- Cenab-ı Hak o Latifeye hürmeten o matlubu yerine getirir. O Latife pek uzaktan bana göründü ise de, teşhis edemedim.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İlim ve Yakın şümülüne dâhil olan ahval-i maziye ile sek perdesi altında kalan ahval-i istikbaliye arasında şöyle bir mukayese yap:

Silsile-i nesebin ortasında, bir dedenin yerinde kendini farzet, otur. Sonra mevcudat-ı maziye kafilesine dâhil olanecdadınla henüz istikbal rahminde kalıp da peyderpey vücuda çıkan evlât ve ahfadın arasında bir tefavüt var mıdır? İyice bak! Evvelki kısım İlim ve İttikan ile Sâni'in masnuu olduğu gibi, ikinci kısım da aynen o Sâni'in masnuu olacaktır. Her iki kısım da, Sâni'in İlmi ve müşahedesini altındadır. Bu itibarla,ecdadın iadeten İhyası, evlâtının İcadından daha garib değildir. Belki daha ehvendir. İşte bu mukayeseden anlaşıldı ki: Vukuat-ı maziye, Sâni'in bütün imkânat-ı istikbaliyeye Kadir olduğuna şahadet eden bir takım Mu'cizelerdir.

Evet Kâinat bostanında görünen şu mevcudat ve ecram, Hâliklerimin her şeye Kadîr ve her şeye Alîm olduğuna delalet eden Hârikalardır.

Kezalik nebatat ve hayvanat, enva'ıyla, efradiyla, Sâni'lerinin her şeye Kadir olduğuna şahadet eden san'at hârikalarıdır. Evet Kudrette nisbeten zerrat ile şümus mütesavi olduğu gibi, yaprakların neşriyle beşerin Haşri de birdir. Ve keza ağaçların çürümüş dağılmış yapraklarının iadeten İhyası arasında fark yoktur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan büyük bir ölçüde tekrar ettiği İhya-yı Arz ve toprak unsuruna nazar-ı dikkati celbettiğinden Kalbime şöyle bir Feyiz damlamıştır ki: Arz, Âlemin Kalbi olduğu gibi, toprak unsuru da arzin Kalbidir. Ve tevazu, mahviyet gibi maksuda îsal eden yolların en yakını da topraktır. Belki toprak, en yüksek Semavattan Hâlik-ı Semavat'a daha yakın bir yoldur. Zira Kâinatta Tecelli-i Rububiyet ve Faaliyet-i Kudrete ve Makarr-ı Hilafete ve Hayy, Kayyum İsimlerinin Cilvelerine en uygun topraktır. Nasîki Arş-ı Rahmet su üzerindedir. Arş-ı Hayat ve ihyâ da toprak üstündedir. Toprak, Tecelliyat ve Cilvelere en yüksek bir âyinedir. Evet kesif bir şeyin âyinesi ne kadar latif olursa, o nisbettine suretini vâzih gösterir. Ve nuranî ve latif bir şeyin de âyinesi ne kadar kesif olursa, o nisbettine Esmanın Cilvelerini cilâlı gösterir. Meselâ hava âyinesinde yalnız şemsin zaîf bir ziyası görünür. Su âyinesinde şems, ziyasıyla görünürse de elvan-ı seb'ası görünmüyor. Fakat toprak âyinesi, çiçeklerinin renkleriyle şemsin ziyasındaki yedi rengi de gösterir.

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَ هُوَ سَاجِدٌ olan Hadîs-i Şerif, bu Sirra işareten şahadet eder. **Öyle ise arkadaş, topraktan ve toprağa inkılab etmekten, kabirden ve kabre girip yatmaktan tevahhus etme!**

İ'lem Eyyühel-Aziz! Aklım yürüyüş yaparken, bazan Kalbimle arkadaş olur. Kalb zevkiyle bulduğu şeyi akla veriyor. Akıl bervech-i mutad bürhan şeklinde bir temsil ile ibraz ediyor. Meselâ: Fâtır-ı Hakîm'in Kâinattan sonsuz bir uzaklılığı olduğu gibi, sonsuz bir Kurbiyeti de vardır. Evet İlîm ve Kudretiyle bâtinlerin en bâtininde bulunduğu gibi; fevklerin de en fevkinde bulunuyor. Hiçbir şeyde dâhil olmadığı gibi, hiçbir şeyden de hariç değildir. Evet Âsâr-ı

Rahmetine mazhar olan sath-ı arzda Mamulât-ı Kudrete bak ki, bir parça bu Sırra vakıf olasın. Meselâ: Biri arzda diğeri Semada veya biri şarkta diğeri garpta iki şeyi bir anda yaratan Sâniin, o yaratılan şeylerin arasındaki uzaklık kadar uzaklığını lâzımdır. Ve keza her şeyin kayyumu olduğu cihetle de, her şeyin nefsinden daha ziyade bir kurbiyeti de vardır. Bu sırlar, daire-i vücub, tecerrûd ve ıtlak hasaisindendir. Ve Fâil-i Aslînin mahiyetiyle, zillî olan münfail arasındaki mübâyenet-i lâzîmesidir. Meselâ: Şems timsallerine kayyum olduğu için fevkâlhad onlara bir kurbiyeti vardır. Âyinedeki zîll ve gölge ile Semada bulunan asıl arasındaki mesafe kadar da bu'diyeti vardır.

Şu'le'nin Zeyli

İ'lem Eyyühel-Aziz! Bütün Kâinatı ihata eden bir Nurdan hiç bir şey gizlenemez. Ve gayr-ı mütenahî bir Daire-i Kudretten bir şey hariç kalamaz. Ve illâ, gayr-ı mütenahînin tenahisi lâzım gelir. Ve keza Hikmet-i İlahiye her şeye değeri nisbetinde Feyiz veriyor. Ve herkes bardağına göre denizden su alabilir. Ve keza mukaddir olan Kadîr-i Hakîm'in büyüğe olan teveccühü, küçüğe olan teveccühüne mani olamaz. Ve keza maddeeden mücerred zahir ve bâtin olan muhit bir nazara, en büyük şey en küçük bir şeyi veya nev bir ferdini gizletemez. Ve keza küçük olan bir şey mazhar ve mahal olduğu san'at nisbetinde büyür. Ve küçük şeylerin nevileri büyük olurlar. Ve keza Azamet-i Mutlaka şirketi aslâ kabul etmez. Ve keza fevkâlâde bir sühuletle, hârika bir sur'atle, Mu'ciz bir İttikan ve İntizamla Cûd-u Mutlaktan akan âsârdan anlaşılıyor ki, mikrop gibi en küçük ve daha küçük havaî, maî, tûrabî hayvanlar boş zannedilen Âlemin yerlerini doldurmuşlardır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Nefsine olan muhabbeti îcab ettiren nefsin sana olan kurbiyeti ise, Hâlikâna Muhabbetin daha fazla olmalıdır. Çünkü nefinden O daha Karibdir. Evet senin fikrin, ihtiyarın idrak edemedikleri sendeki mahfiyat, Hâlikin Nazarı ve İlmi altındadır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Âlemde tesadüf yoktur. Evet bilhassa bahar mevsiminde, küre-i arz bahçesinde, bütün ağaçların dallarında çiçeklerin yapraklarında, mezruatın sünbüllerinde Hikmet bülbülleri, Hikmet Âyetlerini tanaggum ve terennüm ile inşad ettikleri İman kulağıyla, Basiret gözüyle dinlenilirse, tesadüf şeytanları bile kabul ile hayran olurlar.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Tevhid ile bütün eşyayı, Vâhid-i Ehad'e isnad etmediğin takdirde, Âlemde bulunan bütün efradın mazhar oldukları Tecelliyat-ı İlahiye adedince ilahları kabul etmek mecburiyetindesin. Evet gözünü şemsden yumduğun ve timsalleriyle irtibatını kestiğin zaman timsallerine ma'kes olan şeylerin adedince hakikî şemslerin vücutunu kabul etmeye mecbur olursun.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Sen bazı vecihlerden fenaya gittiğin zaman, Hâlik-ı Rahman-ı Rahîm İlminde, Meşhudunda, Malûmunda bâki kalmaklığın senin Bekan için kâfidir.

Yahu, her şeyi Sahib-i Hakikîsine ver veya ona isnad et. Onun İsmiyle al ki rahat edesin. Ve illâ, bu kadar eşyayı vücuda getirip Nizam ve İntizamlarını temin edecek o kadar ilahları kabule muztar kalacaksın.

Nokta

مِنْ نُورٍ مَعْرِفَةٌ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ

(Kırkbeş sene evvel te'lif edilmiş bir Risalenin bir kismıdır.)

İFADE-İ MERAM

Bir bahçeye girsem iyisini intihab ederim. Koparmasından zahmet çeksem hoşlanırım. Çürüğünü, yetişmemişini görsem "Huz mâ safâ" derim. Muhatablarımı da öyle arzu ederim. Derler:

- Sözlerin iyi anlaşılmıyor?

Bilirim ki kâh Minare başında, kâh kuyu dibinde konuşuyorum. Neyliyeyim zuhurat öyle. "Şuaat" ve şu Kitabda mütekellim âciz Kalbimdir. Muhatab âsi nefsimdir. Müstemi' Müteharri-i Hakikat bir Japondur. Temaşa eden bunu düşünmeli. Gayet-ül gayat olan Marifetullahın bir bürhanı olan Marifet-ün Nebi'yi "Şuaat"ta bir nebze beyan ettik. Şu Risalede maksud-u bizzât olan Tevhidin lâyuhad berahininden yalnız dört muazzam bürhanına işaret edeceğiz. Hem nazar-ı aklîyi Hads-i Kalbiyle birleştirmek için, Melaike ve Haşrin bir kısım delailine ima ederek İmanın altı Rüknünden dördünün birer lem'asını, fehm-i kasırimla göstermek isterim.

أَمَنتُ بِاللَّهِ وَمَلِكَتِهِ وَرَسُولِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرٍ وَشَرٍ

مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ أَشَهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

وَأَشَهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مُحَمَّدٌ خَاتَمُ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى
النَّبِيِّنَ وَعَلَى أَهْلِهِ وَصَاحْبِيهِ أَجْمَعِينَ

الله لا إله إلا هو القيوم maksudumuzdur, matlubumuzdur.

Gayr-ı mütenahî berahininden dört Bürhan-ı Külliîyi irad ediyoruz.

Birinci Bürhan: Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'dır. Şu Bürhan-ı Neyyirimiz Şuaat'ta tenevvür ettiğinden, tenvir-i müddeamızda münevver bir mir'attır.

İkinci Bürhan: Kitab-ı Kebir ve insan-ı ekber olan Kâinattır.

Üçüncü Bürhan: Kitab-ı Mu'ciz-ül Beyan, Kelâm-ı Akdes'tir.

Dördüncü Bürhan: Âlem-i Gayb ve Şehadetin Nokta-i İltisakı ve Berzahi ve iki Âlemden birbirine gelen seyyaratın mültekası Vicdan denilen Fîrat-ı Zîsuurdur. Evet Fîrat ve Vicdan Akla bir penceredir. Tevhidin Şuaini neşrederler.

BİRİNCİ BÜRHAN: Risalet ve İslâmiyetle mücehhez olan "Hakikat-ı Muhammediye"dir ki, Risalet noktasında en muazzam icma ve en väsi tevâtûr Sîrrini ihtiva eden Mecmu-u Enbiyanın Şehadetini tazammun eder. Ve İslâmiyet cihetiyle Vahye istinad eden bütün Edyan-ı Semaviyenin Ruhunu ve Tasdiklerini taşıyor. İşte bütün Enbiyanın Şehadetiyle ve bütün Edyanın Tasdikiyle ve bütün Mu'cizatının Teyidiyle musaddak olan bütün akvaliyle, Vücut ve Vahdet-i Sânii besere gösteriyor. Demek şu Davada ittihad etmiş bütün Efazîl-ı Beşer namına O Nuru gösteriyor. Acaba bu kadar Tasdiklere mazhar, büyük, derin, dûrbîn, safî, keskin, Hakaik-Aşina bir gözün gördüğü Hakikat, Hakikat olmamak hiç ihtimali var mı?

İKİNCİ BÜRHAN: Kâinat Kitabıdır. Evet şu Kitabın bütün hurufu ve bütün noktaları, efraden ve terekküben Zât-ı Zülcelal'in Vücut ve

Vahdetini, elsine-i mahsusaları kiraat ile *وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَتَّحِ بِحَمْدِهِ*

yi tilavet ediyorlar. Cemi' zerrat-ı kâinat birer birer zât ve sıfat ve saire vücuh ile hadsiz imkânat mabeyninde mütereddid iken; birdenbire bir ciheti takib, muayyen bir sıfatla ittisaf, mahsus bir keyfiyetle tekeyyüp ederek hayretbahşa hikemi intac ettiğinden, Sâniin Vücub-u Vücaduna şehadetle avalim-i gaybiyenin enmuzeci olan Latife-i Rabbaniye içinde İlân-ı Sâni' eden Misbah-ı İmanı ışıklandırıyorlar. Evet bir nefer, nefsinde ve takımında ve bölükte, taburda ve orduda gibi; her bir zerre de, kendi başıyla Zât, sıfat, keyfiyetindeki imkânat cihetiyile Sâniî ilân ettiği gibi, tesavir-i mütedâhileye benzeyen Mürekkebat-ı Müteşabike-i Mütesaide-i Kâinatın her bir makamında ve her bir nisbetinde ve her bir dairesinde, her bir zerre, müvazene-i cereyan-ı umumîyi muhafaza; ve her nisbetinde ve her takımında ayrı ayrı vazifeyi ifa ve Hikmeti intâç ettiklerinden Sâniin Kasd ve Hikmetini izhar ve Vücad ve Vahdetinin Âyatını Kiraat ettikleri için Sâni'-i Zülcelal'in Berahini, zerrattan kat kat

الطَّرُقُ إِلَى اللَّهِ بَعْدِ آنفَاسِ الْخَلَاءِ Hakikattir
ziyade olur. Demek mübalağa değil; belki nâkistir.

S: Neden akıyla herkes göremiyor?

C: Kemal-i Zuhurundan ve ziddin ademinden.

تَامَّلْ سُطُورَ الْكَائِنَاتِ فَإِنَّهَا ﴿ مِنَ الْمَلِأِ الْأَعْلَى إِلَيْكَ رَسَّاعِلُ

Yani: "Sahife-i Âlemin eb'ad-ı väsiyasında Nakkaş-ı Ezel'in yazdığı silsile-i hâdisatın satırlarına Hikmet nazarıyla bak ve Fikr-i Hakikatle sarıl. Tâ ki Mele-i A'lâdan uzanan şu Selasil-i Resail, seni A'lâ-yı İlliyyîn-i Tevhide çıkarsın." Şu Kitabın heyet-i mecmuasında öyle parlak bir Nizam var ki, Nezzamî güneş gibi içinde Tecelli ediyor. Her kelimesi, her harfi birer Mu'cize-i Kudret olan bu Kitab-ı Kâinatın te'lifinde öyle bir i'caz var ki, bütün esbab-ı tabiiye, farz-ı muhal olarak muktedir

birer fâil-i muhtar olsalar, yine Kemal-i acz ile o i'caza karşı secde ederek

سُبْحَانَكَ لَا قُدْرَةَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ diyeceklerdir. Her bir

Kelimesi bütün kelimatıyla münasebettardır. Ve her harfi, bahusus zîhayat bir harfi, bütün cümlelere karşı müteveccih birer yüzü, nâzır birer gözü var olan bu kitabın öyle bir muzaaf İştibak-ı Tesanûd-ü Nazmı vardır ki, bir noktayı yerinde İcad etmek için bütün Kâinatı İcad edecek bir Kudret-i Gayr-ı Mütenahî lâzımdır. Demek sıvrısineğin gözünü halkeden, güneşin dahi o halketmiştir. Pirenin midesini tanzim eden Manzume-i Şemsiyeyi de o tanzim etmiştir. Sünihat'ın dokuzuncu sahifesinde

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَنْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٌ وَاحِدَةٌ Âyetinin Sırrına müracaat et.

Yalnız şu Kitabın küçük bir kelimesi olan bal arısını gör. Nasıl şehd-i şehadet o Mu'cize-i Kudretin Lisanından akıyor. Veyahut şu kitabın bir noktası olan hurdebînî bir huveynat ki, çok defa büyültükten sonra görünür. Dikkat et! Nasıl mu'ciznûma, hayret-feza bir Misal-i Musaggar-ı Kâinattır.

يَسَّ Sure-i **يَسَّ**, Suret-i lafz-ı **يَسَّ**' de yazıldığı gibi, cezaletli, mûciz

bir Nokta-i Câmiadir. Onu yazan, bütün Kâinatı da O yazmıştır. Eğer insaf ile dikkat etsen, şu küçük hayvanın ve huveynatın sureti altında olan Makine-i Dakika-i Bedia-i İlahiyyenin şuursuz, kör, mecra ve mahrekleri tahdid olunmayan ve imkânatından evleviyet olmayan esbab-ı basita-i camide-i tabiiyeden husulünü, muhal-ender muhal göreceksin.

Eğer her bir zerrede hüküme şuuru, etibba Hikmeti, hükkâmın siyaseti bulunduğu ve her bir zerre de sair zerrat ile vasıtâsız muhabere ettiğini itikad edersen, belki nefsini kandırıp o muhalî de itikad edebilirsin. Halbuki, o zîhayat makinede öyle bir Mu'cize-i Kudret, öyle bir Hârika-i Hikmet vardır ki, ancak bütün Kâinatı, bütün şuunatını İcad eden, Tanzim eden bir Sâniin Sun'u olabilir. Yoksa kör, az, basit imkân tereddüdüyle ayak atamaz. Esbab-ı tabiîden olamaz. Bahusus o esbab-ı tabiiyeden üss-ül esası hükmünde olan cüz-ü lâ-yetecezzadaki kuvve-i cazibe ve kuvve-i dafianın içtimalarının hortumu üzerinde bir muhalîyet damgası var. Fakat caizdir ki, herbir şeyin esası zannettikleri olan cezb, def, hareket, kuva gibi Emirler, Âdâtullahin Kanunlarına birer isim olsun. Lâkin kanun,

kaidelikten tabîflîge ve zihnîlikten haricîlîge ve itibarîden Hakikata ve âletiyetten müessiriyyete geçmemek şartıyla kabul ederiz.

S: Ezeliyet-i madde ve harekât-ı zerrattan teşekkül-ü enva' gibi umûr-u bâtilaya neden ihtimal veriliyor?

C: Sîrf başka şey ile nefsin ikna etmek sadedinde olduğu için, o umûrun esas-ı fasidesini tebeî bir nazarla derketmediğinden neş'et ediyor. Eğer nefsin ikna etmek suretinde kasden ve bizzât ona müteveccih olursa muhaliyetine ve makul olmadığına hükmedecektr. Faraza kabul etse de, tegafül-ü anis-Sâni' sebebiyle hasıl olan ızdırar ile kabul edilebilir. Dalalet ne kadar acibdir. Zât-ı Zülcelal'in Lâzım-ı Zarurîsi olan Ezeliyeti ve Hassası olan İcadı aklına sığıştırmayan, nasıl oluyor ki gayr-ı mütenahî zerrata ve âciz şeylere veriyor.

Evet meshurdur ki: Hilâl-i Îde bakarlardı. Kimse bir şey görmedi. İhtiyar bir zât yemin etti: "**Hilâli gördüm.**" Halbuki gördüğü Hilâl, kirpiğinin tekavvüs etmiş beyaz bir kılı idi. Kıl nerede, Kamer nerede? Harekât-ı zerrat nerede, sebeb-i teşkil-i enva' nerede?

İnsan fitraten mükerrem olduğundan hakkı arıyor. Bazan bâtil eline gelir. Hak zannederek koynunda saklar. Hakikatı kazarken ihtiyarsız dalalet başına düşer; Hakikat zannederek başına giydiriyor.

S: Nedir şu tabiat, kavanın, kuva ki, onlar ile kendilerini aldatıyorlar?

C: Tabiat, Âlem-i Şehadet denilen Cesed-i Hilkatin anasır ve a'zasının efalini İntizam ve rabt altına alan bir Şeriat-ı Kübra-yı İlahiyyedir. İşte şu Şeriat-ı Fitriyedir ki, Sünnetullah ve tabiat ile müsemmadır. Hilkat-ı Kâinatta câri olan kavanin-i itibariyesinin mecmu ve muhassalasından ibarettir. Kuva dedikleri şey, her biri şu Şeriatın birer hükümdür. Ve kavanin dedikleri şey, her biri şu Şeriatın birer mes'elesidir. Fakat o Şeriattaki Ahkâmın yeknesak istimrarına istinaden vehim, hayal tasallut ederek tazyik edip, şu tabiat-ı hevaiye tevazzu' ve tecessüm edip mevcud-u haricî ve hayaldeň Hakikat suretine girmiştir. Hayali, Hakikat suretinde gören, gösteren nüfusun istidad-ı şûresinden, fâil-i müessir tavrını takmıştır. Halbuki kör, şuursuz tabiat, kat'iyyen Kalbi ikna edecek ve fikre kendini begendirecek ve Nazar-ı Hakikat ona ünsiyet edecek hiç bir mülâyemet ve münasebet yok iken ve masdar olmaya kabiliyeti mefkud

iken, sîrf nefy-i Sâni' farazından çıkan bir ızdırar ile veleh-resan-ı efkâr olan Kudret-i Ezeliyenin Âsâr-ı Bahiresinin tabiattan sudûru tahayyül edilmiş.

Halbuki **tabiat misalî bir matbaadır, tâbi' değil; nakıştır, nakkaş değil; kabildir, fâil değil; mistardır, masdar değil; nizamdır, nâzım değil; kanundur, Kudret değil; Şeriat-ı İradiyedir, hakikat-ı hariciye değil.** Meselâ: Yirmi yaşında bir adam birdenbire dünyaya gelse, hâlî bir yerde muhteşem ve sanayi-i nefisenin âsâriyla müzeyyen bir saraya girse, hem farzetse kat'iyyen hariçten gelme hiç bir fâilin Eseri değil. Sonra içindeki eşya-yı muntazamaya sebeb ararken tanziminin kavaninini câmi' bir kitab bulsa, onu ma'kes-i şur olduğundan, bir fâil, bir illet-i ızdırarî kabul eder. İşte Sâni'-i Zülcelal'den tegafül sebebiyle böyle gayr-ı makul, gayr-ı mülâyim bir illet-i ızdırarî olan tabiatla kendilerini aldatmışlar.

Şeriat-ı İlahiye ikidir:

Biri: Sıfat-ı Kelâmdan gelen bir Şeriatdır ki, beşerin ef'al-i ihtiyariyesini tanzim eder.

İkincisi: Sıfat-ı İradeden gelen ve Evamir-i Tekviniye tesmiye edilen Şeriat-ı Fîtriyedir ki, bütün Kâinatta câri olan Kavanin-i Âdâtullahın muhassasından ibarettir. Evvelki Şeriat nasıl Kavanin-i Akliyeden ibarettir; tabiat denilen ikinci Şeriat dahi, Mecmu-u Kavanin-i İtibariyeden ibarettir. Sıfat-ı Kudretin hâssası olan Tesir ve İcada mâlik degillerdir.

Sâbikan Sîrr-ı Tevhid beyanında demişti: Her şey her şeyle bağlıdır. Bir şey her şeysiz yapılmaz. Bir şeyi halkeden her şeyi halketmiştir. Öyle ise, bir şeyi yapan Vâhid, Ehad, Ferd, Samed olmak zarurîdir.

Şu ehl-i dalaletin gösterdikleri esbab-ı tabiiye, hem müteaddid, hem birbirinden haberi yok; hem kör, iki elinde iki kör olan tesadüf-ü a'ma ve ittifakiyet-i avrânıneline vermiştir.

قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ

Elhasıl: İkinci bürhanımız olan Kitab-ı Kebir-i Kâinattaki Nazm ve Nizam, İntizam ve te'lifindeki İ'cاز güneş gibi gösteriyor ki;

bir Kudret-i Gayr-ı Mütenahî, bir İlm-i lâ-Yetenaha, bir İrade-i Ezeliyenin Eserleridir.

S: Nazm ve Nizam-ı Tamme ne ile sabittir?

Elcevab: Nev'-i beşerin havas ve cevasisi hükmünde olan fünum-u ekvan istikra-ı tamme ile o Nizamı keşfetmişlerdir. Çünkü; her bir nev'e dair bir fen ya teşekkürül etmiş veya etmeye kabildir. Her bir fen, külliyet-i kaide hasebiyle kendi nev'indeki Nazm ve İntizamı gösteriyor. Zira, her bir fen kavaid-i külliye desatirinden ibarettir. Demek şahsin nazarı, nizamı ihata etmezse, cevasis-i fünum vasıtasiyla görür ki, İnsan-ı Ekber insan-ı asgar gibi muntazamdır. Her bir şey, Hikmet üzere vaz' edilmişdir. Faidesiz abes yoktur. Şu (*) bürhanımız değil yalnız erkâni ve âzası, belki bütün hüceyratı, belki bütün zerratı birer Lisan-ı Zâkir-i Tevhid olarak büyük bürhanın Sadâ-yı Bülendine iştirak ederek **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** diye zikrediyorlar.

ÜÇÜNCÜ BÜRHAN: Kur'an-ı Azîmüşşan'dır. Şu Bürhan-ı Nâtıkın sinesine kulağını yapıştırsan işiteceksin: **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** yu tekrar ediyor. Hem gayet mükemmel semeratiyla, meyvedar bir ağacın menba-ı hayatı olan cûrsûme olmazsa veya kökü bozuksa, semere vermez. Şu bürhanımız dallarında Meyve-i Hak ve Hakikat o kadar çoktur ve o kadar doğrudur ki, şüphe bırakmaz ki cûrsûmesinde olan Mes'ele-i Tevhid, hiç vehim bırakmaz derecede kuvvetli, doğru bir Hak ve Hakikati tazammun ediyor. Hem şu bürhanın Âlem-i Şehadet tarafına tedelli etmiş olan Ahkâma dair dalı, bütün Sîdîk ve Hak ve Hakikat olduğu gibi, bizzarure Âlem-i Gayb tarafına uzanan Tevhide ve gayba dair gusn-u a'zamı (ağaç dalı) yine sabit Hakaik ile meyvedardır.

Hem derince şu bürhan tersim edilse anlaşılır ki, onu gösteren Zât, neticesi olan Mes'ele-i Tevhidde o kadar emindir ki, hiç bir şaibe-i tereddüd hiç bir tarafında ihsas edilmıyor. Hem o neticeyi bütün Hakaika Esas addederek müselleme ve zaruriye olduğunu bütün kuvvet-i beyaniyla ve ısrarıyla ona giydiriyor. Ve başka şeyleri ona ircâ ediyor. Temel taşı gibi o şedid kuvvet, sun'î olamaz. Hem de, üstündeki Sikke-i İ'câz her ihbarını tasdik eder. Tezkiyeden müstağni kılar.

-----(*):

Delaletçe sîması bir **هو** lafzına benzer ki, o **هو** nun her bir cüz'ü küçük **هو** lardan, her bir küçük **هو** da küçükük **هو** lardan teşekkürül etmiştir.

Âdetâ ihbaratı binefsîha sabit umûrlardandır. Evet şu Bürhan-ı Münevverenin altı ciheti de şeffaftır. Üstünde İ'caz; altında mantık ve delil; sağında Aklı istintak; solunda Vicdanı istişhad; önünde hedefinde hayır ve saadet; Nokta-i İstinâdi Vahy-i Mahzdir. Vehmin ne haddi var ki girebilsin.

Marifet-i Sâni' denilen Kemalât Arşına uzanan Mi'racların usûlü dörttür.

Birincisi: Tasfiye ve işraka müesseses olan Muhakkikîn-i Sofiyenin minhacıdır.

İkincisi: İmkân ve hudûsa mebni Mütekellimînin tarîkîdir.

Bu iki asıl, çendan Kur'andan teşaüb etmişlerdir. Lâkin fîkr-i beşer başka surete ifraq ettiği için uzunlaşmış ve müşkilleşmiş, evhamdan masun kalmamışlar.

Üçüncüsü: Şübehat-âlûd hükema mesleğidir.

Dördüncüsü ve en birincisi: Belâgat-1 Kur'anîyenin ulvî mertebesini ilân etmekle beraber, Cezalet cihetiyle en parlağı ve istikamet cihetiyle en kısası ve vuzuh cihetiyle beşerin umumuna en eşmeli olan Mi'râc-1 Kur'anîdir. Hem o Arşa çıkmak için dört vesile vardır: **İlham, Talim, Tasfiye, Nazar-ı Fîkrî.**

Tarîk-1 Kur'anî iki nevidir:

Birincisi: Delil-i Înayet ve Gayettir ki, menafi'-i eşyayı ta'dad eden bütün Âyât-1 Kur'aniye bu delili nesc ve şu bürhanı tanzim ediyorlar. Bu delilin zübdesi, Kâinatın Nizam-ı Ekmelinde İttikan-ı San'at ve Riyet-i Mesâlih ve Hikemdir. Bu ise Sâniin Kasd ve Hikmetini isbat ve tesadüf vehmini ortadan nefyediyor. Zira ittikan ihtiyarsız olmaz. Evet Nizamın şahidleri olan bütün fûnun-u ekvan, mevcudatın silsilelerindeki halkalardan asılmış mesâlih ve semerati ve inkîlabat-1 ahvalin katmer ve düğümleri içinde saklanmaz hikem ve fevaidi göstermekle, Sâniin Kasd ve Hikmetine katî şehadet ediyorlar. Ezcümle:

Fenn-i hayvanat, fenn-i nebatat, ikiyüz bini mütecaviz enva'ın büyük peder ve âdemleri hükmünde olan mebde'lérinin her birinin hudûsunâ

şehadet ettiği gibi; mevhüm ve itibarî olan kavanın, kör ve şuursuz olan esbab-ı tabiiye ise bu kadar hayret-feza silsileler ve bu silsileleri teşkil eden ve efrad denilen dehşet-engiz birer Makine-i Acibe-i İlahiyyenin İcad ve İnşasına adem-i kabiliyetleri cihetile her bir ferd, her bir nevi müstakillen Sâni'-i Hakîm'in Dest-i Kudretinden çıktıklarını ilân ve izhar ediyorlar.

فَارْجِعُ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ der. Kur'anda

Delil-i İnayet vücuh-u mümkünkenin en mükemmel vechi ile bulunuyor. Kur'an, Kâinatta tefekküre Emir verdiği gibi, fevaidi tezkâr ve Nimetleri ta'dad eden Âyâtın fevasıl ve hâtimelerinde galiben akla havale ve vicdanla müşavereye sevketmek için

أَوَّلًا يَعْلَمُونَ، أَفَلَا يَعْقِلُونَ، أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ، فَاعْتَبِرُوا gibi, o Bürhan-ı İnayeti ezhanda tesbit ediyor.

İkinci Delil-i Kur'anî: "Delil-i İhtira"dır. Hülâsası:

Mahlukatın her nev'ine, her ferdine ve o nev'e ve o ferde müretteb olan âsâr-ı mahsusasını müntic ve İstidad-ı Kemaline münasib bir Vücdun verilmesidir. Hiç bir nevi' müteselsil-i ezelî değildir. İmkân bırakmaz. İnkılab-ı Hakikat olmaz. Mutavassit nev'in silsilesi devam etmez. Tahavvül-ü Esnaf İnkılab-ı Hakaikin gayrısıdır. Madde dedikleri şey, suret-i mütegayyire, hem harekât-ı mütehavvile-i hâdiseden tecerrûd etmediğinden hudûsu muhakkaktır. Kuvvet ve suretler, a'râziyetleri cihetile enva'daki mübayanet-i cevheriyeyi teşkil edemez. A'raz cevher olamaz. Demek enva'nın fasîleleri ve umum a'râzinin havass-ı mümeyyizeleri bizzarure adem-i sırfstan muhteradırlar. Silsiledede tenasül, şerait-i âdiye-i itibariyedendir.

Feya acaba! Vâcib-ül Vücud'un Lâzime-i Zaruriye-i Beyyinesi olan Ezeliyeti zihinlerine sığıştıramayan, nasıl oluyor da, her bir cihetten Ezeliyete münafî olan maddenin Ezeliyetini zihinlerine sığıştırabilirler? Hem Dest-i Tasarruf-u Kudrete karşı mukavemet edemeyen koca Kâinat, nasıl oldu da küçük ve nazik zerratların (öyle dehşetli salabet bulmuş ki) Kudret-i Ezeliyenin Yed-i İdamına karşı dayanıyor. Hem nasıl oluyor ki, Kudret-i Ezeliyenin hassası olan İbda'

ve İcadı, hiç bir münasebet-i makule olmadan en âciz ve en bîçare esbaba isnad ediliyor?

İşte Kur'an-ı Kerim şu delili, Halk ve İcaddan bahsedeni Âyatî ile ezhanda tanzim ediyor. **Müessir-i Hakikî yalnız Allah'tır.** Tesir-i **Hakikî esbabda yoktur.** Esbab, İzzet ve Azamet-i Kudretin perdesidir. Tâ ki, aklın nazar-ı zahirîsinde, Dest-i Kudret umûr-u hasise ile mübaşir görünmesin. Bir şeyde iki cihet var: Biri mülk, âyinenin mülevven vechi gibi. Ezdad ona vârid oluyor. Çirkin olur, şer olur, hakir olur, azîm olur... ilh. Esbab bu cihette vardır. İzhar-ı Azamet ve İzzet-i Kudret öyle ister.

İkinci cihet Melekûtiyet cihetidir. Âyinenin şeffaf vechi gibi. Şu cihet her şeyde güzeldir. Şu cihette esbabın tesiri yoktur. Vahdet öyle ister. Hattâ Hayat ve Ruh ve Nur ve Vücut, iki vecihleri şeffaf ve güzel olduğundan mülken ve melekûten vasıtazız Dest-i Kudretten çıķıyorlar.

DÖRDÜNCÜ BÜRHAN: Vicdan-ı Beşer denilen Fitrat-ı Zîsuurdur. Şu bürhanda “**dört nükteyi**” nazar-ı dikkate al:

Birincisi: Fitrat yalan söylemez. Meselâ, bir çekirdekte meyelan-ı nümuvar der ki: "**Sünbülleneceğim, meyve vereceğim.**" Doğru söyler. Meselâ, yumurtada bir meyelan-ı hayat var, der: "**Piliç olacağım.**" Biizznillah olur. Doğru söyler. Meselâ bir avuç su, incimad ile meyelan-ı inbisatı der: "**Fazla yer tutacağım.**" Metin demir onu yalan çıkaramaz. Sözünün doğruluğu demiri parçalar. İşte bu meyelanlar, İrade-i İlahiyyeden gelen Evamir-i Tekviniyenin Tecellileridir, Cilveleridir.

İkincisi: Beşerin Havass-ül Hams-ı Zahire ve Bâtinadan başka, Âlem-i Gayba karşı açılan pek çok penceleri var. Gayr-ı meş'ur pek çok hisleri var. Hiss-i Sâmia, Bâsira, Zaika olduğu gibi, bir Hiss-i Sâdise-i Sadika olan Saika vardır. Hem bir Hiss-i Sâbia-i Bârika olan Şaika var. O Şevk ve Sevk yalan söylemez, yanlış gidemez.

Üçüncüüsü: Mevhüm bir şey hakikat-ı hariciyeye mebde' olamaz. Fitrat ve Vicdanda Nokta-i İstinad ile Nokta-i İstîmad, iki Hakikat-ı Zaruriyedir. Hilkatin safveti ve en mükerremi olan Ruh-u Beşer, o iki nokta olmazsa en süfli, en berbad bir mahluk olur. Halbuki, Kâinattaki Hikmet ve Nizam ve Kemal bu ihtimali reddeder.

Dördüncüüsü: Akıl ta'til-i eşgal etse de, nazarını ihmal etse, Vicdan Sâniî unutamaz. Kendi nefşini inkâr etse de; onu görür, onu düşünür, ona müteveccihitir. Hads ki, şimşek gibi Sür'at-i İntikaldir, daima onu tâhir eder. Hadsin muzaafi olan İlham, onu daima tenvir eder. Meyelanın muzaafi olan arzu ve onun muzaafi olan iştiyak ve onun muzaafi olan Aşk-ı İlahî, onu daima Marifet-i Zülcelal'e sevkeder. Şu fitrattaki İncizab ve Cezbe, bir Hakikat-ı Cazibedarın Cezbiyeleridir.

Bu nükteleri bildikten sonra şu Bürhan-ı Enfûsi olan Vicdana müracaat et. **Göreceksin ki, Kalb bedenin aktarına, neşr-i hayat ettiği gibi, Kalbdeki Ukde-i Hayatiye olan Marifet-i Sâni'dir ki, İstidadat-ı Gayr-ı Mahdude-i İnsaniye ile mütenasib olan âmâl ve müyul-ü müteşâibeye Neşr-i Hayat eder. Lezzeti içine atar ve kıymet verir ve bast ve temdid eder.** İşte Nokta-i İstimdad.

Ve kavga ve müzahemetin meydanı olan dağdağa-i hayatı hûcum gösteren Âlemin, binlerce musibet ve müzahamelere karşı yegâne Nokta-i İstinad yine Marifet-i Sâni'dir.

Evet her şeyi Hikmet ve İntizam ile işleyen bir Sâni'-i Hakîme itikad etmezse ve alelamyâ kör tesadüflere havale ederse ve o beliyyata karşı elindeki Kudretin adem-i kifayetini düşünse, ister istemez tevahhus, dehşet, telaş, havftan mürekkeb bir halet-i cehennemnünüm ve ciğerşikâfe düşecektir. O ise Eşref ve Ahsen-i Mahlukat olan Ruh-u İnsaniyetin her şeyden ziyade perişan olduğunu istilzam eder. O ise, İntizam-ı Kâmil-i Kâinattaki Nizam-ı Ekmele zîd oluyor. Şu Nokta-i İstimdad ve Nokta-i İstinad ile bu derece Nizam-ı Âlemde hükümdârfermalık, Hakikat-ı Nefs-ül Emriyenin hassa-i münhasırası olduğu için, her Vicdanda iki pencere olan şu iki noktadan Sâni'-i Zülcelal Marifetini Kalb-i Beşere daima Tecelli ettiriyor. Akıl gözünü kapasa da, Vicdanın gözü daima açıktır. Sâni'-i Zülcelal bu dört Bürhan-ı Azîmin kat'î şahadetleriyle Vâcib-ül Vücud, Ezelî, Vâhid, Ehad, Ferd, Samed, Alîm, Kadîr, Mûrid, Semî', Basîr, Mütekellim, Hayy, Kayyum olduğu gibi bütün Evsaf-ı Celaliye ve Cemaliye ile muttasıftır. Zira mukarrerdir ki: Masnudaki Feyz-i Kemal Sâniîn zîll-i tecellisinden muktebesdir. Demek, Kâinatta ne kadar Hüsn-ü Cemal, Kemal varsa, umumundan lâyîhad derecede yüksek tabakada Evsaf-ı Cemaliye ve Kemaliye ile Sâni'-i Zülcelal muttasıftır. Zira, İhsan servetin, İcad Vücudun, îcab Vücubun, tahsin Hüsnün, tenvir

Nurun fer'i ve delili olduğu gibi; bütün Kâinattaki bütün Kemal ve Cemal, Sâni'-i Zülcelal'in Kemal ve Cemaline bir zill-i zalildir ve bürhanıdır.

Hem de Sâni'-i Zülcelal cemi' nekaisten münezzehtir. Zira nevakis mahiyet-i maddiyatın istidatsızlığından neş'et eder. Zât-ı Zülcelal maddiyattan mücerreddir, münezzehtir. Hem Kâinatın mahiyat-ı mümkünnesinden neş'et eden evsaf ve levazimatından mukaddestir.

**لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ جَلَّ جَلَالُهُ سُبْحَانَ مَنِ اخْتَفَى لِشِدَّةِ ظُهُورِهِ
سُبْحَانَ مَنِ اسْتَرَ لِعَدَمِ ضِدِّهِ سُبْحَانَ مَنِ احْتَجَ بِالْأَسْبَابِ لِعَزَّتِهِ**

Sual: Vahdet-ül vücudu nasıl görüyorsun?

Elcevab: Tevhidde istîgraktır ve nazara siğmayan bir Tevhid-i Zevkîdir. Esasen Tevhid-i Rububiyet ve Tevhid-i Uluhiyetten sonra Tevhidde zevken şiddet - i istîgrak , Vahdet - i Kudret yani

لَا مُؤَثِّرٌ فِي الْكَوْنِ إِلَّا اللَّهُ sonra Vahdet-i İdare, sonra Vahdet-üs Şuhud,

sonra Vahdet-ül Vücad, sonra yalnız bir Vücadu, sonra yalnız bir mevcudu görünçeye müncер oluyor. Muhakkikîn-i Sofiyenin müteşabihat hükmünde olan şatahatıyla istidlal edilmez. Daire-i esbabı yırtıp çıkmayan ve tesirinden kurtulmayan bir Ruh, Vahdet-ül Vücaddan dem vursa, haddini tecavüz eder. Dem vuranlar, Vâcib-ül Vücad'a o kadar hasr-ı nazar etmişlerdir ki, mümkünattan tecerrûd ederek, yalnız bir vücadu belki bir mevcudu görmüşler. Evet delil içinde neticeyi görmek, Âlemde Sâniî müşahede etmek, tarîk-ı istîgrakkârane cihetîyle cedavîl-i ekvanda cereyan-ı Tecelliyat-ı İlahiyyeyi ve Melekûtiyet-i Eşyada Sereyan-ı Füyuzati ve meraya-yı mevcudatta Tecelli-i Esma ve Sîfâti, yalnız zevken anlaşılır birer Hakikat iken, dîk-ı elfaz sebebiyle uluhiyet-i sâriye ve hayat-ı sâriye tabir ettiler. Ehl-i Fikir, o Hakaik-i Zevkiyeyi nazarın mekayisine sıkıştırdığından çok evham-ı bâtilaya menşe oldu. Maddeperver hüküma ve zaîf-ül itikad ehl-i nazarın Vahdet-ül Vücadu ile Evliyanın Vahdet-ül Vücadu, tamamen birbirinin ziddidir. Beş cihetten fark vardır:

Birincisi: Muhakkikîn-i Sofiye, Vâcib-ül Vücad'a o kadar hasr-ı nazar etmiş ve müstağrak olmuş ve ehemmiyet vermişler ki, Onun

hesabına Kâinatın vücutunu inkâr etmişler. Hükema ve zaîf-ül itikad olanlar, maddeye o kadar hasr-ı nazar etmişler ve müstağrak olmuşlar ki, Fehm-i Uluhiyetten uzaklaşmıştır. Ve o derece maddeye kıymet verdiler ki, herşeyi maddede görmek hattâ Uluhiyeti onda mezcetmek, hattâ Kâinat hesabına Uluhiyetten istığna etmek derecede tarîk-1 müteassifeye girmiştir.

İkincisi: Muhakkikîn-i sofiyenin Vahdet-i vücudu Vahdet-üş Şühodu tazammun eder. İkincilerin Vahdet-ül mevcudu tazammun eder.

Üçüncüüsü: Birincilerin mesleği zevkîdir. İkincilerin nazarîdir.

Dördüncüüsü: Birinciler evvelen ve bizzât Hakk'a, nazar-ı tebeî olarak halka bakarlar. İkinciler, evvelen ve bizzât halka bakarlar.

Beşincisi: Birinciler, Hüdaperesttirler. İkinciler, hodperesttirler.

أَيْنَ الْتَّرَا مِنَ الْثُّرَى وَأَيْنَ الصِّيَاءُ السَّاطِعُ مِنَ الظُّلْلَةِ الطَّامِسَةِ

TENVİR

Meselâ: Küre-i Arz rengârenk muhtelif ve küçük küçük cam parçalarından farzolunursa, her biri başka hasiyetle levnine ve cirmine ve şekline nisbet ile şemsden bir Feyiz alacaktır. Şu hayalî Feyiz ise, ne güneşin zâti ve ne de ayn-ı ziyyasıdır. Hem de ziyanın temasili ve elvan-ı seb'asının tesaviri ve güneşin Tecellisi olan şu gûna-gûn ve rengârenk çiçeklerin elvanı faraza lisana gelseler, herbiri "**Güneş benim gibidir**" veya "Güneş benim" diyeceklerdir.

آن خیالاتی که دام اولیاًست ﴿ عَكْسٌ مَهْرُوْبَانٌ بُوْسْتَانٌ خُدَائِسْتٌ ﴾

Fakat ehl-i Vahdet-üş Şühudun meşrebi, fark ve sahvdir. Ehl-i Vahdet-ül Vücutun meşrebi mahv ve sekirdir. Safi meşreb ise, meşreb-i ehl-i fark ve sahvdir.

تَفَكَّرُوا فِي آلَاءِ اللَّهِ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِهِ فَإِنَّكُمْ لَنْ

تَقْدِرُوا حَقِيقَةُ الْمَرءٍ لَيْسَ الْمَرءُ يُدْرِكُهَا فَكَيْفَ كَيْفِيَّةُ الْجَبَارِ ذِي الْقِدَمِ
هُوَ الَّذِي أَبْدَعَ الْأَشْيَاءَ وَآثَاهَا فَكَيْفَ يُدْرِكُهُ مُسْتَحْدَثُ النَّسَمِ

"NOKTA"ının ikinci kısmı, Haşır ve Melaike ve Beka-yı Ruha aid olduğundan ve bu Hakikatları Kerametli "Yirmidokuzuncu Söz" ve "Onuncu Söz" gayet parlak bir surette izah ettiğinden onlara havale edilerek buraya dercedilmedi. Üçüncü kısım ise, Ondört Ders'ten ibaret "Nur'un İlk Kapısı" nâmıyla ayrıca neşredildi.

Said Nursî

MÜNDERECAT HAKKINDA

Bu mühim mecmuanın cümle-i mukaddemâtından olan bir "İ'lem"de:

"Bu Risale, bazı Âyât-ı Kur'anîyenin şuhudî bir nevi Tefsiridir. Ve ondaki mes'eleler Kur'an-ı Hakîm'in bahçesinden koparılmış çiçeklerdir. Bu Risalenin ibaresindeki icmal ve îcaz ve fehmindeki zahirî müşkilât, sana tevahhus vermesin.

Tekrar tekrar mütalaa et, tâ ki **لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ** ve emsali Tekrarat-ı Kur'anîyenin Sırı sana açılsın.

Ey kari! Bu mecmuadaki Tevhidin bürhanları ve mazharları, birbirine ihtiyaç bırakmıyor zannetme. Çünkü ben her bir bürhana her bir makam-ı mahsusta ihtiyaç hissettim. Harekât-ı Cihadiyem beni öyle bir mevkie ilca ediyordu ki, o mevkide, o anda bir kapı açmaya mecbur kalıyorum. Çünkü o dehşetli anda diğer açık kapılara dönmek müyesser olmuyordu. Hem o seyahat-ı acibede rastgeldiğim Nurlara delalet etmek için değil, belki hatırlamak için işaretler koydum. Bazan büyük bir nura bir işaret koyuyordum.. "İlââhir" diye ne kadar güzel bir mukademeyi ve bir hülâsayı -bu mecmua- âdetâ şifre gibi bir anahtarları karilerine takdim ediyor.

* * *

Bu Mesnevî-i Nuriye'deki Risalelerin isimleri "**Reşhalar, Katre, Hubab, Habbe**" şeklinde gidiyor. Eğer Katre Risalesi'nin âhirinde merhum Şeyh Safvet Efendi'nin yazdığı gibi, her bir Risaleye bir takriz yazılısa idi, o merhumun "Bu bir katre değil bir bahrdır" dediği gibi biz de derdik:

"O bir lem'a değil bir Şemstir. O bir reşha değil bir Bahrdır. O bir zühere değil bir Cinandır. O bir hubab değil bir Ummandır."

Fihrist

Sahife No:

MUKADDEME 7-9

1— LEM'ALAR 10--20

Tevhide dair olup Risale-i Nur'daki Yirmiikinci Söz'ün Esası ve bir cihette Arabçasıdır. Ondört Lem'a ile Tevhidin en ince Hakikatlarını, en mufassal bir surette

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ تَدْلُّ عَلَى آنَهُ وَاحِدٌ

Hakikatına mazhar edecek bir silsile-i delail ve şehadeti ibraz eden çok kıymetdar ve hava, su, ekmek gibi herkesin muhtaç olduğu bir Risaledir.

Nur'un Mesnevîsinin başında derc edilen "Lâsiyyemalar", "Lem'alar", "Reşhalar" İsimlerindeki üç Risale, âhirdeki Risaleler gibi müteferrik mes'elelerden bahis değildir. Aynı mevzu üzerinde gidiyorlar.

2- REŞHALAR 21-32

Bu Reşhalar Risalesi, İmanın en mühim üç erkânından Nübüvvetin Hakikatını ve Nübüvvet-i Ahmedîye'yi (A.S.M.) gayet kat'î ve parlak bürhanlarla isbat ediyor. Şems nasıl ziya vermemesi mümkün değildir. Aynen öyle de: Uluhiyet de Risaletsiz mümkün olmadığını isbat ediyor. Ve Nübüvvetin Hakikatını güneş gibi gösteriyor. Kâinatı mücessem bir Kur'an-ı Kebîr olarak temsil edip, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâm onun Âyet-ül Kübrası olduğunu, gözünde perde ve Kalbinde pas olmayanlara irae ediyor.

Bu hârika Risale "Onbir Reşa"dır. Onbirinci Reşa'da, yirmibir Mu'cizat-ı Ahmedîyeye (A.S.M.) işaret eden bir Salavat-ı şerifeyi o Nebiyy-i Zîşan Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimize getiriyor.

Onbirinci Reşa'dan sonra uzun bir İlem'de, Nübüvvet-i Ahmedîyeye (A.S.M.) -başka bir tarzda- görülmemiş delilleri gösteriyor.

Bu Risalenin Türkçesi, Risale-i Nur'daki Ondokuzuncu Söz'dedir.

Mesnevî'nin başındaki bu üç Risale "Eski Said"in Eserlerinden olmayıp, Üstadımızın tabiriyle, "Yeni Said"in Eserleridir. Üstadımızın eski Eserlerinden Risale-i Nur'a girenler olduğu gibi; Risale-i Nur'u te'lifi zamanında yazdığı Arabça Eserleri de, bu suretle Mesnevî-i Arabiyeye idhal olunmuştur.

3- LÂSİYYEMALAR 33-49

İman-ı Haşre dair olan bu Risale Risale-i Nur'daki Onuncu Söz'ün Esası olup Barla'da, Üstadımızın -bir bahar不由得- Rahmet-i İlahiyenin âsârını bağ ve bahcelerde müşahedesinden ve ihtiyarsız olarak

فَانْظُرْ إِلَى آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَلِكَ لَمُحْيٰ الْمَوْتَى وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Âyet-i Kerimesini kırk defaya yakın okumasından sonra tulû' etmiş gayet kıymettar ve bu zamanda çok lüzumlu ve inkâr-ı Haşîr mefkûresini köküyle kesip İbn-i Sina gibi acib bir dâhînin "Haşîr bir mes'ele-i nakliyedir, akıl bu yolda gidemez" dediği haşri en basit fehme de kabul ettiren; ve haşrin binler nümunelerini arz yüzünde gösteren; ve haşri iktiza eden pek çok Esma-i İlahiyyeden tut, tâ mahiyet-i insaniyede dahi Haşrı isbat eden bir Risaledir.

Bir kaide-i hasenenin tezahürü olarak, her Risalenin başında olduğu gibi bu Risalenin başında da Cenab-ı Hakk'a Tahmidat ve Nebiyy-i Zişan'a Salât ü Selâm vardır. İman-ı Billah, İman-ı bi'n-Nebi, İman-ı bil'Haşır ve Şuhud-u Kâinat mabeyninde bir irtibat-ı tamme ve telazum-u kat'iyeye olduğundan, bu Risale kısaca olarak "Tevhid ve Risalet" Hakikatlarından bahsederek Esas mes'ele olan Mes'elevi Haşriyeye Lasiyyemalarla geçmiştir. Risale-i Nur'un Yirmisekizinci Sözünün İkinci Makamı olan bu Risale, yirmi senedir Üstadımızın eline yeni gecmistiir.

4- KATRE 50-63

Bu Katre Risalesi, bir Mukaddeme, bir Hâtime ve dört Babdan ibarettir. Mukaddemede Üstadımız, kırk sene ömründe, te'rif eylediği seneye nisbetle otuz senelik İlim seyrinde, dört Kelime ile dört kelâm tahsil ettiğini ve bu dört Kelimenin biri "Mana-yı Harfi", ikincisi "Mana-yı İslî", üçüncüüsü "Niyet", dördüncüüsü "Nazar" olduğunu.. dört Kelâm ise, biri "Ben kendi kendime mâlik değilim", ikincisi "El-mevtû hakkun", üçüncüüsü "Rabbî vâhidün", dördüncüüsü "Ene'nin bir nokta-i seyda ve bir vâhid-i kıyası"

آشَهَدُ أَنَّ لِلَّهِ إِلَهٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ olduğunu söylüyor. Bu Risale

Hakikatını, Birinci Bab olarak, Kâinat Erkânından her bir Rükn ellibeş külliye ve gavet zahir lisanla isbat ediyor.

KATRE'NİN HATİMESİ 65-75

Müteferrik ve kısa, fakat çok lüzumlu ve mühim Hakikatlardan bahseder. Başında "yeis, ucb, gurur, sū'-i zan" gibi nefsin dört hastalığını; sonra dört Hakikati ve daha sonra da "Katre"de Zikredilen Birinci Bab'daki

سُبْحَانَ اللَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ Hakikatini ve devamı olarak Bâb-ı Sâni'de; Bâb-

ı Sâlis'te **الْحَمْدُ لِلّٰهِ**; Bâb-ı Râbi'de **اللّٰهُ أَكْبَرُ** mertebelerini beyan ettikten sonra, NOKTA ve NÜKTE başlıklarıyla mevzu itibarıyle birbirinden farklı İlemlere gecer.

KATRENİN ZEYLİ 76-83

"Remz"ler ve "İ'lem"ler ünvani altında, her birisi bir Risaleye mevzu olacak kıymette Hakikatlardan ibarettir. Başında Salât ü Selâmdan sonra birinci "İ'lem" Namazda evvel vakte riayet etmenin ve hayalен Kâ'be'ye mütevvecih olmanın Faziletini ve evham ve vesvese-i şeytaniyeyi nasıl müzmahil ettiğini ve musallînin bütün Letaif ve havassının nasıl feyzlendiğini beyan eder.

Bu geçen Risaleler aynı zamanda Erkân-ı İmaniyeden bahsetmekle hem İman, hem İlim, hem Marifetullah, hem Zikir olduğundan; okuması dahi bir nevi İbadettir.

5- HUBAB 84-96

Biri Türkçe diğeri Arabça iki zeyli olan bu çok mühim Risale, Üstadımızın "Hutuvat-ı Sitte"yi neşri münasebetiyle taltif için Ankara'ya çağrıldığında, Ankara'da İslâm Ordusunun Yunan'a galebesinden neş'e alan Ehl-i İmanın kuvvetli efkârı içine gayet müdhiş bir zindika fikri girmek ve bozmak ve zehirlendirmek için dessasane çalıştığını gördüğü hengâmda te'lif ettiği iki Eserden birisidir.

Bu Risalenin başında bulunan Salât ü Selâm çok ehemmiyetlidir. Bu Mesnevî-i Nuriyenin fevkâlâde olan ve hiç bir Eserde rastlanmayan bir hususiyeti de bir parmağın hareketiyle birkaç makineyi birden çalıştmak gibi gayet belâgathî bir beyan tarzına sahib olmuşdur. Sâbikan Zikredildiği gibi, bu muazzam mecmuada hem Zikir, hem İman, hem Tefekkür, hem İlmi bir arada bulmak daima mümkünündür. Meselâ: Salât ü Selâmi yalnız Zikir olarak dercetmiyor. Aynı zamanda onda bir İman inkişafı, aynı zamanda bir İlim, aynı zamanda Mü'min-i Musalliyi evham ve şübehattan kurtaran Hakikatları serd ederek lâakal üç mana mertebesini beyan ediyor.

Bu Hârika Risale mühim bir "Î'lem"inde, medenî Mü'min ile medenî kâfirin suret ve sîret ve zahir ve bâtin farklarını gayet belig bir tarzda beyan ediyor. Ve neticede bu farkı körlere de göstermek için diyor ki: "Eğer isterSEN hayalîNle NurşîN karyesindeki Seyda'nın meclisine git bak: Orada fukara kiyafetinde melikler, padişahlar ve insan elbiselerinde Melaikeleri bir Sohbet-i Kudsiyede göreceksin. Sonra Paris'e git ve en büyük localarına gir, göreceksin ki, akrepler insan libası giymişler ve ifritler adam suretini almışlar ilâ âhir" diyerek daha başka cihetteki farklarını "Lemaat" ve "Sünihat" a havale eder.

Başka bir "Î'lem"de, Risale-i Nur'da Yirmiyedinci Söz namını alan İctihad Risalesi'ni dört sahifede hülâsa ediyor.

HUBAB'IN BİRİNCİ ZEYLİ 97-106

Farisî bir Münacatla başlar. Bu Münacatın Türkçesi Yedinci Rica'da ve Onyedinci Söz'ün zeylinde vardır.

Üstadımız hiç Farisî tahsil etmediği halde o kadar mükemmel Farisî bir lisan ile te'lif edilmiştir ki, o zamanki Afgan Sefiri bu Eseri takdir hisleri içerisinde Afganistan'a göndermiştir. Bu Farisî Münacatın akabinde: "Ey Mücahidîn-i İslâm" başlığı altında Türkçe olarak meb'usana on maddelik bir hitab vardır. Bu hitabın tesiriyle Meclis-i Meb'usanda küçük bir oda olan Mescid, büyük bir salona tebdil edilmiştir.

ZEYL-ÜL HUBAB 107-115

Hubab'ın İkinci Zeyli de çok mühim Hakikatları ihtiva etmektedir.

6- HABBE... 116-133

İki zeyli vardır. Bu Risalenin birinci "Î'lem"i, Hakikat-i Muhammediye (A.S.M.) Âlemin hem Sebeb-i Hilkati, hem Çekirdeği, hem Meyvesi, hem Netice-i Hilkat-i Âlem olduğunu gayet edibane bir üslûb ile beyan ediyor. Diyor ki: Eğer Âlemi bir Kitab-ı Kebir olarak görsen, Kâtibinin Kaleminin Mürekkebi Nur-u Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdir. Eğer Âlemi bir şecere suretinde görsen, evvelâ Çekirdeği, sonra Meyvesi yine Nur-u Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm'dır. Eğer Âlemi bir zîhayat libasını giymiş görsen, Onun Ruhu Nur-u Muhammedî Aleyhissalâtü Vesselâm'dır. Eğer Âlemi bir gül bahçesi olarak görsen onun Andelib-i Zîşanı yine Nur-u Muhammedî Aleyhissalâtü Vesselâm'dır."

Risalenin sonunda gayet güzel bir Tazarru' ve Niyaz ve İstîgfar vardır.

ZEYL-ÜL HABBE 134-142

Habbenin Birinci Zeyli'nin âhirlerinde,

حَسِبْنَا اللَّهَ وَنَعْمَ الْوَكِيلُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

mertebelerinin Yirmidokuzuncu Lem'a-i Arabiye'ye nisbeten kısa ve gayet güzel beyanları mündericidir.

ZEYL-ÜZ ZEYL 143-148

Habbe'nin ikinci zeylinde, gayet mühim bir Risale olan hem Arabca, hem Türkçe olarak kesretle intişar eden Asâ-yı Musa mecmuasında Yirmiüçüncü Lem'a namindaki "Tabiat Risalesi"nin muhtasar kısa Arabçası da vardır.

Bu Risale, Ankara'da te'lif edildiği zaman bir matbaada tab'edilmiştir. İnsanların ağızından çıkan dehşetli üç kelimenin butlanını isbat ederek tabiat bataklığında boğulanları kurtarıyor.

7- ZÜHRE 149-179

Uzun bir Hakikatin yalnız ucunu göstermek ve parlak bir Nurun yalnız bir şuainı irae etmek maksadıyla yazılan bu çok mühim Risale, gayet ehemmiyetli Hakikatları ihtiva ettiğinden en mümtaz Nur Şakirdlerinin musirrane Talebleri üzerine -ekserisi Arabça bilmeyen o Şakirdlerin istifadelerine medar olmak için- kısmen izahlı, kısmen kısa bir meali Üstadımız tarafından Türkçeye çevrilmiş ve Onyedinci Lem'a namiyla Onbeş Nota olarak Risale-i Nur Külliyatının Lem'alar kısmına ilhak edilmiştir.

Zühre şöyle bir Hakikatla başlar: Dünyadaki her zîhayat, Mâlikinin İsmiyle, Namiyla Hesabıyla çalışan muvazzaf bir asker gibidir. Kim kendini kendine mâlik zannetse o kimse hêliktir.

Sonra uzun ve muhit bir Salât ü Selâmi müteakib her biri bir Risalenin güya hülâsası ve çekirdeği mahiyetindeki şümüllü "İ'lem"lere geçer. "İ'lem"lerin birisinde, Kur'an Tilmizi ile felsefe tilmizini içtimaî ve şahsi cihetlerden mukayese ederek felsefenin sakîm ve muzır kısmının bâtil hükümlerini çürüttür. Son "İ'lem'i de, gayet güzel ve hazır bir Münacat ihtiyaç etmektedir. daha fazla malûmatı Türkçe olan Notalar Risalesi'ne havale ederiz.

Bu Mesnevî-i Nuriye'nin fihristesinde, o kıymettar Hârika Risalelerdeki
yüzər Hakikatlerden yalnız bir ikisini nâkış fehmimizle ve kasır ifademizle
göstermeye çalıştık. Yoksa gösterdiğimiz misaller, o Hârika-i İlm ü İrfanın ne
en canlı noktaları olabilir ve ne de en kıymetli cevherleri olabilir. Belki o
şemsin căz'î bir suai ve o bahrın küçük bir katresidir.

8- ZERRE 180-191

Seytanın ve ehl-i ilhadın bazı vesveselerini tard eden müteferrik mes'elelerden bahseden hârika ve fevkâlâde bir Risale olup iki kısımdan ibarettir.

İman ve Ahlâkiyatı ve vesveselerin izalesini ve insandaki teşahhusat-ı vechiyenin Hikmetini beyan eden İ'lem'ler bu Risalenin münderecatındadır. Bir İ'leminde

وَمِنْ أَيَّاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَآخْتِلَافُ الْسِنَّتِكُمْ وَالْوِنَّكُمْ

Âyetinde Zikredilen Semavat ve Arzin Hilkati ve beşerin lisan ve renklerinin ihtilafi Cenab-ı Hâlik-ı Zülcelal'in Âyetlerinden olduğunun Hakikatını gayet güzel bir tarzda beyan ediyor. Diyor ki:

"Bütün beşerin Esasat-ı Azada ittifakı, Sâniin Vahdetine; Teşahhusat-ı Vechiyede temayüzü, Sâni'in Muhtar ve Hakîm olduğuna gayet bahir ve zahir delildir" der ve isbat eder. Beşerin birbirinden teşahhusça farklarının Hikmetini ve diğer mahlukatta bu temayüzün ferden ferda olmayıp nevi oluþu Hikmetin öyle iktiza ettiğini izah ediyor.

Baþka bir İ'lemde, şeytan-ı insî ve cinnînin, bakaranın bâtinен gayet mükemmel, zahren miskin oluþu hakkındaki bir vesvesesini tardeder ve der ki: "Ey şeytan-ı cinnîye Üstad olan şeytan-ı insî! Eğer her şey, her şeyi maslahat miktariyla ve lâyîk-ı vechile yapan Kadîr-i Ezel's'nin san'atı olmasa idi, senin eşegenin kulağı senden ve senin Üstadlarından daha akıllı ve daha hâzik olması lâzım gelirdi." diye insî ve cinnî şeytanların vesveseleri yüzlerine çarpılarak; bakaranın yani ineğin dâhilinin mutlak olduğunun ve haricinin mukayyed oluşu Hikmetini aklen ve ilmen gayet mukni bir surette beyan eder.

Ahlâka dair bir İ'lem'inde der ki: "Ey fâsık! Bil ki medeniyet-i sefihe öyle müdhiş bir riyayı ibraz etmiş ve meydana çıkarmış ki, ehl-i medeniyetin ondan kurtulması mümkün değildir. Çünkü ehl-i medeniyet o riyaya şan ve şeref namını vermiş. İnsanı şahislara karşı riyakârlığa bedel unsurlara ve milletlere ve devletlere karşı riyakârlığa teşvik etmiş ve tarihi onlara müsevvik ve alkışçı ve cerideleri de, yani gazeteleri de dellâl yapmış. Ölümü unutturup (güya) unsurları içinde bir hayatları var diye zaman-ı cahiliyyetteki gaddar zalimlerin desiseleri nev'inden bir desise ile beşeri tasannu ve riyakârlığa sevk etmiştir." Ne kadar okunsa okunmağa lâyîk olan bu Risale dahi, bir istigfar ve Hazret-i Mevlâna'nın bir beytiyle nihayet bulmuştur.

9- ŞEMME 192- 203

Kâinatın mecmuundan tâ zerreye kadar mütenâzilen her bir mevcudun, pek çok Esma-i İlahiyeden Allah, Rab, Mâlik, Müdebbir, Mürebbi, Mutasarrîf ve Nâzim İsimlerine şehadet ettiğini isbat eder. Başka bir İ'lem'inde, hiç bir kimse Sâni'-i Âlem'den şikayeteye hakkı olmadığını gösterir. Diğer bir İ'lem'inde Kur'an-ı Hakîm'in ilk ve ekser muhatabı olan cumhur-u avamın fehimlerini nasıl okşadığını ve onların idraklerine nasıl müraat ettiğini uzun bir Hakikatle beyan eder. Hem Tayy-ı Mekân ve Bast-ı Zaman ve ene'nin mahiyeti ve iki vechi gibi pek çok ince Hakaîkî beyan eden müteferrik meyzulardan müteşekkil bir kıymettar Risaledir. Bu Risale:

**Meded ey Kafile-Salar-ı Rusül huz biyedî,
Sensin ey Nur-u Kerem cümlemin Mu'temedi..
İntisabım Sanadır.. iste dilimde senedi**

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

diye bir manzum kit'adan sonra uzun ve muhit bir İstigfar ve Duaya geçerek hitamá erer.

ONUNCU RİSALE: ... 204-229

Digerlerine nisbetle büyük olan bu Risalede, Sözler'den bazlarının hülsalarıyla, müteferrik ve muhtelif mevzulardan ibaret İ'lemler vardır.

Birinci İ'lem'inde وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِّلشَّيَاطِينِ Ayet-i

**Kerimesinin Tefsirini, Semavata çıkmak isteyen şeytanların Recmedilmelerini
Yedi Basamak ile beyan eder.**

Birinci basamağında: Semadaki Sükûnet ve Sükûta ve intizama işaretle der ki: "Sema ehli, arz ehli gibi hayırların ve şerlerin karışmasından ve zdıların içtimaiyeden meydana gelen münakaşa ve ihtilafat ve tezebzüb içinde degillerdir. Belki onlar, kendilerine Hâlikları tarafından emredilen şeyleri Kemal-i İtaatla yapan Mutîlerdir."

Seytanların Recmedilmelerini beyan ve isbattan sonra başka bir İ'lemde (Üstadımız) Kur'an'dan istifade ettiği dört tarîki dört hatve ile gayet veciz bir tarzda izah eder. Risale-i Nur'un Sözler kısmında müfassal izahı bulunan bu İ'lem çok mühimdir.

Diger bir I'leminde, Ubudiyetin Mukaddeme-i Mükâfat-ı Lâhika değil, Netice-i Nimet-i Sâbika olduğunu beyandan sonra çok Hakikath ve geniş manadaki I'lemlere geçerek Nur'un İlk Kapısı'nda ve Küçük Sözler'de bir derece mealleri bulunan Hakikatların izahıyla bu kıymetdar ve mühim Risale hitama erer. Bu kıymetdar

Risalenin münderecatından şems gibi nurlu kamer gibi parlak bir misali şudur: Kur'an-ı Hakîm Kâinatdaki insana racî' ve menfaatli olan eşyayı ihtar için Zikrediyor. Yoksa Kur'an-ı Hakîm'in o beyanatı yalnız o faidesine inhîsar etmiyor. Çünkü insan kendisiyle alâkası olan ve faidesi dokunan bir zerreye, kendisi ile alâkası olmayan bir şems'den ziyade ehemmiyet verir. Meselâ:

وَالْقَمَرُ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ السَّيْنَ عَدَدَ لِتَعْلَمُوا وَالْحِسَابَ

Yani, kamerin küre-i arz etrafında devrinin Cenab-ı Hak tarafından takdir edilmesinin pek çok Hikmetlerinden bir Hikmeti de beşerin günlerini, aylarını, senelerini hesab etmesi, bilmesidir. Yoksa kamerin takdiri, bizce çok lüzumlu bulunan bu faidesine inhisar etmez. Hâlik-ı Zülcelal'in Esmasına âyinedarlık eden binler Hikmetleri daha var.

Bu kıymettar Risalenin âhirinde, altı katrede İ'caz-ı Kur'anı hülâsa eden küçük fakat o nisbetté şümüllü bir Risale vardır.

MU'CİZE-İ KÜBRADAN BİRKAÇ KATREYİ TAZAMMUN
EDEN ONDÖRDÜNCÜ RESHA 230-235

Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm'ın Risaletinin Hakkaniyetine bir delil de Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'dır.. Kur'an-ı Hakîm'in kırka yakın vech-i i'cazi, Lemaat ve İşarat-ül İ'caz Tefsirinde beyan edildiğinden onlara havale ederek Birinci Katre nihavet bulur.

**İkinci Katre'de: Yirmibeşinci Söz'de Zikredilen "Kur'an Nedir?" diye
olan tarifin kısa bir Arabcası vardır.**

Üçüncü Katre: Altı Noktadır. **Üçüncü Noktasında:** Nasılık insan muhtelif hacat-ı cismaniye muhtelif vakitlerde muhtaçtır... **Meselâ:** Havaya her an, hararete, suya her vakit, gidaya her gün, ziyaya her hafta muhtaçtır. Öyle de hacat-ı maneviye-i insaniye de muhtelifdir. Bir kısmına her an

muhtaçtır. Lafzullah gibi. Bir kısmına her vakit muhtaçtır. **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ** gibi. Bir

kısmasına her saat muhtaçtır. **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** gibi. Ve hâkeza kıyas et.

Dördüncü Katre: Altı Nüktedir. Beşinci Nüktesinde çok Âyet-i Kerime bulunmasından; ve orası da izah makamı olmadığından Mu'cizat-ı Kur'anîye havale edilerek o nükte tayyedılmıştır. Bazan bir Harf-i Kur'anîde, Kur'an'ın İ'cazını isbat eden bu Risale ve arkadaşları olan "İşarat-ül İ'caz" ve "Mu'cizat-ı Kur'anîye" Risaleleri Kur'an-ı Hakîm'in birer Elmas Kılincidırlar.

Altıncı Katre: Belâgat-ı Kur'aniyenin bir Sırrını keşfederek; ediblerin "Unzur ilâ men kale" yani "kim söylemiş" demelerine mukabil "Unzur ilâ men kale ve limen kale ve lima kale ve fima

kale" diyerek i'caz-ı Kur'aniyeyi parlattırıyor. Bu Altıncı Katre, Belâgat-ı Kur'aniye için mühim bir anahtardır.

10- ŞU'LE 236-244

İki sahifelik bir zeyli olan küçük hacimde bir Risaledir.

11- NOKTA 245-258

Çok muhtasar olduğu için özetlenmedi.

اللَّهُمَّ اخْتِمْ لَنَا بِالسَّعَادَةِ وَالشَّهَادَةِ وَالْكَرَامَةِ وَالْبُشْرِي

آمِينَ آمِينَ آمِينَ

İtizar

Fihristi hitama eren Mesnevî-i Nuriye, Hayatın Hayatı ve gayesi ve en yüksek Hakikat olan İmanı taklidden Tahkike, Tahkikten İlmelyakîn mertebesine, İlmelyakîn mertebesinden Aynelyakîn derecesine ve daha sonra da Hakkalyakîne ulaştıran muazzam ve muhteşem ve pek çok Risaleleri tazammun eden muhit ve hârika bir Eserdir.

Bu Eserin Hakikî kıymetini tebarüz ettirecek en Hakikî fihristi, yine onun Aziz ve Muhterem Müellifi Üstadımız yapabilirdi. Bizim çok kısa anlayışımız ve zayıf idrakımız ve kasır fehmimiz ve Arabcaya olan vukufsuzluğumuz, Ülema-i Mütebahhirînin katusine bahr dedikleri bu emsalsiz Eserin fihristini karilere pek noksan olarak takdim etmemizin âmilleri olmuştur.

Muhterem kari! Bu fihriste bakıp da Tilism-i Kâinatın Keşşafi, Hakaik-i Eşyanın Miftahi, Hikmet-i Hilkatin Dellâlı olan bu Manevî Hazine hükmündeki mecmuayı da o mızan ile tartma. Çünkü bizdeki acz ve noksanlık o mecmuanın kıymetile mebsut değil, makusen mütenasibdir. Güneşin bir zerre cam parçasındaki timsaline bakıp da "Güneş de bu kadardır" deme. Çünkü o zerre, kabiliyeti kadar o güneşten Feyz alır. Sen ise âyinenin büyülüğu nisbetinde o manevî şemsten Feyz alacaksın.

Hem bu mecmuada bulunan yüzlerce "İ'lem" lerden yalnız pek az bir kısmının pek cüzî bir manası yalnız işaret için Zikredilmiş. Yoksa her bir Risale, hattâ her bir "İ'lem" için bu Mesnevî fihristinin mecmuu kadar bir fihrist yapmak lâzım gelirdi. Buna da ne bizim İktidar-ı İlümüz ve ne de makam ve ne de zaman müsaid değildir.

سُبْحَانَكَ لَا إِلَمْ لَنَا إِلَّا مَا عَلَمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا بِالْحَسَنِ قَبُولٍ هَذِهِ الْفِهْرِسَةَ النَّاقِصَةَ بِحُرْمَةٍ
سَيِّدُ الْمُرْسَلِينَ وَإِلَهُ وَصَاحِبِهِ آجَمَعِينَ آمِينَ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ